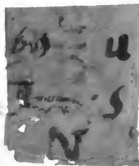

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
2 C
16

Iesus [illegible] Iesus Maria

[illegible] di [illegible]

108

Del luogo di Roma

De i RR. Ca.

Questo libro è del luogo di Roma

Delli Rev. PP. Capuccini

[illegible]

.Iesus ✓

INTRODVCTIO IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBRI QVINQVE.

FRANCISCI TOLETI
S. R. E. CARDINALIS.

Ab Auctore multis locis castigata & Tabulis aucta.

ROMÆ, Sumptibus Iulij Burchioni.
Apud Dominicum Liliottum.
Superiorum Permissu. M D C I.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER PRIMVS.

De nomine Dialecticæ. Cap. I.

IALECTICA viam ostendit, & Methodum tradit, qua occulta manifestare, confusa discernere, errores repellere, veritatesq. confirmare possimus, propterea ante omnem aliam scientiam addiscenda est: ipsa enim est ianua, qua aperta omnes aperiuntur, & qua clausa omnes clauduntur: cuius adæquatum obiectum est argumentatio, quæ ex simplicibus dictionibus significatiuis, quas terminos vocant, primò cōponitur, a quibus prius nobis esset incipiendum, cum simplicia priora sint, nisi aliunde initium capere studentium vtilitas præmone

ret, quibus conducibilius multò futurum, existimamus, si antè, quæ ad ipsam Dialecticam, eiusq. instrumenta pertinent, breui cōpendio tenuerint, vt quid Dialectica sit, præ alijs omnibus percipientes, modumq. diuidēdi, definiendi, & argumentandi edocti promptiores fiant, faciliusque per reliqua procedant. Cum igitur præceptum Aristotelis, sit, vt alicuius rei cognitionem indagantes, quid nomen significet, præcognoscant (nominum enim significatione ignorata, ad rerum contemplationem ascendi non potest) nos antē breuem quandam Introductionem ad Dialecticam Aristotelis paremus, quid nomen Dialecticæ sibi velit, exponamus oportet. Dialectica Græcè idem est, quòd Latinè disputatrix, vel dissertrix, quasi ars quæ disputare, & disserere doceat, quam Stoici partem Logicæ esse existimabant, duas Logicæ facientes partes, alteram inueniendi argumenta, & rationes, quibus verum a falso discernitur, alterā de inuenientis iudicandi: illam Topicā, hanc Dialecticam vocabant. Dialecticorum tamē communis vsus iam nomen, Dialecticæ vtrique parti commune fecit; immò Logicæ nomen à Dialecticæ nomine non discernunt, præsertim cum apud Arist. talis distinctio Dialecticæ & Logicæ non inueniatur? At Logica a λόγος dicitur, quod Latinè idem quod sermo vel ratio est, quasi scientia sermocinalis, vel ratio-

rationalis, idest, quæ versatur circa rationes & sermonem: Vocamus autem rationes discursus intellectus, quibus verum, vel falsum inquirimus. Vnde Logicæ nomen latius patet si eius etymologia inspiciatur, quàm Dialecticæ; cum Logica etiam Grammaticam, & Rhetoricam, quę de sermone sunt, complectatur: qua parte verò idem quod rationalis est Dialecticæ conueniat, & aliqua ex parte Rhetoricæ, quæ etiam ratione vtitur: proinde latissimè sumpta Grammaticam, Rhetoricā, & Dialecticam comprehendit; quod quamuis verum sit, communiter tamen iam est receptum, vt quoties de Logica sermo fit, idem quod per Dialecticam intelligatur, præsertim apud Dialecticos: Vocabula enim peculiariter secundum subiectam materiam accipienda sunt.

Quid sit Dialectica, deq. eius necessitate materia, fine, & officio. *Cap. II.*

Artes omnes in hunc finem inuentę sunt, vt per eas operationes nostræ, quas per naturam non ita facile & perfectè præstare poteramus, absolutæ, & exactæ reddantur, quod in omnibus reperire est: Homo enim potest scribere, pingere, texere, sed id imperfectè & non sine errore: at si artē teneat, expeditius, & certius illa omnia exequetur: Vnde ars rectè quicquā faciēdi, aut cognoscēdi dicitur promptitudo: Ex quo factum est, vt cū multæ

in nobis sint operationes, atque inter se diuersæ, quas rectè exercere non poteramus, plures ad hoc inuentæ sint artes. Sunt autem in communi, tres operationes: Quædam exteriores, quæ circa aliquam materiam extra nos versantur, vt pingere, texere, agros colere: Sunt aliæ operationes exteriores, quæ tamen non in aliquam extra nos transeunt materiã, sicut loqui, sermocinari, dicere: Sunt aliæ in tertio genere interiores, sicut contemplari rerum naturas, considerare, verum cognoscere. Ad tres has operationes optimè exercendas multæ sunt adinuentæ artes. Ad operationes exteriores primi generis, sunt omnes illæ artes, quæ Mechanicæ dicuntur, vt nemo raria militaris, nautica, fabrilis. Ad operationes secundi generis sunt artes, quæ sermocinales dicuntur, Grammatica scilicet, quæ rectè & cõgrue voces connectere docet; Rhetorica, quæ elegantem, ac suis numeris absolutam reddit orationem. Ad operationes verò tertij generis, quædam ars adinuenta est, quæ Methodum traderet, & viam sterneret, qua ad perfectam rerum contemplationem, & cognitionem venire possumus, & hæc Dialectica est: Vnde sicut artes Mechanicas rectè faciendi, & operandi artes, Grammaticam congruè loquendi, Rhetoricam rectè dicendi; ita Dialecticam rectè intelligendi iure artem dixeris, nõ quod per Dialecticam res ipsas sciamus,

mus, aut cognoscamus (hoc namque aliarum munus est scientiarum) sed quòd Dialectica modum, & Methodum præbeat, quibus rectã rerum contemplationem consequamur, propter quod instrumentum, & organum scientiarum & modus sciendi dicitur. Quod si Dialectica etiam circa sermonem versatur, id nõ est per se, nisi quatenus per sermonem operationes intellectus manifestantur: Neque hoc etiam pacto circa quemcunque sermonem versatur, sed circa eum solum, quo aliquid verè, vel falsò dicitur. Sed de reliquis iam quæ ad Dialecticam pertinent, dicamus oportet. Experientia enim constat, & Arist. 7. Politic. c. 4. docet artes habere aliquam materiam, circa quam operentur. Ars enim textoria circa filium: lignaria circa lignum; militaris circa arma versatur. Est etiam cuiq. arti suus finis & officium, quorum nihil Dialecticæ deest. Pro quo aduerte primò, quòd Materia in aliqua arte duplex est, quædam propinqua, & proxima, circa quam talis ars versatur, vt ligna materia sunt artis lignariç, fabrilis ferrum, quia circa hæc tales artes versantur altera materia est remota, quam ars quidem præsupponit; non tamen circa eam primò versatur, quo pacto arbores materia lignariæ artis, remota tamen ferrum militaris: lana textoriæ dicuntur, quia sine his materiæ proximæ non constant. Aduerte etiã præter hæc

in Grammatica, Rhetorica, & Dialectica duplicem esse materiam, alteram propinquam vt in Grammatica sunt voces ad congruam connexionem aptæ; in Rhetorica sermo ornatus, & elegans; in Dialectica verò operationes intellectus, vel sermo, qui tales operationes manifestat: alteram autem remotā, quæ in his tribus artibus eadem est, nēpè res omnes, cum discrimine tamen. Grammaticus enim circa res omnes versatur de eis congruè loquendo, Rhetoricus ornatè dicendo, Dialecticus viam ostendendo, qua verè cognoscantur, & inde vero sermone exprimantur, propterea hæ artes communes dicuntur. Ex his apparet finis, & officium Dialectici. Finis enim eius est methodum ostendere, qua res verè dignosci, & secerni queant: Officium autē ea ministrare, quibus talis cognitio obtineatur: id autem fit diuidendo, definiendo, & argumentando; Officium ergo ipsius definire, diuidere, & argumentari est. Instrumenta, quæ modi sciendi dicuntur, sunt definitio, diuisio, & argumentatio, de quorum singulis introductorio modo nonnulla dicemus. Et primùm de definitione.

Quid definitio, & quotuplex sit,
Cap. III.

Circa definitionem quatuor nobis breuiter consideranda sunt. Primum quid sit defi-

definitio. Secundum quotuplex sit. Tertium, quæ sint leges bonæ definitionis. Quartum, qui modi argumentandi, & loquendi per definitionem. Circa primum aduerte, Aristot. 1. Topic. c. 4. id quod nos definitionem vocamus terminum vocare, translatione sumpta a termino, & limite, quo agri, vel areæ circũscribuntur: Vt enim totum quod illius est areæ, intra talem terminum continetur, nec quicquam areæ est extra terminum, nec aliud, quod non sit areæ, est intra; ita illa oratio quæ omnes partes, quæ sunt in natura rei ita explicat, vt nihil deficiat, vel redundet, dicitur terminus. Nos vocamus definitionem quasi vndique circumscribentem rei naturã. Est autem definitio iuxta Aristot. 2. Poster. cap. 10. oratio ipsum quod quid est significans, ac si dixisset, est oratio, quæ naturam alicuius manifestat. In qua definitione duæ sunt particulæ considerandæ. Altera est, quod sit oratio, idest, aggregatio quædam multarum vocum & notionum. Cum enim naturæ rerũ quæ definiuntur, habeant plures partes necesse est pluribus manifestentur vocibus: vnde vna sola vox non est definitio. Altera particula est, naturam alicuius significans. Hoc ponitur ad excludendas orationes multas, quæ definitiones non sunt, quia alicuius naturam non manifestant. ex quo fit, vt ista sit definitio, animal rationale. Est enim

ora-

oratio,& hominis naturã explicat: At, homo est doctus, oratio quidem est; definitio verò minimè; nullius enim naturam exprimit. Cõtra hoc vnum posset argumentum opponi huiusmodi: Vna vox sola potest significare totam naturam rei, ergo definitio non est oratio. Antecedens probatur, Ista vox, homo, significat totum hominem, & integram ipsius naturam, ergo vna vox totam rem explicat. Ad hoc respondetur, dupliciter aliquam rem voce significari, & manifestari posse, vno modo distinctè; altero modo confusè. Hoc exẽplo poterit intelligi: Videre quandoque possumus imaginem aliquam confusè, cum totã simul conspicimus, nec magis visus ad vnam, quàm ad aliam partem inclinatur: Videmus etiam eandem distinctè, cum ad singulas partes oculos conuertimus vel minimam quãq. lineam inspicientes; quod etiam intellectu cõtemplantes aliquando facimus: Ita res significatur vna quidem voce, confusè tamen: quia per eam totam simul repræsentatur: at verò pluribus vocibus eadem res singulis singulas eius partes significantibus distinctè significatur. Modò respondetur, Definitionem debere significare rem totam non confusè, sed distinctè, propterea debere esse orationẽ: Ex quo sequitur, nomen alicuius rei, & definitionem eiusdem idem significare, sed non modò eodem; sed alterum distinctè; alterum cõfusè:

fusè: Homo enim, & animal rationale eandē rem exprimunt, ſed vox, homo, confusè; definitio vero animal rationale, diſtinctè. Cum igitur definitio alicuius naturam explicet, fit, vt prima diuiſione diuidatur iuxta diuiſionem eius cuius naturam explicat, quod duplex poteſt eſſe; alterum, vox aliqua ſignificatiua: alterum, res aliqua. Vt enim res ipſę ſuas habēt proprias naturas, ita etiam & nomina ſuas ſortiuntur naturas, quæ a ſignificatione ſumūtur, vt ſicut homo eſt homo per animā, & corpus; ita & nomen nomen eſt, quia ex voce, & ſignificatione componitur. Poſſunt ergo & res & nomina definiri, vnde exurgit duplex definitio. Altera quæ dicitur nominis, altera quæ dicitur rei. Definitio nominis, quæ Interpretatio, & Etymologia aliquando dicitur, eſt oratio nominis ſignificationē exponens. Hic autem vocamus nomen quamcunq. dictionem ſignificatiuam, vt magnanimus eſt, qui magnum habet animum: infinitum quod non habet finē: vacuū eſt quod caret corpore. Argumētatio autē eſt, ijs definitionibus ſola nomina, nō res definiri, quod aliquādo cōtingat ſimilia nomina fictitiū quid ſignificare: Multiplex quidē huiuſmodi definitionē aſsignatur: ſed quia Grāmatica eſt portus conſideratio talis, prætermittitur. Definitio verò rei eſt oratio rem aliquam explicans, vt animal rationale, quæ hominis naturam manifeſtat.

Quo-

Quotuplex sit definitio rei.
Cap. IIII.

TRiplex est definitio rei, quædam essentialis, quædam causalis, quædam descriptiua, seu accidentaria. Essentialis definitio est oratio genus & differentiam alicuius rei continens. Vocatur autem genus id quod naturæ definiti ita competit, vt simul etiam de alijs prædicetur. vt in hac hominis definitione, animal rationale, animal genus est, quia cum de natura hominis sit, etiam de equo, capra & alijs multis prædicatur. Est autem differentia, id quod cum de natura etiam definiti sit, cum genere iunctum ipsum determinat, & coarctat, vt pro sola re definita sumatur, sicut se habet in illa eadem definitione, rationale: est enim in ipsa hominis natura, & coarctat genus, animal, vt non equum, nec aliud præter hominem dicat: Huiusmodi definitio dicitur Essentialis, quia naturam rei per ea quæ illi essentialia sunt, manifestat: idem enim natura, & essentia sunt: nec exactiorem modo petas horum declarationem: suo enim loco diligentius ista consideranda sunt. Definitio Causalis est oratio rei proprias causas manifestans. Causarum autem numerus quadruplex est, quædam causa est materialis ea nempe, ex qua aliquid fit, vt ligna,

ligna,& lapides materia sunt domus, æs statuæ,corpus humanum ipsius hominis; altera est forma,ea scilicet, per quam res est,& quæ simul cum materia rem totam absoluit,vt anima rationalis hominis est forma, & figura statuæ:tertia est efficiens,à qua aliud producitur,vt sol qui lumen producit; ipsius est efficiens,causa, & ignis caloris, & sutor calcei: quarta est causa finalis gratia cuius, seu propter quam aliquid fit, vt beatitudo causa est finalis hominis: ad beatitudinem enim creatus est; & sanitas est finis potionis amaræ.Ex his igitur causis,aut singulis aut pluribus,aut omnibus definitiones causales fiunt. Sunt autem quæ per materiam dantur, vt domus est ex lapidibus,lignis,& terra, reliquisque partibus constructa; Zithum est potus ex aqua, hordeo,& lupolo confectus. Sub hoc definitionis genere comprehenduntur definitiones quibus res artificiatæ per ea ex quibus fiunt, definiuntur.

Comprehenduntur etiam definitiones, quæ partes rei continent, vt mundus est ex cœlo, terraque, & ex naturis quæ intra hæc includuntur, constitutio. corpus humanum est quod ex erecto capite, pectore, manibus ventre, pedibusque constat, quas alij vocant partitiones.

Comprehenduntur etiam definitiones accidentium, quæ per subiecta ipsorum assignan-

gnantur, vt risibilitas est aptitudo hominis ad ridendum: lumē est actus diaphni. Secundum genus Causalium definitionum est per formam, vt homo est animal ex rationali anima constans, ad quod genus illæ definitiones reducũtur quibus concreta per abstracta definimus, vt album est quod albedine afficitur. Tertium genus est per efficientē causam, vt dies est latio solis supra terram: Eclipsis est interpositio terræ inter solem & lunam: tonitruum est extinctio ignis in nube. Possumus etiam his vti in obliquo dicētes, nox est priuatio luminis proueniens ex latione solis sub terram. Quartũ genus est per finalē causam, vt homo est animal ad summi boni perceptionē destinatum: domus est tegumentum ad incōmoditates extrinsecas propulsandas. Possunt etiam definitiones per plures causas simul assignari: ista enim quatuor continet causas, homo est animal ex rationali anima, & corpore in æternam beatitudinem a Deo creatum: hæc autē duas, Eclipsis est priuatio luminis ex interpositione terræ hæc autem tres, homo animal est ex anima & corpore in beatitudinem ordinatum, Hic autem vnum aduerte, definitiones eas quæ per materiam, & formam assignantur, esse etiam essentiales: materia enim, & forma ad rei naturam spectant ipsamq. componunt: Vnde dici possent essentiales: at quia simul etiam causæ rei sunt

cau-

causales dicētur: distinctionis porrò gratia solent aliqui eas essentiales Physicas nuncupare: reliquas verò, quæ genere, & differentia cōstant essentiales Metaphysicas. Tertia definitio est accidentaria, quæ non quid res sed potius qualis sit, significat. hæc autem est oratio rem per sua accidentia manifestans. Est autē duplex, altera, quæ per genus, & accidens proprium quod illi soli rei conuenit, assignatur, vt homo est animal risibile: terra est elementum grauissimum: ignis elementum leuissimum, & hæc propriè dicitur descriptio. Ad hanc definitionem reducuntur eæ, quæ dantur per effectus, vt iustitia est, quæ suum cuiq. tribuit; sol est auctor diurnæ lucis: homo est animal, quod loqui potest. Altera definitio accidentaria est, quæ datur per accidentia communia, quorum singula pluribus rebus insunt simul tamen iuncta, non nisi rei quæ definitur vt homo est animal bipes implume, pulchrū magni cerebri. Adhoc definitionis genus aliquæ Poëtarum descriptiones reduci possent, sed ista vlterius prosequi non præsentis speculationis est, ne introductionis limites extra modum diuagantes transiliamus.

De

De legibus bonæ definitionis, de modo argumentandi & loquendi circa ipsam definitionem. Cap. V.

MVlta quidem præcepta sunt ad bene definiendum obseruanda, quæ difusè 6. Topic. Aristotel. tradit: ex quibus tria omnibus definitionibus communia in præsenti explicanda elegimus. Primum igitur præceptum, seu lex est, vt definitio clarior sit definito: cum enim in hoc sit inuenta definitio vt rem occultam manifestet, oportet, vt notior sit quàm illud quod definitur: vt hæc definitio, animal à Deo creatum ad beatitudinem, naturam hominis magis manifestat, quam si vnica exprimatur voce, nempe, homo. Huic præcepto aduersantur definitiones illæ, quæ per ignotiora, vel æquè ignota asignantur, vt si dicas, somnus est imago mortis, mors enim obscurior est somno. Aduersantur etiam, quæ idem per idem definiunt, vt si dicas, leo est animal quod est leo. Aduersantur tandem, quæ vocem metaphoricam habent, vt homo est arbor inuersa. Secundum Præceptum est, Definitio debet reciprocari, & conuerti cum definito, idest, de quocunque prædicatur definitum, de eodem & definitio prædicari debet, & de quocunque definitio, de eodem & definitum, ita

nulli vnum competat cui non & alterum. Huic præcepto aduersantur, qui solum per communia definiunt, quæ pluribus quàm definitio insunt, vt homo est substantia sensibilis. Aduersantur etiam nominum Etymologiæ quæ ob id non sunt propriè definitiones, cum pluribusq. definitis conueniant, vt Theologus est qui de Deo loquitur, lapis est quod pedem lædit. Tertium præceptum est. Definitio nihil debet habere superfluum, vel diminutum, sed ita rem explicare, vt nec deficiat, nec excedat. vnde non est bona definitio. Homo est animal rationale, coloratum, bipes est enim superflua. cum coloratum, & bipes non sint in natura hominis. nec ista est bona definitio, homo est substantia rationalis, est enim diminuta, cum plura sint in natura hominis quã ea, quæ in tali definitione actu continentur. Est enim homo substantia corporea animata, sensibilis rationalis. Hæc sunt præcepta cuilibet bonæ definitioni necessaria, ita vt ex vnius defectu vitiosa reddatur definitio. vnde siquis velit definitionem aliquam bonam esse contendere, omnes simul leges illi inesse probare tenetur. at qui definitionem vitiosam esse contenderit, vel vnicam legem de esse sufficiet ostendere. Modus argumentandi in definitione duplex est admodum vtilis. Alter est vt tam definitum quàm definitio de ali

quo prædicetur,& tunc de quocunque affirmatur definitum, affirmabitur & definitio, & de quocunque definitio pariter & definitum. Similiter etiam negatiuè, vt concha est animal, ergo est corpus animatum sensibile: & cōtrà, concha est corpus animatum sensibile, ergo est animal. Humilitas est habitus bonus, ergo est virtus: & contra, est virtus, ergo est habitus bonus. pariter etiam in negatione, vt simia non est animal rationale, ergo non est homo, è contrario non est homo, ergo non est animal rationale: superbia non est habitus bonus, igitur nec est virtus, item non est virtus, ergo nec habitus bonus. Alter modus argumentandi est quando aliquid de definito, vel de definitione prædicatur, & tunc quod affirmatur de definito, affirmabitur & de definitione, pari ratione quod negatur, & contra, à definitione ad definitum, vt animal rationale est capax beatitudinis, ergo & homo, & homo est capax beatitudinis, ergo & animal rationale. Negatiuè pariter, vt habitus malus non est expetendus, igitur nec vitium: virtus non est spernenda, ergo nec habitus bonus est spernendus. Superest vt de modo loquendi per definitionem, dicamus. Duplex autem loquendi est modus & interroganti, & respondenti. Primum, petenti, quæ definitio est ista? Responde, vel est nominis, vel est rei,
est

est causalis, vel essentialis, vel descriptiua. Petenti secundo, qualis est hæc definitio? respon de, est bona, vel est mala. Circa definitum etiã potest interrogans petere, quid est hoc, scilicet, quid est homo vel leo? Cui responde per definitionem essentialem vel causalem. Secundo, quale est hoc? responde per accidentariã. Circa definitionem autem nominis solet peti, quæ est huius nominis significatio? Et respondetur per illius significationes. At circa Causalem secundùm causarum numerum quadruplex fit interrogatio vt à quo est cathedra? responde per efficientem. ex quo est? responde per materiam. per quid est? per formam. propter quid causam finalem petit.

Quid diuisio, quotuplex, quæ ipsius præcepta sint. Cap. VI.

Est alius sciendi modus, qui dicitur Diuisio, qua vtimur ad totius alicuius partes inuestigandas, vnde non minimum hæc definitioni prodesse solet, quæ ex partibus conflatur. Quid igitur sit Diuisio, & quotuplex, quæ ipsius leges. quibus modis per Diuisionẽ argumentari liceat, quis tandem sit loquendi modus tractare oportet. Diuisio oratio est totum in suas partes distribuens. oratio dicitur. non enim diuisio quæcunque ad Dialecticum spectat, sed ea, quæ mente, & voce fit, idest cũ

rem aliquam simul intelligentes singulas eius partes inuestigare, & voce exprimere conamur, & propterea diuisio talis oratio dicitur, aliæ verò diuisiones, nempe, cum gladio lignum, vel aliud quiduis scindimus, Dialecticæ non sunt. Est igitur Dialectica diuisio oratio, qua de toto aliquo loquentes singulas eius partes enarramus, quæ diuisio manifestat eam quam intellectu concepimus, vt totum hoc, bonum scilicet, assumentes in singulas suas distribuimus partes, vtile, honestum, & delectabile, in qua oratione duo sunt. Alterum, totum illud quod secatur in partes, & hoc diuisum dicitur: Alterum, ipsius enumeratæ partes, & hæ membra diuidentia dicuntur. Ex vtroque autem constituta oratio diuisio est, quæ sicut, & definitio in diuisionem nominis, & diuisionem rei primò diuidi potest. ✱ Diuisio Nominis est oratio qua vox in suas significationes distinguitur vt canis significat sydus quoddam, significat & animal terrestre, hæc diuisio nominis est, non enim res aliqua per eam in suas partes diuiditur, sed sola vox. Hanc Græci enumerationem vocabant. Tali autem diuisione non vnam vocem tantum, sed & orationem integram in varios sensus quos recipit, distinguimus, quas orationes amphibologicas vocant. vt aio te Aeacida Romanos vincere posse

posse. Cræsus Halim ingressus perdet quàm plurima regna. Diuisio Rei est, cum res aliqua in suas partes, vel accidentia distinguitur, quæ triplex est. Prima diuisio generis in species. hæc autem est, cum commune aliquod in minus communia, de quibus per se prædicatur, diuiditur, vt, Elementorum aliud ignis, aliud aer, aliud aqua, aliud terra, hæc autem diuisio fieri aliquando solet per differentias, ex quibus species constituuntur, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, idem est, ac, animalium, aliud homo, aliud brutum. Altera diuisio est Totius in partes, ex quibus componitur, & hæc duplex solet esse secundum duplicem rationem partium, ex quibus componitur. sunt enim quædam partes, quæ ad naturam, & essentiam rei pertinent. quales sunt, forma, & materia, de quibus superius diximus, & secundum has fit diuisio quædam essentialis in partes, vt hominis alia pars anima, alia corpus. Vasis alia pars argentum, alia figura. Quædam sunt partes, quæ quantitatis rei, potius quàm naturæ, partes sunt, & secundum has fit diuisio, quæ in partes integrantes dicitur, quam aliqua partitionem vocant, vt corporis humani alia pars caput, alia brachia, alia thorax, alia venter, alia pedes. in his enim decorus partium ordo ser-

uandus est. Similiter Terræ alia pars Asia, alia Africa, alia Europa. Tertia diuisio est, quãdo subiectum aliquod in varia accidētia, quæ illi insunt, distribuitur, vt hominum alius doctus, alius indoctus, hominum alius liberalis, alius prodigus, alius auarus, alius studiosus, alius prauus. Ad hanc Diuisionem pertinent diuisiones eæ, quibus subiectum in suas potentias diuidimus, vt rationalis animæ alia potētia intellectus, alia, voluntas, alia memoria, animalis alia potentia sensus, alia appetitus, alia ad motum. Solet autem hæc accidentium diuisio adhuc dupliciter fieri. aliquando enim accidens in sua subiecta diuiditur, vt alborũ aliud lilium, aliud nix, aliud Cignus & cætera. Virtutum aliæ in parte intellectiua, aliæ in sensitiua sunt. Aliquando etiam accidens in accidentia diuiditur, vt dulcium aliud flauum aliud album. His igitur constitutis, præcepta in diuisione obseruanda constituamus. Primũ præceptum est, ne plura membra contineat, quam par est: si enim aliquis diuisione prima animal in omnes suas species diuidat, nõ erit congrua diuisio, nam cùm diuisio rei manifestandæ gratia inuenta sit, si multa contineret membra, fastidium potius, & obscuritatẽ quã cognitionem pareret. Adde etiam quòd diuidentia membra quendam ordinem inter se petunt, quem si tam multa sint, obseruare difficillimum

limum est. Circa hoc autem præceptum tria attendenda sunt. Primum, vt si alicuius communis generis species paucę sint, per illas diuisio fiat, vt elementorũ aliud Ignis, aliud Aer, aliud Aqua, aliud Terra. Secundum si species plurimæ sunt, tunc per aliquas species superiores diuisio procedat, & has rursus per alias diuidamus, vt animalium aliud homo, aliud brutum. Brutorum aliud aereum, aliud aqueũ, aliud terrenum: & hæc rursus per alia, donec ad vltima deueniamus. Tertium, potest etiam diuisio fieri per duas oppositas differentias, vt animalium, aliud rationale, aliud irrationale, sed horum causas perscrutari, alterius negotij est. Secundum præceptum. Singula mẽbra diuisionis debent esse inferiora diuiso, id est diuisum sub se plura debet amplecti, quàm singula membra, vnde non esset congrua diuisio, animalium aliud sentit, aliud mouetur. nam sentire ita commune est sicut animal, cum omne animal sentiat. Tertium præceptum. Omnia membra simul sumpta sint suo diuiso æqualia, ita vt nihil contineatur sub diuiso, quod non sub aliquo membro, nec aliquid sub membro, quod non sub diuiso: vnde non est diuisio bona, animalium aliud rationale, aliud irrationale, aliud elementum. hoc enim tertium membrum non est sub diuiso. Quartum præceptum est, vt membra inter se aliquam habeāt

æqualitatem, id est, vnum in altero non conti neatur. vnde non est diuisio bona, animalium aliud irrationale, aliud bipes, vnum enim alterum includit, cum aliquod sit irrationale simul & bipes. Nec ista, hominum alius pius alius litteratus, cum sint homines pij simul & litterati.

De modis argumentandi, & loquendi per Diuisionem. Cap. VII.

QVadruplex est modus, quo circa diuisionem argumentari possumus. Primus est à positione diuisi ad positionem alicuius ex membris diuidentibus, & è conuerso, id est, de quocunque ipsum diuisum affirmare verum est, de eodē aliquod ex diuidentibus membris affirmare verum erit, vt leo est animal, ergo rationale, vel irrationale. Similiter de quo membrum aliquod affirmatur & ipsum diuisum affirmabitur, vt equus est irrationalis, ergo animal. hic tamen obseruandum est, vt a diuiso procedentes non vnum membrum solū, sed omnia sub disiunctione colligamus non enim valet hoc, est animal, ergo rationale, sed inferre, oportet ergo rationale, vel irrationale. At ab ipsis mēbris ad diuisum progredientes possumus, & ab omnibus simul, & singulis diuisum inferre, vt hoc est irrationale, ergo animal.

nimal. item,hoc est rationale, vel irrationale, ergo animal. Obseruandum etiam alterum est, vt in partitionibus cum diuiso aliquid commune,quod de singulis prædicetur,assumamus,vt mundi alia pars Africa,alia Asia,alia Europa, prædicatio sic est constituenda,Africa est pars mundi,Asia est pars mundi,& Europa est pars mundi. Secundus argumentandi modus,à negatione diuisi ad negationem membrorum diuidentium,& è conuerso, idest, si de aliquo diuisum negare verum est,de eodem,& membra diuidentia negare verum erit,vt lapis non est animal, ergo nec rationalis, nec irrationalis. Item si membra negare verum est,& ipsum diuisum negare verum erit, vt lapis non est rationalis,nec irrationalis ergo nec animal. hic autem modus aliter se habet quàm precedẽs. à negatione enim diuisi procedentes omnia membra simul & singula licet negare, & ab ipsis ad diuisum regredientes non ab vno solo, sed ab omniũ negatione procedere debemus, non enim valet,non est rationale, ergo non est animal: valet tamen, non est rationale neque irrationale, ergo non est animal. Tertius modus est a positione diuisi, & negatione vnius membri ad affirmationem alterius, si fuerit diuisio bimembris, vel à negatione duorum vel trium,si fuerit plurium membrorum,idest si de aliquo affirmas diuisum,& negas vnum,

aut duo membra, affirmabis certè membrum reliquum, vt hoc corpus eſt elementum, & nō eſt ignis, nec aqua, nec terra, ergo eſt aer: leo eſt animal non rationale, ergo irrationale. Quartus modus eſt inter ipſa membra diuidentia ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc eſt ignis, ergo non eſt aqua, hoc eſt caducum, ergo non eſt perpetuum. non tamen ſemper iſte modus argumentandi valet, non enim ſequitur, virtus eſt honeſta, ergo non eſt delectabilis. vtrunque enim eſt, niſi velis inferre, non eadem ratione eſt delectabilis, qua eſt honeſta. Modus loquendi interroganti triplex eſt, Primum enim quærenti. Quæ diuiſio eſt iſta? Reſponde, per aliquā ſpeciem ex ſuperius aſsignatis. Secundò. Qualis eſt diuiſio? Reſponde, bonam, vel malam. Tertiò, Quot partibus conſtat hæc diuiſio? Reſpōde, duobus, tribus, ſecundum numerum partium, ſeu membrorum ipſius.

Quid Argumentatio, quæ ſpecies, quæ præcepta ipſius ſint. Cap. VIII.

ARgumentatio præcipuum eſt Dialecticæ inſtrumentum, quo ad probandas veritates ignotas, falſitateſque repellendas vti ſolemus, hæc autem eſt oratio, in qua vnum ex altero conſequi denotatur, ideſt, oratio, in qua propoſitio vna incognita, ex altera cognita probatur, & declaratur, vt ſpongia eſt animal,

ergo

ergo est sensitiua. Dicitur autem oratio, quia vna vox argumentatio non est. Dicitur, in qua vnum denotatur consequi ex altero, quia non sat est, vt vnum ex altero sequatur, vt argumẽtatio sit, nisi in tali oratione talis consecutio exprimatur, vnde ista, Argumentatio non est: spongia est animal, & est sensitiua, licèt vnum ex altero sequatur, nisi illud explicetur, dicendo spongia est animal, ergo est sensitiua. ex quo fit, vt in argumẽtatione qualibet sint tres partes necessariæ. Prima, illa propositio ex qua altera infertur, scilicet spõgia est animal, quæ dicitur antecedens, seu argumentum. Altera, illa, quæ infertur, scilicet, spongia est sensitiua quæ dicitur consequens. Tertia illa coniunctio, ergo, vel similis explicans consecutionem, quæ dicitur nota illationis. Tota autem oratio ex Antecedenti, seu Argumento, & consequenti, & nota illationis constructa, Argumentatio est. Argumentationis quadruplex est species, Syllogismus, Enthymema, Indictio, & Exemplum. Syllogismus est oratio in qua ex duobus propositionibus inter se dispositis tertia necessario colligitur, vt omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. prima propositio maior, secunda minor, tertia conclusio dicitur. Enthymema est Syllogismus truncatus, id est, qui ex vnã propositione procedit ad al-

terius

terius probationem, vt omnis homo est animal, ergo omnis homo est sensitiuus. Inductio est à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progresſio, vt iste ignis est calidus & ille ignis est calidus, ergo omnis ignis est calidus. Exemplum est ex vno, vel pluribus particularibus vnius particularis propter similitudinem illatio, vt Deus pepercit. Niniuitis pœnitentiam agentibus, ergo, & alijs peccatoribus parcet, si eos pœnituerit. Has species breuiter modo pro incipientium captu tractasse sufficiat, plura enim suis in locis tradenda sunt. Nunc quæ Argumentationis præcepta sint, dicamus oportet. Est autem vnum impræsentia solum obseruandum, vt in Argumentatione vnum verè ex altero sequatur, & inferatur sicut sequi, & inferri denotatur. quando enim talis consequentia, & illatio deest, argumentatio vitiosa redditur, vt si dicas homo mouetur, ergo currit, argumentatio mala est, cum non bene inferatur hominē currere, ex eo quod mouetur, potest enim moueri, & non currere, si tantum ambulet. at si dicas, homo currit, ergo mouetur, argumentatio bona est. optime enim colligitur, hominem moueri ex eo quòd currat, vbi diligenter debes aduertere, Vitium, vel rectitudinem Argumentationis non consistere in veritate, vel falsitate propositionum ex quibus constat, sed

in

in recta,vel non recta vnius ex altera deductione.potest enim fieri, vt argumentatio bona sit ex propositionibus falsis , in quibus tamen illatio recta est , vt homo volat,ergo homo habet alas potest etiam fieri vt Argumentatio vitiosa sit ex propositionibus veris recta illatione deficiente, vt homo est animal , ergo habet duos pedes:propterea Argumentatio vera,vel falsa non est dicenda,sed bona,vel mala, signũ vnũ adhiberi potest,quando consequentia mala est ,nempe,cum antecedẽs posset esse verum consequenti existente falso, non quòd propter falsitatem propositionis mala sit,sed quòd in tali casu certum est non esse illationem rectã , cum in consequentia bona si antecedens verũ est,& consequens verum sit.ex vero enim nõ sequitur falsum.Reliqua in lib. quarto tradẽtur.

Quis sit disputandi modus obseruandus inter scholasticos concertantes. Cap. IX.

DIsputatio veritatis alicuius indagandæ causa est . cum enim plurima nobis non statim manifesta sint, eò quòd multa simul eorum veritatem impedientia occurrant , nec facile sit ista discernere , Disputatione indigemus , qua , proposita re , alia omnia , quæ illius non sunt , separantes , veram eius naturam consequamur , vnde effluxit , vt clara

clara veritatis cognitio dicatur diſtincta, quia ſi ſegregata ab alijs multis, quibus rei veritas opprimebatur, & verbum. Diſputare optima Analogia deductum eſt, vt enim plantæ & vites putantur, reiectiſq. inutilibus, quibus ſuffocatæ erant, purgantur, ita illa diſceptatio, qua ea, quæ veritatem velut ſupprimebant reijciunur, meritò dicitur diſputatio.

Prima Regula communis. Ex his id tam Reſpondenti quàm Argumentanti obſeruandum maxime videtur, ne finem hunc Diſputationis qui eſt, veritatem indagare, peruertant, dum manifeſte falſa defendunt, vel circa res admodum per ſe notas tempus inutiliter conſumũt. Vnde cauere oportet à proteruia, quod clarè falſum eſt, ſuſtinendo, vel quod manifeſtũ eſt pertinaciter negando. Poterit tamen propter ſcholaſticorum exercitationem verum aliquando impugnari, & falſum aliquod defendi.

Secunda Regula communis Vtriq. etiam id obſeruandum eſt, vt id, cuius veritas inquiritur, & quod diſputandam proponitur, quod thema, vel poſitio vel quæſtio dicitur, attentè conſideretur, & diſputatio circa illud verſetur, vel circa ea, ex quibus illius cognitio dependet, nec fiant extra rem digreſsiones, vel verba inaniter iactentur, aut repetantur.

Tertia Regula communis. Illud vtriq. obſer-

seruandum est, vt initio semel beneuolentiam comiter, & moleste captent. Is qui argumentatur, Magistri, circumstantium, & Respondentis. Respondens verò solius argumentantis, vterque autem ardorem aliquem ac vim modo seruato disputationi adhibeat. hoc enim & disputantium ingenium acuitur, & circumstantium animi ad attentè, & sine fastidio, & non citra vtilitatem audiendum eriguntur.

Prima Regula Argumentantis. Argumentans maximè obseruet vt suam argumentationem integrã proponat aduersus id, quòd proponitur à Respondente defendendum, semper præmittens, Sic argumentor, sic contendo, vel simile, quam postquam semel proposuerit, sinat. Respondentem suas partes agere. nec interrumpat illum donec aliquid ei negetur, vel respondeatur.

Secunda Regula Argumentantis. Si aliquid ex ijs, quæ fuerunt ab eo proposita. Respondens negauerit, alio argumento conetur illud probare, & postea sinat illum respondere. Si autem aliquid ei responderit, vel aliquam solutionem adhibuerit, quæ videatur vel falsa, vel dubia, vel non cum precedentibus dictis, aut assertionibus. Respondentis cohærere, vel tandem ei libuerit impugnare, illud alio argumento conetur repellere, quod dicitur replicare, & circa id poterit multoties eadem argu-

argumentandi methodo vti.

Prima Regula Respondentis. Attentè con aderet ea quæ ab argumentante opponuntur; quibus propositis fideliter eisdem verbis totā argumentationem bis reiteret: & in posteriori repetitione ante omnia suspiciat antecedentis terminos, an aliquis patiatur multas significationes, vel ipsum antecedens diuersos habeat sensus. quod si ita fuerit, distinctione vtatur, & illam eligat sensum, qui magis ad præsentem disputationē pertinere videatur, quo facto obseruet secundum regulam. Vt consequentiam aduertat, quæ si ei visa fuerit vitiosa, eò quod Consequens ex antecedenti non inferatur, consequentiam imprimis neget, quod fiet hoc pacto, si resumpto antecedenti, siue verum sit, siue falsum dicat, Transeat: quo verbo non asserit illud esse verum vel falsum, sed impertinens ad inferendum tale consequens, & resumpto Consequenti dicat: Nego Consequentiam. Differt autem inter hoc, quod est negare consequens, & negare consequentiam. Negat consequens qui negat illud esse verum, negat consequentiam, qui illud sane verum sit, siue falsum, ex antecedenti negat inferri. Quòd si consequentia, & illatio bona visa fuerit, vel quia necessaria, vel quia probabilis est, obseruet tertiam regulam. In posteriori repetitione argumentationis ne-

get,

get antecedens. si enim admittit esse verum, cum consequentia bona sit, consequens etiam erit verum, quod erit oppositū eius quod ipse defendit. Argumentans enim id semper inferre conatur, quod est contra positionem Defendentis, propterea videat Respondens, vt in bona consequentia Argumentantis neget Antecedens, cuius si fuerit duplex pars, neget eam quæ prius illi falsa apparuerit, quamuis poterit etiam in consequentia non bona sed apparenti, vel probabili concedere antecedens verum, & negare cônsequentiam. Debet tandem quatuor verbis vti Respondens. Distinguo, Nego, Concedo, Respondeo. Distinguo dubia: Nego falsa, vel malas Consequentias. Concedo, vera: Respondeo, quod ad difficultatis solutionem facit. In responsione autem obseruet Regulam vltimam, Cum Solutio ab eo petita fuerit, videat, ne quicquam contra suas assertiones vel contra aliquam aliam solutionem ab eo datum dicat, vel aliquid, ex quo facile oppositum contra eum conuincatur. Hæc autem omnes regulæ vsu, & exercitatione ipsa magis manifestabuntur, & in promptu erunt.

Quid sit terminus in communi, & quotuplex.
Cap. X.

ABsolutis Instrumentis tribus, prout incipientium ingenio sat erat, ad simplicissima rursus Dialecticæ Elementa redamus oportet, quæ Grammatici, Dictiones, Logici Terminos communiter vocant, & vt ab ipso nomine incipiamus, Aristoteles terminum docet esse extremum alicuius corporis, vel rei, extra quod nihil illius rei est, & intra quod omnia eiusdem rei sunt, quo pacto duo extrema puncta vnius lineæ dicimus terminos lineæ, quia talis linea non habet vllam suam partem extra illa, & omnes ipsius lineę partes intra ea continentur, hac, Analogia vtimur in propositionibus ipsis, quarum extrema terminos vocamus. Sunt autem propositiones, quantum sat est modo cognoscere, orationes, quibus verè, vel falsò aliquid exprimimus, & harum extrema, quorum vnum Subiectum, alterum Prædicatum est, termini sunt, vt in hac, homo est animal, homo, & animal termini dicuntur; his enim clauditur illa propositio, sicut linea duobus finitur punctis. hoc autem pacto definitio termini est: Extremum, in quod resoluitur propositio, vt in subiectum & prædicatum. Vocamus autem Subiectum id, de

quo

quo aliquid dicitur. Prædicatum verò, quòd de aliquo dicitur, vt in hac propositione, homo est animal, homo subiectum, animal prædicatum est, atque ista duo sunt extrema, in quæ propositio illa vltimo diuidi potest, propterea termini dicuntur. Cum autem propositiones non solum vocibus, sed etiam scripturis, & in ipso intellectu fiant, vt enim voce proferimus, homo est animal, ita intellectu cognoscimus, hominem esse animal, & idem scripturæ mandamus, imò propositio in voce explicat propositiones intellectus, sicut scriptura voces exprimit. Solet communiter distingui triplex terminus, Mentalis, Vocalis, Scriptus. Mentalis terminus est cognitio correspondēs termino Vocali. vt enim vox homo est vnus terminus, & vnum extremum huius propositionis, homo est animal, ita cognitio in intellectu, qua cognosco talem vocem, vel rem per ipsam significatam, dicitur terminus Mentalis, seu notitia, vel conceptus, nam idem sunt. Pari ratione ista scriptura, homo, illi voci subordinata, dicitur terminus scriptus. Vnde possent hi termini sic definiri. Terminus Mentalis est extremum in quod soluitur ea propositio, quæ est in intellectu. Terminus Vocalis est extremum, in quod resoluitur propositio vocalis. Terminus Scriptus est extremum, in quod resoluitur scripta propositio. Intellige

semper de resolutione in subiectum, & Prædicatum. nam apud Arist. aliæ voces, seu signa, quæ in propositione sunt, præter subiectum, & prædicatum, non censentur propriè termini, quales sunt coniunctiones, aduerbia, & quantitatis signa, vt omnis, nullus, aliquis. Terminus mentalis seu conceptus duplex est. Alter non vltimatus, Alter vltimatus. Non vltimatus est cognitio, seu notitia, qua voces, seu scripturas significatiuas cognoscimus. Vltimatus verò est cognitio, qua res per tales voces aut scripturas significatas cognoscimus, vt cum aliquis audit vocalem hanc propositionem, homo, est animal, vel eam scriptã legit, prius vocum, seu scripturarum singulares habet cognitiones, & hæ dicuntur conceptus non vltimati: posterius rerũ significatarum habet cognitiones, & hæ dicuntur Conceptus vltimati, vnde ignari significationis vocabulorum solum habent conceptus non vltimatos. Conceptus Vltimatus duplex est, quidã directus, quidam Reflexus. Directus ille est per quẽ cognoscimus res per voces aut scripturas significatas, vti diximus. Reflexus est, alter cõceptus & cognitio, qua priores conceptus nostros cognoscimus, nempe cum intelligimus nos intelligere, & cognoscimus nos cognoscere: non solum enim res ipsas contemplamur, sed & tales contẽplationes animũ ad ipsas reflecten-

tes

res contemplamur,& tales posteriores contẽplationes seu cognitiones cõceptus vocamus reflexos. Quamuis autem Dialectica proximè circa hos omnes cõceptus versetur, voces autem non nisi horum ratione attendat tamen, quia voces clariores sunt, & per eas magis quæ in intellectu sunt, nota fiunt, frequentius de vocibus in dialectica fit sermo. Et propterea vocales terminos deinceps explicabimus. Solet autem Vocalis Terminus primò diuidi in significatiuum,& non significatiuum. Significatiuus est qui ad aliquam rem manifestandam est impositus vt homo, animal. Non Significatiuus est, qui cum nullam rem significet, pro se in propositione constituitur, vt Dac est vox, Blitiri est sonus, subiecta enim harum propositionum nullius rei significatiua sunt: At quia harum rarus est vsus ad terminos significatiuos Vocales transeamus.

De termino vocali Significatiuo.

Cap. XI.

Terminus vocalis Significatiuus est vox significatiua ad placitum, ex qua simplex componitur propositio. Vt autem, quo pacto terminus significet, percipi pos-

ſit,quid ſignum, quid ſignificare ſit, aduertamus. Signum eſt, quod præter ſui cognitionẽ, alterius etiam cognitionem inducit, vt fumus ſignum ignis eſt : ipſius enim cognitio cognitionem ignis etiam occulti facit. Duplex ergo Cognitio quæ Notitia dicitur. Signo cuilibet reſpondet. Prior, ipſiuſmet ſigni, Poſterior eius cuius notitiam inducit. Signum duplex eſt alterum Naturale, alterum Voluntarium, quod ad placitum, ſeu ex Inſtituto dicitur. Signum Naturale illud eſt, quod ex natura ſua ſecluſa hominum voluntate aliud facit cognoſcere, ſicut fumus eſt ſignũ naturale ignis. Signum ad placitum, quod ex ſe alterius cognitionem non inducebat, ſed ſolum, quia homines, vel alia quæuis cauſa id alterius ſignũ conſtituit, ſicut ſonitus campanæ ſignum eſt lectionis ad placitum. Signum tam naturale, quàm ex Inſtituto reperitur in rebus, & in vocibus Signum Naturale in rebus, eſt res, quæ ex natura ſua alterius facit cognitionem, vt veſtigium ſignum eſt naturale animalis, & fumus ignis. Ex inſtituto verò eſt res, quæ, vt diximus, non ex natura ſua, ſed hominum voluntate & inſtituto, vel alia extrinſeca cauſa alterius facit cognitionem, vt ramus appoſitus ſignum eſt ad placitum vini vendibilis: & ſonitus lectionis. In vocibus autem ſignum Naturale eſt vox, quæ ex ſe alterius facit cognitionem,

nem,vt gemitus est signum naturale tristitiæ, & brutorum voces naturalia signa suarum passionum sunt. Ad placitum autem est vox, quæ propter hominum voluntatem alterius cognitionem facit,quales sunt voces quibus loquimur.hæ enim non ex natura sua rerum, & conceptuum signa sunt, sed quia linguarum authores has, vel illas voces rebus manifestandis adaptarũt. huiusmodi signa vocales termini sunt. dicuntur enim significare ad placitũ, quasi sint signa voluntaria, & ex hominum instituto rerum manifestatiua. apud logicos enim significare idem est,ac esse alterius signũ quod alij significare Instrumentaliter vocant. quasi voces quædam instrumenta sint, quibus res conceptas exprimimus.Ex his autem manifesta fit termini definitio. Est enim illa particula, vox, loco generis ad excludenda realia signa, quæ termini non dicuntur. non enim fumus,aut sonitus campanæ, termini sunt. Dicitur, Significatiua ad placitum.ad excludendas voces brutorum,& eas hominum,quæ naturaliter significant, vt gemitus, suspiria, nec enim ista termini sunt. Dicitur deniq. ex qua simplex componitur propositio, vt manifestetur totum illud,ratione cuius tales voces termini dicũtur,hoc autem est propositio, cuius extrema termini sunt.Ex his omnibus colligitur termino cuilibet, duplicem in intelle-

ctu respondere conceptum. alter est Non vltimatus, qui ipsius vocis cognitio est, alter Vltimatus, qui est ipsius rei per talem terminũ significatæ. Terminorũ alius Æquiuocus, alius Analogus, alius Vniuocus. Æquiuocus est, qui significat plura, vt plura sunt, vt hoc nomen Petrus, respectu plurium, qui tali nomine nominantur, & Canis respectu canis latrabilis, & marini, & sideris cælestis. Analogus est, qui significat plura propter aliquem ordinem ad vnum, vt homo respectu viui, & picti, & Nero, de Rege quodam, & hominibus crudelibus propter ipsius similitudinem dicitur. & sanum, vt animal, quod sanitatem habet, & vrinam, & pomum, quæ ad sanitatem referuntur, significat. In quo Analogo obseruandum est plura esse significata, vnum principale, reliqua minus principalia. Principale illud est, ad quod significandũ vox primo fuit imposita, vt illius vocis Nero principale significatum est quidã rex, reliqua significata minus principalia sunt scilicet, homines crudeles, qui propter illius similitudinem in crudelitate, Nerones dicuntur. Similiter principale significatum illud est, ad quod reliqua significata reducuntur, vt in sano. Significatum principale est animal habens sanitatem, reliqua enim eatenus sana dicuntur, quatenus ad sanitatem animalis ordinantur. nam vrina sana dicitur, vt sanitatis

anima-

animalis signum est,& pomum sanum dicitur, quod ipsius animalis sanitati conducit. Vniuocus est,qui significat vnum,vel plura,vt in vno conueniũt,vt Petrus respectu vnius,& ista vox homo,respectu viuorum,quæ quamuis plures homines significet,eos tamen, vt in vna natura humana conueniũt,significat: in quo ab Æquiuoco differt,qui plura,vt plura sunt,nec,vt in vno conueniunt, significat. Sunt autem hic duæ regulæ aduertendæ: Prior est. Omnis terminus Æquiuocus, vel Analogus potest esse Vniuocus, si ad vnum significatum comparetur,vt Canis, respectu latrabilis, & sanum respectu animalis. Posterior Regula,quando terminus Æquiuocus restringitur ab vno significato, sumitur vniuocè, vt canis latrabilis ambulat.Analogus verò cum sine restrictione est, stat pro principali significato, vt si dicas, homo currit, sumitur pro viuis, nisi restringatur a membro minus principali,dicendo,homo pictus est imago,vel ab aliquo signo demonstrãte illud minus principale significatũ,vt hic homo est benè pictus,si demonstres imaginẽ.Differunt autẽ hi termini quantum ad conceptus. nã sicut in Analogo,& Æquiuoco plura sunt significata,ita &plures correspõdẽt vltimati cõceptus secũdũ significatorũ multitudinẽ:at vniuoco,cũ vnũ significet,vnicus corespõdet cõcept⁹.In cõceptu vero nõ vltimato nõ differũt,vt

enim

enim ſunt ſingulæ voces,ſeu termini, ita ſingulos habent conceptus non vltimatos.

Caput XII.

TErminorum iterum alius Categorematicus,alius Syncategorematicus,alius Mixtus. Categorematicus eſt qui aliquid vel aliqua per ſe ſignificat,vt homo,populus,album. Syncategorematicus, qui nihil per ſe ſignificat,tamen alteri termino adiunctus illum facit aliter ſignificare, vt omnis, nullus, non, quæ dicuntur aliqualiter ſignificare, id eſt aliquem modum applicant termino,cui iunguntur: quamuis hæc propriè non ſunt cenſenda pro terminis, cum nec ſubiecti, nec prædicati locum habeant. Mixtus eſt,qui aliquid aliquo modo in ſe ſignificat, vt doctè, ſapienter, qui dicuntur Categorema in ſe includere. Pari ratione iſta propriè termini non ſunt, ſed verborum modi, vt inferius dicemus. Solet Categorematicus terminus in complexum,& in incõplexum ſubdiuidi. Complexus eſt, cuius partes per ſe ſignificatiuæ ſunt, vt homo iuſtus. Incomplexus, cuius partes per ſe non ſunt ſignificatiuæ, vt homo. Illæ partes dicuntur per ſe ſignificatiuæ,quæ retinent ſignificationem, quàm ante habebant, quando non erant ſimul iunctæ. Hoc autem cognoſcitur, cum totum

nihil

nihil aliud significat quàm partes, quod non fit in hac voce,dominus. Vnde quatuor necessaria sunt ad terminum complexum. Primum, vt sit quoddam totum,idest habeat aliquam vnionem plurium dictionum, quod significatur in hoc quod dicitur, cuius partes. si enim partes habet, totum est: vnde istæ voces, homo, animal, leo, non sunt terminus complexus, sed plures termini, cum nullam copulationem ad inuicem habeant. Secundum,vt hæ partes sunt significatiuæ, ad excludendas voces simplices,quæ partes habent,nempe syllabas,sed hæ non significant. Tertium vt sic istæ partes significent, idest vt earum significatio sit tota significatio totius,& totum nihil aliud significet, quàm partes, ad excludendas voces simplices aliquas, cuius partes videntur significare,vt domus, dominus, non tamen est eadem significatio totius. Exigitur quartum vt partes non significent eandem rem, tunc enim esset terminus Incomplexus, vt Marcus Tullius Cicero. Subdiuiditur iterum Categorematicus in Communem,& singularem. Cõmunis,qui, & Vniuersalis dicitur, est cuius significatio non prohibet illum à multis vniuocè participari, sicut equus, arbor, homo. quamuis enim non esset in mundo, nisi vnus equus, vna arbor,aut vnus homo,illi essent cõmunes termini,cum ex parte suæ significatio-

nis

nis apti sint ad multa vniuocè significanda, si multa essent, vnde Sol, Phœnix, sunt termini communes; si enim essent plures Soles,& Phœnices his eisdem nominibus significarentur. Dixi,à multis participari,intellige, seorsum de singulis,aut binis, vnde Roma,Mantua nō sunt termini communes,licet plura significēt, quia non seorsum, non enim quilibet ciuis est Roma, aut Mantua,propterea potest sic definiri, Terminus communis est, qui plura diuisim significat. Dixi,vniuocè : quia hoc nomen Petrus potest pluribus adaptari, sed non vniuocè,ideo non est terminus Communis. Singularis est,cuius significatio prohibet illum à multis vniuocè participari, vt Petrus, vel aliter, qui vnum tantum significat,aut plura coniunctè,vt Roma Mantua. Ex his liquet hoc Complexum Petrus,vel Paulus,seu quoduis disiunctum ex terminis singularibus esse terminum communem, cum de singulis seorsum prædicetur,demonstrato enim Petro, verum est dicere,iste est Petrus, vel Paulus. Idem etiam demonstrato Paulo : at si copulatiuè sumantur, quodlibet complexum terminus est singularis cum seorsum de multis non prædicetur. At cōplexa, quæ ex terminis communibus fiunt, siue ex vtroq. communi,siue ex vno singulari altero communi, tam copulatiuè quàm disiunctiue,termini Communes sunt, quia de singu-

lis inferioribus, aut saltem binis prædicantur, vt homo, & leo: homo vel leo: Petrus & leo: Petrus vel leo. Subdiuiditur Communis in Transcendentem & non transcendentem. Transcendens est qui omnia significat, vt Res, Ens, Vnum, Bonum, Aliquid, Verum, quę hoc vocabulo ex singulis initialibus literis conflato clauduntur, Reubau, quamuis isti non propriè Cõmunes existant, cum analogi sint. Non transcendens est, qui limitatam habet significationem, vt homo. Singularium quidam Collectiuus, quidam Determinatus, quidam Vagus, quidam ex suppositione. Collectiuus est, qui tantũ plura coniunctè significat, vt Roma. Determinatus, qui vnum tantum significat, vt Petrus, Vagus, qui vnum significat indeterminatè vt hic homo. Ex Suppositione, qui vnum significat, & potest plura significare, vt filius hominis, filius Cæsaris, supposito quòd vnum habuerit filium, & hi singulares in supponendo, communes in significando dicuntur.

Cap. XIII.

TErminorum Categorematicorum, & Incomplexorum alius est terminus Concretus, alius Abstractus, Iterum alius Connotatiuus, & alius Absolutus. Concretus est, qui ab alio denominatur, vt homo, album. Abstra-

ctus,

ctus, a quo alius denominatur, vt humanitas, a qua homo, albedo, a qua album dicitur. Connotatiuus, qui significat aliquid per modum adiacentis. Absolutus, qui significat per modũ per se stantis. Differunt autem hæc quatuor, Adiacere, Per se stare, Significare, Connotare: duo priora competant rebus significatis; duo posteriora terminis ipsis significantibus. Illa res adiacere dicitur largè vocabulo sumpto, quæ alteri inest, & in alio sustentatur, sicut vestes adiacent homini, & accidentia substantiæ, & partes toti, licet illud propriè dicatur adiacere, quod alteri inest, & non est pars, nec de natura eius, sicut vestis, & accidentia propriè adiacent. Illud verò per se stat, quod alteri non adiacet, quamuis alia sint in ipso, vt homo, animal. terminus igitur non dicitur Absolutus ex eo, quòd significet rem, quæ per se stat, sed quia illam significat, ac si per se staret, vt albedo, iustitia, nec terminus dicitur, Connotatiuus, quia significat rem, quæ alteri adiacet, sed quia significat per modum adiacentis, siue adiaceat, siue non. Vnde duplex Cõnotatiuus, Extrinsecus, & Intrinsecus. Intrinsecus, qui significat per modum adiacentis rẽ, quæ non adiacet, vt corporeus, animatus. Extrinsecus, qui significat per modum adiacentis rem, quæ propriè adiacet, & hic denominatiuus dicitur, vt album, vestitum. Significare autem

tem est aliquid ex impositione manifestare, vt homo hominem significat. Connotare, est id manifestare, quod ex impositione sequitur, vt album significat albedinem, vt adiacet alteri. Et quia adiacet corpori, dicitur connotare corpus. Alij, quod nos dicimus Connotare, vocant significare de materiali: quod nos vero significare, dicunt significare de formali: vtrunque tamen Connotatiuo inest, nec est idem Cõcretus & Connotatiuus: homo enim Concretus est, non Connotatiuus, licet omnes Connotatiui Concreti sint, nec idem abstractus, quod absolutus. Corpus enim absolutus est, nõ tamen abstractus, quãuis omnes abstracti absoluti sint. His subdiuisionibus explicatis iterum Terminus à principio diuiditur in Terminum Primæ intentionis, & Terminum Secundæ intentionis. Primæ intentionis ille est, qui ad res ipsas significandas est impositus, vt homo, album. Secundæ intentionis est, qui ad significandos terminos & voces, quatenus res significant, est impositus: vt nomen, verbum, oratio, definitio: propterea enim Primæ intentionis dicuntur, id est, primæ impositionis, quia prius termini ad significandas res impositi fuerunt. posterius autem sunt etiam impositi alij termini ad ipsos priores terminos significandos, ideo secundæ intentionis, idest, impositionis dicũtur, vt sicut priores termini res

si-

significant, ita etiam posteriores ipsos terminos significent, seu voces rerum significatiuas. Dico autem, rerum significatiuas, quia termini significantes solas voces secundum se sunt primæ intentionis, vt hi, vox sonus, gemitus, suspirium.

Cap. XIIII.

HVcusque terminum vnumquemq. per se diuisimus. at si vnum alteri cōparemus, complures existent terminorum species. alij enim sunt Pertinentes, alij Impertinentes. Impertinentes sunt qui ad inuicem sic se habent, vt nec repugnent inter se, nec se in bona consequentia inferant, vt album iustū: hæc enim non repugnant, quia possunt vni inesse: aliquis enim potest esse albus, & iustus: nec se inferunt Non enim est bona consequentia, hoc est albū ergo iustum: nec è conuerso, quia alterum sine altero esse potest. Pertinentes sunt, quorū alter alteri repugnat, vt album, & nigrum, homo & equus, non enim ista duo vni inesse possunt, vel similiter, quorum vnus alterū infert, vt homo, visibile. isti dicuntur pertinentes sequela, illi pertinentes repugnantia. Pertinentium sequela, alij se habent vt superior, & inferior, vt homo & animal. Inferior est qui alterū infert & non infertur ex illo, ut homo. Superior, qui

qui ab altero tantum infertur. vt animal respectu hominis. Inferior excessus, superior excedens dicitur. Alij conuertibiles, qui se inuicem inferunt, vt homo, risibile. alij Synonymi, qui significant eandem rem, cum diuersæ sint voces, vt vestis, indumentum. In his autem Pertinentibus sequela sunt aliquot modi argumentandi obseruandi. Primus circa superiorem & inferiorem. Ex parte alicuius subiecti si de aliquo affirmatur inferior, affirmabitur superior, vt homo est animal, ergo est viuens, non autem contrà, si de aliquo affirmatur superior affirmabitur inferior, non enim valet, hoc est viuens, ergo hoc est animal, quia viuens est superius animali. Negatiuè autem valet, contra a superiori ad inferiorem, vt hoc non est animal, ergo non est homo, non autem hoc, non est homo, ergo non est animal. Secundus modus ex parte prædicati, & tunc valet affirmatiuè & negatiuè, ex parte vtriusque scilicet. quidquid affirmatur, vel negatur de inferiori, affirmabitur, vel negabitur de superiori, particulariter tamen sumpto, vt homo currit, ergo aliquod animal currit, homo non est irrationalis, ergo aliquod animal non est irrationale. Similiter, quicquid affirmatur, vel negatur de superiori vniuersaliter tamen sumpto, etiam affirmabitur, vel negabitur de inferio-

rius non enim dicitur bene, hoc non est album ergo nigrum, potest enim aliquid esse nec album, nec nigrum, quale est cœlum. Si qua alia circa hæc supersunt, alibi dicenda sunt, atque hæ diuisiones sufficiant terminorum, quæ præcipuè necessariæ visæ sunt.

De Nomine, & Verbo. Cap. XV.

Enunciatio simplex ex nomine, & verbo tanquam ex duabus partibus nomine, vt materia, verbo, vt forma constat. Nomen autem est vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata est significatiua finita & recta. Differunt significare tempus importare tempus, & significare cum tempore. Id tempus, significat, quod impositum est ad explicandum vel tempus totum, vel aliquã ipsius partem, vt hi termini, dies, hora tẽpus. Id connotat, vel importat tempus quod significat aliquid, quod tempore determinato fit, vt cœna, prandium. Id cum tempore significat quod significat vel esse aliquam actionem, vel passionem quæ fiunt in tempore, & ea significat prout fiunt in tempore, vt currit, vincit. Primum, & secundum nomini conueniunt. Tertium Verbo, & participio, non Nomini. Propterea ad separandum Nomen a Verbo, & Participio in ipsius definitione ponitur illa pars, sine tempore. Adiungitur præterea, quòd nulla pars nominis separata significet,

ad differentiam orationis, quæ nomen eſt: cũ ipſius partes per ſe ſignificẽt, vt dicemus. Nomen enim incomplexus terminus eſt: quòd ſi compoſitæ figuræ nomina ex partibus ſignificatiuis conſtare videntur, tales tamen partes, cum in compoſitione ſunt, iam non ſignificant: cuius ſignum eſt quòd aliquando etiam priſtinum characterem amittant, quòd ſi aliquæ retineant, id per accidens eſt, nec neceſſarium. Dicitur præterea, finita, ad excludendas negatas voces, vt non homo, non leo, quæ cum nihil certi aut determinati ſignificent, ſimpliciter nomina dicendæ non ſunt additur vltimo, recta propter obliquos caſus, qui cum per ſe partes propoſitionis non ſint niſi rectis adiuncti ſint, nomina non ſunt, ſed nominum caſus. Verbum eſt vox ſignificatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars ſeparata eſt ſignificatiua finita, & recta, & eſt eorum quæ de altero dicuntur nota. In qua definitione aliquæ particulæ cum nominis definitione communes videntur, quamuis nõ eadem ratione hic, & illic cõſtituatur. Hic enim dicitur, quòd nulla pars verbi ſit ſignificatiua per ſe, ad excludendas orationes ex pluribus verbis, vt currere eſt moueri, legit, & ſtudet, ſicut in definitione nominis excludebantur orationes ex pluribus nominibus, vt homo iuſtus. Præterea dicitur, finita, ad excludendum

ver-

verbum infinitum, vt non currit, non vincit, quod cum nullam actionem determinatam significet, verbum non est. Circa quod aduerte, Verbum tria habere. Primum enim significat aliquam operationem, vt curro cursum, disputo disputationem, in quo cum nomine conuenit, ac propterea dicitur, vox significatiua ad placitum, sicut & nomen. Secundo, illam significat, vt sit in tempore, in quo a nomine differt, sed cum participio communicat propterea dicitur, cum tempore, ad differentiam nominis. Tertio illam vnit cum aliquo nomine subiecto, vt homo currit, & hoc proprium est verbo, ac propterea dicitur, est nota eorum, quæ de altero prædicantur. quando autem audis, verbum infinitari, hoc intellige, quando negatio eius significationem destruit, vt idem sit, non disputat, ac est, non disputans. Dicitur tandem, recta. vt enim in nomine solus rectus nomen dicitur, reliqui obliqui casus, ita verbum præsentis indicatiui, verbum est præteritum & futurum, casus verbi. hoc autem fit, quia propositio simplex non conflatur ex alijs modis præter indicatiuum. in quo præteritum, & futurum ad præsentis normam expenduntur, nam præteritum nihil aliud est, quàm quod fuit præsens, futurum quod erit præsens, ideo præcipua ratio verbi in præsenti consistit, quamuis non sit negandũ præteritũ

& futurum verba esse, cum ex eis propositiones fiant.

De oratione, & Enunciatione.
Cap. XVI.

ORatio est vox significatiua ad placitum, cuius partes separatæ sunt significatiuæ, vt dictiones. Id autē significat, vt dictio, quod terminus est, vt sit sensus. Oratio est vox significatiua ex pluribus simplicibus terminis composita, nec obstat orationem aliquam ex propositionibus aliquando esse constatā, vt Deus est verax, & homo est mendax; tales enim orationes etiam ex dictionibus simplicibus conponuntur, propterea orationes sunt. Oratio quædam imperfecta, quædam perfecta. Imperfecta est, quæ non constituit quietum audientis intellectum, sed suspensum dimittit, vt si venires ad me. Sunt autem illæ omnes orationes imperfectæ in quibus non est verbum, & in quibus est relatiuum cum vnico verbo, & in quibus sunt dictiones, quæ virtutem habent suspendendi, & non est nisi vnicum verbum, vt vbicunque, quandocunque. Oratio perfecta est, quæ perfectum generat sensum, & intelligentiam, vt homo studet. Harum quædam Enunciatiua, quædam non Enunciatiua. Enunciatiua est, quæ cum perfectum generet sensum,

sum, verè vel falso significat, vt Deus est iustus. Non Enunciatiua illa est, quæ cum perfecta sit, nihil veri, nihil falsi significat, qualis est oratio interrogatiua, imperatiua, optatiua & similes, quas Dialecticus in vniuersum non curat, qui solum verum, vel falsum indagat. Est igitur Enunciatio, quæ communiter propositio dicitur, Oratio perfecta, quæ verè, vel falso significat, vt leo non est animal, homo disputat, est autem quædam simplex, quam Categoricam, quædam composita, quam hypotheticam alij vocant. Simplex est Enunciatio cõstans ex subiecto, copula, & prædicato tanquã partibus præcipuis. Subiectum, idest, de quo aliquid dicitur, vt homo in hac propositione, homo est Dialecticus, quod aliquando vna dictio est, aliquando vna integra propositio, quoties est cum relatiuo, qui, & quoties materialiter accipitur, vt fit in hac, homo qui est iustus spernit mundum, vbi totum id, homo, qui est iustus: locum habet vnius subiecti: similiter in hac: homo est animal, est propositio, illud totum, homo est animal, subiectum est, quia materialiter sumitur, & in his vtriusque illud verbum, quod in tali propositione, quæ subiectũ est, inest, dicitur minus principale. Copula est ipsum verbum. Prædicatum est id, quod de alio dicitur, sicut Dialecticus, in illa propositione, homo est Dialecticus. Euenit

aliquando propositiones non habere aliquod prædicatum, & tunc copula totalis prædicati locum habet,&huiusmodi propositio,de secundo adiacente dicitur, vt homo est, aliquando præter copulam prædicatum aliud inest,& huiusmodi de tertio adiacente dicitur, vt Deus est bonus. Enunciatio Hypothetica est, quæ ex pluribus simplicibus principalibus, vel earum locum habentibus componitur,vt Virtus est sequenda,& vitium fugiendum,dicitur autem locum simplicium habentibus, quia Enunciationes aliquando fiunt ex orationibus,quæ licet simplices non sint propositiones, earum tamen virtutem habent, vt si homo studeret, esse doctus. Omissa igitur Hypothetica,ad simplicem manifestandam prius accedamus.

De materia, forma, & qualitate simplicis. Enunciationis.

Cap. XVII.

QVemadmodum in re aliqua naturali quatuor præcipue philosophi considerãt,Materiam nẽpe,ex qua res facta est,Formam per quam est, Passiones, & proprietates à tali re procedentes,quas Qualitates vocant & deniq. magnitudinem,& dimensionem rei,

quæ

quæ quantitas dicitur : ita proportione quadam hæc quatuor in Enunciatione, quæ cōpositum quoddam est, logici speculantur. Enunciationis materia est ordo,& habitudo quædā inter subiectum,& prædicatum. Forma est ipsorum vnio,& connexio quam verbum importat. Qualitates sunt,quod affirmatiua sit,quod negatiua,vera, aut falsa. Quantitates autem, quod vniuersalis, particularis, aut indefinita sit, vt suo ordine trademus. Cum igitur Enunciationis materia, sit habitudo prædicati ad subiectum, sit, vt cùm tripliciter prædicatum se ad subiectum habere possit,triplex sit & propositionis materia. Prima est Naturalis, altera Contingens, tertia Remota. Naturalis est, in qua prædicatum, vel est definitio subiecti, vel pars definitionis ipsius, vel subiectum est de definitione prædicati, vt, homo est animal, homo est rationalis,homo est animal rationale,homo est risibilis. Similiter etiam harū negatiuę. Contingens est,quando prędicatum sic inest subiecto, vt possit non esse, vel,sic non inest,vt possit inesse,vt equus est albus, homo disputat. Remota est, quum prædicatum sic non inest subiecto,vt numquam inesse possit, vt homo est leo,album est nigrum, & harum omniū negatiuæ: in eadem enim materia sunt negatiuæ,in qua & affirmatiuæ. De forma autē Enunciationis nihil aliud quàm quod de verbo di-

ctum

ctum est, tractare modo oportet. Circa qualitatem autem, Enunciatio Simplex, in Veram, & Falsam diuidi primò potest. Vera est quæ rem ita se habere significat, sicut se habet, vt homo est animal. Falsa quæ aliter significat, quàm res se habeat, vt homo est leo, nec eodē modo veritas vel falsitas in omni simplici Enunciatione sumenda est Enunciationes namque de præterito & futuro ex præsentis ratione pendent: tunc enim propositio de præterito vera erit, si aliqua præsentis eiusdē præcesserit vera. Similiter & propositio de futuro. si aliqua de præsenti futura sit vera, & tales enunciationes de præsenti, dicuntur propositiones de inesse. vt Petrus cucurrit, erit vera si ista Petrus currit, fuit aliquando vera. Similiter & ista Antichristus erit, est vera. si aliquando ista, Antichristus est, futura sit vera. Preterea est etiam propositio aliqua necessaria, alia impossibilis, alia contigens. Necessaria est, quæ signicat ita rem esse sicut est, nec aliter se res habere potest, vt homo est animal. Impossibilis, quæ aliter significat, quàm res se habet vel habere potest, vt homo est leo. Contigēs est, quæ significat rem sic se habere, qualiter se habere, & non habere potest, vt homo currit. Necessaria semper est vera, Impossibilis semper est falsa. Contigens aliquando vera, Impossibilis semper est falsa. Contingens aliquando vera,

ali-

aliquando falsa. Propositio in materia naturali affirmatiua, est necessaria, vt homo est animal. Negatiua impossibilis, vt homo non est animal. In materia remota contra, negatiua necessaria, vt homo non est lapis. In materia verò contingenti vtraque contigens & negatiua, vt homo currit, homo non currit. Enunciationum simplicium quædam affirmatiua, quædam negatiua.

Affirmatiua est cuius copula principalis affirmatur, vt homo est animal Deus est verax. Negatiua, cuius copula principalis negatur, vt vitium non est virtus. Dico autẽ de copula principali, quod negetur, vel affirmetur, non enim habenda est ratio copulæ minus principalis, quam superius [illegible]cuimus. Erit enim Enunciatio affirmatiu[illegible] si copula principalis affirmatur, etiam copula minus principali negata, qualis est ista, qui mecum non colligit, dispergit, & contra erit negatiua, copula minus principali affirmata, si tamen principalis negetur: vt si sequitur Christum, non ambulat in tenebris. Dico etiam vt copula negetur vel affirmetur, quando enim negatio vnicum extremũ negat, quòd fit in terminis infinitis, Enunciatio affirmatiua erit, vt lapis est non animal, nõ homo est albus. Sunt autem Enunciationes aliquæ, quæ duas habent copulas principales, & simplices sunt formaliter, quamuis virtute cõ

positæ

affirmare, vt nullus homo non est animal, idest omnis homo est animal: vnde dici solet, paritas negationum affirmat, imparitas negat. sed hoc intelliget virtute. nam semper negatio negat, negat autem id solum, quod post se est, vt homo non est bonus, illa negatio non negat subiectum, sicut ista, nullus homo est bonus, nullus impius est gratus Deo.

De quantitate simplicis Enunciationis. *Cap. XVIII.*

ENunciatio simplex secundum quantitates, quadruplex est: quædam Vniuersalis, quædam Particularis; quædam indefinita, quædam singularis. Vniuersalis est, in qua subiectum est terminus communis signo vniuersali determinatus. vt omnis homo appetit bonum, nullus impius habet pacem. In his denotatur quod omni indiuiduo subiecti prædicatum competit, vel ab eo remouetur. Particularis est, in qua subiectum est terminus communis aliquo signo particulari determinatus, vt aliquis homo disputat, in qua denotatur, quod non omni prædicatum conueniat, & non ab omni remoueatur. Indefinita, cuius subiectum est terminus communis communiter acceptus, nullo tamen signo determinatus, vt homo currit. Hæ autem indefinitæ in materia naturali æquiualent vniuersalibus, & earum

fre-

frequens est in scientijs; vsus, vt homo est animal huic æquiualet, omnis homo, est animal. Singularis est, in qua subijcitur terminus singularis, vel terminus communis signo demonstratiuo determinatus, vt Paulus fuit decapitatus, iste homo est iustus. In his omnibus diligenter attende non esse habendam rationem prædicati, sed subiecti. quantumcumq. enim prædicatum sit commune si subiectum singulare sit, & enunciatio singularis erit. vt Petrus est homo, seu Petrus est omnis homo. Similiter etiam si subiectum commune sit, quamuis prædicatum sit singulare, enunciatio communis erit, vt aliquis homo est Paulus. Cum igitur triplex sit enunciationis facta diuisio secundum species, aliquo modo, cum in Categoricam, & Hypotheticam Secundum qualitatē tum in veram vel falsam, affirmatiuam, & negatiuam. Secundum quantitatem, cum in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem diuisa est. Triplex erit etiam interrogādi, & respondendi modus. Quæ enunciatio est ista? Qualis enunciatio est ista? Quanta enunciatio est ista? Ad primum responde, esse Categoricam, vel Hypotheticam. Ad secundum per qualitatem esse veram, vel falsam, affirmatiuam vel negatiuam. Ad tertium, responde per quantitatem, esse vniuersalem, particularem, indefinitam, vel singularem.

De

De enunciatione hypotetica.
Cap. XIX.

SVprà quid esset enunciatio hypotetica definiuimus, est enim ex simplicibus enunciationibus, vel ex complexis locum simplicium habentibus, media aliqua coniunctione composita. Huius tres sunt species, conditionalis, copulatiua disiunctiua. Conditionalis est in qua vna parte concessa posterior sequitur, vt si homo currit, homo mouetur. Copulatiua in qua coniunguntur partes per coniunctionē copulatiuam, Deus est bonus, &, iustus saluatur. Disiunctiua, in qua partes iunguntur per copulam disiunctionis, vt ego moriar, vel tu non viues. Conditionalis diuidi solet in causalem, rationalem, & particulariter conditionalem. Causalis, in qua coniunctio est causalis, vt quia sol lucet, dies est. Rationalis, in qua est cōiunctio illatiua, vt sol lucet, ergo dies est. Conditionalis, in qua coniunctio est conditionalis, vt si sol lucet, dies est. Hæc autem tres cō muniter conditionales dictæ & consequentiæ quædam, & simul enunciationes sunt. Consequentiæ, quia in eis vnum ex alio denotatur inferri: enunciationes, quia in eis verum, vel falsum exprimitur. Vt consequētiæ sunt, bonæ vel malæ dicuntur, & ex antecedenti, & consequenti

quenti constat. Est autem antecedens in conditionali, & causali, quod immediatũ est post coniunctionem, quale est id, sol lucet, in his, si sol lucet, dies est, quia sol lucet, dies est, reliquũ est consequens. In rationali verò, quod antecedit coniunctionem antecedens est. Earum autem triũ rectitudo, vel vitium, in bona vel mala consecutione vnius ex altero consistit, vt superius diximus. Qua partes verò enunciationes sunt. veræ, vel falsæ necessariæ, impossibiles, & contigentes sicut reliquæ dicũtur. Et quantum ad hoc, Rationalis a Copulatiua non differt, ita vt possimus quatuor species enunciationis hypotheticæ constituere. Copulatiuam, Disiunctiuam, Propriè conditionalem, & Causalem. Ad Copulatiuam multæ enunciationes reducuntur, hæ nempe, in quibus est aliquod aduerbium temporis vel loci, vel coniunctiones aduersatiuæ, vel relatiuæ. vt dum lego, vos auditis: vbi est magister, est discipulus: Paulus est sanctus, sicut Petrus: tanta est turris, quantus mons: qualis pater, talis filius, & multæ aliæ huiusmodi. Hic autẽ hypotheticam pro composita Enunciatione accepimus, quãuis antiqui aliter eo vocabulo vsi sint, vt inferius trademus Harum veritas, & falsitas non eodem modo in omnibus pensanda est. Veritas enim copulatiuæ & Rationalis in suarum partium omnium veritate con-

sistit,

sistit, vt tunc Copulatiua vel Rationalis vera sit, cum omnes eius partes veræ sunt. Vnde ista est vera, Ignis est calidus, & aer est humidus, terra autem sicca. singula enim partes veræ sunt. Eius autem falsitas ex partium falsitate, siue omnium, siue vnius solum prouenit, adeò vt si copulatiua quatuor, aut quinque partes, aut plures habet, inter quas vna inueniatur falsa, tota etiam copulatiua falsa erit, qualis est ista: terra est grauis, & ignis leuis, & aqua non est Elementum, tota est falsa cum tertia eius pars falsa sit. Disiunctiua autem vera est, cùm vna eius pars est vera, adeo vt si plures partes veræ simul aut falsæ sint, tota etiam disiunctiua falsa sit. Vnde hæc vera est, Ignis est calidus, vel non est calidus, Petrus stat, vel non stat: hæ autem falsæ: homo est animal, vel homo est risibilis, quia vtraque pars vera. Similiter, homo non est animal, vel homo non est risibilis. ita sentiebant antiqui Græci, & Latini de Disiūctiuæ veritate, vel falsitate, quamuis recentiores non admodū propriè disiunctiuis vtentes, existimant Disiunctiuam, cuius non solum vna pars, sed etiam omnes veræ sunt, & ipsam etiam esse veram, præsertim, quando disiunctiuæ fiunt ex partibus inter se non oppositis, vt Petrus ambulat, vel Paulus studet. tunc autem falsa est solum Disiunctiua, cum omnes partes falsæ sunt. Con-

ditionalis autem veritas ſolum in illatione conſiſtit, vt illa ſit cōditionalis vera quæ conſequentia ſit bona, illa verò falſa, quæ conſequentia ſit mala, ſiue propoſitiones veræ ſint, ſiue falſæ, propterea dici ſolet, conditionalis nihil ponit in eſſe, vnde iſta vera eſt, nullo homine currente, ſi homo currit, mouetur, cum ſit recta illatio. iſta verò falſa, etiam homine currente, ſi homo mouetur, homo currit, cū non ſit recta illatio. At cauſalis plura petit ad ſui veritatem, nempe, quòd vtraq. pars ſit vera, & antecedens ſit cauſa conſequentis, adeo vt ex vnius horum defectu falſa ſit, vnde iſta eſt vera, quia ignis eſt calidus, ignis eſt leuis, non ſolum quia vtraq. pars vera eſt, ſed etiā, quia antecedens, ſcilicet, ignis eſt calidus, eſt cauſa conſequentis, quod ignis ſit leuis. Iſta verò eſt falſa, quia fumus eſt, ignis eſt, fumus enim non eſt cauſa ignis. Similiter & iſta falſa eſt, nullo homine currente, quia homo currit, homo mouetur, cum prior pars ſit falſa. Hæc omnia intellige in affirmatiuis hypotheticis: nam negatiuæ oppoſito modo ſe habent. Sunt enim ad affirmatiuarum rationem examinandæ. Negatiua enim eſt falſa, cuius affirmatiua vera, vera autem, cuius affirmatiua falſa.

De

De reliquis accidentibus Hypotheticæ Enunciationis. Cap. XX.

NOn solum Hypotheticæ Enunciationes veræ aut falsæ, sed etiam necessariæ, impossibiles & contingentes sunt, ac reliqua accidentia, quæ simplicibus insunt, participant, quamuis non eodem modo omnibus accidant. Copulatiua enim necessaria est cum omnes eius partes necessariæ sunt, qualis est ista, homo est animal, & Deus est vnus, illa autem contingens est, cuius vtraque pars est contingens, & compossibilis, vt homo studet, & leo currit. Dico autem, vt pars vtraque sit compossibilis, idest, vt simul vera, vel simul falsa esse possit. nam cùm incompossibilis est, idest, vt simul vera, vel falsa esse non possit, quamuis vtraque pars sit contingens, copulatiua non erit contingens, sed potius impossibilis, qualis est ista Petrus stat, & Petrus non stat: similiter ista, ego non lego. Potest etiam copulatiua contingens esse, quando vna pars est necessaria, & altera contingens, qualis est ista, homo est animal, & equus currit. nam ratione vnius partis contingentis poterit tota copulatiua aliquando esse vera, aliquando falsa. Vera quidem, cum contingens simul cum necessaria fuerit vera, tunc enim vtraq. pars

uera erit, falſa autem cum ſola contingens fuerit falſa, manente etiam neceſſaria vera, quia ex vnius falſitate tota copulatiua ſit falſa. Illa vero eſt impoſsibilis, cuius vel omnes partes ſunt impoſsibiles, vel ſolum vna pars; vel tandem vtraque pars fuerit contingens, ſed imcompoſsibilis, vt diximus: vnde iſta eſt impoſsibilis, homo non eſt animal, & homo non eſt rationalis, eſt enim vtraque pars impoſsibilis. Similiter & iſta, homo non eſt animal, & equus eſt hinnibilis. eſt enim vna pars impoſsibilis, Tandem, & iſta, Petrus ſtat, & Petrus non ſtat, quia cum vtraque pars ſit contingens per ſe, eſt tamen incompoſsibilis. Idem iudicium eſt de rationali ſicut de copulatiua. Diſiunctina autem neceſſaria eſt, cuius partes incompoſsibiles ſunt, ſiue vtraque ſit contigens, ſiue, vna neceſſaria, & altera impoſsibilis, quales ſunt iſtæ, homo eſt animal, vel homo non eſt animal, vel homo non eſt ſenſibilis. Petrus ſtat, vel Petrus non ſtat. Contingens, cuius vtraque pars contigens, & compoſsibilis, vel cuius vna pars contingens, quales ſunt iſtę, Petrus currit vel aliquis homo ſtudet, eſt enim vtraque pars contingens, & compoſsibilis, Similiter homo, non eſt animal, vel equus currit: eſt enim vna pars contingens. Similiter, iſta eadem ratione, homo eſt animal, vel equus currit, contigens eſt, cum

poſsit

posſit eſſe vera, vel falſa, quamuis ſecundùm recentiores ſuſtinentes veram eſſe Diſiunctiuam, cùm vtraque pars eſt vera, iſta vltima neceſſaria eſt, quia vna pars eſt neceſſaria. Impoſsibilis autem Diſiunctiua eſt, cuius vtraque pars impoſsibilis qualis eſt iſta, vel homo non eſt animal, vel homo non eſt rationalis: quamuis ſecundum antiquos etiam Diſiunctiua, cuius eſt vtraque pars neceſſaria, eſt impoſsibilis, vt iſta, vel homo eſt animal, vel homo eſt rationalis. Conditionalis autem, & cauſalis, cum præcipuè in illatione quadam conſiſtant, maxime, earum contingentia neceſsitas, vel impoſsibilitas ſecundùm illationem penſandæ ſunt. vt conditionalis ſit neceſſaria, in quia vnum ex altero neceſſariò ſequitur, vt, ſi homo currit, homo mouetur. Impoſsibilis verò, in qua vnum ex altero ſequi non poteſt, vt, ſi ignis eſſet calidus, ignis frigefaceret. Contigens verò, in qua vnum contigenter ex altero ſequitur, hoc eſt, aliquando ſequitur, aliquando non ſequitur, vt ſi Petrus aſsiduè lectionibus interſit, euadet doctus. Vnum autem præter hoc habet Cauſalis, vt præter illationem vnius ex altero tanquam ex cauſa vt diximus, habetur ratio partium, ſicut in Copulatiua, quãuis enim vnum ex altero neceſſariò ſequatur tanquam ex cauſa, ſi pars vtraque neceſſaria non ſit,

Caufalis non erit necessaria, sed contingens, vel impossibilis, vnde ista contingens est, quia homo currit, homo mouetur, ista impossibilis quia ignis est frigidus, ignis est grauis. Hæc pari ratione intelligenda sunt in affirmatiuis, nã negatiuæ ex harum ratione discernuntur, vt sit negatiua impossibilis, cuius sit affirmatiua necessaria, & negatiua necessaria, cuius affirmatiua impossibilis, & negatiua contingens, cuius affirmatiua contingens.

De affirmatione, & negatione, ac quantitate hypotheticæ. Cap. XXI.

VT autem inter has, quæ affirmatiuæ, quæ negatiuæ sint dignoscatur: duo obseruanda sunt. Alterum est, coniunctionem in his se habere sicut in simplicibus enunciationibus verbum principale, vt quemadmodum simplex non dicitur affirmatiua nec negatiua, ob extrema solum affirmata vel negata, sed propter copulam principalem, ita hypothetica non dicatur affirmatiua, vel negatiua propter simplices, ex quibus componitur, sed pro ratione coniunctionis eas connectentis, quæ si negata fuerit, & hypothetica negatiua erit: si affirmata, affirmatiua. vnde ista est affirmatiua, si nullus homo currit, nullus homo mouetur: quia coniunctio non est negata, ista verò

rò negatiua, non si homo mouetur homo currit, idem in alijs intelligendum est. Alterum quod obseruari, debet huiusmodi est, negationem quæ conditionalem, & causalem negat, non negare simplices Enunciationes, ex quibus componuntur, sed vnionem illarum, vt qui dicit, Non quia fumus est ignis est, non negat quòd sit ignis, & fumus, sed quòd non sit ista vnio, & sequela, quòd fumus sit causa, vt ignis sit: similiter in ista, Non si homo mouetur, homo currit. At in Copulatiua, & Disiunctiua negatio totum negat, & coniunctionem, & partem: vnde Copulatiua negata æquiualet Disiunctiuæ, ex oppositis partibus, & contradicentibus. Similiter, & Disiunctiua negata Copulatiuæ, vt non homo currit, & homo mouetur, huic æquiualet, nullus homo currit, vel nullus homo mouetur. Et hæc, non homo currit, vel mouetur, illi, nullus homo currit, & nullus homo mouetur, negatiua enim copulatiua disiunctiuæ affirmatiuæ, & disiunctiua negatiua copulatiuæ affirmatiuæ, ex oppositis partibus æquipollet. Circa quantitatem verò Hypotheticæ, propriè nec vniuersales, nec particulares secundùm se sunt: cum enim quantitas Enunciationis subiecto respectu prædicati sit, hæ autem prædicatum non habeat, non enim vnum de alio prædicant, sed quandam Enunciationum conne-

xionem important, fit vt singulares sint reputandæ, & solam contradictoriam sortiantur oppositionem. Quòd si aliquando vniuersales aut particulares vocantur, idest, per quandam partium denominationem, quò, modo Syllogismi vniuersales, vel particulares iuxta propositiones, ex quibus constant, dici solent. Præter hæc autem vnum est attendendum, esse quasdam Hypotheticas, quæ ex alijs etiam Hypotheticis componuntur, & hæ iudicandæ sunt secundùm coniunctionem principalem. Dicitur autem ea principalis, quæ alias connectit, vt ista Copulatiua est, si homo currit, homo mouetur, & si homo studet, euadet doctus; duæ enim Conditionales per copulatiuam cõiunguntur, similiter in alijs, quæ multis modis esse possunt. Tunc autem veritas & falsitas, Cõtingentia, & reliqua in istis debent considerari secundùm Hypotheticas, ex quibus componuntur, sicut in illis Hypotheticis, de quibus locuti sumus, erat consideratio partium simplicium. Atque hæc de Enuntiatione tam simplici quàm coniuncta dicta sufficiant.

FINIS PRIMI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER SECVNDVS.

De Suppositione. Cap. I.

VM de termino,& propoſitione hucuſq; tractatum ſit,de his quæ terminis accidunt differere oportet. Hæc autem ſunt Suppoſitio,Ampliatio, Reſtrictio, Alienatio,Diminutio,& Appellatio. Suppoſitio igitur eſt vſus termini pro ſe, vel pro ſuo ſignificato, vt in hac propoſitione, Homo eſt animal,vox illa,homo, loco rei conſtituitur. At verò in hac,Homo eſt nomen,pro re aliqua ſed pro ſe ſumpta eſt. Voces enim non ſolum rerum ſigna ſunt, ſed earum loco dum de rebus diſputamus ſubſtituuntur, cum res in diſputationem proferre non ſemper poſſumus, hoc tamen priuilegio ipſæ voces gaudent, vt, quando de eis diſputatio ſit, per eaſdem diſſeramus, nihil earum loco collocantes. Ex quo duplex exoritur vocum ſuppoſitio. Altera quando vocibus rerum ſignificatarum loco vtimur. Altera cum pro ſe ipſis ſumuntur.

Prior

Prior Formalis,posterior Materialis est.

Suppositio materialis,est vsus termini pro se, qualiter subiectum supponit in hac propositione, homo est vox. huius suppositionis indicium est, cum prædicatum ipsi voci, non rei per vocem significatæ conuenire denotatur, vt in illa propositione prædicatum,vox, non rei significatæ per illam vocem, Homo, sed ipsi voci inest: propterea è talis vox, Homo materialiter supponit.

Suppositio Materialis duplex est, quædam Intrinseca, quædam Extrinseca. Intrinseca, est vsus termini pro se, secundum id, quod sibi naturaliter inest, idest, quando voci attribuimus ea, quæ non ex significatione ei aduenniunt, vt Homo est sonus, Leo est vox, quæ suppositio etiam vocibus non significatiuis inest. Extrinseca est vsus termini pro se secundum id, quod ei ex significatione prouenit, id fit cum de vocibus aliquid enunciamus, quod illis vt significatiuæ sunt inest, vt Homo est nomen. Disputat est verbum. Hæc autem suppositio in vocibus significatiuis tantùm reperitur. Suppositio autem Formalis, est vsus termini pro re quam significat, cuius quædam Propria quædam Impropria.

Suppositio Propria, est vsus termini pro re quam propriè significat,id est ad quam significandam primò est impositus, sicut supponũt

Ter-

Termini in hac propositione, Homo currit. Impropria est vsus termini pro re quam impropriè significat, idest ad quam significandã per similitudinem, vel figuram aliquam à propria significatione transfertur, vt Iste homo est pictus. Iste homo est Nero. similiter de alijs figuratis locutionibus.

Suppositio Propria quædam est simplex, quædam personalis, Simplex, est vsus termini pro suo tantùm immediato significato, idest, pro re, quam primò ex se repræsentat, vt hæc, vox Homo, in ista propositione Homo est species. Supponit enim non pro Petro, aut Paulo, vel alio quouis indiuiduo, sed pro homine in communi.

Suppositio personalis est, vsus termini pro suo mediato significato, vt Homo vincit, vbi, Homo, non pro homine in communi, sed pro inferioribus scilicet Petro, vel Paulo sumitur. Personalis quædam Discreta, quædam Communis Discreta, est vsus termini singularis personaliter accepti, vel termini communis signo demõstratiuo determinati, vt Petrus studet. hic homo contemplatur. Dico autem, Personaliter accepti, quia terminus singularis aliquando simpliciter supponit, vt in hac, Petrus est indiuiduum, quod tunc fit, cum non licet ex ipso inferre speciem, aut genus; non enim dices, Petrus est indiuiduum, ergo

homo

homo, vel Animal eſt indiuiduum. Perſonaliter autem ſupponit, cum illa licet inferre, valet enim, Petrus diſputat, ergo homo diſputat, & animal diſputat. Suppoſitio communis eſt vſus termini communis pro ſuis inferioribus, vt omnis homo appetit ſcire, vbi Homo, pro ſingularis hominibus accipitur. Huius quædam eſt Accidentalis, quædam Naturalis. Accidentalis eſt vſus termini pro omnibus inferioribus ſecundum exigentiam tẽporis, quod importatur per copulam ſuæ propoſitionis, vt Omnis homo ſcribit, vbi ſubiectum pro præſentibus ſolum ſecundum tempus illius verbi ſupponit. Naturalis eſt vſus termini pro omni ſuo inferiori ſignificato, vt, Omnis homo eſt animal, ſupponit enim homo, non ſolùm pro præſentibus, ſed pro omnibus ſecundũ quodcumque tempus, quod in propoſitionibus neceſſarijs fit, quæ ſuppoſitio alibi eſt examinanda.

De Suppoſitione communi. & ſignis indicantibus eam. Cap. II.

SVppoſitio communis, quæ vſus termini pro ſuis inferioribus eſt, quædam eſt Diſtributiua, quædam Copulata, quædam Determinata, quædam verò Confuſa, Suppoſi-

tio

tio Distributiua; est vsus termini communis pro omnibus suis significatis copulatiuè sumptis. Tunc autem terminus pro suis significatis copulatiuè sumitur, quando pro illis ita accipitur, vt in singula seorsum, respectu eiusdē prædicati, vel subiecti in propositione copulatiua resoluatur. vt subiectum in hac: Omnis homo currit, sic enim est resoluendum. Iste homo currit, & iste homo currit, & iste homo currit; & reliqua demonstrando singula inferiora cum eodem prædicato. Suppositio copulata est, vsus termini communis pro suis significatis collectiuè sumptis, quod fit cum pro illis seorsum respectu alicuius subiecti, vel prædicati non accipitur, sed pro omnibus simul media coniunctione copulatiua, vt omnes Apostoli Dei sunt duodecim. idest, isti Apostoli, & isti, & alij simul sunt duodecim.. Suppositio determinata est vsus termini communis pro omnibus suis significatis disiunctiuè, quod tū fit, cum in singula seorsum respectu subiecti, vel prædicati vnius in propositione disiunctiua resoluitur, vt subiectum in hac, Aliquis homo currit, sic enim est resoluendum: Iste homo currit, vel iste homo currit, & reliqua similiter singularia. Suppositio confusa est vsus termini communis pro omnibus suis inferioribus disiunctim, quod fit cum pro omnibus simul, & non seorsum respectu vnius subiecti prædicati

sumi-

sumitur, vt subiectum in hac, ad equitandum requiritur equus. est enim resoluendum: requiritur ad equitandum iste equus, vel iste, vel alius, non tamen de singulis seorsum dices, iste equus requiritur, vel iste equus requiritur, quia omnes istæ singulares sunt falsæ. Cùm igitur tot suppositiones existant, æquum est, vt quomodo termini supponant ostendamus: at quoniam suppositionum varietas ex vi aliquorum signorum, quæ in propositionibus sæpe sunt prouenit, horum distinctionem, & naturam primò aperiamus. Sunt aliquæ voces quæ terminis adiunctæ eorum suppositiones variant, & aliter eos significare faciunt, quæ signa quantitatis dicuntur. Inter hæc quædam Nomina, quædam Aduerbia, reperiuntur. Nomina, vt Omnis, Nullus, Aduerbia, vt Semper, Nunquam. Similiter quædam Syncategorematica, vt Omnis, Non, & Vel quædam Mixta, vt Nemo, Semper, Nullibi. Item quædam Affirmatiua, vt Omni, Semper. quædam Negatiua, vt Nullus, Nullibi. Denique, quædam Vniuersalia, vt Nullus, Omnis, &, Semper; quædam, Particularia, vt Aliquis, Aliquando Vel, inter mixta vniuersalia computantur aduerbia numeralia, vt Bis, Ter. similiter & nomina, vt Duo, Tria, Quatuor, quando alijs nominibus non iunguntur. alijs enim adiuncta Syncategoremata vniuersalia sunt, sicut

&

& Omnis, quicumque, & similis, quæ omnia aliquando diuisiuè, aliquando collectiuè sumuntur. Diuisiuè cum licet seorsum singularia separare respectu eiusdē prædicati, vt quatuor homines, siue omnes homines currunt. tunc enim licet resoluere, iste currit, & iste currit. Collectiuè autem cum non licet seorsum resoluere, vt quatuor homines portant totū pondus. Omnes ciues sunt mille.

Præter hæc sunt alia signa partim vniuersalia, partim particularia, ac proinde Media dicuntur: includunt enim particularitatem, & vniuersalitatem, vt Alter, Neuter, Vterque, Omne, pro speciebus singulorum, resoluuntur enim per, &, quæ vniuersalitas dicitur, & per, Vel, quæ particularitas est, vt alter oculus est dexter, id est omnium duorum iste, vel ille. Neuter, id est aliquorum duorum neque iste, neque ille. Vterque, idest aliquorum duorum, iste, & ille, similiter. Omne animal fuit in arca Noe, id est, cuiusque speciei animalis hoc, vel illud indiuiduum fuit, & hæc signa incompleta dici solent. hæc intellige quando incomplete sumuntur. aliquando enim complete sumuntur, & tunc distribuunt, pro omnibus singularibus: hæc etiam omnia intellige de signis non impeditis, aliquando enim simul duo concurrunt, & vniuersale fit particulare, & particulare vniuersale, de quibus

tradetur cognitio cùm de æquipollentijs disse remus.

De regulis indicantibus suppositiones ratione signorum. Cap. III.

PRopositis varijs signis, à quibus terminorum suppositio dependet, superest vt regulas assignemus, quibus diuersorum signorum variæ manifestentur suppositiones.

Sit igitur prima regula: Signa mixta vniuersalia tam affirmatiua, quàm negatiua distribuunt categorema inclusum in se, particularia vero illud determinant, vt semper, id est in hoc tempore, & in hoc tempore, & reliquo. Nunquam, ne hoc tempore, ne hoc tempore. Aliquando hoc, vel illo tempore. At in terminos propositionis in qua sunt variam potestatem habent, namque negatiua distribuũt omnes sicut suum categorema, vt, Nunquàm homo est leo, subiectum, & prædicatum huius distributiuè supponit, virtute illius mixti negatiui, vt sit sensus: omni tempore nullus homo est leo. Affirmatiua verò vniuersalia confundunt, vt semper homo est albus, extrema confusa manent. At in his, quę particularia sũt affirmatiua, vt, aliquando homo est albus, extrema supponũt, ac si nullum signum ibi esset.

Secun-

Secunda Regula, Terminus communis communiter ſupponens, ſi ſine ſigno ſit, vel cum ſigno Syncategorematico particulari, ſupponit determinatè, vt homo currit, aliquis homo legit. Petrus, vel Paulus ſtudet, hoc enim ſubiectum complexum, determinatè ſupponit. Cum autem in propoſitione ſigna Syncategorematica ſunt, & vniuerſalia, tunc affirmatiua ſibi proximos terminos diſtribuunt, remotos poſtpoſitos confundunt, negatiua verò poſtpoſitos omnes diſtribuunt, omnis homo eſt animal. Homo diſtribuitur, animal confunditur. Nullus homo eſt animal, totũ diſtribuitur. Hoc intelligi debet, quãdo affirmatiua vniuerſalia diuiſiuè tenentur, cũ enim ſumuntur collectiuè proximos ſibi terminos copulatim ſupponere faciũt, vt quatuor homines portant totũ pondus. Tunc autẽ maximè copulatim ſumuntur, cùm ſingulis illius termini inferioribus cui iunguntur, nihil per ſe denotatur ineſſe, vt diximus, ſed ſimul omnibus. Tertia Regula. Verba quæ ſuam actionẽ in terminum cõmunem primò applicant, virtutẽ habẽt proximos ſibi confundendi, vt promitto tibi equũ Pariſijs venditur piper, quę dicuntur ſigna ſpecialia confuſionis, & demum quicunque terminus ex alterius reſolutione dependet, confuſus manet, vt bis cantaui Miſſam, ad equitandum requiritur equus; vbi ille terminus,

buitur. Quando verò duo signa eiusdem virtutis sunt: nempe quia vtrumque distribuit per se mutuo se impediunt, & determinanti æquiualent. vnde in hac, Non omnis homo est animal, subiectum determinatè supponit, quia æquiualet isti, aliquis homo non est animal, hoc intellige respectu subiecti: nam cum talia duo supra prædicatum cadunt, illud supponere confusè faciunt, vt in hac, Nullus homo nõ est animal, quæ isti æquiualet, Omnis homo est animal.

Sexta regula. Signa incompleta immediatos terminos incompletè distribuunt, id est, partim vniuersaliter, partim particulariter supponere faciunt, vt superius diximus, & inferius in eorum resolutione magis manifestabitur. Alia signa sunt præter ista, quæ partim affirmatiua, partim negatiua sunt, vt præter, tantum & alia quæ exponibilia dicuntur, de quibus in 3. lib. differemus.

De resolutione suppositionis terminorum. Cap. IV.

Dialectici ad manifestandam suppositionis vim, & varios propositionum sensus ex diuersa terminorum suppositione prouenientes, in qua maximè earum veritas, seu falsitas consistit, vtuntur resolutione quadam

est. Copulatiuus, disiunctiuus, copulatus, disiũctus. Copulatiuus est, in quo singularia seorsũ respectu vnius subiecti, vel prædicati sumũtur in propositione copulatiua, vt iste homo est animal, & iste homo est animal, & reliqui singuli, ergo omnis homo est animal. hæc autem resolutio debetur termino supponenti distributiuè. Disiunctiuus est, in quo singularia singula per se respectu subiecti, vel prædicati vnius, sumuntur in propositione disiunctiua, vt iste homo currit, vel iste homo currit, ergo homo currit, & hæc debetur termino supponenti determinate. Istæ autem duæ resolutiones ad veritatem, & falsitatem propositionis manifestandã, & probandam conducunt. Maximè autem interest inter ascensum copulatiuũ, qui debetur termino supponenti distributiuè, & disiunctiuũ qui debetur supponenti determinatè. Cũ enim vterq. ad veritaté propositionis cõmunis probandam, & declarandã ordinetur necesse est, vt singularia per quæ ascenditur vera sint, cũ discrimine tamẽ: in disiunctiuo.n. sufficit vnius singularis veritas ad propositionis communis veritaté, vt homo currit, vera est si vel vnũ singulare currat: propterea nõ oportet multa singularia numerare. At in copulatiuo non vnius solũ, sed omnium singulariũ, quę sub illo termino sunt, veritas est necessaria ad vniuersalis veritatem propterea omnia in ascensu annumerare oportet. Oppositũ autẽ obseruandum

est in descensu, quo ad vniuersalis falsitatem ostendendã, Tunc enim in disiunctiuo per omnia singularia descendere oportet, cum vnius aut plurium singularium falsitas propositionẽ particularem falsam efficere non sufficiat. In copulatiuo verò, vel ad vnum singulare satis erit descendere, propositio enim vniuersalis, ex vnius singularis falsitate falsa fit.

Præter has resolutiones duas, Dialectici duas alias assignant, quibus suppositionis copulatæ, & confusæ vim manifestent, ponuntq. ascensum, & descensum copulatum, & disiunctum; Copulatus est quum omnia singularia simul sub copula coniunctiua respectu vnius prædicati sumuntur, vt omnes Apostoli Dei sunt duodecim. id est, isti apostoli, & isti, & alij simul sunt duodecim. Quæ resolutio debetur termino supponenti collectiuè. Disiunctus est quum omnia singularia sub disiunctione sumuntur, ita vt non liceat quodlibet per se sumere, vt equitandum requiritur equus, id est requiritur iste, vel iste equus, in quo à disiunctiuo differt sicut & copulatus a Copulatiuo. In copulatiuo enim & Disiunctiuo singula singularia per se cum prædicato sumimus, quod fit in propositione copulatiua vel disiunctiua, Ac in disiuncto, & copulato singularia omnia simul cum vno prædicato in propositione categorica constituimus. Ascensus, &

De-

Descensus Copulatiuus,& Disiunctiuus quidã est Affirmatiuus, qui sub propositione affirmatiua fit, quidam Negatiuus, qui sub propositione negatiua: in illo singularia per propositiones affirmatiuas: in hoc per negatiuas enumerantur.

De regulis circa ordinem resolutionis, Cap. V.

VT propositionum veritas nota fiat, resoluendi ordinem aduertere oportet, qui sequentibus propositionibus manifestatur. Prima Propositio: Nullus terminus supponẽs Materialiter, Simpliciter, vel Singulariter vllam habet singularium resolutionem: vnde his homo est species, leo est nomen, Petrus sedet, subiecta resoluenda non sunt.

Secunda propositio; Sub termino, vel aggregato supponenti collectiuè non est resolutio copulatiua facienda, nec sub confuse supponenti, disiunctiua, vt iste,& iste sunt duo, non dices, ergo iste est duo. Similiter non dices Parisijs, & Romæ venditur piper, ergo Parisijs & Romæ venditur hoc piper, vel venditur hoc piper.

Tertia propositio. Non est resolutio facienda sub duobus terminis simul, sed sub vno prius, & dum sub illo resolutio fit, alter immotus, idest eodem modo se habens, maneat,

vt Omnis homo est omnis homo,sic resolue; Iste homo est: omnis homo, & iste homo est omnis homo. Non autem sic, iste homo est iste homo,& iste homo est iste homo.

Quarta propositio, Terminus Mixtus vniuersalis affirmatiuus, vel negatiuus, prius in se resoluendus est copulatiuè ratione categorematis in eo inclusi, quàm resoluantur termini propositionis, vt semper homo currit, hoc tempore homo currit, & hoc tempore homo currit. Nunquam omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit, ne hoc tempore omnis homo currit. Bis cantaui Missam, semel cantaui Missam, & iterum semel cantaui Missam. Facta autem resolutione Mixti, propositionis termini iuxta suas regulas resoluantur.

Quinta propositio. Sub determinato ascende prius,quàm sub distributo. In descensu verò poteris etiam a distributo incipere, vt Homo non est animal, non ascendes sub prædicato,sic: Homo non est hoc animal,& homo non est hoc animal, ergo homo non est animal; nam singulares propositiones antecedentis sunt veræ, consequens vero falsum, quod fieri in consequentia bona non potest. talem defectum argumentandi vocant Dialectici: A pluribus determinatis respectu partium multitudinis, ad vnicam determinatam respectu

totius

totius multitudinis. Multitudinem vocant terminum distributum. Partes verò multitudinis singularia, quæ sub eo sunt. Poterit tamen sub tali distributo descendi, vt homo non est animal, ergo homo non est hoc animal, & homo non est hoc animal. tunc enim non dabitur antecedens verum, & consequens falsum.

Sexta propositio. Sub distributo termino, vel complexo priùs descende, quàm sub confuso, licebit tamẽ sub confuso ascendere: non enim dices, Omnis homo est animal, ergo omnis homo est hoc animal, vel, Omnis homo est hoc animal, valet tamen ascendendo, Omnis homo est hoc animal, ergo Omnis homo est animal. Idem intellige de aliquo termino vniuersali a quo alter pendet, vt, Ad equitandum requiritur equus, prius oportet resoluere illud gerundium in sua inferiora.

Septima propositio. Quando termini eodẽ modo supponunt vel determinate, vel distributiue, commodius est subiectum quàm prædicatum prius resoluere, vt in hac, homo est animal, in qua termini determinatè supponunt, & in hac: Nullus homo est equus, in qua distributiuè. Hæc omnia intelligenda sunt in propositione, quæ nõ habet signa exponibilia: ista enim prius resoluẽda sunt (vt dicetur inferius.) Similiter intelligenda sunt in resolutione prima, facta enim resolutione distributi

con-

confusus manet determinatus, & sub eo potest fieri resolutio, vt omnis homo est animal, ergo iste homo est animal: & iste homo est animal, postea prædicatum resolue, Iste homo est hoc animal, vel iste homo est hoc animal.

Vltima propositio. In conditionali, seu causali propositione, subiectū consequentis priùs est resoluendum, quàm termini antecedentis, vt in his: Si omnis homo in gratia obierit, nullus condemnabitur. Si nullum alimentum suppedites animali, omne morietur, hæ sunt regulæ maximè in resolutione obseruandæ, quas sequentibus carminibus facilis quis memoriæ mandare poterit:

Simpliciter, pro vno, pro se vox sūpta qescat.
Cernere confusum, collectum spargere noli,
Cuiq. suum tribuens, tu primò mixta resolue,
Ne tangas voces binas, contemne priora,
Vltima contemplans quādo deductio regnat.
Aspice signatū ascendens, commune relinque,
Ima petens confusa sinas, communia sume.
Elige subiectum quando sors postulat æqua.

De

De resolutione incompleta. Cap. VII.

Est alius Ascensus, & Descensus mixtus, partim constans copulatione, partim disiunctione, qui debetur terminis incōpletè supponentibus, quales sunt illi, qui cum his signis sunt, de quibus supra locuti sumus, scilicet Alter, Neuter, Vterque. hi enim terminum pro suis inferioribus binis supponere faciunt, ac propterea talis suppositio Duorum vocatur, sed id cum discrimine. nam Alter, binaria inter se distribuit, in se ipsis verò disiungit, vt Alter oculus est dexter, idest, horum duorum iste, vel iste est dexter. Vterq. verò binaria disiungit inter se, & inter se copulat, vt Vterque pes est claudus, idest horum duorum iste, & iste est claudus, vel horum duorum iste, & iste est claudus. Neuter, idem prorsus facit, sed negatiuè, vt Neutra manus est dextra, idest harũ duarum nec ista, nec ista dextra, vel Harũ duarum nec ista, nec ista est dextra. Est etiã aliud signum incompletum, Omnis, quod aliquando complete sumitur, sicut & præcedentia, & tunc distribuunt terminum cui iunguntur pro omnibus suis inferioribus. Aliquando Omnis, incompletè sumitur, cùm termino generico iungitur, tunc autem distribuit species, disiungit verò indiuidua specierum, vt Omne animal

De resolutione Relatiuorum. Cap. VII.

RElatiuorum contemplationem ad Grammaticū pertinere non est qui eat inficias; tamē quia sola cognitio talis ad veritates, vel falsitates propositionum, quæ a relatiuis oriūtur dignoscendas non sufficit, Dialectico examine opus est: propterea paucis ex grammatica accersitis, ea, quæ secundum Dialecticam in his obseruanda sunt trademus. Relatiuum igitur est sermonis antecedentis recordatiuū. Est autem duplex, aliud substantiæ, aliud accidentis. Relatiuum substantiæ est, qui suum antecedens per modum nominis substantiui refert nec refert vtrum antecedens sit substantia vel accidens, siue nomen Connotatiuum, siue Absolutum, siue vnum nomen, siue vna oratio, dūmodò vnius substantiui locum habeat. Relatiuum Accidentis est, quod refert per modū adiectiui, siue illud sit substantiæ, siue vnum nomen, siue vna oratio.

Relatiuum substantiæ, aliud Identitatis, aliud Diuersitatis. Identitatis est, quod pro eodom accipitur, pro quo suum antecedens, siue pro eodem numero, vt Beatus vir, qui timet Dominum. siue pro eadem specie, vt, In ligno, vicimus, in quo peccauimus. Relatiuum Diuersitatis est, quod pro alio supposito accipitur, quam suum antecedens, vt

Petrus

plicationis. Aliquando non ponitur a parte vnius extremi alterius propositionis, sed ipsum per se relatiuum extremum constituit, vt Homo est animal, qui est risibilis, & talis propositio formaliter hypothetica est, & virtualiter Copulatiua. Est autem in vtriusque resolutione magnum discrimen. cum enim hypothetica est, immediatè in copulatiuam est resoluenda, vt Homo mouetur, qui aliquando studet, resoluatur, Homo mouetur, & ille aliquando studet. At cum categorica est, non est immediatè in copulatiuam resoluenda, quousq. antecedens ipsius resoluatur, vt Omne animal quod est rationale est risibile, non est resoluendum, Omne animal est rationale, & illud est risibile, sed antecedens in singularia prius resoluetur, & facta singularium resolutione, poterit vnumquodque singulare in copulatiuam resolui, nempe, Hoc animal quod est rationale est risibile, & hoc animal quod est rationale est risibile, posteà, hoc animal est rationale, & illud est risibile.

Secunda propositio, In hypothetica Copulatiua virtuali, vel formali, relatiuum refert suum antecedens restrictè, idest pro illo eodem pro quo suum antecedens accipiebatur in sua categorica, vt Homo qui disputat, & ille contemplatur, ille scilicet homo qui disputat, contemplatur, idem inest relatiuo. Diuersita-

ciprocum, licet ipsius loco antecedens constituere, seruata districtione, vt homo disputat, qui loquitur, idem est ac Homo disputat, & homo disputans loquitur. Ex quo sequitur, tale relatiuum supponere sicut suum antecedens supponeret eodem loco constitutum.

Quarta propositio, in resolutione obseruare oportet, vt reciprocum simul cum antecedente resoluamus simul, & non reciprocum, cum a parte vnius extremi est, vti diximus. At cum propositio hypothetica est, antecedens resoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt Animal est irrationale, & canis est illud. resolue, Hoc animal scilicet equus est irrationale, & canis est illud, vbi, Illud, supponit pro animali, sicut in priori: propterea consultius erit ponere antecedens loco relatiui, dum fit resolutio sub antecedenti, scilicet animal est irrationale, & canis est animal, nempe irrationale.

De Ampliatione. Cap. VIII.

CVm suprà terminos pro rebus secundum tempus per copulam importatum existentibus supponere docuerimus, superest vt modò explicemus quando termini pro pluribus, vel paucioribus quam tempus copulæ exigit, supponant, quam Dialectici Ampliatio-

nem, vel Restrictionem vocant, quæ multi veritati propositionum cognoscendæ prodest, cùm ab ea & propositionum conuersio, & multiplex argumentandi modus pendeat. Est autem Ampliatio: extensio termini a minori ad maiorem suppositionem. Quando enim terminus in propositione pro re secundum tempus præsens existente accipitur, dicitur suum statum habere, at quando indifferenter & disiunctim simul pro præsenti, & alio accipitur tempore, dicitur ampliari, vt in hac, Iusti viuent vitam pacificam. Iusti, non solùm pro præsentibus, sed etiam pro futuris accipitur. Est autem diuersus Ampliationis modus in terminis singularibus, & in communibus, tam absolutis, quàm connotatiuis.

Terminus singularis cum vnum tantùm significet, ampliatur quoad existentiam sui significati secundùm varias differentias temporis, vt Petrus cucurrit, idest Petrus qui est, vel fuit, cucurrit, quæ dicitur ampliatio temporum. Terminus autem communis cũ plura significet, non solum secundum tempus, sed etiam secundum supposita varijs temporibus existentia, ampliatur, vt in hac multi homines saluabuntur, subiectum non solum pro præsentibus, sed etiam pro futuris ampliatur.

Terminus autem Connotatiuus cum præcipuè formam significat secundum eam ampliatur

pliatur, vt in hac Album fuit nigrum, subiectum ratione albedinis ampliatur, vt sit sensus: hoc corpus quod modò habet, vel habuit albedinem, fuit nigrum. Triplex igitur Ampliatio est, Sola temporum, quæ inest singularis. Temporum, & suppositorum, quæ inest communibus. Temporum, & Formarum, quæ connotatiuis conuenit terminis. Tempora autem secundùm quæ termini ampliantur apud Dialecticos quinque sunt, Præsens, Præteritum, Futurum, Posibile, & Imaginarum, vt tunc terminus ampliari dicatur, quando secundum plures differentias vel omnes horum temporum disiunctim supponit. Dico autem disiunctim; quia cum terminus secundum plura tempora Copulatiuè accipitur, ampliatio non est, vt subiectum in hac, Petrus est, & fuit doctus, non ampliatur, sed opus est, vt secundum plura tempora, vel omnia sub disiunctione accipiatur, vt, Petrus est, vel fuit doctus, siue tempora sint expressa, vt in exemplo præcedenti, siue virtute in vno verbo contineantur, vt in sequentibus regulis manifestabitur, quæ plurimum roboris in communi loquendi vsu habent.

Prima regula. Verbum præteriti, ampliat suum subiectum secundum duas temporis differentias: præteriti nempè, & præsentis: suum verò appositum restringit pro tempore præterito. Verbum autem futuri similiter subie-

terminos ad præsens, vel præteritum, vel futurum, vel possibile, vt Rosa est corruptibilis scilicet, quæ est vel erit, vel potest esse.

Quarta Regula. Verba significantia actum animæ interiorem, ampliant ad quinque temporum differentias, vt Alexander appetebat alium orbem. ibi, Orbis ampliatur pro eo, qui est, vel erit vel potest esse, vel saltem imaginabatur esse. Similiter intelligo Chimærã, Opto sanitatem.

De modis argumentandi in Ampliatione. Cap. IX.

VTilis est admodum argumentandi modus in Ampliatione, vbi maximè obseruandum est, terminum Amplum se habere ad eundem nõ amplum, sicut terminus superior ad inferiorem se habet. vt enim superior amplectitur inferiorem, & alios præter illum, ita amplus comprehendit minus amplum, & ipsum excedit. Homo enim dũ ampliatur pro his, qui sunt, vel erunt, includit seipsum, vt supponit solùm pro his, qui sunt, iuxta quod sumitur primus modus argumentandi, vt enim valet a superiori distributo ad inferiorem affirmatiuè, vel negatiuè, scilicet, omne animal currit, ergo homo currit, similiter, Nullum animal currit, ergo homo nõ currit: ita ab amplo distributo ad non amplum va-

let affirmatiuè, vel negatiuè, vt Omnis homo potest disputare, ergo homo qui est, potest disputare, similiter nullus homo potest esse lapis, ergo nullus homo est lapis. Hoc autem vnum debet attendi, vt quando affirmatiuè argumentamur, ponatur constantia termini nō ampli, idest aliqua propositio affirmatiua per quam denotetur illum terminum non amplum supponere, aliter argumentatio mala erit. Poterit enim antecedens dari verum & cōsequens falsum, vtputà si nullus esset homo præsens, tunc antecedens verum esset, scilicet Omnis homò potest disputare: ratione enim ampliationis, subiectum supponit pro his qui possunt esse, consequēs autem falsum, homo qui est potest disputare, cum nullus homo sit ex casu supposito. At si in antecedenti addatur constantia subiecti non ampli denotans illud esse, non dabitur antecedens verū, & consequens falsum, & in hunc vsum inuenta est a Dialecticis Constantia.

Secundus modus. Sicut valet ab inferiori ad superiorem terminum particulariter sumptum affirmatiuè, vel negatiuè, vt homo currit, ergo animal currit, similiter homo nō currit, ergo animal non currit, ita valet à non amplo ad amplum non distributum, idest particulariter sumptum, affirmatiuè vel negatiuè dummodò in negatiuo modo argumentandi ponatur Constantia non ampli, vt Homo dispu-

disputat, ergo homo potest disputare, similiter aliquis homo qui est non potest disputare, & homo est, ergo aliquis homo non potest disputare.

Ex quibus fit, vt sicut non valet a superiori sine distributione ad inferiora ad superiorem distributum, non enim valet Animal currit, ergo homo currit, nec valet, Homo currit, ergo omne animal currit, ita nec valet a non amplo ad amplum distributũ, nec ab amplo non distributo ad non amplum. non enim dices Homo potest disputare, ergo homo disputat, cum argumentemur ab amplo sine distributione ad non amplum, nec similiter homo non disputat, ergo homo non potest disputare, cùm ex parte prædicati a non amplo ad amplum distributum argumentemur. In his argumentandi modis obseruandum est ne dũ argumentemur a subiecto amplo distributo ad nõ amplum, committatur defectus ex parte prædicati, ab amplo non distributo ad non amplum argumentando non enim valet, Omnis homo potest disputare, ergo Omnis homo disputat, quia prædicatum illud Disputare, manet amplum sine distributione, negatiuè valeret quidem quia negatio prædicatum distribuit, vt nullus homo potest disputare, ergo nullus homo disputat.

De Restrictione, Alienatione, & Diminutione. Cap. X.

RESTRICTIO est termini coarctatio a maiori ad minorem suppositionem, quę opposita est Ampliationi. Fit autem talis termini restrictio maximè quatuor modis. Primò per copulam implicationis, vt Omnis homo, qui est iustus spernit mundum, vbi illud subiectū, Homo, restringitur, vt pro iustis solum supponat. Secundò per additionem adiectiui in eodem extremo, vt, vir sapiens amat scientiā Dico autem in eodem extremo, cum enim adiectiuum in alio extremo, quàm substantiuum sit, collocatur, nulla fit restrictiò. si enim dicas, Omnis homo est sapiens, subiectū, Homo non solum pro sapientibus, sed etiam pro omnibus hominibus supponit. Tertiò, per additionem obliqui a parte etiam eiusdem extremi, vt, Omnis liber Aristot. est Græcè conscriptus, vbi subiectum, liber pro his solum quos Aristoteles scripsit, supponit: & tunc obliquus dicitur Determinatio, rectus autem Determinabile. Tandem. Quartò restrictio fit, per appositionem substantiui inferioris, vt Apostolus Paulus scripsit ad Romanos, vbi subiectum illud, Apostolus, restringitur, vt pro Paulo supponat. Omnes hæ additiones non mutant significationem, vel diminuunt.

eorum,

rebrum, quibus adiunguntur, sed solùm ad pauciora supposita trahunt.

Sunt autem aliqua addita, quæ terminum impropriè supponere faciunt, & ex propria significatione in impropriam transferunt, vt, duo leones marmorei sunt in foro. Homo pictus est in aula, in quibus subiecta pro significatis similitudinarijs accipiuntur, & talis acceptio, Alienatio dicitur: est enim Alienatio, distractio termini a propria ad impropriam significationem. Sunt etiam addita diminuentia termini integram significationem, vt Aethiops est albus, secundum dentes, qui termini diminuti, dicuntur, Dicta secundum quid.

In his autem vtrisque attendere oportet, ne argumentemur a termino alienato, vel diminuto, ad eundem terminum absolutè, & simpliciter sumptum: non enim valet Aethiops est albus secundum dentes, ergo est albus: nec valet, Duo leones marmorei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro.

Circa modum verò argumentandi in Restrictione idem obseruandum est quod in Ampliatione. Terminus enim non restrictus habet locum superioris, seu Ampli: Restrictus verò inferioris, seu non ampli. Vnde est prior argumentandi modus, a non restricto distributo ad ristrictum affirmatiuè, vel negatiuè, dummodò in affirmatiuo argumentandi modo

do ponatur Constantia restricti, vt Omnis homo disputat; & aliqui homines docti sunt, ergo omnis homo doctus disputat, similiter, Nullus homo currit, ergo Nullus homo albus currit.

Posterior modus. A restricto ad non restrictum non distributum affirmatiuè, vel negatiuè, constantia in negatiuo posita, vt homo doctus non disputat, & homo doctus est, ergo Aliquis homo non disputat. Similiter, equus albus currit, ergo equus currit. Ex quibus fit, eadem ratione qua in Ampliatione, non vale re à non restricto non distributo ad restrictum, vt, non sequitur, Equus currit, ergo equus albus currit, nec a restricto ad non restrictum distributum, similiter enim non sequitur, Omnis equus regis currit, ergo Omnis equus currit.

De Appellatione. Cap. XI.

APpellatio species quædam Restrictionis est, quæ maximè in adiectiuis terminis respectu terminorum quibus iunguntur, reperitur, siue tales termini absoluti, siue connotatiui sint. Est autem Appellatio, applicatio significati formalis vnius termini, ad formale, vel immediatum significatum alterius. vt si quis dicat, Petrus est logicus magnus, hic terminus, magnus, applicat suum formale

le ad formale sui substantiui, denotatque Petrum esse magnum,& peritum logices,talisq. applicatio, Appellatio dicitur,&terminus applicans suũ formale, Appellans dicitur, is autem cui applicatur, Appellatum. Fit etiam similis Appellatio in termino Absoluto,quando aliquid ipsius immediato significato conuenire denotatur, vt homo est species, Cognosco animal. Video Petrum: In quibus propositionibus tales termini,nempè, homo, Animal, Petrus pro immediatè significatis sumũtur.

Quamuis autem in his vsum & vim locutionis maximè inspicere oporteat, quasdam tamen regulas præscribere iuuabit.

Prima Regula. Quando terminus absolutus subijcitur prædicato,non conuenienti suo mediato significato, tale prædicatum appellat immediatum significatum ipsius subiecti, vt Homo est species, Animal est genus, prædicata enim illa homini, vel animali insunt, vt homo, & animal sunt, idest, vt conceptu communi cognoscuntur.

Secunda Regula. Quãdo adiectiuus terminus cum cõnotatiuo ponitur a parte eiusdem extremi, appellat formale ipsius substantiui. vt iste est monachus albus. Petrus est logicus magnus in quibus denotatur,quòd ille sit albo habitu,& hic peritus logices. Cùm autem tales duo termini a parte extremi eiusdem

non

non sunt, talis appellatio non fit, vt, si dicas: Iste monachus est albus, non significat quòd sit albo habitu.

Tertia Regula. Verba significantia actum animæ appellant formale, vel immediatum significatum proprij termini, cui iunguntur, vt Cognosco venientem. Vidi Papam, in quibus denotatur me cognoscere aliquem venire, & me vidisse Papam, dum erat Papa. Idem censendum est de quibusdam verbis applicantibus significationem suam terminis connotatiuis, vt facio calceum, construo domum, in quibus significatur me inducere formam in materiam, non autem quòd faciam corium, vel lapides, ex quibus fit calceus, vel domus.

Quarta Regula. Nomina numeralia primitiua termino substantiuo iuncta multiplicant formam, & suppositum substantiui, vt tres homines, idest tria supposita, habentia suas singulas peculiares naturas: iuncta tamen adiectiuo multiplicant solum materiale, vt, tria alba, idest tria corpora habentia albedinem; adeò vt si fieri posßit vt vna, & eadem albedo in tribus esset distinctis corporibus, talia possent tria alba dici, si album adiectiue sumatur. aduertenda est autem hæc regula magis pro Theologia, quàm pro Logica. Circa modum argumentandi id obseruandum est, ne sub termino appellato argumentemur, & varietur

rietur, vel aufera tur appellatio termini appellantis. Vnde non valet, Petrus est logicus, & Petrus est magnus, ergo est logicus magnus, nec valet, est logicus manus, ergo est logicus, & est magnus, nec valet video venientem. Petrus est veniens, ergo video Petrum, nec similiter valet: Iste facit calceum, Calceus est corium, ergo facit corium, nec similiter è conuerso.

De Enunciationis simplicis oppositione.
Cap. XII.

DE proprietatibus terminorum in propositione hucusque tractauimus. Aequum erit modò de accidentibus ipsarũ propositionum, quæ ad inuicem collatæ sortiuntur, differere; ea sunt Oppositio, Aequipollentia, & Conuersio. Non autem hic de oppositione, quæ inter res inuenitur agimus, secundum quam calor frigiditati, & albedo, nigredini opponitur; nec de ea, quæ inter terminos, secundum quam alij Contrarij, alij Cõtradictorij, alij relatiui, alij Priuatiui sunt: sed de illa, quæ inter propositiones versatur. Est autem oppositio, duarum propositionum vtroque extremo eodem ordine participantium, secundum qualitatem, vel quantitatem repugnantia.

Qua-

Quadruplex autem est oppositio. Contradictoria, Contraria, Subcontraria, Subalterna. Contradictoria, est oppositio duarum propositionum secundùm qualitatem, & quantitatem repugnantium, nimirum quia altera vniuersalis altera particularis, altera affirmatiua, altera negatiua, vt omnis homo est albus, aliquis homo non est albus. Contraria est oppositio duarum propositionum vniuersalium, secundùm qualitatem repugnantium vt Nullus homo est albus. Omnis homo est albus.

Subcontraria, est oppositio duarum propositionum particularium secundum, qualitatem repugnantium, vt Aliquis homo est albus, Aliquis homo non est albus, nec hic indefinitam a particulari discernimus. Subalterna, est oppositio duarum propositionum sola quantitate repugnantium, vt omnis homo est albus, aliquis homo est albus: Nullus homo est albus, homo non est albus. Harum duarum, propositio vniuersalis dicitur subalternans: particularis verò, Subalternata. Sunt autem quædam particularius omni oppositione obseruanda.

Primum est, vt vtroque extremo eodem ordine participent, idest idem habeant subiectum, & prædicatum: vnde istæ nullatenus opponuntur Homo non est animal, Lapis non est equus: nec iste Homo non est equus, Homo

mo est animal, nec istæ Homo est animal, animal non est homo.

Secundò obseruandum est, vt ista identitas extremorum sit in Nomine, in re significata, In integritate. In tempore, & loco. In nomine, vt sit eadem dictio categorematica. vnde istæ non opponuntur. Cicero scripsit, Tullios non scripsit. Angelus est Dei, Angelus non est Deus, Corpus est album, corpus non est albedo. In re significata ne sit æquiuocatio: non enim opponuntur, Canis latrat, canis non latrat. In integritate, vt idem sit totale subiectum, & totale prædicatum: vnde omnia signa, omnes termini, qui partes extremorum efficiuntur, debēt esse in vtraque propositione opposita; quare omnes hæ non opponuntur, Petrus non currit velociter, Petrus currit. Omnis equus regis possidetur a Rege, Aliquis equus non possidetur a Rege. Petrus est animal. Petrus non est animal album. Omnis homo est omne animal. Homo non est animal.

Dixi de terminis qui efficiuntur partes extremorum, alia enim signa, quæ totam propositionem signant, mutantur: nam negatio mutatur, & quantitas in aliquibus. In tempore, & locò vt oppositarum veritas, vel falsitas, sumatur à rebus secundum eundem locum, & tempus, vnde istæ non opponuntur: Petrus legit, Petrus non legit, si vna pro vno tem-

tempore, altera pro altero tempore sumatur: nec iste, Ego sum in Diui Petri, Ego non sum in Diui Petri, si vna vno loco, altera altero a me proferatur.

Tertio obseruandum est, vt proprietates terminorum non mutentur, scilicet, Suppositio, Appellatio, & reliquæ. suppositio autem ea, quæ non proue nitratione signorum quantitatis, hæc enim mutari debet, sed alia, qualis est Materialis, Simplex. Personalis, ne in vna simpliciter in altera personaliter, vel materialiter supponant. Idem in Ampliatione, vt seruetur eadem Ampliatio; licebit tamen in contraria negatiua, terminos magis amplos esse, quàm in affirmatiua. vnde istæ opponuntur, omnis homo disputat, Nullus homo potest disputare. In subcontrarijs vero affirmatiuam magis ampliari, vt homo non disputat, homo potest disputare: debet etiam attendi, vt seruentur præcepta Resolutionis terminorum, & ordo ascendendi, vel descendendi idem sit in vtraque opposita propositione.

De quibusdam præceptis alijs in oppositione. Cap. XIII.

PRæterea, quæ dicta sunt, obseruandum est etiam, vt in omni oppositione, præter Subalternam, mutetur qualitas, vt altera sit affir-

affirmatiua, altera negatiua. Quantitas autẽ non in omni mutanda est nisi in Contradictoria, & Subalterna, vt, altera vniuersalis, altera particularis sit, Contrariæ enim vniuersales simul, Subcontrariæ verò particulares esse debent.

Hoc etiam seruandum est in vniuersalitate syngategorematica, qualis est coniunctio copulatiua, Et, in particularitate qualis est, Vel. Quando enim complexum copulatum est subiectum, in sua Contraria propositione manet ipsa copula copulatiua, in sua verò cõtradictoria mutatur, Vel: vnde istæ sunt contrariæ Petrus, & iste equus est irrationalis. Petrus & iste equus non est irrationalis: istæ vero Contradictoriæ, Petrus, & iste equus est irrationalis, Petrus, vel iste equus non est irrationalis. Quando verò vtrunque complexum est per Vel, propositiones sunt Subcontrariæ: Hoc autem intelligendum est, quando, Et, accipitur diuisiuè, & Vel, disiunctiuè, & complexa constant ex partibus singularibus. Quãdo enim copulatim, vel disiunctim accipiuntur, habentur tales propositiones pro singularibus, inter quas sicut & inter singulares non est nisi sola oppositio contradictoria, & talia subiecta inuariata debent manere, quod idẽ censendum est de propositionibus de signo Collectiuo. Vnde hæ solum opponuntur contradictoriè, Omnes Apostoli Dei sunt duo-

decim, Omnes Apostoli Dei non sunt duodecim. Similiter istæ, Isti Apostoli, & isti alij & sunt duodecim Isti Apostoli, & isti, & alij non sunt duodecim. Præterea obseruandum est, vt in signis mixtis habeatur ratio categorematis inclusi in illis quantum ad eius quantitatem, vt mutetur in Contradictoria, vniuersale in particulare, affirmatum in negatum, in Contraria seruatur vniuersalitas: in Subcontraria verò particularitas. Vnde huius propositionis, Nunquam homo currit, Contraria est, semper omnis homo currit. Contradictoria verò, Aliquando homo currit. Postremo obseruandum est, esse aliquot signa etiam Mixta, & syncategorematica, quæ non plenam habent vniuersalitatem, nec particularitatem, ac inde Incompleta dicuntur, & in talibus propositionibus Contradictoria maximè reperitur oppositio. Cauere autem oportet, vt in vna propositione fiat vniuersale, quod in altera erat particulare, aliter nulla erit oppositio. Vnde istæ non opponuntur, Vterque homo currit, vterque homo non currit, seu neuter homo currit, cum in vtraque maneat eadem vniuersalitas, & particularitas, cum signum vtrunque per Et, & per Vel, exponatur, vt diximus.

Istæ tamen contradicunt, Vterque oculus est dexter, Alter oculus non est dexter, quia id quod in vna exponitur per vel, in altera

exponitur per Et. & ita particularitas in vniuersalitatem & è contra mutatur, vt patet exponenti. Idem iudicandum est de nominibus & aduerbijs numerabilibus quæ incompletè vniuersalia sunt, ac proinde optimus contradicendi modus est toti propositioni negationem apponere: Bis cantaui Missam. Non cantaui bis Missam. Tres homines currunt, Non currunt tres homines. Complexa autem ex termino communi, vel ex terminis communibus, pensanda sunt tanquam termini communes in Contrarietate, & Contradictione, & alijs oppositionibus. Propterea eis debet addi signum vniuersale, vel particulare, hoc vno excepto, vt in contrarijs maneat Et. in Contradictorijs vero in vna, Vel, in altera. Et in vtraque subcõtraria. Vel vnde istæ sunt contrariæ, Omnis homo, & equus currit, Istæ cõtradictoriæ, Homo & equus currit, Nullus homo & equus currit; Nullus homo vel equus currit. Istæ currit subcontrariæ; homo vel equus currit, homo vel equus non currit. Hoc intellige de subiecto; nam verbum complexum non debet mutari; Omnis homo currit, vel non currit. Nullus homo currit, vel non currit; sunt contrariæ, nec oportet mutare illud, Vel. Ex his non difficile erit oppositiones in propositionibus hypotheticis inuenire, cum enim quantitatem non habeant, solam Contradictoria sor-

tiuntur oppositionem, quæ facilis est in Conditionali,& Causali per negationis appositioné,vt,si sol lucet dies est,Non si sol lucet dies est. Quia æstas est,calor est, Non quia æstas est:calor est. In disiunctiua verò & Copulatiua est participalis alius contradicédi modus. Nam Disiunctiua, & Copulatiua ex partibus contradicentibus compositæ inter se contradicunt. Iste enim Contradictoriæ sunt, nullus homo est animal, & nullus equus est albus. homo est Animal, vel equus est albus. Possent etiam inter has Contrariæ,& subcontrariæ secundum partes assignari sed id intelligenti, quæ dicta sunt, facere non erit difficile.

De legibus oppositarum. Cap. XIV.

HÆc autem lex, & natura Contradictoriarum est,vt in nulla materia vtraque simul vera, aut falsa esse posit, sed ex vnius veritate alterius falsitas, & ex falsitate veritas sequatur, Contrariarum lex est,vt in materia naturali, & remota altera vera, altera falsa necessario sit; In materia contingentes vtraque fal sa esse posit, nunquàm tamen vera:vnde ex vnius veritate alterius falsitas colligitur, quia vtraque vera nequit esse: tamen ex vnius falsitate alterius veritas non infertur,cùm vtranque falsam esse formaliter non repugnet.

Sub-

Subcontrariarum lex,in materia Naturali &Remota eadem est cum alijs,in materia vero contingenti vtraque vera formaliter esse potest, non tamen falsa vnde ex vnius falsitate alterius veritas,non tamen ex alterius veritate,alterius colligitur falsitas.

Subalternarum lex est,vt in materia Naturali,& Remota simul veræ, vel falsæ sint: in materia verò Contingenti altera vera,altera falsa potest esse,ita tamen vt,si vniuersalis est vera: particularis sit vera: at si particularis falsa,vniuersalis sit falsa,non contra:potest enim particularis esse vera,& vniuersalis falsa.

Sunt autem aliquot regulæ pro vsu & cognitione oppositarum propositionum. Prima regula:Propositis duabus propositionibus op positis,si Subalternans vnius est contraria al terius,illæ sunt Contradictoriæ,verbi gratia: omnis homo est albus, homo non est albus, sunt contradictoriæ, nam Subalternans illius negatiuæ quæ est ista, nullus homo est albus, est Contraria prioris scilicet, Omnis homo est albus. Perinde est ac si dicamus,in Contra dictorijs,Subalternans particularis est Contraria propositionis vniuersalis.

Secunda. Datis duabus oppositis,si affirmatiua inferat Contradictoriam negatiuæ, nec inferatur ab ea, illæ sunt Contrariæ, ac si dicas Contraria affirmatiua infert Contradictoriam negatiuæ;omnis homo est albus, nul

illus homo est albus, illa affirmatiua infert hãc Homo est albus, quæ est contradictoria negatiuæ illius.

Tertia. Si ex contradictoria negatiuæ sequatur affirmatiua, illæ sunt subcontrariæ, Homo est albus, homo non est albus, ex contradictoria huius negatiuæ quæ est, Omnis homo est albus, sequitur illa affirmatiua, Homo est albus, & non contra. Propterea illæ sunt subcontrariæ, perindè est ac si dicatur, Contradictoria subcontrariæ infert aliã subcontrariam. Quarta. Si contradictoria vnius est Contraria vel subcontraria alterius, illæ sunt Subalternæ, vt Omnis homo est albus, aliquis homo est albus. Contradictoria particularis est Contraria vniuersalis, & Contradictoria vniuersalis est Subcontraria particularis, ac propterea illæ subalternæ.

De Aequipollentia. Cap. XV.

AEquipollentia est duarum propositionum vtroque extremo eodem ordine participantium vis eadem a varijs signis prouenians. Vnde tales propositiones se mutuò inferunt, prodestque hoc ad obscuras propositiones in clariores resoluendas. Sunt autem aliquot regulæ obseruandæ.

Prima Regula: Datis duabus Contradictorijs cuicunque præponatur negatio, fit alteri æqui-

æquipollens. Verbi gratia Omnis homo est albus, aliquis non est albus. Si priori addas negationem, & dicas, Non omnis homo est albus, æquiualet illi Aliquis homo non est albus: si huic addas negationem, Non aliquis homo non est albus, æquiualet huic, Omnis homo est albus. Vsus huius regulæ est, Quando tibi oblata fuerit propositio habens præpositam negationem, cuius vis tibi ignota est de me negationem, & quære illius Contradictoriam, nam huic æquipollebit cum illa negatione præposita.

Secunda: Datis duobus contrarijs cuicunque postponatur negatio fit alteri æquipollens; Nullus homo est albus, omnis homo est albus: si dicas Nullus homo non est albus, æquiualebit huic omnis homo est albus; si dicas omnis homo non est albus, æquiualebit alteri nullus homo est albus. Huius regulæ idem est vsus sicut qui & primæ.

Tertia; Datis duabus subalternis cuicunq. præponatur, & postponatur negatio, alteri æquipollet, Omnis homo est albus, Homo est albus, si dicas, Non omnis homo nō est albus, æquipollet huic, aliquis homo est albus: si autem dicas: Non aliquis homo non est albus, æquipollet huic; Omnis homo est albus. Idē in his: Nullus homo est albus, Homo non est albus. Si enim dicas; Nonnullus homo non est albus. æquipollet, Aliquis homo nō est albus:

particulari verò huic nō congruè addes duas negationes. Huius pariter regulæ idem est vsus qui & aliarum. Est autem hæc negationis virtus, vt cadens supra terminum supponentem vniuersaliter, faciat eum supponere particulariter, & cadens supra particulariter supponentem, faciat eum supponere vniuersaliter, affirmatum neget, negatum affirmet: vnde, Non omnis æquiualet Quidam non. Non nullus, Quidam, Non aliquis, Nullus, Omnis non, Nullus, at, Nullus non, Omnis. Quando ex his vltimis vnum cadit supra subiectum, alterum supra prædicatum, vt Omnis homo non est albus. Nullus homo non est albus.

Ex hoc sequitur quod paritas negationū virtute affirmat, imparitas negat, quādo partes extremorum non efficiuntur, & tunc tertia negatio exercet suam virtutem post se, sicut si nulla præcessisset. Aliquando Rhetores ornatus causa, & vt magis negantes explicēt affectum, solent negationes multiplicare præsertim quando plura nomina ad vnum verbū referuntur, quorum vnum ab altero non pendet, ita vt cum singulis verbum accipi possit, & tunc talis propositio negatiua est censenda nec ex his strictis Dialecticorum regulis est pensanda vt, Iste non veretur Deū neque homines. Nullus homo, nullo loco, nullo tēpore, nullo momēto quiescit, idest, nullus homo, aliquo tēpore, loco, aliquoue momento quiescit.

De

De Conuersione. Cap. XVI.

Conuersio est, duarum propositionum vnius ad alteram per extremorum transpositionem consequentia necessaria: cuius Antecedens dicitur Propositio conuersa, consequens autem Propositio conuertens, nec oportet sit mutua inter eas consequentia, hęc enim conuersio est, Omnis homo est animal, ergo animal est homo. non semper tamen valet contra à conuertente ad conuersam, vt, si conuertatur, Omnis homo est albus, ergo aliquod album est homo, non tamen contra valet, aliquod album est homo: ergo Omnis homo est albus.

Conuersionis tres sunt species. Prima est Conuersio Simplex, quæ in terminis dici solet, quando ex prædicato subiectum, & ex subiecto prædicatum fit, eadem quantitate extremorum, & qualitate seruata, quo pacto vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua in se ipsas conuertuntur, vt nullus homo est lapis, ergo Nullus lapis est homo, Homo est animal, ergo animal est homo. Secunda species est, quando extrema mutantur manẽte qualitate, mutata tamen quantitate, quæ Conuersio in parte dici solet, quo modo vniuersalis affirmatiua, & negatiua conuertuntur, vt omnis homo est animal, ergo aliquod

ani-

animal est homo. nullus homo est lapis, ergo lapis non est homo. Tertia species conuersionis est per Contrapositionem, quando manēte eadem quantitate propositionis & qualitate, extrema transmutantur non solùm quantum ad ordinem, sed etiam quia ex finitis fiunt infinita, quo modo vniuersalis affirmatiua. in vniuersalem affirmatiuam, & particularis negatiua, in particularem negatiuā conuertuntur, vt omnis homo est animal, ergo Omne non animal est non homo, homo non est lapis, ergo non lapis, non est non homo. In hac autem conuersione illud obseruandū est, vt in conuersione affirmatiuæ ponatur constantia conuertentis, non enim sequitur, Omnis homo est ens, ergo omne non ens est non homo. Prior namque est vera, posterior falsa, quia subiectam non supponit, & est affirmatiua. In negatiua autē ponatur Constantia subiecti conuersæ: nō enim sequitur Antichristus non est bonus, ergo aliquid non bonum est non Antichristus, nam ista posterior vera non est, cùm cuncta quæ modo bona non sunt sint non Antichristus, quod si Antichristus modo esset, & supponeret iste terminus esset vera, Aliquod non bonum, scilicet ipse Antichristus, non est non Antichristus. Solent autem istæ conuersiones his carminibus exprimi:

Sim.

Simpliciter feci, conuertitur Eua per acci,
Asto per contra, sic fit conuersio tota.
Asserit, A, negat E, sunt vniuersaliter ambæ.
Asserit, I, negat O, sunt particulariter ambæ.

Literæ enim denotant propositiones conuertendas. per A, intelligitur vniuersalis affirmatiua per E, vniuersalis negatiua. per I, particularis affirmatiua, per O, particularis negatiua. Circa hæc aliqua communiter obseruanda sunt.

Primò, In conuersione accipiatur totale extremum, vnde quando expressum non est, debet fieri resolutio, vel quando aptè fieri non potest, debet fieri aliquà circumlocutio. Iste liber est Aristotelis, ergo aliquod ens Aristotelis est iste liber, Nullus homo est omnis homo, ergo nihil quod sit omnis homo, est homo. Ceruus velociter currit. Currens velociter est ceruus.

Secundò, obseruari debet genus suppositionis, vt non mutetur ex simplici in personalē, vel ex Materiali in aliam quamuis, vnde non valet, Homo est nomen, ergo nomen est homo. Leo est species, ergo species est leo, nisi sit eadem suppositio.

Tertiò, obseruetur eadem Ampliatio, non enim valet senex fuit iuuenis, ergo iuuenis fuit senex. Sed debet aliquid assumi ad seruan-

uandam terminorum Ampliationem, ſcilicet ille, qui fuit iuuenis, eſt, vel fuit ſenex. Baſilica incipit eſſe, non valet aliquod incipiens eſſe eſt Baſilica, ſed aliquod incipiens eſt, vel erit baſilica, ſimiliter conuertatur; Adam eſt prior Antichriſto, ergo aliquod prius Antichriſto eſt vel fuit Adam. Obſeruanda eſt etiam appellatio, ſi qua occurrerit.

FINIS SECVNDI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER TERTIVS.

De Modalibus,& Exponibilibus.

Quid & quotuplex Modus, & Enunciationis Modalis.

CAP. I.

E Enunciationis absolutè prædicatum inesse subiecto enunciantibus, pariterque de compositis, & earum omnium proprietatibus hucusque egimus: Nunc de simplicibus quibusdam Enunciationibus prædicatum cum aliquo modo enunciantibus, quas Modales vocant, differamus.

mus. Circa eas autem tria oportet speculari, earum scilicet Æquipollentiam, Oppositionem, & Conuersionem, non enim in his aliarum eadem obseruantur præcepta, & leges. ¶ Est autem Modus, parti vel toti propositioni adiacens determinatio. Modi enim non aliud sunt, quàm limitationes, & coarctationes eorum quæ communia, & indifferentia sunt. Qui enim dicit, homo disputat, indeterminatè profert hominem, at cùm dicitur, homo albus disputat, iam ratione illius adiecti subiectum restrictum est, tale enim adiectum modus dicitur.

Modus duplex est, alter, qui additur parti propositionis, nempè nomini, aut verbo, quales sunt obliqui casus, & adiectiua nomina, quæ Modi sunt nominum, similiter aduerbia verborum significationes determinantia, quorum præcipua consideratio grammatica est. Alter modus est, ipsius propositionis compositionem determinans, vt verum, falsum contingens: dicimus enim, hominem esse animal verum est, hominem currere contingens est, qui modi totam ipsam propositionem veram, vel contingentem esse determinant. Et quamuis multi huiusmodi modos enunciationes modales, de quibus est consideraratio, constituere existimauerint, tamen adhuc inter huiusmodi modos distinguendum videtur sunt enim quidam enunciationis co-

posi-

positionem ita determinantes, vt simul etiã eiusdem enunciationis materiam determinent, ac indicent; & de huiusmodi præsens est disputatio.

Est igitur Modus qualiter hic consideratur, vox significatiua, enunciationis compositionem ratione materiæ determinans. Cùm autem triplex sit materia, vt superiùs diximus: Necessaria, Remota, contingens, triplex etiam modus erit. nempè Necessarium, Impossibile, Contingens: nam & si ponatur quartus, scilicet possibile, re tamen cum contingenti idem est. En igitur, quid Modus, & quotuplex sit. Modalis autem Enunciatio est, quę aliquo ex his modis est determinata, quę pari ratione triplex est secundum modorum numerum, seu potius quadruplex, si modi secundùm vocem considerentur. Est autem obseruandum; modos dupliciter vsurpari: vno modo aduerbialiter, nempè cum dicimus, homo impossibiliter est lapis. Deus necessariò est vnus, Petrus contingenter, seu possibiliter disputat. Altero modo Nominaliter, vt hominem disputare est contingens, Deum esse vnum est necessarium. Est autem discrimen, cùm enim nominaliter sumuntur, locum habent prædicati, & quæ simplex erat enũciatio in infinitiuũ mutatur, & vnius habet subiecti rationem, vt si dicas, hominẽ dispu-

corpus illud,quod album eſt,poſſe eſſe nigrũ, ſed diuiſè,ideſt, non vt quando album eſt, nigrum ſit. Similiter idem ſenſus eſt in iſtis,calidum contingenter eſt frigidum, ambulantẽ poſsibile eſt ſedere: ſcribentem contingit nõ ſcribere, in quibus omnibus prædicata ſuppoſitis, ſeu materialibus ſubiectorum conuenire denotantur. Modalis compoſita eſt in qua partes,dicti, vel Enunciationis etiam ſecundum ſua formalia ſignificata ſimul vniuntur, vt ambulantem ſedere eſt impoſsibile, ſenſus compoſitus eſt, nempè impoſsibile, eſſe,quod ambulans,dum ambulat,ſedet. Idẽ ſenſus eſt in alij s,ſcilicet calidum eſſe frigidũ impoſsibile eſt dum calidum eſt,ſeu impoſsibile calidum eſt frigidum, contingenter albũ eſt dulce. At quamuis iſta diſtinctio ſenſus compoſiti, & diuiſi ſit verisſima, & tales Enũciationes hoſce ſenſus admittere recipiendum ſit: non tamen refert quantum exiſtimo quod modus in medio, vel extra ponatur, ſed vtcunque collocetur,vtrunque ſenſum admitti, ac ideo diſtinguenda ſemper potius eſt, quamuis ſi aures conſultamus,modus in medio conſtitutus ſenſum diuiſum facere videbitur,ſed id non ſemper eſt,nec in Ariſtotele habet fundamentum.

li est vera cuius de Inesse, nempè illa proposi tio,ad quam dictum resoluitur, est imposibi lis. Vnde ista vera est, hominem esse equum est imposibile, cùm reducatur in illã, homo est equus,quæ est imposibilis. Illa verò falsa est,cuius de inesse, vel est necessaria, vel contingens,ob quam rationem istæ falsæ sunt hominem esse animal est imposibile, & equum esse album est imposibile.

Tertia regula.Enunciatio de posibili vera est, cuius de inesse non est propositio imposibilis, siue sit necessaria, siue sit contingens, vnde istæ veræ sunt, hominem esse animal est posibile, equum esse album est posibile, licet de præsenti nullus equus sit albus, vnde aduerte. Illud in præsenti dici posibile quod potest esse, siue sit, siue non sit, siue posit non esse, siue non posit non esse. Illa autem falsa est, cuius de Inesse est propositio nec necessaria nec contingens, sed imposibilis. istæ nanque falsæ sunt, hominem non esse animal est posibile, & equum esse canem est posibile, vtrunque enim horum imposibile est. Pro Contingenti verò non constituitur alia regala præter hanc eandem de Posibili: quia Contingens,vt hic consideratur,inter modos idem re significat quod posibile,vt inferiùs dicemus. In his autem propositionibus inesse vnum attendi debet, vt seruetur idem tempus in ipsis quod erat in

dictis,vnde ista, Petrus cucurrisse est contingens,reducenda erit in hanc de Inesse, Petrus cucurrit. Similiter in alijs temporibus, has tres regulas, de compositis oportet intelligere. diuisæ enim prius resoluendæ sunt ratione connotationis subiecti,vt hoc album possibile est esse nigrum,resoluatur,hoc quod est,vel potest esse album,possibile est esse nigrum,cũ ampliatione semper extremorum; postea reducatur ad suam de in esse cum materiali subiecti scilicet,hoc est nigrum est possibile.idẽ in alijs modus. si enim ad suam de inesse resolueretur immediatè esset falsa, scilicet album est nigrum est possibile,& tamen illa diuisa vera erat. prætereà diuisa prius debet resolui in singulares, quando est de subiecto communi, & posteà singulares adde inesse reduci possunt.

5 Quarta Regula,Modales omnes veræ sunt necessariæ, Falsæ autem Impossibiles, nunquam Contingentes sunt. Quamuis enim dicta Modaliũ aliqua necessaria, aliqua impossibilia,aliqua contingentia reperiantur:tamẽ ipsæ Modales si veræ, necessariæ, si falsæ, impossibiles sunt, vnde ista necessaria est, equũ esse album est contingens,quia ita est, nec potest aliter esse, quin sit contingens, equum album. Ista autem est impossibilis,equum esse album est necessarium,& ita,hominem esse doctum est impossibile,pariter est impossibilis.

sibilis. Ex quo fit, vt aliud sit propositionem esse necessariam, & aliud esse de modo necessario; potest enim esse propositionem esse necessariam, & de modo contingenti, vti diximus, & similiter esse Imposibilem,& de modo necessario:tunc enim ducitur de modo necessario, vel de modo contingenti, quando cum talibus modis enunciatur, siue sit vera, aut falsa, necessaria, vel imposibilis. Inter hasce Modales quædam Affirmatiuæ, quædã Negatiuæ etiam reperiuntur: earum tamen negatio vel affirmatio non a dicto,sed a copula ipsius modi petenda est, vt illa sit affirmatiua ,cuius copula modi affirmata est quantumcumque dictum affirmetur vel negetur: Istæ enim affirmatiuæ sunt hominem non esse animal est imposibile, Petrum currere est contingens,& similes. Illa verò negatiua est, cuius copula modi negatur, quantumcumq. dictum affirmetur,vel negetur: istæ enim negatiuę sunt hominem currere non est imposibile,equum non esse album non est necesse, & aliæ huiuscemodi.

In Modalibus etiam quantitas inest, quædam enim est vniuersalis,quædam particularis. Dupliciter autem in his quantitas sumi potest. Altero modo ex parte ipsius modi,vt illa sit vniuersalis, quæ modum habet vniuersalem illa particularis, quæ modum sortitur particularem. Sunt autem modi vniuersales

duo, impoſsibile, & neceſse, duo autem particulares, contingens nempè, & poſsibile. Altero modo ex parte dicti, quod ſi fuerit vniuerſale, & Modalis dicetur vniuerſalis. Similis eſt ratio, ſi fuerit particulare, indefinitum, aut ſingulare. At quamuis duplex hæc quantitas in Modalibus inueniatur, præcipuè tamen in oppoſitione, & Aequipollentia earum habenda eſt ratio quantitatis modi: ac propterea cenſenda eſt vniuerſalis, quæ modum habet vniuerſalem, quantumcunque dictum ſit ſingulare. E contra particularis erit, quæ modum habet particularem, quantumcumq. dictum ſit vniuerſaliter ſumptum.

De Modalium Aequipollentia. Cap. III.

CVm igitur quatuor ſint modi, etiã erunt propoſitiones Modales ſecũdum genus, quædam de poſsibili, quædam de contingenti quædam de impoſsibili, quædam de neceſſario. Contingens autem dupliciter accipitur vno modo vt opponitur neceſsario, vt idem ſit contingens, & id quod poteſt eſse, & non eſse. Altero modo vt idem dicatur quod poſſibile, ſcilicet quod poteſt eſse, & ſic eſt ſuperius ad neceſsarium: quod enim neceſsarium eſt, poteſt eſse, non tamen omne quod poteſt eſse, eſt neceſsarium, & ſic ſumitur in

præ-

præſenti iſte modus, non priori modo, vnde re non differunt contingens, & poſsibile, ſed voce tantùm.

Quælibet autem harum quatuor propoſitionum quatuor habet ſub ſe ſpecies, prima eſt in qua dictum & modus affirmantur, vt Petrum currere eſt poſsibile. Petrum currere eſt contingens. Petrum currere eſt impoſsibile. Petrum currere eſt neceſſe. Altera eſt, in qua dictum negatur, & modus affirmatur, vt Petrum non currere eſt poſsibile. Petrum non currere eſt contingens. Petrum non currere eſt impoſsibile. Petrum non currere eſt neceſſe. Tertia eſt. in qua dictum affirmatur & modus negatur, vt Petrum currere non eſt poſsibile, & ſic conſequenter in alijs modis. Quarta eſt in qua vtrunque negatur, vt Petrum non currere non eſt poſsibile: idem in alijs, quas omnes propoſitiones ſequens tibi figura manifeſtat, vbi ſingulæ ſecundùm ſuos modos collocantur in ſingulis quadrangulis.

POSSIBILE.

Petrum currere eſt poſsibile.
Petrum non currere eſt poſsibile.
Petrum currere non eſt poſsibile.
Petrum non currere non eſt poſsibile.

IMPOSSIBILE.

Petrum currere eſt impoſsibile.
Petrum non currere eſt impoſsibile.
Petrum currere non eſt impoſsibile.
Petrum non currere non eſt impoſsibile.

CONTINGENS.

Petrum currere eſt contingens.
Petrum non currere eſt contingens.
Petrum currere non eſt contingens.
Petrum non currere non eſt contingens.

NECESSE.

Petrum currere eſt neceſſe.
Petrum non currere eſt neceſſe.
Petrum currere non eſt neceſſe.
Petrum non currere non eſt neceſſe.

His

His constitutis aduertendum est, singulas vnius modi habere singulas aliorum modorum æquiualates, vna enim de possibili, quæcumque sit, habet alteram de contingenti, & aliam de impossibili, & aliam de necessario sibi æquipollentes. Idem etiam fit in alijs aliorum modorum: quæ tamen propositiones æquipolleant, sequentibus regulis manifestabitur, quæ licet de vno modo sint, per eum tamen reliqui cognoscuntur.

Prima Regula. Propositio de possibili vtroque affirmato æquiualet vni de Contingenti vtroque affirmato, & alij de Impossibili de modo solum negato, & alij de Necessario de vtroque negato: & sic omnes hæ quatuor propositiones sunt æquipollentes, Petrū currere est possibile. Petrum currere est contingens. Petrum currere non est impossibile. Petrum non currere non est necesse.

Secunda Regula. Propositio de possibili de dicto solum negato, æquiualet vni de Contingenti de dicto solùm negato, & vni de Impossibili de vtroque negato, & vni de Necessario de modo solùm negato, vnde hæ quatuor æquiualent, Petrum non currere est possibile. Petrum non currere est contingens. Petrum non currere non est impossibile. Petrum currere non est necesse.

Tertia Regula. Propositio de possibili de modo solum negato æquipollet vni de Contin-

tin-

tingenti de modo ſolum negato,& vni de Impoſsibili de vtroq. affirmato, & vni de neceſſa rio de dicto tantùm negato, vnde iſtæ ſunt æquiualentes.Petrum currere non eſt poſsibile. Petrum currere non eſt contingens.Petrũ currere eſt impoſsibile.Petrum non currere eſt neceſse.

Quarta Regula. propoſitio de poſsibili vtroque negato æquiualet vni de Contingenti vtroque negato, & vni de Impoſsibili de dicto ſolum negato, & vni de Neceſſario de vtroque affirmato, vnde iſtæ æquipollent.Petrũ non currere non eſt poſsibile. Petrum non currere non eſt contingens. Petrum nõ currere eſt impoſsibile. Petrum currere eſt neceſse.

Vnum tamen in his omnibus obſeruandũ eſt,vt quoties dictum eſt de ſubiecto communi,varietur eius quantitas in propoſitionibus ſolum de neceſsario,vt ſi in alijs eſt particulare,in propoſitione de neceſsario fiat vniuerſale, vel, ſi in his eſt particulare, in illis fiat vnuerſale. vnde iſtæ æquiualent, hominem currere eſt contingens, hominem currere nõ eſt impoſsibile,omnem hominem non currere non eſt neceſse. Vel ſi in illis aſsumatur vniuerſalitas, in hac debet deponi, aliter non æquiualerent. Sequentes figuræ has omnes manifeſtant.

AE-

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum currere eſt poſsibile.
Petrum currere eſt contingens.
Petrum currere non eſt impoſsibile.
Petrum non currere non eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum currere non eſt poſsibile.
Petrum currere non eſt contingens.
Petrum currere eſt impoſsibile.
Petrum non currere eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum non currere eſt poſsibile.
Petrum non currere eſt contingens.
Petrum non currere non eſt impoſsibile.
Petrum currere non eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum non currere non eſt poſsibile.
Petrum non currere non eſt contingens.
Petrum non currere eſt impoſsibile.
Petrum currere eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES DE SVBIEcto communi.

Hominem currere eſt poſsibile.
Hominem currere eſt contingens.
Hominem currere non eſt impoſsibile.
Omnē hominem non currere non eſt neceſse

ÆQVIPOLLENTES.

Hominem currere non eſt poſsibile.
Hominem currere non eſt contingens.
Hominem currere eſt impoſsibile.
Omnem hominem non currere eſt neceſse.

ÆQVIPOLLENTES.

Hominem non currere eſt impoſsibile.
Hominem non currere eſt contingens.
Hominem non currere non eſt impoſsibile.
Omnem hominem currere non eſt neceſse.

ÆQVIPOLLENTES.

Hominem non currere non eſt impoſsibile.
Hominem non currere non eſt contingens.
Hominem non currere eſt impoſsibile.
Omnem hominem currere eſt neceſse.

Si

Si tamen ista facilius cognoscere desideras, per quasdam voces poteris ea in promptu habere, quæ sunt ab antiquis excogitatæ, scilicet, Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea, in quibus continentur quatuor vocales, A, E, I, V. A, designat modalem, cuiuscunq; sit modi affirmatiuam, de vtroque. E, negatiuam de dicto, affirmatiuam de modo. I, negatiuam de modo, affirmatiuam de dicto. V, negatiuã de vtroque. Aduerte præterea in illis singulis vocibus esse quatuor vocales, prima significat de possibili; secunda significat propositionem de contingenti, tertia de impossibili: quarta de necessario. illæ ergo sunt æquipollentes, quæ vnica voce continentur, vt patet in prima voce Amabimus, prima enim est de possibili, & quia est, A, est tota affirmatiua. Petrum currere est possibile, secunda est de contingenti & quia est A, est tota etiam affirmatiua. Petrum currere est contingens, tertia est de impossibili, & quia est, I, est negatiua tantùm de modo. Petrum currere non est impossibile, quarta est de necessario, & quia est, V, est tota negatiua. Petrum non currere, non est necesse. Omnes hæ quatuor inter se sunt æquipollentes, similiter illæ, quæ alijs dictionibus continentur, seruando eundem ordinem. Quod si velis proposita aliqua modali, eius Æquipollentes cognoscere, colloca eam in sua voce, & tunc sume alias secun-

dum

dum illam vocem poteſt autem cognoſci, in qua voce ſit, ſi fuerit de poſsibili, conſiderando primas vocales quæ ei conueniant, ſi fuerit de contingenti, conſiderando ſecundas, tertias verò, ſi fuerit de impoſsibili quartas ſi de neceſſario: verbi gratia, Petrum currere eſt impoſsibile, continetur in iliace, vbi tertia eſt de impoſsibili toto affirmato, tunc ſumere oportet alias æquipollentes ſecundum vocalium ordinem, & qualitatem, prima eſt de poſsibili de modo ſolum negato, quia eſt, I, ſecunda de contingenti eodem modo, tertia eſt illamet, quarta eſt de neceſſario de dicto tantum negato, quia eſt, E, idem in alijs modis vniformiter.

De oppoſitione Modalium. Cap. IV.

AEquipollentia Modalium perſpecta facile eſt earum oppoſitionem inuenire, omnes enim propoſitiones, quæ ſunt in Amabimus, de quibus fuit prima regula ſuperior, ſunt ſubcontrariæ earum, quæ ſunt in Edentuli, de quibus fuit ſecunda regula. Prætereà omnes, quæ ſunt in Iliaca de quibus fuit tertia regula, ſunt contrariæ earum quæ ſunt in Purpurea de quibus fuit quarta regula. Præterea quæ ſunt in iliace, & in amabimus cõtradicunt. Similiter & illæ quæ ſunt in purpurea, & edentuli, deniq. illæ, quæ ſunt in purpurea,

& Am-

& Amabimus sunt subalternæ, & illæ pariter quæ sunt in Iliace & Edentuli, quæ omnia sequens figura manifestat.

AEQVIPOLLENTES.

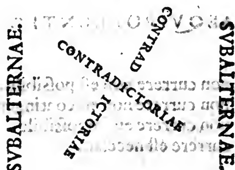
Petrum non currere non est possibile.
Petrum non currere non est contingens.
Petrum non currere est impossibile.
Petrum currere est necesse.

AEQVIPOLLENTES.

Petrum currere non est possibile.
Petrum currere non est contingens.
Petrum currere est impossibile.
Petrum non currere est necesse.

PVRPVREA. ILIACE.

CONTRARIAE.

SVBCONTRARIAE.

AMABIMVS. EDENTVLI.

Petrum currere [redacted] eſt poſsibile.
Petrum currere eſt contingens.
Petrum currere non eſt impoſsibile.
Petrum non currere non eſt neceſse.

AEQVIPOLLENTES.

Petrum non currere eſt poſsibile.
Petrum non currere eſt contingens.
Petrum non currere non eſt impoſsibile.
Petrum currere non eſt neceſse.

Quando autem Modales sunt de termino communi, tunc in earum oppositione obseruandum est, vt quoties dicta sunt opposita qualitatis. scilicet; alterum est affirmatum, alterum negatum: tunc etiam mutetur quantitas subiecti, vt in vna sit particulare, in altera vniuersale, vnde si prima de Amabimus est hæc, omnem hominem currere est possibile, eius contradictoria erit ista vltima de Iliace, hominem non currere est necesse, & eius subcontraria ista prima de Edentuli, hominē non currere est possibile, quando vero dicta non sunt opposita secundùm affirmationem, & negationem, non debet mutari quantitas, hæc autem regula semper vera est, tamen in contrarijs, licet manere eandem quantitatem vniuersalem, & insubcontrarijs particularem, vnde istæ sunt contrariæ, omne animal non esse hominem est necesse; quæ est in Iliace, & omne animal esse hominem est necesse, quæ est in Purpurea, & iste subcontrariæ hominem currere est possibile hominem non currere est possibile, prior est in Amabimus, posterior in Edentuli. Hæç omnia intellige quando dicta sunt oppositę qualitatis, aliter enim debet manere eadem quantitas in oppositis. In subalternis verò quarum vna est de possibili, & altera de Necessario, obseruandum est, ne dictum in possibili sit vniuersale, & in necessario par-

ticulare, sed in vtroque vniuersale, vel in necessario sit vniuersale, in propositione autem de possibili particulare:vnde istæ subalternantur, omne animal esse hominem est necesse, quæ est in purpurea,& omne animal esse hominem est possibile, vel aliquod animal esse hominem est possibile: non tamen istæ, omne animal esse hominem est possibile, aliquod animal esse hominem est necesse.

De Aequipollentia & oppositione Modalium secundum Aristotelem, & ipsarum conuersione. Cap. V.

ARistoteles secundo Periher, quãuis modum communem, quem hactenus secuti sumus in assignanda Modalium Æquipollentia,& Oppositione,non reprobet,alterum tamen veriorem modum ipse docet quem pro studentium exercitio nõ grauabor exponere, & ad methodum quandam facilẽ reducere. Aristoteles igitur easdẽ modales quas superius enarrauimus,assumit, diuerso tamẽ ordine distribuit.primo enim loco eam,quæ de necessario est,constituit:Secũdo eam,quæ de possibili:tertio de contingenti:Quarto de impossibili,cuius ratio optima est,id enim in anteriori loco ponendum est,quod vt antecedens se habet ad alterum, cùm igitur necessarium antecedat possibile (quod enim necessa-

cessarium est, possibile est, non tamen omne, quod possibile est, necessarium est: cum hominem esse album possibile sit, non tamen necessarium) meritò à necessario potius, quàm a possibili incipiemus. Constituantur ergo quatuor rotuli, in quorum singulis sint quatuor propositiones æquipollentes ex eisdem Modalibus sumpto initio ab ipsis de necessario, vti diximus, quæ facilius his dictionibus nostris poterunt comprehendi, nempè, Argutule, Vestigia, Sine metu, Mutabatis, Prima dictio est, Argutule, in qua sunt quatuor Aequipollentes, prima de necessario tota affirmatiua denotata per A, nempè, Petrum esse animal est necesse. Secunda, de possibili tota negata denotata per primum V, nempè, Petrum non esse animal non est possibile, tertia similiter negata de contingenti per secundum V, vt Petrum non esse animal non est contingens, quarta de Impossibili de modo affirmato, & dicto negato scilicet Petrum non esse animal est impossibile hæ igitur quatuor æquipollentes sunt. Pari ratione pro alijs tribus poterunt eadem arte quatuor æquipollentes constitui incipiendo semper a necessario.

Quòd si oppositionē in his quæris, considera eas quæ sunt in prima, & secunda dictione, sibi mutuò esse contrarias, quæ autem in tertia, & quarta, subcontrarias, at quæ in pri

quæ autem in ſecunda, ijs quæ ſunt in quarta. Quæ omnia ſequens figura manifeſtat.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum eſſe animal eſt neceſſe.
Petrum non eſſe animal non eſt poſsibile.
Petrum non eſſe animal non eſt contingens.
Petrum non eſſe animal eſt impoſsibile.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum non eſſe animal eſt neceſſe.
Petrum eſſe animal non eſt poſsibile.
Petrum eſſe animal non eſt contingens.
Petrum eſſe animal eſt impoſsibile.

ARGVTVLE. VESTIGIA.

CONTRARIÆ.

SVBALTERNAE. CONTRADICTORIAE CONTRADICTORIAE SVBALTERNAE.

MVTABATIS. SINE METV.

Petrum non eſſe animal non eſt neceſſe.
Petrum eſſe animal eſt poſsibile.
Petrum eſſe animal eſt contingens.
Petrum eſſe animal non eſt impoſsibile.

Æ QVIPOLLENTES.

Petrum eſſe animal non eſt neceſſe.
Petrum non eſſe animal eſt poſsibile.
Petrum non eſſe animal eſt contingens.
Petrum non eſſe animal non eſt impoſsibile

Oppositione autem & Aequipollentia vtcunque discussis, conuersionem earundem modalium superest explicare. Circa quam vnum ante omnia aduertendum est, Modales non esse conuertendas nisi secundum earum dicta. Modo, semper manente prædicato, & tunc fit.

Prima propositio: Modales omnes de modo necessario, posibili, contingenti, affirmatis, impossibili verò negato, conuertuntur secundum sui dicti conuersionem, idest, si dictum fuerit vniuersale affirmatiuum, conuertatur per accidens, si vniuersale negatiuum, aut particulare affirmatiuum, simpliciter, si particulare negatiuum non conuertatur; idē enim est iudicium de dictis, & de simplicibus Enunciationibus. Vnum tamen obseruabimus, vt quoties vniuersalis affirmatiua de necessario conuertitur, si fuerit de sensu diuiso mutetur in possibile, verbi gratia, omnē hominē esse animal est necesse conuertatur, aliquod animal esse hominem est possibile, nisi enim sic conuertatur, multoties fient malæ consequentiæ, vt patet in istis, omne nigrum esse corpus est necesse, non conuertitur aliquod corpus esse nigrū est necesse, hæc enim est falsa, illa vera. Similiter, omne Grammaticum esse hominem est necesse, non conuertitur, aliquem hominem esse Grammaticum est necesse. Idem etiam obseruandum erit in

vni-

vniuersali negatiua, præsertim in ijs quæ modum aduerbialē habēt, vt inferius dicemus. Idem censendum de particulari affirmatiua quod de ipsa vniuersali, vt mutetur necessarium in possibile, quando verò sensus compositus fuerit, non est opus mutare modum.

Secunda propositio. Modales omnes de impossibili affirmato, & de Contingenti possibili, & necessario negatis, non conuertuntur, quoties dictum est vniuersale affirmatiuum, non enim valet, omne animal esse hominem est impossibile, vel non est necessarium, ergo hominem esse animal est impossibile aut nō necessarium. Idem dicitur de alijs modis negatis.

Tertia propositio modales eædem, nempè de impossibili affirmato, & de alijs modis negatis conuertuntur, quoties dicta simpliciter conuerti possunt, nempè cum sunt vniuersalia negatiua, aut particularia affirmatiua, vt nullum hominem esse animal est impossibile, conuertitur, nullum animal esse hominem est impossibile. Similiter, nullum animal esse hominem non est contingens, aut non possibile, aut non necesse, conuertitur, nullum hominē esse animal non est contingens, aut non possibile, vel non necesse.

Quarta propositio, Nihil prohibet modales per Contrapositionem conuertere, quando dicta vniuersalia affirmatiua, aut particu

laria negatiua sunt, sicut & simplices Enunciationes conuertebantur, hoc tamen verum & facile, sed tamen parum vtile est.

De Modalibus de modo Aduerbiali.
Cap. VI.

NOn parum ad proprietates propositionum cognoscendas naturam horum modorũ intelligere prodest. Cum igitur modi quatuor sint, ex his duo sunt vniuersales, Necessariò, & Impossibiliter, duo autem particulares, ex vniuersalibus alter est affirmatiuus, scilicet, Necessariò: alter verò negatiuus, scilicet Impossibiliter. At vterque particularis est affirmatiuus, immò pro eodem sumuntur, scilicet, Possibiliter, & Contingenter. Erit autem particularis negatiuus si postponatur negatio, scilicet, Possibiliter nõ, vel, Contingenter non Vnde necessario se habet, sicut omnis: Impossibiliter, sicut, Nullus; Possibiliter, sicut, Quidam: Possibiliter non, sicut, Quidam non. Ex quo patet, Necessario, & Impossibiliter, opponi contrariè: Possibiliter, & Possibiliter non, opponi subcontrariè: Necessario, & Possibiliter, subalternè: similiter, Impossibiliter, & Possibiliter non. At necessario, cum possibiliter non: Impossibiliter, cum possibiliter, contradictoriè, vt sequens figura facilè manifestabit. Similiter, sicut

ſicut, Omnis non, valet, Nullus: & Nullus nō, Omnis, ita Neceſſario non, Impoſsibiliter: & impoſsibiliter non, Neceſſario. Item ſicut, Non omnis, Quidam non: &, Nonnullus, Quidam, æquiualent: ita, Non neceſſario, Poſsibiliter non: non impoſsibiliter, poſsibiliter. Demum ſicut, non quidam, nullus, non quidā non, omnis: ita etiam: non poſsibiliter impoſſibiliter, & non poſsibiliter non, neceſſario, æquipollent, vt eadem figura manifeſtat.

ÆQVIPOLLENTES.

Impoſsibiliter non.

NECESSARIO.

Non poſsibiliter non.

ÆQVIPOLLENTES.

[redacted] neceſſario non.

IMPOSSIBILITER.

Non poſsibiliter.

CON-

CONTRARIÆ.

SVBALTERNAE. CONTRADICTORIAE CONTRADICTORIAE SVBALTERNAE.

SVBCONTRARIAE.

ÆQVIPOLLENTES.

Non impoſsibiliter.

ÆQVIPOLLENTES.

Non neceſſario.

POSSIBILITER.

Non neceſſario non.

POS-

POSSIBILITER NON.

Non impoſsibiliter non.

Ex his facile erit, Oppoſitionem quamlibet inter ipſas propoſitiones inuenire, hoc enim ante omnia obſeruandum eſt, vt in omni oppoſitione habeatur ratio tota ipſius modi, illæ enim erunt contrariæ, quarum modi ſunt contrarij, vt iſte, homo neceſſario currit, homo impoſsibiliter currit, illæ ſubcontrariæ, quarum modi ſubcontrarij, quamuis ſubiecta ſint vniuerſalia, vt omnis homo poſſibiliter currit, omnis homo poſsibiliter nō currit. Sic etiam in alijs oppoſitionibus, & tales propoſitiones dicuntur oppoſitæ, de modo. Quod ſi præter modi oppoſitionem acceſſerit quantitas ſubiecti debita cuique oppoſitioni, magis opponuntur & tunc dicuntur oppoſitæ de ſubiecto, & modo, vt ſi contrarijs addatur vniuerſalitas in vtroque ſubiecto. Contradictorijs in vno, Subcontrarijs in neutro, Subalternis in vno tātum: vnde iſtæ ſunt contrariæ de ſubiecto & modo omnis homo neceſſariò currit, omnis homo impoſsibiliter currit: iſtæ ſubcontrariæ, homo poſsibiliter currit, homo poſsibiliter non currit: iſtæ contradictoriæ, omnis homo neceſſariò currit, aliquis homo poſsibiliter nō currit iſtæ ſubalter-

alternæ, Omnis homo necessariò currit, possibiliter homo currit, vel omnis homo necessario est animal, aliquis homo possibiliter est animal: tamen ratio præcipua oppositionis in modo consistit, vt ea sola ablata oppositio auferatur, ea vero posita ponatur. Ex quibus habes innumeras oppositiones, secundum quod multi sunt modi æquipollentes, & oppositio ex modis solis, & oppositio ex modis cum subiecto potest sumi, quorum exempla sunt facilia.

Circa conuersionem autem nō est aliquid peculiare præter ea, quæ diximus de simplicium conuersione, sed vniuersalis affirmatiua per accidens conuertatur, particularis autem affirmatiua, & vniuersalis negatiua simpliciter, vnde ista, omnis homo possibiliter est animal conuertenda est in hanc, aliquod animal possibiliter est homo hæc autem, nullus homo possibiliter est animal, in hanc nullum animal possibiliter est homo. Vnum autem aduertendum est, vt modus vniuersalis affirmatiuus mutetur in conuertente in particularem affirmatiuum, vt, ista creans necessario est Deus, conuertatur in hanc Deus possibiliter est creans. Est etiam aliud aduertendum, Modum impossibiliter in se habere negationem, ac propositionem reddere negatiuam, nisi ab alia negatione impediatur. Vnde ista negatiua est omnis homo impossibili-

biliter est lapis, & conuertenda etiam in negatiuam, nempe, omnis lapis impossibiliter est homo, vel in hanc, nullus lapis possibiliter est homo: ista autem affirmatiua est propter duas negationes, nullus homo impossibiliter est animal conuertenda in hanc, aliquod animal possibiliter est homo, vniuersalis enim affirmatiua in particularem conuertitur. Denique maximè valor modorum est considerandus, ne eam quæ est affirmatiua in virtute, conuertamus sicut negatiuam, & id quod erat particulariter sumendum, vniuersaliter sumamus. Particularis verò negatiua de subiecto non est conuertenda, sicut nec reliquæ Enunciationes. non enim conuertes, aliquod animal impossibiliter est homo, nec, aliquis homo possibiliter non est Grammaticus. Atque hæc de istis Modalibus, quæ nulla ratione sunt paruipendenda, cum horũ modorum cognitio non mediocrem ad rerum naturas cognoscendas vsum exhibeat.

DE ENVNCIATIONIBVS.

De contingenti specialiter sumpto. Cap. VII.

ABsolutis Modalibus Enunciationibus, quæ ex prædictis quatuor modis componebantur, superest vt vnum alium modum cuius Aristoteles in Prioribus meminit, explice-

plicemus, hic autem est contingens non in ea significatione, qua superius vsurpabatur illic enim contingens per possibili sumebatur, vt illud esset contingens seu possibile, quod esse potest siue possit non esse, siue non possit non esse, ideò de necessario, atque etiam de existenti non necessario prædicabatur hic autẽ pro alio contingens vsurpatur pro illo nempè quod potest esse, & potest non esse, siue sit, siue non sit, & hoc contingens repugnat & cõtradicit non solum necessario, sed etiam impossibili: quod enim necessarium, aut impossibile est, contingens non est, tale autem contingent vocant specialiter sumptum. Huius natura est admodum consideranda, habent enim hoc propositiones de necessario, vt si affirmatiuum dictum est necessarium, negatiuum sit impossibile, & e contra, si negatiuũ necessarium, affirmatiuum impossibile, vt si hominem esse animal est necesse, hominem non esse animal est impossibile, & si hominẽ non esse lapidem est necesse, hominem esse lapidem est impossibile. Hoc idem habent Enunciationes de impossibili, vt si vna opposita sit impossibili, At de contingenti Enunciationes, si dictum oppositum est contingẽs & alterum necessariò erit contingens, vt si hominem esse album est contingens, etiam & hominem non esse album erit contingens, maxime in his quæ de sensu diuiso sunt. Ex

quo

quo fit vt negatiua de contingenti virtualiter sit affirmatiua, cũ eam ex se inferat, quod non fit in alijs modis, cum vna opposita non inferat alteram, vti diximus: & hoc notare maxime oportet pro Syllogismis de contingenti, traditis ab Aristotele in primo priorũ, quos explicabimus in quarto libro. Enunciationes autem de contingenti sic conuertere oportet: Affirmatiuæ enim vniuersalis & particularis conuertuntur, sicut reliquæ, in particularis conuertuntur, sicut reliquæ, in particularem affirmatiuam, at vniuersalis negatiua conuerti non potest in vniuersalem negatiuam, non enim conuertitur, nullum hominem esse album est contingens, in hanc, nullum album esse hominem est contingens, poterit tamen particulariter cõuerti. At particularis negatiua, quæ in alijs non conuertebatur, hic conuerti potest in particularem negatiuam: valet enim, aliquem hominem non esse album est contingens, ergo aliquod album non esse hominem est contingens, & hoc sufficiat pro introductione huius in Aristotelem, vbi exactius hoc examinabitur.

DE

DE EXPONIBILIBVS.

De Exclusiuis . Cap. VIII.

ENunciationibus Modalibus absolutis, quibus ratione modi peculiaris inerat difficultas, nunc de quibusdam alijs, quæ ob aliquem terminum, vel signum in eis inclusum multas ac varias in valore cōtinent propositiones, ac propterea obscurum habent sensum per illas inclusas, quæ clariores sunt, manifestandum tractemus, quas Exponibiles propositiones vocant, quem tractatum eo antiqui Dialectici probationes terminorum appellarunt, quòd tales propositiones per eas, quas in se includunt, quæ manifestiores sunt, probari posfint, hasque exponentes vocant. Inter huiusmodi igitur Enunciationes primum genus est earum, quæ aliquo signo exclusiuo tenentur, quale est tantùm, solùm, & similia, quarũ duplex est modus, quædam enim dicuntur de excluso extremo nimirum cum tale signum prædicatum determinat, & ab eo exclusionem facit, vt homo est tantum animal rationale: quædam absolutè exclusiuæ dicuntur, cum tale signum totam modificat propositionem, quod fit, cùm signum ex parte subiecti tenetur, vtroque autem modo bifariam fit exclusio: aut enim præ-

prædicatum est aliquis numerus, & tunc exclusio dicitur secundùm pluritatem, aut est aliqua alia res, & tunc exclusio dicitur secundum rem. Latè autem differunt Enũciationes hæ duæ, nempè quando est exclusio in prædicato, aut quando est exclusio in subiecto, vt videre est ex sensu diuerso earundem enunciationum, hæc enim pręticabilia sunt tantùm quinq; si exclusio fiat in prædicato, vera est: facit enim sensum, prædicabilia non excedere numerum quinarium, quod verum est, at si exclusio fiat in subiecto, scilicet, tantum pręticabilia sunt quinque propositio est falsa, quia facit sensum, nulla alia, à prædicabilibus, esse quinque, quod quidem falsum est. Vtriusque igitur modi expositio tradenda est. Et quidem eam quæ est de excluso prædicato exponere facile est si auferamus signũ & à prædicato remoueamus, si fuerit numerus, quemcumque alium numerum, si fuerit res, quamcumque aliam rem. Ista igitur prædicabilia sunt tantum quinque, exponitur, prædicabilia sunt quinque, & non plura, similiter, homo est tantum animal rationale, exponitur, homo est animal rationale, & nihil aliud: at propositiones exclusiuas de subiecto excluso non ita facile est exponere: diuidendæ enim prius sunt, habent se namq. in quadruplici differentia, quædam sunt integræ affirmatiuæ, id est, in quibus ipsum si-

gnum & propositionis copula affirmatur, vt tãtum homo est risibilis. Secũdò quędam sũt harum oppositæ, quæ vnã habent præpositã negatiõnẽ, vt, non tantum homo est risibilis. Tertiò quædam sunt de copula negata, designo autem affirmato, vt tãtum homo nõ est risibilis. Quartò quædam sunt harum oppositæ de vtroque negato, vt, non tantùm homo non est risibilis. Omnes autem istæ per hypotheticas propositiones resoluendæ sunt, quarum prior pars constet ex eodem prædicato & subiecto ipsius exclusiuæ ablato signo, posterior autem ex eodem prædicato, & opposito subiecti, vt tantum homo est animal, exponitur, homo est animal, & nihil aliud ab homine, seu, nullum nõ homo est animal: nõ tamen omnes eodem modo exponendæ sunt, sed prima per copulatiuã, cuius prior sit ipsamet exclusiua ablato signo, posteri or negatiua vniuersalis de opposito subiecti, vti diximus, vt, tãtum homo est risibilis, homo est risibilis, & nullum non homo est risibilis. Huius autem negatiua disiũctiuè est resoluenda per partes contradictorias propositionibus prioris, vt, non tantum homo est risibilis, exponitur, nullus homo est risibilis, vel, aliquod non homo est risibile. Tertia autem Propositio exponenda est Copulatiuè, sicut prima, ita vt prior pars sit ipsa exclusiua ablato signo, quæ in omnibus dicitur præiacens, & po-

sterior

sterior vniuersalis affirmatiua de eodē prædicato, & opposito subiecti sicut in alijs, vt tantum homo non est risibilis, exponitur, homo non est risibilis, & quodlibet aliud ab homine, seu omne non homo est risibile. Quarta exponitur per disiunctiuam sicut secunda ex partibus contradictorijs huius tertiæ, vt, non tantùm homo non est risibilis, Omnis homo est risibilis, vel, aliquod non homo non est risibile, Vnde semper habenda est regula, vt prima, & secunda resoluantur contradictorio modo, similiter tertia & quarta; proptereà vtile erit in resolutione secūdæ prius resoluere primam, & in resolutione quartæ prius resoluere tertiam.

De oppositione exclusiuarum. Cap. I X.

ANtequam Oppositionem harum tradamus, non inutile erit aliquas dictiones assignare, quibus iuuenes promptiores sint in istis exclusiuis resoluendis. Sunt igitur hæ quatuor. Istæ, Regit, Proram, Clauo: quæ suo ordine singulæ, singulis exclusiuis deseruiunt obseruatis tamen illis duobus superius enarratis: nempè vt prima, & tertia exponantur copulatiuè, secunda, & quarta disiunctiuè. Similiter, vt prior pars constet ex eodē prædicato, & subiecto, posterior, ex eodē prędicato & opposito subiecti, obseruatis etiam qua-

tuor vocalibus notandis pro alijs etiã, quæ inferius sequuntur. A. denotat vniuersalem affirmatiuam. E. vniuersalem negatiuam. I. particularem affirmatiuam. O. particularem negatiuam. Est igitur prima dictio. Iste, pro exclusiua tota affirmatiua scilicet, tantũ homo est risibilis, denotat, vt prior sit particularis affirmatiua, secunda vniuersalis negatiua, vt expositum est. Regit, pro negatiua non tantùm homo est risibilis, denotat, vt prior sit vniuersalis negatiua, posterior particularis affirmatiua, opposito modo primæ. Aliæ etiam dictiones exponendæ sunt iuxta vocales suas. Est etiam præter hæc consideranda vis signi exclusiui: quemadmodum enim signum vniuersale affirmatiuum distribuit immediatos terminos, & mediatos confundit: ita Exclusiuum opposito modo, immediatos confundit, mediatos distribuit, vt tantùm homo est animal, homo confunditur, animal distribuitur. Hinc est, quòd tales propositiones conuertuntur per vniuersales affirmatiuas, vt tantùm homo est animal, conuertitur, omne animal est homo. In negatiuis hoc nõ valet, quia negatiõ mutat virtutem signi. Ex his Oppositiones in Exclusiuis inuenire non est difficile, illæ enim quæ copulatiuè resoluuntur, scilicet prima, & tertia sunt contrariæ, quæ verò disiunctiuè, vt secunda, & quarta subcontrariæ, prima verò & secunda,

ter-

tertia cum quarta contradictoriæ. Prima cũ quarta,& secunda cum tertia subalternæ, vt sequens figura manifestat.

ISTE. PRORAM.

Tantum homo est animal.
Tantum homo non est animal.

CONTRARIÆ.

SVBALTERNAE. CONTRADICTORIAE CONTRADICTORIAE SVBALTERNAE.

SVBCONTRARIAE.

CLAVO. REGIT.

Non tantum homo non est animal.
Non tantum homo est animal.

De Exceptiuis. Cap. X.

POst exclusiuas sequitur aliud propositionis genus quod propositio Exceptiua dicitur, quæ figno aliquo exceptionis modificatur, quale est præter, & aliud simile, in quibus obseruandum est, vt terminus exceptus sit inferior termino, à quo fit exceptio, & talis terminus, à quo exceptio fit, distribuatur, aliter enim non fiet congrua exceptiua, vt omne animal præter hominē est expers rationis. propter quod antiqui talem propositionem per tres exponentes manifestabant, quando affirmatiua erat, quarum prima quidē esset vniuersalis, præiacens cum termino excluso in subiecto, scilicet, omne animal aliud ab homine est irrationale: Secūda vniuersalis affirmatiua, in qua prædicetur subiectū Exceptiuæ de termino excepto, scilicet, omnis homo est animal: Tertia vniuersalis negatiua, cuius subiectum sit terminus exceptus, & idem prædicatum exceptiuæ, scilicet, nullus homo est irrationalis. Contradictorio autem modo fiebat in negatiua scilicet, non omne animal præter hominem est irrationale, exponitur per Disiunctiuam ex partibus contradicentibus. At quando est negatiua de copula, non de signo, vt omne animal præter hominem non est rationale, tunc copulatiuè per tres vniuersales, prima negatiua, secunda, & tertia affirmatiua, de eisdē subiectis & prædicatis,

sicut

ficut prius, fcilicet, nullum animal aliud ab homine eft rationale, omnis homo eft animal & omnis homo eft rationalis. Huius autem negatiua per difiunctiuam ex partibus contradicentibus, vt, non omne animal præter hominem non eft rationale. Quamuis autem hoc verum fit, clarius, & diftinctius refolutio fiet, fi per duas tantùm exponentes refoluantur, omifsis nempè fecundis, nam cum exceptiuæ propriè non fiāt, nifi cum exceptus terminus continetur fub eo à quo fit exceptio, non opus eft, hanc exponentem addere. Poterunt autem tales exponentes his dictionibus facilius retineri, Date, Prompti, Penam, Pigro, quæ eadem via procedunt, ficut in Exclufiuis, vt prima fit pro prima exceptiua, & ita reliquæ fuo ordine, fimiliter prima, & fecunda contradicant. tertia etiam, & quarta. At, prima, & tertia fint cōtrarię, fecūda, & quarta fubcontrarię, vt facilè erit cuilibet experiri.

De Reduplicatiuis. *Cap. XI.*

SVnt alia propofitiones, quæ reduplicatiuæ dicuntur, eò quòd aliquod fignum habeant, quod aliquid fupra terminum præcedentem fuperponat, vt homo inquantum rationalis eft rifibilis, hæc autem figna dupliciter vfurpantur, aliquando termini præcedentis aliquam rationem manifeftant, fecundum quam aliquid ei denotatur cōuenire, vt, ens, inquantùm ens, eft obiectum Metaphyficæ,

color quatenus color, est obiectū visus, & tūc dicuntur specificatiuè teneri. Aliquando causam prædicati important, vt homo quatenus rationalis, est risibilis, idest, causa cur homo sit risibilis est, quia rationalis est, & tunc quadruplex costituitur. Reduplicatiuarum species sicut in alijs. Primo est purè affirmatiuarum, homo inquātum rationalis, est risibilis. Secunda negatiuarū de signo, non omnis homo inquantū rationalis, est risibilis. Tertia negatiuarū solū de copula, homo inquantùm rationalis non est risibilis. Quarta est, in qua totū negatur, non omnis homo inquantū rationalis, nō est risibilis. Et quamuis à multis harū quælibet per quatuor exponentes manifestari soleat, id tamen inutile videtur, commodius autē & distinctius erit ad causales reducere, & secundū has in omnibus de illis iudicare. Reducetur igitur prima ad causalē affirmatiuā, quia homo est rationalis, homo est risibilis. Secunda ad causalē negatiuam, non quia homo est rationalis homo est risibilis. Reducitur tertia ad causalē affirmatiuā de solo consequenti negato, vt, homo inquantū rationalis non est risibilis, id est, quia homo est rationalis nō est risibilis. Quarta verò ad causalē negatiuam de consequēti negato, vt non omnis homo inquantū rationalis, nō est risibilis, idest, nō quia homo rationalis est, risibilis nō est. Sic igitur exponi congruè potest

re-

reduplicatiua; quãdo causaliter tenetur: nam quãdo specificatiuè tenetur, tũc nullo modo per causalẽ exponi debet, sed aliquo vocabulo clariori explicari, vt homo, inquãtũ homo est species, idest homo, cõmuniter sumptus, & in generali est species. Aliquãdo reduplicatio fit non in causa, sed secundum consequentiã solam, vt homo inquantũ risibilis, est rationalis, sed hoc rarò, & tũc non per causalẽ, sed per Conditionalẽ fiet expositio, scilicet, si homo est risibilis, homo est rationalis.

De Exponibilibus quibusdam verbis. Cap. XII.

PRæter signa Syncategorematica sunt aliqua Categoremata, quæ cum obscurum reddant propositionis sensum, expositione egent, inter ista est verbum Differt, Aliud, & Diuersum. Duplex harum propositionum constituitur species, prior affirmatiuarum, homo differt ab equo, vel, est alius seu diuersus ab equo, & talis per tres exponentes exponẽda est, duæ priores sint affirmatiuæ, per quas extremorum existentia significetur, tertia negatiua eorundem extremorum inter se, vt, homo est, & equus est, & homo non est equus. Posterior species est negatiuarum, quæ disiunctiuè contradictorio modo exponi debent, vt, homo non differt ab equo, homo non est, vel equus non est, vel homo est equus.

Sunt

Sunt etiam alia duo verba, quæ propositiones exponibiles, & affirmatiuas, & negatiuas constituunt, quæ sunt, incipit & desinit, hæc iunguntur rebus, quæ vnico instanti totum suum esse habent, aut perdunt, vel rebus, quæ spatio temporis, & successiuè esse acquirunt, & deperdunt. Primi generis sunt substantiæ. Secundi sunt multa accidentia; & secundum hoc variè talia verba exponenda sunt. Verbum Incipit, quando iungitur termino significanti substantiam, est resoluendum per copulatiuam, cuius prior pars fit de præsenti affirmatiua, & posterior negatiua de præterito cum isto aduerbio Immediatè, per quod denotatur temporis illius pręteriti propinquitas cum tali præsenti, vt homo incipit esse; homo est, & immediatè ante hoc non fuit. Quando vero iungitur termino significanti rem quæ successiuè habet suum esse, est resoluendum etiam copulatiuè per hypotheticam, cuius prior pars fit de præsenti negato & futuro affirmato cum illo eodē aduerbio; calor incipit esse, calor non est, & immediatè post hoc erit. Si verò talis propositio fuerit negatiua, disiunctiuè contradictorio modo exponetur, vt calor non incipit esse, calor nunc est, vel, non immediatè post hoc erit. Verbum autem Desinit, iunctum termino significanti rem, quæ totum esse suum simul habet, exponi debet per copulatiuam, cuius

prior,

prior pars sit de præsenti negato, & posterior de præterito affirmato cum illo eodem aduerbio, Petrus desinit esse, Petrus non est, & immediatè ante hoc fuit. Pari ratione quando iungitur rebus successiuis, in hoc enim non est discrimen, motus desinit esse, motus non est & immediatè ante hoc fuit, negatiua autem propositio disiunctiuè contradictorio modo est exponenda sicut in alijs omnibus. Horum rationes & causas quærere, altius est, quàm nostra præsens patiatur speculatio, est enim negotium Physicum, satis sit Dialectico modum exponendi noscere, cætera supponantur.

De Comparatiuis, & Superlatiuis.
Cap. XIII.

SVnt etiam aliæ propositiones, quæ aliqua indigent expositione, quales sunt propositiones de Comparatiuo, & Superlatiuo. Propositio igitur de Comparatiuo tres habet exponentes. Prima est in qua subijcitur subiectum positiuo comparatiui. Secunda in qua subijcitur terminus comparatus. Tertia in qua vnum cum altero respectu positiui confertur, cum aduerbio denotante excessum: verbi gratia, leo est fortior homine, leo est fortis, & omnis homo est fortis, & leo est magis fortis. Aliquando Comparatiuum sumitur abusiuè, & tunc non ponit positiuum, vt melius aliquando dicitur minus malum.

Quando autē propositio est negatiua, vt leo non est fortior homine, disiunctiuè contradictorio modo est resoluenda.

Superlatiuum verò aliquando sumitur negatiuè, aliquando positiuè. Cum positiuè tenetur, resolui debet per Copulatiuam, cuius prior pars sit propositio ex subiecto & termino Superlatiui composita, posterior affirmatiua de Comparatiuo cum termino comparato vniuersaliter sumpto; verbi gratia. Aristoteles fuit doctissimus Græcorum, Aristoteles fuit Græcus, & quocumque Græco doctior. At quando tenetur negatiuè, posterior propositio erit vniuersalis negatiua, in qua subijcitur terminus superlatiui cum Comparatiuo, & terminus comparatus est ipsum subiectum, vt Cicero fuit eloquentissimus latinorum, idest, Cicero fuit latinus, & nullus latinus fuit illo eloquētior. Plures possent propositiones adduci, quæ expositione indigere videntur, sed obseruanti modum resoluendi prædictas, & sensum locutionis, non erunt difficiles.

FINIS LIBRI TERTII.

IN-

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER QVARTVS.

De Argumentatione.

De Argumentatione bona & mala, formali, & materiali. Cap. I.

Rgumentationum partibus materialibus, nempè propositionibus,& ipsarum partibus, & accidentibus hactenus discussis, nunc tandem ipsam argumentationem explicare aggredimur. Est igitur argumentatio, quæ Consequentia dici solet, oratio in qua vnum ex alio inferri denotatur, vt superius declarauimus. Hæc autem duplici parte constat,& Antecedenti,& Consequenti. Antecedens est illa propositio, ex

qua altera infertur. Consequens verò ea ipsa quæ infertur: Dictio illa, qua talis consecutio vnius ex altera denotatur, Nota illationis dicitur. Solet aliquando Consequentia vitiosa fieri, cum id quod inferri denotatur, non ita sicut denotatur infertur, oppositum autem in Consequentia bona accidit. Hæc omnia in primo libro explicuimus, nūc ad alia, quæ illic propter incipientium captum inexplicata omisimus transeamus. Consequentia, seu Argumētatio bona duplex est, quædam formalis quædam materialis: Materialis est oratio in qua pars altera verè ex altera infertur, ob rerum solam coniunctionem, vt Petrus est homo, ergo Petrus est substantia, quia enim homo necessario cum substantia coniungitur, ea sola causa fit, vt ex tali antecedenti consequens colligatur. Diximus autem ob eam solam causam, quia non propter modum colligendi, sed propter rerum connexionem dumtaxat illa fit illatio, si enim in consequenti aliud colligeremus de Petro cum quo non necessariò homo coniungeretur, Consequentia vitiosa esset, vt si dixeris, Petrus est homo, ergo Petrus est albus. Potest enim antecedens verum, & consequens falsum esse, ex quo fit. vt illa Consequētia non sit bona propter illam formam & modum colligendi scilicet ex vno alterum inferre, sed propter connexionem rerum significa-

catarum in Consequenti, & Antecedenti. Vnde talis Consequentia valebit in omnibus his solum, in quibus talis connexio fuerit reperta: propterea licebit argumentari eadem ratione qua inferebatur, Petrus est homo, ergo est substantia, ita sciētia est habitus, ergo est qualitas, Iustitia est virtus, ergo est habitus, Arbor est viuens, ergo est corpus: In his enim omnibus eadem est connexio consequentiū cum suis antecedentibus, nempè superiorum cum inferioribus. Tales igitur consequentiæ, & aliæ huiusmodi materiales dicuntur. Argumentatio vero formalis, est oratio in qua vnum ex altero infertur non solum propter rerum connexionem, sed etiam propter modum colligendi, vt si dicas, Omne bonum est appetendum, Omnis virtus est bona, ergo Omnis virtus est appetenda: In hac enim argumētatione etiam si nulla esset rerum connexio propter solam formam talē inferendi, vnum ex altero inferretur. Vnde fit vt si talem formam applices alijs rebus quātumcunque in connexis firma sit, & constans illatio, vt si dixeris, Omnis lapis est animal, Omnis homo est lapis, ergo Omnis homo est animal, optimè ex tali antecedenti Consequens colligitur, Talis consequentia formalis est, qua in omni materia, in omni propositione simili applicata semper est bona, dico autem in Omni simili propositione, quia si

applicetur dissimil ibus propositionibus apparebit quidem eadem, sed non erit. Similitudo autem duarum propositionnm in his præcipue cōsistit, primo vt sint eiusdem qualitatis, idest si vna est affirmatiua, & altera sit affirmatiua, si vna negatiua, & altera etiam negatiua: hoc intelligere oportet quantum ad copulas principales. Vnde istæ in qualitate similes sunt, animal quod non est rationale, est risibile homo qui currit, mouetur. Est enim vtraque affirmatiua. Secundo, vt sint eiusdem quantitatis, idest si vna vniuersalis, & altera vniuersalis: si vna particularis indefinita, aut singularis, & altera eodem modo. Tertio, vt in vtraque eadem sit acceptio terminorum, scilicet eadem Suppositio, Ampliatio, Appellatio, & sub hoc intelligitur, vt si vna fuerit Modalis, & altera similiter eiusdem modi, vel æquiualentis, si vna Exponibilis, & altera, si vna de subiecto complexo, & altera. hæc omnia eatenus dicta sint, vt cum formam Argumentationis aliquam, quæ in aliquibus propositionibus bona erat, velis alijs propositionibus applicare, obserues, vt tales propositiones in his tribus prioribus assimilentur, alias talem formam argumentationis mutabis. Non enim eadem est forma, quæ est in istis, Omnis homo est animal, omne risibile est homo ergo omne risibile est animal, & ea quę est in istis, Omnis homo est

ani-

animal. Tantùm risibile est homo, ergo tantum risibile est animal, cum propositiones huius non sint similes alterius: idem in alijs oportet dicere.

De regulis generalibus bonæ consequentiæ.
Cap. II.

SVnt aliquot generales regulæ quibus cõsequentiarum, & Argumentationum vis in inferendo maximè manifestatur, quæ aliquibus principijs innituntur. Primum est, Ex vero non sequitur nisi solùm verum, idest in bona consequentia, scilicet Antecedens verum est, oportet consequens verum esse, in quo principio fundatur.

Prima Regula. Si Antecedens est possibile aut contingens, Consequens etiam contin gens, aut possibile, aut necessariũ si vero Antecedens necessarium, consequens erit necessarium verbi gratia, Homo currit, ergo mouatur. Huius Argumentationis Antecedens contingens est, pariter etiam & consequens, vt enim homo potest currere, & non currere ita moueri & non moueri. Præterea, homo est animal ergo est substantia. Huius Antecedens necessarium, & Consequens etiam necessarium. si enim daremus oppositum, Antecedens esse necessarium & Consequens nõ necessarium, tunc posset verum inferre fal-

ſum, quod fieri non poteſt, & patet, nam ſi Antecedens neceſſarium verum erit ſemper, ſic Conſequens non neceſſarium poterit eſſe falſum, tunc igitur Antecedens verum inferet conſequens falſum, vt homo videt, ergo homo eſt animal: Antecedens quidem poſsibile, Conſequens neceſſarium, ex poſsibili verò, vel contingenti numquam ſequitur impoſsibile.

Secundum principium. Falſum non ſequitur niſi ex falſo. Huic innititur altera regula, Si Conſequens eſt falſum, Antecedens erit falſum, ſi Conſequens impoſsibile, etiam Antecedens erit impoſsibile, ſi conſequens contingens, Antecedens non erit neceſſariũ: aliter enim ſi Antecedens eſſet neceſſarium, eſſet ſemper verum, ſi autem Conſequens cõtingens poſſet eſſe falſum, & tunc Antecedẽs verum inferret conſequens falſum cõtra primum principium.

Tertium principium. Ex falſo poteſt ſequi verum, vel falſum, ideſt, fieri poteſt, vt in bona Conſequentia ex Antecedenti falſo ſequatur aliquando Conſequens verum, aliquãdo, conſequens falſum V. g. iſta eſt Conſequentia bona Homo eſt lapis, ergo eſt corpus, vbi antecedens falſum infert conſequens verum, Similiter & iſta eſt bona, Homo eſt lapis, ergo caret ſenſu, vbi vtrunque falſum, cui principio innititur.

Ter-

Tertia Regula: Ex antecedenti impoſsibili poteſt inferri Conſequens aliquando impoſsibile, aliquando contingens, aliquando neceſſarium, vt patet in his conſequentijs, homo eſt equus, ergo homo eſt animal: hic enim ex impoſsibili infertur neceſſarium, ſimiliter homo volat, ergo homo mouetur, ex impoſsibili ſequitur contingens. Similiter etiam homo eſt leo, ergo homo eſt rugibilis vtrumque eſt impoſsibile.

Quartum principium. Verum infertur ex vero, vel falſo, ideſt Conſequens verum poteſt inferri Aliquando ex Antecedenti vero aliquando ex Antecedenti falſo, ex quo ſequitur quarta Regula. Conſequens neceſſarium inferri aliquando ex Antecedenti impoſsibili, aliquando ex neceſſario aliquando ex Contingenti, vt patet in his conſequentis; homo eſt leo, ergo homo eſt animal: homo eſt corpus, ergo homo eſt ſubſtantia. Equus eſt albus, ergo equus eſt corpus.

Quinta regula in bona conſequentia contradictorium conſequentis ineſt contrarium antecedentis, non autem contra. Valet enim homo currit, ergo homo mouetur, non mouetur, ergo non currit. Non tamen valet à contradictorio Antecedentis, non enim valet, Non currit, ergo non mouetur. infert

Sexta Regula. Quicquid infertur ex Conſequenti, infertur etiam ex antecedenti, & ex

quocunque infertur Antecedens, infertur etiam Consequens. verbi gratia homo est animal, ergo est viuens. Si ex hoc Consequenti inferamus, homo est corpus, poterit etiam inferri ex illo Antecedenti scilicet, homo est animal, ergo homo est corpus, quæ Argumẽtatio dicitur de primo ad vltimum. Similiter in eadem Consequentia, si illud Antecedens homo est animal, infertur ex altero Antecedenti, nempe homo est rationalis, ex eadem poterit inferri idem consequens, nempe, homo est rationalis, ergo homo est corpus. Hæ sunt Regulæ pro Consequentia bona obseruandæ, post quarum explicationem ad species ipsius Argumentationis discutiendas transeamus. habet enim Argumentatio quatuor sub se species, Syllogismum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum, ne quarum singulis ordine trademus, ac primum de Syllogismo qui omnium prima species est. Cum autem ex Syllogismis quidam sit hypotheticus, qui partem aliquam antecedentis propositionem habet hypotheticam, quidam Categoricus, qui ex simplicibus propositionibus conficitur, initium ab hoc sumemus, qui simplicior est.

De

De Syllogismo Categorico, & eius principijs.

Cap. III.

SYllogismus est oratio, in qua quibusdam positis necessariò aliud sequitur per ea, quæ posita sunt, Dicitur, Oratio, loco generis: additur, Quibusdam, vt intelligamus nõ vnam propositionem, sed plures necessarias esse ad syllogismum, non enim Syllogismus est argumentatio, quæ ex vnica propositione alteram infert, sed quæ ex pluribus. Dicitur, Positis, vt notum sit, tales propositiones, ex quibus Syllogismus consitetur, aliquem inter se ordinem, & dispositionem habere, quam inferius trademus. Dicitur etiam, Positis, idest concessis, quia vis Syllogismi tanta est, vt si semel quis Antecedens admiserit cogatur & Consequens admittere ex virtute ipsius Antecedentis præconcessi, & hoc significatur in illo, quod dicitur, Ex necessitate aliud sequitur per ea posita sunt. Dicitur tandem, aliud, quia conclusio, quæ infertur, semper est Enunciatio aliqua ab Antecedenti distincta: Non enim est Syllogismus, cum idem infertur, quod erat in Antecedenti, Constat ante Syllogismus materia, & forma: Materia quidem duplex est, remota, & propinqua, Remota, sunt termini: Propinqua,

simplices propositiones, quarum subiecta, vel prædicata termini dicuntur. Hi vero termini, ex quibus Syllogismus remotè conficitur, tres solum sunt: Propositiones autē duæ, quæ Præmissæ dicuntur, quæ ex illis constant terminis. Cùm igitur duplex propositio ex tribus terminis, quin bis vnus sumatur, componi nequeat, fit vt vnus illorum in vtraque propositione repetatur, & talis, Medium in Syllogismo dici solet; Ille vero terminus, qui cum Medio in priori propositione, quæ Maior dicitur assumitur, Maior extremitas appellatur, ille verò alter, qui in posteriori propositione, quæ Minor dicitur, subsumitur, Minor extremitas vocatur, vt exemplo hoc patet, Omne animal est sensibile, Omnis homo est animal; vbi, animal est Medium Sensibile, Maior extremitas, Homo, Minor extremitas. Forma syllogismi est figura, & modus. Figura est ordinatio trium terminorum inter se secundum debitam subiectionem, & prædicationem: idest illa dispositio, qua inter se ita disponuntur, vt vnus de Medio, vel Medium de altero, vel de vtroque prædicetur, vel vterque de ipso. Modus est ordinatio propositionum inter se secundùm certam qualitatē, & quantitatem, scilicet quod si vna propositio negatiua, altera sit affirmatiua vel si vna particularis, altera vniuersalis, vel alijs modis, de quibus inferius dicemus.

Syl-

Syllogiſmorum duplex eſt modus inferendi, prior eorum, qui directè concludunt, poſterior eorum, qui indirectè. Ille ſyllogiſmus directè concludit, qui concluſionem infert, in qua Maior extremitas de Minori prædicatur, qualis eſt iſte, Omne animal eſt ſenſibile. Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſenſibilis, ille verò concludit indirectè qui concluſionem infert in qua minor extremitas de Maiori prædicatur, vt Omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo, ergo aliquod animal eſt Petrus. Eorum autem qui directè concludunt, quidam eſt perfectus, quidam imperfectus. Perfectus eſt, qui nullius indiget, vt appareat neceſſariò concludere, ideſt qui concluſionem ita clarè, & dilucidè neceſſariò infert, vt lumine ipſo rationis ſtatim eius robur in concludendo perſpiciatur, vt in iſto, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Imperfectus eſt, qui alicuius mutationis circa propoſitionem indiget, vt appareat neceſſariò concludere, ideſt qui verè neceſſariò concludit, tamen non id apparet, quin prius fiat aliqua mutatio, ſcilicet aliqua conuerſio vel tranſpoſitio Oppoſitionis, per quam ad perfectum reducatur, de qua reductione poſtea dicere oportet.

De triplici figura Syllogiſmorum, & Regulis communibus earum. Cap. IV.

SYllogiſmorum figura triplex eſt, iuxta triplicem Medij cum extremitatibus diſpoſitionem. Prima in qua Medium alteri extremitati ſubijcitur, & altera prædicatur, vt Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal. Secunda in qua de vtraque extremitate prædicatur, vt Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal. Tertia in qua vtraq; extremitati ſubijcitur, vt Omnis homo eſt corpus, Aliquis homo eſt animal. Sub qualibet autem figura varij ſunt ſyllogiſmorum modi cum ſecundum quamlibet illarum multipliciter poſsint in quantitate, & qualitate ordinari propoſitiones. Sunt tamen quædam regulæ omni figurę communes quas generaliter obſeruare oportet.

Prima. Ex puris particularibus nihil neceſſario, ſequitur, ideſt quando vtraque præmiſſa eſt propoſitio particularis, vel Mediū in vtraque particulariter ſupponit, tales præmiſſæ erunt inhabiles ad inferendum aliquā concluſionem. Vnde iſte Syllogiſmus nihil valet. Homo eſt animal, Equus eſt animal, ergo Equus eſt homo. ſemper enim Medium debet in vna vel vtraque præmiſſa vniuerſaliter

liter ſupponere, quòd ſi fuerit aliquod complexum diuiſiuè,ſufficiet vt vna pars in vna, altera in altera diſtribuatur, vt Omnis homo,& Equus currit,Sortes, & Brunellus homo,& omnis equus ſunt,ergo Sortes,& Brunellus currit.

Secunda. Ex puris negatiuis nihil ſequitur id eſt, quando vtraque præmiſſa fuerit propoſitio negatiua, nihil ex tali diſpoſitione ſequetur formaliter. Vnde iſte ſyllogiſmus eſt nullus, Nullum accidens currit, Nullus homo eſt accidens, ergo Nullus homo currit.

Dixi, formaliter, quia aliquando infertur concluſio,ſed id non prouenit ex vi Syllogiſmi & propoſitionum diſpoſitione, ſed propter naturam quorundam Terminorum, qui adinuicem vnus de altero negatur, vt Nullus homo eſt lapis, Nullus Equus eſt homo, ergo Nullus Equus eſt lapis.

Tertia. Si aliqua præmiſſarum fuerit particularis, concluſio debet eſſe particularis, vt in hoc Syllogiſmo, Omnis muſicus cantat. Aliquis homo eſt muſicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autem Regula id etiã obſeruandum eſt, ne aliquis terminus particulariter ſupponens in præmiſsis, vniuerſaliter ſupponat in concluſione. Vnde iſte Syllogiſmus non valet. Aliqua ſubſtantia nõ eſt animal. Omnis homo eſt animal, ergo aliquis

quis homo non est substantia, nam Maior extremitas supponebat in pręmissis determinatè, in conclusione verè distributiuè:Non autem valet a non distributo ad distributum.

Quarta. Si aliqua præmissarum fuerit negatiua, Conclusio negatiua erit propter has autem duas regulas dici solet, Conclusio sequitur debiliorem partem, idest, particularis, vel negatiua fuerit aliqua præmissarum, talis erit conclusio. Quinta Medium non debet assumi in conclusione, aliter enim esset conclusio eadem cum vna ex præmissis. Non enim valet. Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo Omne animal est substantia. Aliquando licet Medium in conclusione ponere ad seruandam proprietatem Termini, vt Cognosco Petrum, & Petrus est veniens, ergo Cognosco Petrum, qui venit: Non enim aliter valeret, scilicet, Cognosco venientem, tunc enim variaretur appellatio, & daretur antecedens verum, & consequens falsum.

De principijs quibus nituntur Syllogismi perfecti, & de modis perfectis primæ figuræ.
Cap. V.

DVo sunt principia naturali lumine perspecta, quibus humanum ingenium dissentire nequit, & in his nituntur quatuor modi

di Syllogismorum concludentium directè primæ Figuræ, qui modi perfecti ob id sunt; & ad eos cæteri reducuntur. Alterum principium est, Quicquid affirmatur vniuersaliter de aliquo subiecto, affirmabitur de illo, de quo tale subiectum affirmatur: quod principium vocant Dici de omni, in quo fundantur duæ consequentiæ perfectissima, & syllogismorum duplex modus. Prior, quando prædicatum vniuersaliter affirmatur de subiecto vniuersaliter affirmabitur de eo de quo tale subiectum etiam vniuersaliter affirmatur; vt Omne animal est substantia, & Omnis homo est animal; ergo Omnis homo est substantia; & iste dicitur primus modus figuræ primæ, scilicet Ex vniuersalibus affirmatiuis.

Posterior est. Quando prædicatum de aliquo vniuersaliter affirmatur, si tale subiectũ de alio particulariter affirmatur, etiam & prædicatum de eodem particulariter affirmabitur, vt omne animal est viuens; Aliquod corpus est animal ergo Aliquod corpus est viuens, Alterum principium est. Quando vniuersaliter negatur aliquod prædicatum ab aliquo subiecto, negabitur de eo etiam, cui tale subiectum competit, & hoc vocetur Dici de nullo, in quo fundantur duo modi syllogismorum perfectorum. Prior est. Quando prædicatum vniuersaliter negatur

ab aliquo ſubiecto, vniuerſaliter etiam negatur de omni eo, de quo ſubiectum vniuerſaliter affirmatur, vt Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Poſterior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur de ſubiecto, & ſubiectum tale particulariter de aliquo prædicatur ab illo particulari illud prædicatum remouebitur, vt Nullum album eſt nigrum, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquis homo nõ eſt niger: Hæc igitur duo principia per ſe nota quatuor modos perfectos conſtituunt in prima figura, vt primus ſit vniuerſalis affirmatiuus, Secundo hoc collocetur vniuerſalis negatiuus, Tertiò particularis affirmatiuus, Quarto particularis negatiuus. Sic autem vocantur, quia per primum infertur vniuerſalis affirmatiua concluſio, Per Secundum Vniuerſalis negatiua, Per Tertium Particularis affirmatiua, per Quartum verò particularis negatiua. Antiqui memoriæ cauſa carmina cõpoſuerunt, quibus omnes vtiles modi omnium ſyllogiſmorum cuiuſque figuræ continerentur. Sunt autem iſta:

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton.
Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſomorum)
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco) Darapti
Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon.)

In

In quibus obſeruandum eſt eſſe quatuor vocales, A, E, I, O, Per A, intelligitur Vniuerſalis affirmatiua: per E, Vniuerſalis negatiua, Per I, particularis affirmatiua: Per O, particularis negatiua. Similiter obſeruandum eſt in ſingulis dictionibus eſſe tres Syllabas: ſi enim in aliquibus ſunt plures, vltimæ ſunt metri cauſa. Per primam ſyllabam intelligenda eſt Maior, per Secundam Minor, per Tertiam Concluſio. Duo prima carmina ſunt pro prima Figura, in quibus, ſi reſpicias quatuor dictiones primas, inuenies quatuor modos Syllogiſmorum perfectorum prædictos. Barbara, continet vniuerſalem affirmatiuum, Celarent vniuerſalem negatiuum, Darij, particularem affirmatiuum, Ferio, particularem negatiuum. Nec oportuit diſtinxiſſe alios duos Modos, in quibus ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis inferretur particularis affirmatiua, & ex duabus vniuerſalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua. Nam hi modi ſub Barbara, & Celarent, continentur: Syllogiſmus enim qui infert vniuerſalem, poteſt etiam particularem ſubalternatam inferre.

De

De modis indirectè concludentibus in prima figura, & de inutilibus modis eiusdem.
Cap. VI.

PRæter quatuor prædictos modos perfectos, sunt adhuc in prima figura alij quinque indirectè concludentes, sequẽtibus quinque dictionibus indicati. Primus est Baralipton, Ex duplici vniuersali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo aliqua substantia est homo.

Secundus Celantes. Ex duplici Vniuersali, altera affirmatiua, & altera negatiua, concluditur indirectè vniuersalis negatiua. Nullum animal est insensibile; Omnis homo est animal, ergo nullum insensibile est homo.

Tertius est Dabitis. Ex maiori vniuarsali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua, Omne album est currẽs, Aliquis homo est albus, ergo Aliquod currens est homo.

Quartus ex Fapesmo. Ex maiori vniuersali affiirmatiua, & Minori vniuersali negatiua concluditur negatiua cõclusio particularis. Omne album est coloratum, Nullus coruus est albus, ergo Aliquod coloratum non est coruus.

Vlti-

Vltimus est Frisesomorum. Ex maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuersali negatiua, concluditur particularis negatiua, Aliquod nigrum est homo, Nullum album est nigrum, ergo Aliquis homo non est albus.

Sunt autem duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenientes, quæ in modis indirectè concludentibus non habent vniuersaliter locum, quarũ prior est. In Modis perfectis primæ Figuræ, Minori existenti negtiua, nihil sequitur, Vnde non valet, Omne album est coloratũ, Nullus coruus est albus, ergo Nullus coruus est coloratus. Huius regulæ ratio est, Quia argumentamur à non distributo ad distributum ex parte Maioris extremitatis, cuius signum est, si enim talis extremitas in Maiori distribueretur, esset syllogismus bonus, sed talis propositio esset à communi modo loquendi aliena. Vnde ista valet, Omne album est omne coloratũ, Nullus coruus est albus, ergo Nullus Coruus est coloratus. Hæc tamen regula non habet locum in modis indirectè concludentibus, in Fapesmo enim & Frisesomorum valet Minori existenti negatiua, vt diximus.

Posterior regula est. In primæ figuræ modis perfectis, Maiori existenti particulari, nihil sequitur. Vnde non valet, Aliquod coloratum est album, Omne nigrum est coloratũ

ergo

ergo Omne nigrum est album. Huius regulæ ratio est, quia Maiori existenti particulari, Medium in neutra præmissarum vniuersaliter sumitur, cuius signum est, si in vna distribuatur, valebit: sed talis propositio erit inusitata. vt Aliquod coloratum est album, Omne nigrum est omne coloratum, ergo Omne nigrum est album. Hæc etiam regula non valet in Modis indirectè concludentibus, nã in Frisesom. valet Maiori existenti particulari.

Ex his regulis simul cum prioribus communibus colligitur, non posse esse in prima Figura nisi quatuor modos perfectos, nam duæ propositiones quadrupliciter possunt secundum quantitatem ordinari: aut enim vtraque vniuersalis, aut vtraque particularis, aut Maior vniuersalis, & Minor particularis, aut Maior particularis, & Minor vniuersalis. Quæque autem harum secundum qualitatem possunt adhuc quadrupliciter disponi: quando enim vtraque est vniuersalis, tũc aut vtraque est affirmatiua, & sic est primus modus vtilis ad inferendum in Barbara, aut vtraque negatiua, & hic est modus inutilis: quia ex negatiuis nihil sequitur, aut prima est negatiua, & secunda affirmatiua: & iste modus est vtilis in Celarent, aut maior est affirmatiua & minor negatiua: & iste est inutilis modus per priorem Regulam positam.

Item,

Item,quando vtraq. est particularis tunc aut vtraq.est affirmatiua,vel vtraq. negatiua,vel prior affirmatiua , & posterior negatiua , vel prior negatiua, & posterior affirmatiua, & in his omnibus nullus reperitur modus vtilis, quia ex puris particularibus nihil sequitur. Si verò Maior sit vniuersalis, & minor particularis, aut vtraque affirmatiua, & iste est modus vtilis in Darij,aut vtraq. negatiua,& tunc est inutilis,aut prior negatiua,posterior affirmatiua , & est vtilis in ferio : vel Maior est affirmatiua & minor negatiua, & iste est inutilis, quia in prima figura Minori existenti negatiua,nihil sequitur. Postremò potest esse Minor vniuersalis,&maior particularis,aut vtraque negatiua,aut vtraq. affirmatiua,vel prior affirmatiua,posterior negatiua, vel prior negatiua,& posterior affirmatiua, & nullus es istis modis est vtilis,quia maiori existenti particulari nihil sequitur in prima Figura. Vnde solũ supersunt quatuor modi, duo collecti ex prima combinatione,duo alij ex tertia:qui modi sunt illi prædicti, inclusi quatuor dictionibus primis.

De Regulis secundæ figuræ, & eius modis.
Cap. VII.

SEcunda figura est, in qua Medium prædicatur de vtraq.extremitate,cuius Figuræ

N tres

tres Regulæ ſpeciales ſunt. Prima. Quando Maior eſt particularis non valet Syllogiſmus. Non enim ſequitur, Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt album, ergo Nullum nigrum eſt coloratum. Ratio huius eſt, quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur a non diſtributo ad diſtributum. Vnde ſi aliqua via fuerit per quam talis extremitas in concluſione non diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, vt Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt album, ergo Nullum nigrum omne coloratum eſt.

Secunda. Ex puris affirmatiuis non valet Syllogiſmus, Omnis homo eſt animal, Omnis leo eſt animal, ergo omnis leo eſt homo, Huius ratio eſt, quia in neutra præmiſſarum Medium vniuerſaliter ſumitur, cuius ſignum eſt, ſi in altera diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, Omnis homo omne animal eſt. Omnis leo eſt animal, ergo Omnis leo eſt homo.

Tertia. In ſecunda figura ſemper concluſio negatiua debet eſſe. Hæc pendet ex illa Regula communi: Vna præmiſſa negatiua exiſtenti, concluſio negatiua erit. In ſecunda Figura quatuor modi vtiles inueniuntur, ſelecti ex ſexdecim modis, ſicut in prima Figura. Deſignantur autem quatuor dictionibus primis tertij carminis, ſcilicet, Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco. Primus. Ex Maiori negatiua vniuerſali, & minori affirmatiua vniuer-
ſali

ſali infert concluſionem negatiuam vniuerſalem directè, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal,ergo Nullus homo eſt lapis.Poteſt hic indirectè concludere,ſi Conuertens concluſionis inferatur,ſcilicet:Nullus lapis eſt homo.

Secundus eſt Cameſtres.Ex Maiori vniuerſali affirmatiua,& Minori negatiua vniuerſali infertur concluſio negatiua vniuerſalis directè. Et quia negatiua conuertitur ſimpliciter, etiam hic modus poteſt indirectè concludere, Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal ergo Nullus lapis eſt homo,vel indirectè,Nullus homo eſt lapis.

Tertius eſt Feſtino. Ex maiori negatiua vniuerſali, & Minori affirmatiua particulari ſequitur Cõcluſio negatiua particularis. Nullum iniuſtum eſt bonum, Aliquis homo eſt bonus, ergo Aliquis homo non eſt iniuſtus. Iſte modus non concludit indirectè, quia particularis negatiua,nec ſimpliciter,nec per accidens conuerti poteſt.

Quartus modus eſt, Barocco.Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori particulari negatiua. Concluſio infertur particularis negatiua, Omne currens mouetur, Aliquis homo non mouetur, ergo Aliquis homo non eſt currens, Eadem ratione nec iſte poteſt indirectè concludere. Poſſet præter hos alius eſſe modus concludens indirectè, ſcilicet: Ex ma-

iori affirmatiua particulari,& minori negatiua vniuersali, quem modum diximus ineptú ad concludendum directè : Vnde valet, Aliquod coloratum est album, Nullum nigrum est album,ergo Aliquod coloratum non est nigrum,qui modus correspondet Frisesom: qui erat in prima Figura, concludens indirectè.

De tertia Figura, Regulisq. & Modis eius. Cap. VIII.

Tertia figura est, in qua Medium vtrique extremitati subijcitur,duo autem ei insunt. Alterum est, Minori existenti negatiua nihil sequitur, vnde non valet, Omne animal est corpus, Aliquod animal non est lapis ergo Lapis non est corpus, Ex parte enim Maioris extremitatis arguitur a non distributo ad distributum,cuius signum est si in conclusione non distribuatur maior extremitas, valebit, vt Omne animal est corpus, Aliquod animal non est lapis,ergo lapis non omne corpus est. Alterum est, in Tertia figura semper conclusio est particularis.Vnde non valet Omnis homo est rationalis, Omnis homo est animal,ergo omne animal est rationale,Arguitur enim a non distributo ad distributum ex parte Minoris extremitatis cuius signum est, si illa minor extremitas distribuatur, valebit syllogismus;sed tales propositiones efficiuntur de incon-

consueto modo loquendi. Vnde valet, Omnis homo est rationalis, Omnis homo omne animal est, ergo omne animal est, rationale.

In tertia Figura sex modi vtile: inueniuntur, significati vltima dictione tertij carminis, scilicet Darapti & sequentibus. Primus igitur est in Darapti. Ex vtraq. præmissa vniuersali affirmatiua sequitur conclusio particularis affirmatiua. Omne animal est substantia, Omne animal est sensibile, ergo aliquod sensibile est substantia. Secũdus est in Felapt. Ex præmissis vniuersalibus Maiori negatiua & minori affirmatiua insertur Conclusio particularis negatiua, Nullum animal est insensibile, Omne animal est corpus, ergo Aliquod corpus non est insensibile.

Tertius est in Disamis, Ex maiori particulari affirmatiua, & minori affirmatiua vniuersali infertur conclusio affirmatiua particularis. Aliquod animal currit, Omne animal est substantia, ergo aliqua substantia currit.

Quartus est in Datisi. Ex maiori vniuersali affirmatiua: & minori particulari affirmatiua infertur conclusio particularis affirmatiua. Omne currens mouetur, Aliquod currens est homo, ergo Aliquis homo mouetur.

Quintus est in Boccardo. Ex minori affirmatiua vniuersali, & minori negatiua particulari infertur conclusio negatiua particularis. Equus non est homo, Omnis equus est ani-

mal, ergo Aliquod animal non est homo.

Sextus est in Ferison. Ex maiori vniuersali negatiua & minori particulari affirmatiua sequitur conclusio particularis negatiua, Nulla arbor est animal, Aliqua arbor est corpus, ergo Aliquod corpus non est animal.

Etiam in hac figura syllogismi indirectè cõcludunt, quorum conclusiones simpliciter cõuerti possunt, quales sunt tres existentes in Darapti, Disamis, Datisi. Ex his omnibus patet, vndeuiginti modos esse vtiles, nouem ex prima figura, quatuor ex secunda, sex ex tertia. Patet etiam in prima figura concludi omnia genera propositionum scilicet, vniuersalẽ affirmatiuam, Vniuersalem negatiuam, & particulares affirmatiuam & negatiuam. In secunda vero figura solum vniuersalem, & particularem negatiuas, in tertia particulares affirmatiuam, & negatiuam. Patet etiam inter omnes propositiones particularem negatiuã pluribus posse modis syllogizari. Concluditur enim directè in vno primæ & duobus modis secundæ, & tribus tertiæ figuræ. Post hanc particularem affirmatiuam, concluditur enim in vno primæ & tribus tertiæ. Post hanc, vniuersalem negatiuam, quæ solum in vno primæ & duobus secundæ concluditur. Vltimum locũ habet vniuersalis affirmatiua, quæ solum syllogizatur in Barbara.

De

De modis reducendi syllogismos imperfectos ad perfectos. Cap. IX.

SVperius syllogismos imperfectos ad perfectos qui solum sunt quatuor primæ figuræ reducendos esse diximus, vt eorum vis, & in concludendo robur magis innotescat, prius tamen modum, quo id fiat, tradere oportet. Fit autem dupliciter ista reductio, aut per ostensionem, aut ad impossibile. Reductio per ostensionem, est cum aliquis syllogismus ex illis imperfectis per conuersionem alicuius propositionis per eosdem terminos fit in aliquo ex quatuor perfectis, vt si fiat syllogismus in Cesare, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis: reducitur ad celarent ostensiuè, nempè per simplicem conuersionem maioris, sic, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Vtimur autē hac ostensione, vt manifestemus conclusiones syllogismorum optimè sequi ex suis præmissis. Vis autem probationis in hac regula consistit: Quicquid sequitur ex consequenti bonæ consequentiæ, sequitur etiam ex antecedenti. Cum igitur sit bona consequentia à conuersa ad conuertentem, quicquid sequitur ex conuertente, etiam sequetur ex conuersa. Talis autem conclusio sequitur ex con-

uertente,vt manifestè patet in ſyllogiſmo perfecto, ergo eadem concluſio bene inferebatur etiam ex conuerſa, quæ erat præmiſſa ſyllogiſmi imperfecti.

Reductio ad impoſsibile eſt, cùm ex contradictorio Concluſionis cum aliqua præmiſſa infertur Contradictorium alterius Præmiſſæ, & hoc in ſyllogiſmo perfecto. Fiat enim ſyllogiſmus in Barocco, Omne ſenſibile eſt animal, Arbor non eſt animal, ergo Arbor non eſt ſenſibilis. Si ſumatur Contradictorium Concluſionis huius pro Minori cum eadem Maiori, inferetur in Barbara cõtradictorium Minoris præcedentis, vt Omne ſenſibile eſt animal, Omnis arbor eſt ſenſibilis, ergo Omnis arbor eſt animal.

Vſus huius reductionis eſt, cum quis negat concluſionem prædicti ſyllogiſmi conceſſa Maiori, & Minori, exiſtimans conſequentiam non eſſe bonam, ob idq. præmiſſas poſſe veras eſſe, concluſione exiſtente falſa. Tunc aduerſus huiuſmodi hominem ſumendum eſt contradictorium concluſionis, quam negat, quod tenetur admittere tanquam verum, cum duo contradictoria ſimul vera non ſint, & illud idẽ Contradictorium ſimul cũ vna ex præmiſsis conceſsis inferetur Cõtradictorium alterius præmiſſæ etiam conceſſæ in modo perfecto, quem non poſsit ipſe negare, vt teneatur admittere duo contradictoria, quod eſt maximè abſur-

absurdum, vel consequentiam priorem affirmare & probare vt bonam, cum non possit cõsequens illius esse falsum, antecedente existente verò: Verbi gratia, in syllogismo prædicto concedit quis, Omne sensibile est animal, arbor non est animal, negat autem conclusionẽ arbor non est sensibilis, tunc argumentor, Cõtradictorium igitur erit verum, nempe, Omnis arbor est sensibilis, cum eadem igitur maiori, quæ data est vera, infero in syllogismo perfecto contradictorium minoris, sic, Omne sensibile est animal, Omnis, arbor est sensibilis, ergo omnis arbor est animal; syllogismus hic in Barbara euidenter colligit ex pręmissis veris cõclusionem veram, quæ est contradictoria minoris concessæ vt veræ, non igitur dandum fuit contradictorium illius cõclusionis verum esse: Ecce quo pacto conuincitur, Conclusionem inBarocco non potuisse esse falsam, præmissis existentibus veris, ex quo constant talem syllogismum esse argumentationem bonam, cùm non possint præmissæ veræ esse conclusione falsa. Hi igitur sunt duo modi syllogismos reducendi ad quatuor illos perfectos primæ Figuræ:

De modo, quo singuli Imperfecti ad Perfectos reducantur. Cap. X.

QVi autem syllogismi, & qualiter, & ad quos perfectos reducantur, manifestandum

dum

dum est. Omnes igitur syllogismi cuiusque figuræ, reducuntur ad illos quatuor primos perfectos primæ, sed non eodem modo, nec omnes ad vnum, quod vt facilius intelligatur, notandæ sunt quatuor consonantes, quæ in dictionibus præscriptis reperiuntur, prima, quæ est in principio cuiusque dictionis, & hæc denotat talem syllogismum reducendum esse ad modum perfectum, qui tali littera incipit, vt qui incipit in C, ad Celarent, qui F, ad Ferio, qui B, ad Barbara, qui D, ad Darij. Vnde Cesare, Camestres, Celantes, ad Celarent reducuntur: Barocco, & Boccardo, ad Barbara, Festino, Ferison, Fapesmo, Felapton, ad Ferio, reliqui ad Darij. Est etiam, S, & hæc denotat talem præmissam, vel conclusionem significatam per vocalem præcedentem, conuertendam esse simpliciter, vt Cesare, ratione primæ, nempè C, indicat reducendum ad Celarent, ratione, S, notatur, Maiorem, quæ significatur per E: ante S, conuertendam simpliciter. Est etiam, P, & hęc notat conuersionem per accidens præmissæ notatæ in vocali præcedenti, vt Darapti denotatur, vt conuertatur ad Darij per solam conuersionem Minoris, vbi est, P, per accidens. Est præterea, M, & hæc denotat transpositionem præmissarum, vt ex Maiori fiat Minor. Denique est, C, & notat talem modum reducendum per Impossibile, sumpto contradictorio conclusionis

sionis loco præmissæ notatæ per vocalem antecedentē. Sub hac autem reductione includuntur modi imperfecti indirectè concludentes.

Cesare igitur reducitur ad Celarent per conuersionem simplicem Maioris, Nullus lapis est animal Omnis homo est animal, ergo nullus lapis est homo, si dicas, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Camestres etiam ad Celarent per conuersionem simplicem Minoris, quod notatur in S, medio, & præmissarum transpositionem, quod notatur per illud, M, & simplicem conuersionem conclusionis, quod notatur per vltimum, S, verbi gratia, Omnis homo est animal: Nulla arbor est animal, ergo Nulla arbor est homo: Reducitur sic, Nullum animal est arbor, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est arbor.

Barocco ad Barbara ad impossibile, quod significatur per C, cum eadem maiori, & contradictorio conclusionis posito pro minori, Omnis homo est animal, Arbor non est animal, ergo arbor non est homo, sic, Omnis homo est animal, Omnis arbor est homo, ergo Omnis arbor est animal.

Eadem obseruatione poterunt omnes alij facilè reduci, quos pro exercitatione iuuenū reducendos relinquimus. Quamuis autem Barocco, & Boccardo per Impossibile reducantur, non ita hoc intelligendum est, quasi alij

non

non reducantur, sed quod hi non ostẽsione, sed tantum per Impossibile reducantur, cæteri enim & ostensione, & per impossibile reduci possunt.

Quo pacto alij modi ad Impossibile reducantur. Cap. XI.

CVm non solum illi Modi duo, sed etiam omnes alij ad impossibile reducantur in eosdem quatuor primæ figuræ, superest vt modum quo reduci possint, & ad quem ex illis quatuor reducantur, aperiamus. Non enim eadem via omnes, nec ad eundem modum, ad quem per ostensionem, reducuntur. Propterea aduertendum est primò, Syllogismos quatuor Secundæ figuræ reduci, sumpto Contradictorio conclusionis pro minori cum eadem maiori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, vt fiat in Cesare Syllogismus, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis. Reducitur sic iuxta prædictam regulam, nullus lapis est animal, Aliquis homo est lapis, ergo Aliquis homo non est animal, qui Syllogismus est in Ferio, At Syllogismi Tertiæ Figuræ reducuntur contradictorio conclusionis sumpto pro Maiori, cum eadem Minori, ex quibus infertur contradictorium Maioris, vt fiat Syllogismus in Darapti, Omnis homo est animal, Omnis

nis homo est risibilis,ergo Aliquod risibile est animal: Reducitur iuxta regulam sic, Nullum risibile est animal, Omnis homo est risibilis, ergo Nullus homo est animal,in Celarent.

In modis autem indirectis primæ assumendum est contradictorium cõclusionis pro Maiori,& Maior debet fieri Minor, ex quibus inferetur contradictorium Minoris mediatè, præter Celantes, in quo Minor sumenda est pro maiori, & Contradictorium conclusionis pro Minori ad inferendum contradictorium maioris,vt fiat Syllogismus, in Fapesmo.Omne animal est sensibile, nullius lapis est animal,ergo aliquod sensibile non est lapis,reducitur ad barbara,omne sensibile est lapis, omne animal est sensibile, ergo omne animal est lapis.

Aduertendum est. Secundo in Syllogismis ad Imposibile reducentibus non semper inferri Contradictorium præmissæ alterius Syllogismi primò & immediatè, aliquando enim infertur contraria, vt in Darapti, aliquando contraria conuertentis negatiuè,vt in Fapesmo, sed quia ex istis facile est deducere contradictoria propterea asseritur, Syllogismum ad Imposibile inferre contradictorium.

Aduertendum est. Tertiò esse aliquot dictiones: quibus manifestatur ad quos modos primæ Figuræ,reliqui ad imposibile reducãtur,nempe nesciebatis, Odiebam,Letare,Ro-

manis

manis, in quibus tria consideranda sunt. Primum, esse quatuor vocales denotantes illos quatuor primæ figuræ, A, denotat Barbara, E, Celarent, I, Darij, O, Ferio.

Deinde prima dictio habet quinque Syllabas pro quinque modis indirectis primæ figuræ. Secunda quatuor pro quatuor modis Secundæ, duæ vltimæ sex, pro sex modis Tertiæ. Postremò primæ Syllabæ significant primos modos, Secundæ secundos, & sic consequenter in qualibet dictione. Vnde Nesciebatis prima syllaba est pro Baralipton, notat reducendum ad Celarent. Secunda notat Celantes reducendum ad Darij, & sic consequenter. Pariter in secunda Figura, Odiebam, prima indicat Cesare reducendum ad Ferio. Secunda Camestres reducendum ad Darij. eadem est ratio in alijs omnibus. Aduertendum est vltimo Aristotelem etiam duos ex prima figura modos particulares reduxisse ad alios duos vniuersales ad Impossibile, sed non immediatè sicut reliquos, sed mediatè: nam primò reducuntur ad Secundam Figuram, & ex Secunda figura per ostensionem posteà reducuntur ad Barbara, & Celarent, vt Darij ad Impossibile reducitur ad Camestres eadem regula qua Syllogismus secundæ Figuræ reducuntur: nempè, cum eadem Maiori, & contradictorio conclusionis pro Minori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, vt fiat in Darij,

Darij, Omne animal ſentit, Aliquod albũ eſt animal, ergo Aliquod album ſentit, reducitur Omne animal ſentit, Nullum album ſentit, ergo Nullum album eſt animal. Ferio autem reducitur ad Ceſare, vt nullus lapis eſt animal Aliquod album eſt lapis, ergo Aliquod album non eſt animal, reducitur, Nullus lapis eſt animal, Omne album eſt animal, ergo Nullum album eſt lapis. Poſtea verò hos reducere ad Celarent oſtenſiuè facile eſt. Ex quibus omnibus patet quot ſint Syllogiſmorum modi, & quo pacto omnes ad illos duos vniuerſales primæ tanquam ad fontem reducantur. Erit ſatis vtile, ſi ſtudioſi iuuenes in his reducendis maximè exerceantur, totum enim negotium logicum maximè ex natura Syllogiſmi recta cognitione, & ſpeculatione dependet, ob idque nos quoſdam ſolum reduximus, vt iuxta regulas his exemplis illuſtratas reliquos inter ſe conferentes reducerent.

De arte inueniendi Medium ad concludendum quamque propoſitionem. Cap. XII.

POſtquam vniuerſos modos concludendi in qualibet figura oſtendimus, ſupereſt, vt artem qua propoſita quauis concluſione, Medium aptum ad eam concludendum inuenia-

niatur,ostendamus. Hæc autem sequentibus continetur cōclusionibus. Ante quas oportet supponere notitiam trium Terminorum, scilicet, medij antecedentis, consequentis, & extranei. Illud medium dicitur antecedens ad aliquem terminum, quod infert illum, vel tanquam inferius, vel tanquam conuertibile, vt homo est antecedens ad animal, & ad risibile. Illud dicitur consequens alicuius, quod infertur ex illo, vel tanquam superius, vel tanquā conuertibile, vt animal est consequens ad hominem, & hinnibile ad equum. Illud autem dicitur extraneum, quod de illo non potest affirmari, vt homo ad equum.

Est igitur prima conclusio, ad concludendum vniuersalem affirmatiuam, quod solum fit in Barbara oportet sumere medium consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum, idest terminum qui de subiecto prædicetur, & sit illo superior, & inferior prædicato verbi gratia ad concludendum Omne animal est substantia sume corpus, Omne corpus est substantia., Omne animal est corpus, ergo omne animal est substantia, vel sume aliquod conuertibile cum subiecto, scilicet sensibile, sic, Omne sensibile est substantia, Omne animal est sensibile, ergo omne animal est substantia.

Secunda. Ad concludendam particularem affirmatiuam in Tertia figura, vel in prima

per

per conuersionem particularis affirmatiuæ ſumendum eſt Medium, quod ſit antecedens ad vtrumque, ſcilicet ſubiectum & prædicatum, verbi gratia Ad concludendum, aliquod animal eſt ſubſtantia, ſume iſtud Medium homo, ſic Omnis homo eſt ſubſtantia Omnis homo eſt animal, ergo. Aliquod animal eſt ſubſtantia, in Darapti.

Tertia. Ad concludendam vniuerſalem negatiuam in Ceſare, & Celarent ſumendum eſt Medium extraneum ad prædicatum, & conſequens ad ſubiectum, verbi gratia ad concludendum, Nullus homo eſt lapis, ſumēdum eſt animal, vel, Riſibile, ſic, Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis, vel nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis.

Quarta. Ad concludendum eandem vniuerſalem negatiuam in Cameſtres, vel Celantes indirecte, ſumendum eſt Medium extraneum ad ſubiectum, & conſequens ad prædicatum, vt ad concludendum eandem, ſcilicet, nullus homo eſt lapis, ſume inanimatum. Omnis lapis eſt inanimatus, nullus homo eſt inanimatus, ergo nullus homo eſt lapis.

Quinta. Ad concludendum particularem negatiuam in Tertia figura aut indirecte in prima, ſumere oportet Medium antecedens ad ſubiectum, & extraneum ad prædicatum, vt ad concludendum, animal non eſt inſenſibi

le, sumatur, Homo, sic, nullus homo est insensibilis Omnis homo est animal, ergo animal non est insensibile.

Sexta. Ad inferendum particularem affirmatiuam indirecte in Baralipton, & Dabitis, sumendum est medium antecedens ad subiectum, & consequens ad prædicatum, vt ad concludendum, aliquod corpus est equus, sumendum, est, Viuens, sic, Omne viuens est corpus, Omnis Equus est viuẽs, ergo aliquod corpus est Equus, nec potest aliud Medium ad concludendum aptum sumi, si enim altius hoc speculati fuerimus, inueniemus Medium aliquod posse modis nouẽ se habere ad extremitates, ex quibus conclusio Syllogismi constat, ex quibus modis, sex apti, tres vero inepti ad inferendum cõperientur. Primo enim potest esse cõsequens ad subiectum, & prędicatum, idest superius vtraque extremitate, & tunc est inutile; quia si superius est vtraque extremitate, debet de vtraque affirmatiue prædicari, & faciet pręmissas affirmatiuas in secunda figura, quod esse non potest. Secundo potest esse extraneum ad vtranque extremitatem, & sic etiam est inutile, quia debet de vtraque negari, & sic faceret ambas præmissas negatiuas quæ est combinatio inutilis. Tertio potest esse extraneum subiecti, antecedens prædicati, & sic etiam est inutile, quia si est antecedens prædicati, denotat Maiorem esse affirmatiuã

in

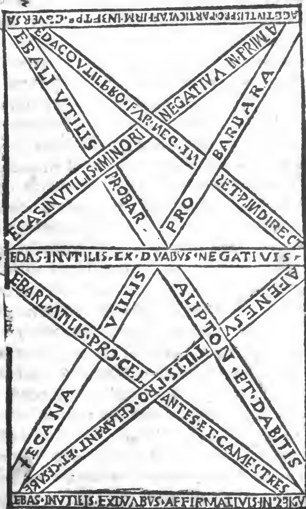
in qua Maior extremitas, quæ est prædicatum prædicetur de Medio, & si est extraneum Minoris extremitatis, vel negatur de illa, & tunc in prima figura esset minor negatiua, vel Minor extremitas negatur de ipso, & tunc talis Syllogismus esset in Tertia figura minori negatiua, quod esse non potest. Reliqui sex modi quibus mediũ potest sumi, sunt vtiles, & tales sunt supradicti, nã vel est antecedens ad vtrũque & tunc infert particularem affirmatiuam in Tertia figura, vel est cõsequens ad prędicatum, antecedens ad subiectum, & sic infert particularem affirmatiuam indirecte in Baralipton, & Dabitis, vel consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum, & sic infert vniuersalem affirmatiuam in Barbara, vel extraneum subiecti, consequens prædicati, & sic infert vniuersalem negatiuam in Camestres, & Celantes, vel est extraneum prædicati, consequens subiecti, & sic infert vniuersalem negatiuam in Celarent, & Cesare; Vel est extraneum prædicati, antecedens subiecti, & sic infert particularem negatiuam in tertia figura, & indirecte in prima.

De dictionibus, quibus hæ regulæ facilius retinentur & de principijs quibus combinationes inutiles examinantur. Cap. XIII.

SI autẽ magis in prõptu istas regulas habere cupis, sũt quædã inuẽtæ dictiones, qbus

facilius cognoſcamus,quo Medio quęque propoſitio concludēda ſit,Dictiones autē hę ſunt.

Fecana,Cageti,Dafenes, Hebare,Gedaco, Gebali.Febas,Hedas, Hecas in quibus primū eſt conſiderandum tertiam vocalem vltimā denotare concluſionem quæ debet inferri eo modo, quo ſuperius diximus de iſtis vocalibus, ac propterea in tribus vltimis dictionibus non ponitur tertia vocalis, quia per illas deſignatur Medium inutile ad inferendū. Eſt ſecundo conſiderandum eſſe ſex conſonantes, B,C, D,F,G,H. Per,B,intelligitur medium cōſequens ad prædicatum,per C,antecedens ad prædicatum,per D,extraneum ad prædicatū: reliquæ tres ſunt pro ſubiecto, F, conſequens ad ſubiectum, G,antecedens, H, extraneum, Aduertendum tertio primam dictionem eſſe pro prima regula,ſecundam pro ſecūda,& ſic conſequenter. Vnde Fecana, ideſt ad concludendum vniuerſalē affirmatiuā in Barbara,ſumendum eſtMedium conſequens ad ſubiectū, quod denotatur per F,& antecedens ad prædicatum,quod notatur per C,ſic in alijs.Sunt autem duæ vocales mediæ notandæ. A, ſignificat prædicatum,E, ſubiectum. Hæ autem dictiones in ſequenti figura habentur expreſſæ, quam figuram ridiculo vocabulo antiqui Pontem Aſinorum vocabant,quia hominibus tardi ingenij iſta ars inueniendi Medium non eſſet intelligibilis, ſed iā profecto nullus eſt ita ingenij inops, cui non ſit facilis, & manifeſta.

EDACOVTILISPRO·PAR·NEG·IN
NEGATIVA·IN·PRIMA
EBALI VTILIS
BARBARA
ECASINVTILIS·IMINORI
PROBAR
PRO
ZET·P·INDIRECT
EDAS·INVTILIS·EX·DVABVS·NEGATIVIS
EBARCATILIS·PRO·CEL
VTILIS
ALIPTON·ET·DABITIS
AFENESV
TILIS·PRO·CELARENT·ET·CESARE
ANTES·ET·CAMESTRES
FEGANA
EBAS·INVTILIS·EXDVABVS·AFFIRMATIVIS·IN·

Sunt autem duo principia, quibus Aristoteles vtitur ad combinationes inutiles Syllogismorũ examinãdas, quæ vocantur Dare terminos, in quibus Omni, & dare terminos, in quibus nulli. Hoc autẽ nihil aliud est, quã proposita combinatione aliqua inutili, dare tres terminos similes eadẽ dispositione dispositos, in quibus vniuersalis affirmatiua composita ex extremitatibus stet in veritate cum illis duabus propositionibus, & dare alios tres eadem dispositione dispositos, in quibus vniuersalis negatiua composita ex extremitatibus sit simul vera cum illis duabus propositionibus, & per hoc probatur talis duarum propositionũ dispositio esse inutilis, quia qua parte est vera negatiua vniuersalis, est inutilis dispositio ad inferendam affirmatiuam: nam tunc daretur antecedens verum, & cõsequens falsum, quod repugnat bonæ consequentiæ: qua parte est vera affirmatiua vniuersalis, est inutilis eadem dispositio ad inferendum negatiuam eadem causa, ac ideo non est formalis consequentia. Formalis enim consequentia in terminis, & propositionibus similibus semper ita se habet vt antecedens verum, & consequens falsum esse nequeat. Dare terminos affirmatiue, est dare terminos, in quibus omni, Dare negatiue, est dare in quibus nulli, verbi gratia volo probare hanc dispositionem esse inutilem, animal est currens, Homo est animal, do tres terminos

nos

nos, in quibus vniuersalis affirmatiua constãs ex extremitatibus propositionum cõpositarũ ex illis, stet in veritate cum eisdem propositionibus eodem modo dispositis, color, accidẽs, albedo, sic, color est accidens, albedo est color, Omnis albedo est accidens. Talis ergo dispositio non potest inferre semper negatiuam quia modi affirmatiua ex illis extremitatibus compositis est vera. Do alios tres, in quibus Nulli, animal, currens, Homo. Animal currit, homo est animal. Cũ his potest esse quod nullus homo currat, ergo non est illa dispositio apta formaliter ad inferendum affirmatiuam & sic oratio est inutilis: ita possunt dari termini in omni inutili combinatione. Potest autẽ in istis terminis inueniendis hæc regula obseruari, vt accipiamus vel duos terminos diuersos, & qui adinuicem negentur cum aliquo superiori ad vtrumque, vel duos terminos, quorum vnus sit consequens ad alterum cum aliquo extraneo, vel etiam cum superiore, vel tres disparatos, & per hos poteris examinare quamcunque combinationem.

De Syllogismo ex obliquis, & de Expositorio. Cap. XIIII.

ALiquando Syllogismi ex terminis obliquis fiunt, non solum ex parte extremi-

tatum, vt Omnis creatura est Dei, Angelus est creatura, ergo Angelus est Dei. Omnis Iustitia est perfectio, in Deo est Iustitia, ergo in Deo est perfectio, sed etiam ex parte Medij, aliquando enim medius terminus est obliquus vt in Maiori, vel in Minori, vel in vtraque simul. Etiam obliquus varius esse potest iuxta casum multitudinem. Verbi gratia. Cuiq. animali inest sensus, homo est animal, ego homini inest sensus. In omni loco est Deus. Terra est locus, ergo in terra est Deus. Sunt autem in istis ista obseruãda, Primum vt extremitas, quæ fuerit obliqua in pręmissis, ita maneat in conclusione, vt apparet in Syllogismis positis. Secundo quando medium est obliquum in vna præmissa, tunc illa extremitas, quæ cũ medio obliquo ponitur, debet in conclusione inferri in recto, & altera extremitas in obliquo. Verbi gratia, Omnis entis est scientia, Corpus est ens, ergo Corporum est scientia, Quando verò in vtraque est obliquum medium, extremitas inferetur vtraque in recto, vt nulla pax vera inest impio, ocium inest impio, ergo ocium non est pax. Tertio quando in pręmissa negatiua fuerit obliquus, in affirmatiua rectus, sequitur conclusio de obliquo nulli animali irrationali inest ratio, Equus est animal irrationale, ergo Equo non inest ratio, quando autem fuerit affirmatiua de obliquo, & negatiua recta, non ita sequitur, non enim valet

homo

homo non est Angelus, Omni homini inest intellectus, ergo Angelo non inest intellectus. Præter hos Syllogismos aliquando euenit, vt medium in quibusdam sit terminus singularis & hic Syllogismus expositorius dicitur, qui maxime Tertiæ figuræ familiaris est eo, quod in ea Medium subijciatur, proprium autẽ sit singularium terminorum subijci. Petrus est animal, & Petrus est currens, ergo aliquod currens est animal. Fiunt etiam Syllogismi expositorij ex medio vniuersali, puta cum volumus alicuius generis, vel superioris inferius aliquod demonstrare, vt si fieret Syllogismus in Barocco. Omnis homo est animal, aliquod album non est animal, ergo aliquod album nõ est homo fit expositorius si sumamus aliquod inferius sub minori, scilicet aliquod album, quod non sit animal nempe Niuem, & fiat Syllogismus in Felapton, nulla nix est animal, omnis nix est alba, ergo aliquod album non est animal. Iste Syllogismus ab Aristotele vocatur Expositorius, quia per sumptionem inferiorum probat vniuersalius illud minoris pręcedentis, idest aliquod album non est animal, & talis etiam in alijs figuris a Tertia optime fieri potest.

De sex potestatibus, & tribus defectibus Syllogismorum. Cap. XV.

SYllogismorum potestates sex sunt, prima est plura concludendi, Syllogismus enim qui infert Vniuersalem, potest inferre eius vniuersalis subalternatam, & inferens conclusionem, potest inferre eius conuertentem, & id quod sequitur ex tali conclusione.

Secunda est, Verum ex falsis Syllogizandi, eadem enim forma Syllogismi aliquando verum ex vero deducimus, vt Omne animal est sensibile, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est sensibilis: Aliquando verum ex falso, vt Omnis leo est rationalis, Omnis homo est leo, ergo Omnis homo est rationalis: Aliquādo etiam falsum ex falso concluditur.

Tertia est, Circulariter Syllogizandi: Est autē Syllogismus circularis ille, qui ex alterius conclusione cum vnius præmissæ conuertente infert alteram præmissam hoc autem fit in terminis conuertibilibus, vt Omne corpus est cōpositum ex materia & forma, Omne ens mobile est corpus, ergo Omne ens mobile est cōpositum ex materia & forma: Fit circularis conuersa Maiori, Omne compositū ex materia & forma est corpus, Omne ens mobile est compositum ex materia & forma, ergo omne ens mobile est corpus.

Quar-

Quarta est, Conuersiue syllogizandi, Est autem syllogismus conuersiuus, qui ex contradictoria, vel contraria prioris syllogismi cum altera præmissarum tollit alteram, idest eius contrariam, vel contradictoriam infert, quo maxime vtimur, quando alterius rationem euertere volumus, vt omne album currit, Omnis homo est albus, ergo omnis homo currit: Fit conuersiuus ad tollendam Maiorem, Nullus homo currit, Omnis homo est albus, ergo aliquod album nõ currit. Potest etiam maior eadem particularis fieri, & erit in Boccardo.

Quinta est, syllogizãdi per impossibile: Est autem hic syllogismus qui ex contradictorio alicuius propositionis veræ, negatæ, cum altera propositione clare vera, infert manifeste propositionem falsam, vt fiat regressus ad negandum oppositũ propositionis negatæ, Verbi gratia negat quis, spongia est sensibilis, argumentabor sic, Omne animal est sensibile, Nulla spongia est sensibilis, ergo, nulla spongia est animal: Ista cõclusio est falsa, ergo præmissa aliqua falsa, non maior, quia est manifeste vera, ergo minor, opposita ergo negata prius erat vera, hic autem oportet sumere cõtradictorium nam in contrarijs ex falsitate vnius non sequitur veritas alterius, cum vtrumque falsum esse possit.

Sexta potestas est, Ex oppositis syllogizãdi. Est autem iste syllogismus, quo ex duabus

con-

contrarijs, vel contradictorijs infertur conclusio, qua negatur idem de se ipso. Vtimur hoc contra proteruos, contraria, vel contradictoria admittentes, Verbi gratia Nulla substantia est animal, Omnis substantia est animal, ergo animal non est animal.

Sunt autem tres in Syllogismis defectus: Primus est, Petere principium, qui tunc accidit, quando idem per idem vel aliquid per æque, aut magis ignotum probatur, vt Omnis homo est homo, & omnis homo est homo, ergo omnis homo est homo. Secundus est, Non propter hoc accidere falsum, qui tunc euenit quando syllogizando falsitas conclusionis illatæ imputatur alicui propositioni in antecedenti quæ vere non erat causa falsitatis illius: hoc autem maxime fit in Syllogismis, in quibus est aliqua præmissa superflua, Verbi gratia homo est animal, & omne corpus est viuẽs Omnis lapis est corpus, ergo Omnis lapis est viuens, Conclusio est falsa, ergo illa pars Antecedentis est falsa, scilicet, homo est animal. Hic falsitas conclusionis imputatur propositioni, quæ non est causa, nam ea semota adhuc sequitur conclusio falsa.

Tertius dicitur fallacia contrariæ opinionis, hic autem est, quando assentimur duabus contrarijs, vel contradictorijs, aut in vniuersali, aut in propria forma expreſsis, vt qui admitteret omne animal est corpus, & nigrum nul-

nullum est corpus, in communi admittit has, omnis coruus est corpus, nullus coruus est corpus, quæ formaliter sunt contrariæ. Hoc defectu admonemur, ne simus præcipites in concedendo, sed prius attente consideremus, & omnia perpendamus, ne postea in contraria, vel contradictoria dilabamur.

De Syllogismo ex Modalibus.
Cap. XVI.

ABsolutis iam Syllogismis, qui ex propositionibus simplicibus, ac modo vacantibus conficiuntut, non inutile mihi futurum visum est. si ea, quæ Aristoteles fusissime de Syllogismis Modalibus tractat in breues, & paucas redegero conclusiones, vt has Iuuenes prius facile edocti, se ad grauiores in eisdem disputationes melius, & aptius accingant, ac propterea conclusiones simplices ex obscuro, & perplexo Aristotelis contextu erutas, proponam, difficultates quæ circa ipsas sunt, in proprium locum reseruando.

Quintupliciter igitur possunt ordinari istæ propositiones, secundum Modos duos necessario, & contingenter, de his enim, præcipuus est sermo, nam alij præposita, aut postposita vna negatione, vel altera, æquiualent necessario, vt constat ex superioribus, aut enim vtraque est de necessario, aut altera de necessario,

al-

altera de inesse,quæ sine modo est, aut vtraq. de contingenti,aut vna de contingenti,& altera de inesse,aut tandem vna de contingenti,& altera de necessario.Hic autem sumimus contingentes pro eo,quod potest esse,& non esse, quod dicitur contingens specialiter sumptum, cuius naturam explicuimus Libro Tertio, & iuuabit lectorem illa eadem repetere.

Sit igitur prima Conclusio.In omni figura, & modo cuiusque figuræ ex vtraq. præmissa de Necessario. conclusio sequitur de necessario. Valet enim omne animal necessario est sensibile, omnis homo necessario est animal, ergo omnis homo necessario est sensibilis, similiter nullus lapis necessario est animal,omnis gemma necessario est lapis,ergo nulla gēma necessario est animal. Idem in alijs modis & figuris oportet existimare. Secunda Cōclusio. In prima figura maiori existente de necessario & minori de inesse, sequitur conclusio de necessario. In alijs vero figuris sequitur cōclusio necessaria, si illa sit necessaria quæ est maior syllogismi reductione facta ad primam Figuram. Vnde in secunda figura existente negatiua de necessario affirmatiua de inesse, sequitur conclusio de necessario, quia Negatiua sit maior in reductione ad primam. In Barocco hoc non valet, quia non reducitur in terminis, nec in Boccardo, neutra enim existenti

ſtenti de neceſſario ſiue maiori,ſiue minori,& altera de ineſſe ſequitur de neceſſario.In Tertia vero figura ſi fuerit vniuerſalis negatiua de neceſſario ſequitur Concluſio neceſsaria, vt in Felapton,& Feriſon,quando vtraq. affirmatiua ſit vniuerſalis, vt in Darapti, ſiue ſit maior,ſiue minor,ſequitur neceſsaria: ſi altera particularis,vt in Diſamis,& Datiſi,ſi vniuerſalis fuerit neceſſaria, ſequitur concluſio alijs modis non contingit in his figuris.

Tertia Concluſio.In prima figura,vtraque contingenti in quatuor modis ſequitur concluſio contingens,&in eiſdem modis etiam ſequitur, quando vtraq. eſt negatiua vel minor ſola,ſed imperfectè. Dico imperfectè, quia opus eſt prius conuertere Minorem negatiuā in affirmatiuam,vel vtramq. negatiuam in affirmatiuam,quod licet in Contingenti, vt ſuperius diximus. Vnde ſequitur, Contingit nullum album currere, contingit nullum hominē eſſe album, ergo Contingit omnem hominem currere, ſed imperfectè ſequitur, quia debemus mutare vtramque negatiuam in affirmatiuam, vt clarè, & manifeſtè ſequatur. Similiter in alijs modis,Minori,vel vtraque exiſtenti negatiua.

Quarta Concluſio. In prima figura in eiſdem modis quatuor ſeruata eadem qualitate,& quantitate, propoſitionum, maiori exiſtenti de Contingenti, & Minori de ineſſe, ſequi-

quitur conclusio Contingent is special iter dicit: at contra. Maiori existente de Inesse, & Minori de Contingenti, tam affirmatiua, quàm negatiua, sequitur conclusio Contingẽtis non specialiter dicti, sed communiter, scilicet pro possibili, & inesse sumpti, vt facile erit exemplis ostendere.

Quinta Conclusio. In eadem prima Figura idem iudicium est de inesse necessario, & de Inesse solo, vt si Maior Contingens, & Minor necessaria, sequatur conclusio Contingentis specialiter dicti, scilicet pro eo quod potest esse, & potest non esse, at si Maior de necessario & Minor contingens, siue affirmatiua siue negatiua, Conclusio erit contingentis generalis. Quòd si necessaria fuerit maior, & negatiua, potest inferri conclusio de Inesse, vt necessario, nullum intelligens est equus, Contingenter omnis homo est intelligens, ergo nullus homo est equus.

Sexta Conclusio pro secunda figura. Ex vtraque contingenti in secunda figura vtcunque disponantur nihil sequitur, nec quando negatiua est contingens, & affirmatiua necessaria, vel de inesse. At quando affirmatiua est contingens, & negatiua necessaria, vel de Inesse, sequitur conclusio contingentis generaliter dicti, vt necessario nullus equus est homo, Cõtingenter omne currens, est homo, ergo Contingenter nullum currens est equus.

Se-

Septima Conclusio, pro tertia figura. In tertia figura, ex vtraque de Contingenti sequitur conclusio contingens, & ex vna de Contingenti, & altera de Necessario, vel de inesse, si contingens fuerit illa, quæ est Maior in reductione in figura prima erit conclusio Contingentis specialiter dicti, si verò fuerit in reductione Minor, erit Conclusio contingentis generaliter dicti.

De Syllogismo hypothetico. *Cap.* XVII.

POstquam de Syllogismo simplici hucusq. latius differuimus, superest vt de Syllogismo hypothetico introductionis modo aliquid attingamus. Est igitur syllogismus hypotheticus, qui ex altera aut vtraque præmissa constat hypothetica. Huius tres sunt præcipuæ species secundum hypotheticas propositiones, ex quibus conficitur. Est enim conditionalis, Copulatiuus, Disiunctiuus Conditionalis est, qui ex præmissa constat conditionali, vt si sol lucet, dies est, sed sol lucet, ergo dies est. Fiunt autem in hisce duo modi Syllogismorum, quidam procedunt ex Maiori conditionali, & ipso Antecedenti solo pro Minori ad positionem eiusdem consequentis in conclusione, vt si est homo, est animal, sed est homo, ergo est animal, & hæc prima figura horũ Syllogismorum esse potest, sub qua quatuor

P sunt

latiuæ partes non habent aliam negationem, quàm eam, quæ totam ipsam negat, tūc enim valet à tota copulatiua pro maiori cum vna parte affirmatiua pro minori ad alterius negationem vt non homo currit simul, & sedet, sed currit, ergo non sedet, vel etiam, sedet ergo non currit; a Negatiua autem non valet ad affirmatiuam, non enim dicetur, Non currit ergo sedet.

Secundus Modus est, quando vtraque pars habet aliam negationem præter negationem totius; tunc enim valet a tota copulatiua, & vna negatione ad alterius affirmationem, vt Non homo non studet, simul & non legit, sed non studet, ergo legit, vel etiam, Non legit, ergo studet, contra non valet.

Tertius Modus quando vna pars habet negationem altera non, tunc enim valet a tota copulatiua, & parte affirmatiua ad partem negatam, vt non homo currit, & non mouetur sed currit, ergo mouetur. Hi sunt modi in copulatiuis negatiuis, nam in affirmatiuis non fiunt syllogismi, sed consequentiæ quædam; Omnis enim affirmatiua copulatiua infert quamlibet sui partem, siue ambæ partes sint affirmatiuæ, siue negatiuæ, siue vna affirmatiua altera negatiua, vt homo currit, & leo est fortis, ergo homo currit, & ita in alijs omnibus poteris singulas partes per se inferre.

Est & syllogismus disiunctiuus, qui ex pro-

positione constat disiunctiua, in hoc autem procedimus semper a tota disiunctiua cum vna parte ad oppositam alterius, vel cum opposito vnius partis, ad positionem alterius partis, verbi gratia, aut est dies, aut est nox, est dies, ergo nō est nox, vel aliter, aut est dies, aut est nox, non est dies, ergo est nox, hic autē argumentandi modus fit in disiunctiuis affirmatiuis, siue vtraque pars sit affirmatiua, siue vtraque negata, siue prior affirmatiua posterior negata: Vel contra prior negata posterior affirmata: semper tamen debemus procedere vel ab vna parte ad oppositam alterius; vel ab opposita vnius partis ad alteram partem. Vnde valet quando vtraque pars est negatiua, Aut non est sanum, aut non est ægrum, sed est sanum, ergo non est ægrum, vel aliter non est sanum, ergo est ægrum. Idem fit quando vtraque affirmatiua, & quando altera etiā est affirmatiua. Possunt autem duæ figuræ harum distingui, sicut in Conditionalibus, altera in qua pro Minori ponimus priorem partem disiunctiuæ, aut oppositam eius, pro consequenti verò posteriorem, aut ipsius oppositam. Altera contra, in qua pro Minori posteriorem partem, aut eius oppositam ponimus, pro conclusione verò priorem, aut eius oppositam, qui omnes Syllogismi in eo fundantur, quod superius diximus, disiunctiuam esse veram, cuius vna sola pars est vera, reliquas fal

sas.

sas. Ex his, multi colliguntur disiunctiuorum Syllogismorum modi, quos per hanc artem, & regulam facile erit diligenti lectori, & admodum vtile inuenire, & singulos per se distribuere. Qui plura de istis Syllogismis videre cupit Boet. legat peculiariter de his tractantem.

De reliquis speciebus argumentationis.
Cap. XVIII.

Svperest, vt breuiter quid aliæ argumentationum species sint explicemus: Enthymema, vt Boet. asserit, est oratio, in qua non omnibus præmissis propositis, festinata infertur conclusio, vt homo est animal, ergo homo est corpus dicitur etiam truncatus Syllogismus, quia ei deest aliqua præmissa, vnde ad Syllogismum reduci potest per additionem illius præmissæ, quæ deest: Reducetur enim illud Enthymema sic ad syllogismum, Omne animal est corpus, Omnis homo est animal, ergo omnis homo est corpus. Inductio, quam alij Enumerationem vocant, est ab inferioribus ad superius progressio, vt iste ignis calefacit, & iste ignis calefacit, & sic de singulis, ergo Omnis ignis calefacit. Fit etiam aliquando inductio non a singularibus, sed a minus communibus, vt homo sentit, leo sentit, & reliqua animalia, ergo omne animal sentit. Aliquando

procedimus negatiue, aliquando affirmatiue de quibus superius diximus in libro Tertio. Hic autem attendendum est, vt omnia inferiora quoad fieri posit enumerentur.

Exemplum est ab vno singulari ad alterum propter aliquam similitudinẽ illatio, vt Deus pepercit Niniuitis pœnitentibus, ergo & nobis parcet, si pœnitentiam agamus. Potest exemplum aliquando a duobus, vel tribus, singularibus, sumi, semper tamen obseruanda est aliqua similitudo inter ea, in cuius virtute vnum singulare ex altero colligatur. Exemplo, & Enthymemate frequentius Rhetores, sicut syllogismo, & inductione dialectici vtuntur. Hæc sunt, quæ de argumentationibus, præsertim de syllogismis, Dialecticæ studiosos prædiscere oportet ante Aristotelis doctrinam, postea fusius, copiosius, ac exactius ista percepturos.

FINIS QVARTI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER QVINTVS.

De Locis, & fallacijs syllogismorum.

De Duplici syllogismo secundum Materiam. Caput I.

SYllogismus & forma, & materia, tanquam duplici parte intrinseca perficitur. Forma dispositio, & ordinatio duarum propositionum inter se secundum debitam quantitatem, & qualitatem trium terminorum dispositionem est, de qua abundè in libro Quarto locuti sumus. Materia proxima propositiones sunt, ex quibus constructus est. Hæ autem in duplici differentia se habent, quædam enim sunt Necessariæ, quæ semper veræ sunt, nec eas aliquando falsas esse accidit: quales sunt illæ, in quibus definitio vel pars aliqua definitionis,

P 4 genus

genus nempe, aut differentia definito prædicatur: vt homo est animal rationale, homo est animal, homo est rationalis. Similiter ille, in quibus aliqua inseparabilis proprietas de suo subiecto prædicatur, vt homo est risibilis equus est hinnibilis, album est disgregatiuum visus, ignis est calefactiuus. Similiter, & ille, in quibus affectus, de suis proprijs causis prædicamus, vt animal rationale est risibile, frigiditas congregat, calor separat. Has omnes propositiones Necessarias vocamus. Quædam aliæ sunt, quæ probabiles dicuntur, quasi probatæ, & receptæ vel omnium consensu, vel plurimorum, vel sapientum, & horum, vel omnium, vel plurimorum, vel maximè probatorum. Sunt enim quædam propositiones. quarum non est ea euidentia, quin possit intellectus eis dissentire, tamen receptæ sunt iam ab omnibus tanquam veræ, vt Figulus figulum odit: Omnis mater diligit filius suum: Amicis est benefaciendum. Aliæ à plurimis, vt Diuitiæ sunt parandæ. Honores sunt expetendi. Aliæ ab omnibus sapientibus, vt ex nihilo nihil naturaliter fit. Sol est maior terra. Aliæ à plurimis sapientibus, vt non sunt infiniti mundi; non est corpus indiuisibile. Plura sunt rerum principia. Hæc enim olim receptæ fuerunt à plurimis philosophis, quãuis non omnibus. Aliæ à paucis, sed celeberrimis, vt Ideæ non sunt. Est quinta substantia

praeter

præter elementa: Visus fit per intus susceptio nem. Hæ enim a Peripateticis probantur. Omnes hæ propositiones probabiles sunt, non quia veræ, aut falsæ sint: sed quia pro veris recipiebantur, & nulla videtur ratio euidens in contrarium. Sunt etiam & aliæ probabiles, quæ ex istis aliqua via deducuntur, quas aliqui probabiles mediatas vocant. Ex his igitur vtrisque propositionibus fiunt syllogismi: quemadmodum enim eadem forma circuli, aliquando in ære, aliquando in auro, vel in alia materia fit ita, & eadem forma, & figura syllogismi, aliquando propositionibus necessarijs applicatur, aliquando vero probabilibus, vt si sumas propositiones has necessarias, omne animal rationale est risibile, Omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis. Syllogismus conficitur in Barbara. At si sumas has probabiles, Omne quod est bonũ expetendum est, Omnes diuitiæ bonę sunt, ergo, Omnes diuitiæ sunt expetendæ eadem fit in Barbara, forma. Si igitur materiam ipsam syllogismi consideramus, duas syllogismorũ species constituemus: & illorum, qui ex necessarijs conflantur, & hi Demonstratiui: & eorũ qui ex probabilibus, & hi Dialectici, seu Topici dici solent.

De demonstratione, & Dialectico Syllogismo. Cap. II.

DEmõstratio Syllogismus est, ex neccessarijs propositionibus propriã Conclusionis causam exprimentibus compsitus. Duo enim necessaria sunt ad hunc Syllogismum qui Demõstratio dicitur: alterum, vt ex necessarijs conflettur: ille enim, qui ex probabilibus, aut illis propositionibus quæ non necessariæ sunt, componitur, demostratio non est. Alterum, vt præmissæ causa propria conclusionis sint: ideæ, in præmissis contineatur causa vera, propter quam conclusionis prædicatum subiecto inest. Propter hæc igitur duo ista demõstratio est, Omne compositum ex contrarijs corruptibile est, Omne mixtum corpus est ex contrarijs compositum. ergo Omne mixtum corpus corrruptibile est. Omnes enim hæ propositiones necessariæ sunt, & causa, quare corpus mixtum corruptibile est in præmissis exprimitur, nempe quia ex contrarijs copmositum est. Quo fit vt in Demõstratione hi termini tres concurrant, Maior extremitas, & hæc est aliqua proprietas de subiecto mõstranda: ipsum subiectũ Minor extremitas, & causa proprietatis in subiecto, ipsum Medium. Fit aliquando demonstratio cum medium est aliquis effectus, sed hæc non simpli-

simpliciter demonstratio dicitur. Hic Syllogismus qui demonstratio simpliciter dicitur; est adeò efficax,& validus, vt non quamcumque cognitionem Conclusionis demonstratæ efficiat: sed claram, certam de infallibilem, quæ dicitur Scientia: ac propterea Demonstratio est Syllogismus faciens scire, & Scire propriè, est rem necessariam per propriã causam cognoscere. Syllogismus Dialecticus, est Syllogismus ex probabilibus confectus, Non oportet autem vt semper ex vtraque præmissa probabili procedat: aliquando enim ex vtraque probabili fit, vt Omne bonum est amplectendum, Labor est bonus, ergo est amplectendus, Aliquando fit ex vna probabili, ex altera necessaria, vt omnis virtus est anteponenda diuitijs, Iustitia est virtus, ergo Iustitia est anteponenda diuitijs: Maior probabilis quidem, Minor tamen necessaria, sicut homo est animal. Hic Syllogismus non est adeò efficax, sicut prior, non enim scientiam conclusionis facit, sed opinionem, idest, cognitionẽ quandam non admodum claram, certam, & ineffallibilem: secundum quam aliquando decipi possimus. Quod enim opinione tenetur, errori expositum est. Tali Syllogismo vtimur circa quamlibet quæstionem dubiam, seu problema, probabiliter partem vtraque probando. Est enim Problema, quæstio, seu interrogatio contradictionis alicuius vtrunque par-

tem amplectens; vt an diuitiæ sint bonæ, necne, an scientia præstet sanitati necne; an honor sit anteponendus famæ necne. Horum vtranque partem probabiliter Dialectico syllogismo disputamus. Quædam enim logicæ pars, quæ Topica dicitur, ab alijs autem Dialectica, methodum, & viam docet probabiliter circa quamlibet problematis partem disputandi, in qua quædam communes regulæ, & Notæ continentur, ex quibus argumentorum copia suppeditatur, quæ in præsenti breuiter & clarè tradenda suscipimus.

Quid Locus & quotuplex in generali. *Cap. III.*

LOcus est argumenti sedes. Analogia, seu similitudine sumpta à loco corporum, vt enim locus continet corpus, ita id a quo argumenta extrahuntur tanquam in eo contenta, locus dicitur. Ideo aliter etiam definiri solet, nempe, Locus est id, a quo ad propositam quæstionem conueniens trahitur argumentũ. Præterea, quemadmodum res occultæ, & absconditæ maxime loci in quo sunt ostensione inueniuntur: ita argumenta, his quos locos vocant, cognitis apparent, ac propterea loci dicuntur. Vnde definiri etiam solet, Locus est nota communis, cuius admonitu, quid in vnaquaque re probabile sit, inueniri potest: ac si cla-

clarius diceretur. Est signum quoddam commune argumenta ostendens, quibus probabiliter circa res disputare possimus. Tandem quemadmodũ in locis varijs, varia procreantur, & pro locorum diuersitate diuersa producuntur, ita non omnia argumenta, quæ circa res fiunt, ab eodem fonte procedunt, sed a diuersis: ac ideo hæc, Loca vocantur. Locus duplex est, alter, qui dicitur Maxima, alter, Differentia Maximæ. Locus maxima propositio vniuersalis per se probabilis, cuius veritati multæ argumentationes Dialecticæ innituntur, verbi gratia fiant istæ argumentationes Planta est viuens, ergo Planta est corpus animatum. Iustitia est virtus, ergo Iustitia est habitus bonus. Concha est animal, ergo Est viuens sensibile, omnes hæ, & similes, bonæ sunt. Quod si petas, cui innituntur omnes hæ, respõdere oportet, has omnes huic inniti principio: De quocumque prædicatur definitio, de eodem & definitum potest prædicari. Talis propositio Maxima dicitur. Aduerte igitur partes definitionis: Dicitur propositio vniuersalis: quia maxima non solum est pro vna, aut altera argumentatione; sed pro multis circa quamcumque materiam, vt secundum prædictam maximam poterit argumentari in omnibus definitionibus quarumcumque rerum. Additur: per se probabilis: quia tales Maximæ Dialecticæ non probantur, cum nullam

illis probabiliorem assumere possimus propositionem, ad earum probationem; sed per se sunt probabilissimæ, & multæ ex eis sunt necessariæ. Additur vltimo, cuius veritati multæ argumentationes dialecticæ innituntur: vt intelligas, has Maximas non esse sumendas vt partes argumentationum, tanquam maiorē, aut minorem: sunt enim extrinseca principia, quæ argumentationem non de necessitate cōponunt, sed ipsam corroborant, & probare faciunt: quibus sublatis tales argumentationes nullius prorsus ponderis essent, ac propterea Maximæ dicuntur, quasi supra Minores, & Maiores, quæ sunt Syllogismorum partes Locus differentiæ maximę est, in quo inter se plures maximæ distinguuntur & separantur, non enim omnes sunt eiusdem rationis, quædam enim argumenta vnius rationis, quædam alterius procreant, vnde variè nominantur, ac tales denominationes dicuntur Loci differentię maximæ, vt a Contrarijs dicitur locus, a quo ducuntur argumenta probantia rem per sua contraria. A definitione, à quo ducuntur argumenta probantia definitionē, similiter a causis, ab effectibus, &c. Sicut autem sub vna maxima multæ argumentationes concluduntur: ita & sub vna differentia maximæ plures maximæ continentur, vt sub hoc loco à definitione continentur plures maximæ; nempè, De quocumque prædicatur definitum, de eodem,

& de-

& definitio. Quod prædicatur de definitione, etiam de definito: & aliæ, de quibus dicemus. Vt autem quomodo has differentias liceat sumere cognoscamus, tres termini in his argumentationibus sunt aduertendi, Medius, Minor extremitas, & Maior. Hi autem cognoscuntur, si talis argumentatio, quando Sillogismus non fuerit, ad eum reducatur, cum enthymemata, & inductiones ad syllogismi formam reduci queant, vt Aristot. docet. Verbi gratia, Animal rationale est risibile, ergo homo est risibilis. Risibile est Maior extremitas: animal rationale terminus est medius: homo verò minor extremitas. Vt autem locum, à quo argumentum procedit cognoscamus, inspiciendus est terminus Medius, & ab eo denominandus est locus: vt si inferens est definitio. Locus dicetur a definitione: si definitum, a definito, si causa, a Causis, si effectus, ab effectibus & sic de reliquis.

Locus differentiæ maximæ triplex est in generali. Internus, Externus, Medius. Internus est, a quo ducuntur argumenta probãtia quæstionem per ea quæ sunt substantia rei, vt per definitionem per definitum, vel per ea, quæ comitantur substantiam rei. Externus est, a quo argumenta petuntur, quæ probant rem per extrinseca, & repugnantia. Medius, a quo argumenta sumuntur, quæ rem per ea, quæ nec omnino intrinseca, nec omnino extrinseca

sunt

sunt, probant, de quibus sigillatim est dicendum.

De loco intrinseco. *Cap. IIII.*

LOcus intrinsecus duplex est, Altera Substantia rei. Alter a Concomitantibus substantiam. Locus a substãtia est a quo argumẽta ducuntur, quæ rem per ea, quæ sunt substantiæ ipsius, vel eam significant, probant. Est autem locus triplex. a Definitione, & definito, a Descriptione, & descripto, ab interpratatione & interpratato. Locus a Definitione est, habitudo definitionis ad definitum, secundum quam definitio ipsum definitum fert semper secum. Vocamus autem hic definitionem, orationem inexplicantem naturam rei per ea, quæ sunt de substantia ipsius: qualis est definitio, quæ datur per genus, & differentiam, vel per eas partes, quæ sunt rei substantia. Ab hoc autem loco sumuntur quatuor modi argumẽtandi, quatuor Maximis innixi: duo ex parte subiecti quæstionis, duo ex parte prædicati, vt sit quæstio, an Iustitia sit virtus: potest primo probari affirmatiue ex parte subiecti, ponendo ipsius definitionem, scilicet, habitus tribuens cuique quod suum est, est virtus, ergo Iustitia est virtus. Alter modus est negatiuus ad probandam oppositam partem adhuc ex parte subiecti: Habitus tribuens cuique quod suum est, non est vitium, ergo Iustitia non est.

vitium

Prior fundatur in hac maxima. Quicquid prædicatur affirmatiue de definitione, affirmabitur de definito. Posterior in hac. Quicquid negatur de definitione, negatur de definito. Alij duo modi sunt ex parte definitionis prædicati, alter affirmatiuus, sic, Iustitia est habitus bonus, ergo Iustitia est virtus: Alter negatiuus idem negando. Est autem Maxima prioris. De quo affirmatur definitio affirmatur definitum, posterioris vero. A quo negatur definitio, etiam definitum negatur. Aliquando conuerso modo per definitum definitionem probamus, & locus dicitur a definito, & sunt tot modi argumentandi fundati eisdem maximis mutando terminos, nempe. Quod affirmatur de definito, etiam de definitione: Quod negatur simili ratione. Idem ex parte prædicati. Locus à Descriptione est similis fere loco a definitione, hoc vno dempto quod loco definitionis sumimus descriptionem, & locus a definito similis est loco a descripto. Vocamus autem. Descriptionem, orationem explicantem rem non per differentias substantiales sed per accidentia propria, quæ passim ponuntur loco differentiarum, cum differentiæ ipsæ plurimum occultæ sint quo definiendi genere fere semper Oratores vtuntur, definiunt enim, seu describunt hominem esse animal bipes, magni cerebri, erecta facie. Sunt similes modi argumentandi, simi-

ex his locus a toto, & partibus a quo argumẽta ducimus, partes per totum, aut totum per partes probãtia. Sex autẽ modis totũ aliquod eſt. Totum vniuerſale, totum in quantitate, totum integrale, totum in modo, totum in loco, totum in tempore. Totũ vniuerſale vocatur quodcunque ſuperius prædicatum reſpectu inferiorum, quæ partes ſubiectiuæ dici ſolent, vt animal reſpectu hominis, leonis, & aliorũ homo reſpectu indiuiduorũ. Eſt autẽ a toto vniuerſali modus argumẽtãdi quadruplex. Primus ex parte ſubiecti affirmatiuus, a toto ad ſingulas partes diſiunctiue, vt elementum eſt leue, ergo aqua, vel terra, vel aer, vel ignis eſt leuis, huius Maxima. Quod de toto vniuerſali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. Secũdus ex parte prædicati etiã affirmatiuus a toto ad partes diſiũctiue, vt cibus eſt bonus ergo vtilis, aut honeſtus, aut delectabilis. Maxima, De quo totum vniuerſale affirmatur, aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, a toto ad partes etiã diſiũctiue, vt animal non eſt expers rationis, ergo vel homo vel brutũ non eſt expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati a toto, ad ſingulas, aut oẽs partes copulatiue, vt negligẽtia nõ eſt bona, ergo nec vtilis, nec honeſta, nec delectabilis. Maxima, a quo remouetᵣ totũ vniuerſale, remouẽtur ſingũ

vt,omne animal eſt ſenſibile, ergo concha eſt ſenſibilis, & ſpongia eſt ſenſibilis, & reliqua. Maxima. Quod de toto in quantitate vniuerſali affirmatur,& de ſingulis partibus affirmabitur.Secundus ex parte prædicati affirmatiuus,a toto ad ſingulas partes, vt homo habet omnem ſenſum, ergo viſum habet. Maxima. De quo affirmatur totum vniuerſale in quantitate,affirmantur ſingulæ partes.Tertius negatiuus ex parte ſubiecti a toto ad ſingulas etiam partes, vt nullum animal eſt inſenſibile, ergo leo non eſt inſenſibilis. Maxima. Quod negatur de toto vniuerſali in quantitate, negabitur de ſingulis partibus. Quartus ex parte prædicati negatiuus, a toto ad ſingulas partes,vt lapis nullum habet ſenſum, ergo non habet viſum, Maxima. A quo totum remouetur vniuerſale in quantitate,& ſingulæ partes remouebuntur.

A partibus etiam ad huiuſmodi totum trahitur argumentum. Primus affirmatiuus ex parte ſubiecti, ab omnibus partibus copulatiue ad totum, vt aqua eſt corpus ſimplex, terra eſt ſimplex, aer eſt ſimplex, ignis eſt ſimplex, ergo omne elementum eſt corpus ſimplex. Maxima. Quod de omnibus partibus prædicatur etiam de ipſo vniuerſali in quantitate affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, etiam ab omnibus partibus ad totum,vt homo habet viſum, auditum,gu-

ſtum, & reliquos, ergo habet omnem ſenſum. Maxima. De quo omnes partes affirmantur, & ipſum totum in quantitate vniuerſale. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, ab omnibus partibus ad totum copulatiue, vt homo non caret ſenſu & brutum non caret ſenſu, & omnia inferiora, ergo nullum animal caret ſenſu. Maxima. Quod negatur de omnibus partibus etiam vniuerſaliter de toto in quantitate negabitur. Quartus ex parte prædicati ab omnibus partibus ad totum, vt lapis non habet guſtum, nec auditum, nec viſum, nec reliquos, ergo nullum habet ſenſum. Maxima. De quo omnes negantur partes & ipſum totum negabitur. Alterum totum eſt particulare, vt aliquod animal, & in hoc ſunt ſimiles argumentandi modi, qui erant in toto vniuerſali, nam indefinitum quod totum vniuerſale eſt, æquiualet particulari, propterea non repetuntur.

A toto Integrali.

TOtum integrale eſt, corpus aliquod reſpectu partium quantitatis, vt domus reſpectu fundamenti, & reliquarum partiũ huiuſmodi, & animal reſpectu capitis, pectoris, ventris, &c. Hæ autem partes in duplici ſunt differentia, quædam enim neceſſariæ, quędam non neceſſariæ ſunt. Neceſſariæ dicuntur, ſine quibus totũ conſiſtere nequit, vt hominis neceſ-

cessariæ partes sunt caput,cor,pectus Non necessariæ vero dicuntur, sine quibus totum ipsum potest cõsistere quemadmodum digitus, nasus aures,non sunt animalis necessariæ partes. Argumenta a necessarijs partibus solum ducimus. Est autem primus argumẽtandi modus ab affirmatione totius integralis ad omnes simul,& singulas per se eius partes necessarias,vt est homo,ergo pectus habet,cor habet, & similia. Similiter, Deus gubernat vniuersum,ergo,& homines gubernat. Maxima. Posito toto integrali, ponuntur partes necessariæ. Alter modus est,a totius negatione, ad negationem partium omnium disiunctiue, vt non est domus,ergo vel non est fundamentũ, vel non est tectum, vel deest aliquá alia pars necessaria. A partibus ad totum sunt alij duo argumentandi modi. Alter affirmatiuus ab omnibus partibus necessarijs ad totum,vt est cor,est pectus,sunt intestina,& reliquæ partes necessareæ,ergo est animal. Maxima. Positis omnibus partibus ponitur totum. Alter modus est a negatione vnius partis principalis ad negationem totius, vt non est fundamentum, ergo non est domus. Maxima, Ablata vna parte necessaria aufertur totum.

De Toto in modo.

TOtum in modo vocamus quodcumque vocabulum respectu sui ipsius cum aliqua restrictione sumpti, quod pars in modo dicitur: vnde homo, totum in modo, homo doctus, pars in modo oportet autem considerare, vt talis restrictio non sit distrahens, aut diminuens significationem totius. tunc enim non erit pars, aut totum, vnde leo marmoreus, homo pictus, album secundum dentes, non sunt partes in modo. Sumitur autem in his argumentum, & a toto, & a parte. Primus a toto ex parte subiecti affirmatiuus, a toto ad partem, vt omnes homines appetunt scire, Maxima. Quod de toto in modo vniuersaliter prædicatur, etiam de parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, a toto ad partem, vt Deus fecit cuncta animalia, ergo fecit animalia terrestria. Maxima. De quo totum in modo vniuersaliter affirmatur, etiam pars affirmabitur. Tertius ex parte subiecti negatiuus, a toto ad partem, Nullum homo est odio habendus, ergo nec homines inimici sunt odio habẽdi. Maxima. Quod negatur de toto vniuersaliter, & de eius parte negabitur. Quartus idem ex parte prædicati, Deus nullos homines vult perire, ergo non vult homines peccatores perire, sed vt conuer-

uertantur. Maxima, De quo totum vniuersaliter negatur, etiam pars in modo negabitur. In his omnibus modis obseruatum est, & semper obseruari debet, vt quoties a toto hoc ad partes argumentati fuerimus, semper totum cum vniuersalitate sumatur, oppositũ fiet, cum a parte in modo ad totum ducatur argumentum tunc enim totum particulariter sumere oportet. A parte similiter argumentamur ex parte subiecti, & ex parte prædicati affirmatiue, & negatiue. Sunt enim maximæ. Quod affirmatur de parte in modo, & de eius toto particulariter sumpto, & de quo affirmatur pars in modo, etiam totum particulariter, & quod negatur, de parte in modo, & de toto, & de quo negatur, pars etiam totum particulariter tamen.

De toto in loco, & toto in tempore.

TOtum in loco, est aduerbium tempus vniuersaliter significans, vt, vbique, nullibi nusquam. Totum in tempore, est quod tempus vniuersaliter significat, vt Numquam, semper, & similia. In vtroque autem toto valet ad singulas partes, tam affirmatiue, quam negatiue, vt, vbique est Deus, ergo in deserto est Deus: vbique sunt animalia, ergo in india sunt animalia: nullibi est chimera, ergo in Hispania non est chimera. Similiter in tempore,

sem-

semper Deus fuit, ergo fuit Deus olim, nunquã lapides sentient, ergo nec post mille annos sentient. A Parte vero etiam valet, a singulis enim partibus ad totum valet, sed non omni modo sed a parte affirmatiue ad negationem totius negatiui, & a parte negatiue ad affirmatiui negationem, vt hic est Petrus, ergo nonnullibi est Petrus, Romæ non est Rex ergo non vbique est Rex, cras non legam, ergo non semper legam, cras legam, ergo nonnumquam legam. Quod si omnes partes sumamus, tunc valebit ab omnibus partibus simul ad suum totum, sicut in alijs vniuersalibus, vt Deus est in cœlo, in terra, in mari, & alijs locis ergo est vbique. Idem in negatiuis, & alijs etiã totis. Maximæ sunt. Posito toto in loco, vel in tempore, ponuntur singulæ partes. Posita vna parte remouetur totum oppositum parti. Positis omnibus partibus, ponitur illarum totum, possent etiã aduerbia, tempus & locum particulariter significantia, dici totum, vt alicubi, aliquando, in quibus sunt idem modi argumentandi, qui in toto vniuersali, & indefinito.

De loco a Causis.

LOci argumentandi a causis fere inter omnes præcipui sunt, ac merito inter internos numerantur, cum causæ maximam cũ rei substantia affinitatem habeant, adeo, vt per

cas

eas optime res definiri valeant. Est autẽ causa id, ad cuius esse aliud sequitur, vt ignis causa est caloris, quippe ad ipsius esse, calor sequatur. Quadruplex autem est genus causæ. Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis, de quarum singulis ordine trademus loca, & argumentandi modos.

A causa efficienti.

CAusa efficiens, est id, a quo primo incipit motus, & operatio, verbi gratia ignis calefacit aquam, motus huius initium fuit ignis ignis est causa efficiens. Causa efficiens diuidi solet in necessariam & sufficientem, necessaria ea vocatur, a qua ita procedit effectus, vt non posit posita causa non procedere, nec ab alia causa talis effectus posit prouenire, vt solis præsentia est causa diei, posita enim pręsentia solis non potest non esse dies, nec dies ab alia causa prouenire potest, quam ab illo. Altera causa est sufficiẽs, quæ suũ effectũ sẽper producit, quãuis effectus posit ab alijs causis prouenire, vt iugulatio est causa mortis, & ignis causa caloris, tamẽ hi effectus ab alijs posũt prouenire causis: multa enim calorem producũt præter ignem, & mortem efficiunt pręter iugulationem. Iterum, causa duplex est, quædã actu, quædam potentia. Causa actu est, quæ operationem ipsam effectus significat, vt ędifi

cans,

ſimpliciter, quia plura ſunt neceſſaria quam domificator, vt poſsit domus fieri, nempe materia, & forma, & finis ſed valet poſitis alijs neceſſarijs. Maximæ. Poſita cauſa potentiali cum alijs requiſitis poſsibilis eſt effectus, & poſito effectu neceſſario præceſsit cauſa. quartus a cauſa actuali ad effectum, & e contra valet affirmatiue, & negatiue, ſed ex parte effectus cum verbo denotante operationem, vt ædificans eſt, ergo ædificium fit, ædificium fit, ergo ædificans eſt, ſimiliter negatiuæ. Maximæ. Operante cauſa fit effectus: Ceſſante cauſa non fit effectus, & e contra. Præter hos modos vulgares ſunt alij vtiles admodum, cum enim omnis cauſa efficiens effectũ ſibi in eo, quo poteſt aſsimilari ſtudeat, probabiliter quæ inſunt cauſis attribuimus effectibus, & e contra, vt mundus eſt factus a Deo, ergo bonus eſt, liber iſte eſt ab Ariſtotele editus, ergo philoſophia bona refertus eſt: A magiſtris peritiſsimis didicit iſte literas, ergo maxime peritus eſt, non eſt domificator peritus, ergo non erit domus pulchra, non conuerſatur cũ bonis, ergo non eſt bonus.

A cauſa Materiali.

MAterialis cauſa eſt, ex qua inexiſtenti aliquid fit, ſunt enim duo neceſſaria ad materialem cauſam: alterum, vt ex ea aliquid fiat alterum, vt ita ex ea fiat, vt aſſumatur ip-

ſa intra id quod fit, quo pacto ex terra dicimus fieri vaſa,& ex lignis,& lapidibus domũ Materia duplex eſt, altera permanens, altera tranſiens. Permanẽs eſt, cuius ſubſtantia in re effecta manet, vt lignum materia permanens eſt cathedræ, quia facta cathedra adhuc manet in ea lignũ. Trãſiẽs vero cuius ſubſtãtia nõ manet, vt farina & aqua ſunt materia panis, ſed facto pane iã non eſt farina aut aqua. Sunt autem communes argumentandi modi. Primus à materialis cauſæ ſiue permanentis ſiue tranſeuntis affirmatione, ad effectus poſsibilitatem, vt farina & aqua ſunt, ergo panis poteſt eſſe: lignum eſt, ergo poteſt fieri cathedra; quamuis non ſimpliciter valet, cum pluribus cauſis opus ſit. Secundus locus à cauſis iſtis negatiuè, ſed non ſimili modo, ſed à permanenti cum ſimplici verbo, non eſt ferrum, ergo non ſunt arma ferrea. A tranſeunti vero cum præteriti verbo ad præſentiam effectus vt non fuit farina, ergo non eſt panis. valebit tamen in præſenti quando eſt verbum ſignificans operationem effectus, vt non eſt farina, ergo nõ fit panis. Maximæ horum ſunt poſita materiali cauſa poſſibilis eſt effectus. Remota materia permanenti remouetur effectus. Non præcedente materia tranſeunti nullus ſequitur effectus. Tertius modus eſt ab Effectu, in Permanenti valet affirmatiuè, non autem negatiuè, vt, ſunt arma, ferrea, ergo
eſt

est ferrum. Negatiuè non valet non sunt arma, ergo non est ferrum. In Transeunti negatiuè non valet. affirmatiuè vero sequitur causam præcessisse, vt panis est, ergo fuit farina. Præter hos vulgares modus arguendi sunt alij vtiles, nempè prædicare proprietates quæ insurgunt, ac proueniunt ex varijs materijs, & remouere etiam quæ diuerse sunt, vt homo est ex terra factus, ergo est corruptibilis, domus constat ex lapidibus, ergo durabilis est gladius est ex plumbo, non igitur acutus est, & ad hunc locum pertinent argumenta, quæ trahuntur ex locis, & diuersa natura locorum, vt piscis in aquis degunt, sunt igitur humidi, natus est in Germania. ergo strenuus est, & alia similia quorum vsus est frequens.

A Causa Formali.

CAusa Formalis est, qua res habet aliquid esse, albedo est causa formalis albi, & anima animalis. Hæc duplex est, altera Accidentalis, quale est omne accidens respectu proprij subiecti, quod denominat, altera Substantialis, quales sunt formæ quæ faciunt substantias, vt anima hominis anima leonis, forma ignis, vt similes. Locus est facilis à causa ad effectum affirmatiuè & negatiuè, & ad effectu etiam ad causam, vt albedo inhæret, ergo album est, non inhæret, ergo

non

non est album, & è contra. Maximæ. Posita, vel ablata, causa formali ponitur, vel aufertur effectus, & è contra. In hac est peculiaris argumentandi modus, pertinet tamen ad locum a Coniugatis, propterea illic explicabitur.

A causa Finali.

FInis est,cuius gratia aliquid fit,vt sanitas finis est medici, ipsius enim causa medicus remedia adhibet. In hac est vulgaris modus argumentandi, à fine bono, vel malo ad bonitatem,vel malitiam rei, dummodo sit finis per se idest, ad quem res secundùm se ordinatur: valet enim, frui Deo bonum est, ergo,& eius mandata obseruare bonum est, occidere, malum est,ergo insidias parare malũ est. Dico quando finis est per se, nam si quis furetur vt faciat eleemosynam,furari non est bonum, quamuis finis sit bonus, quia talis finis non est per se ipsius furti. Sunt tamen alij valde vtiles modi argumentandi in hac causa.Primus,cuius finis bonus, & id bonum, cuius finis melior, & id melius,cuius optimus, & id optimum, vt melius est recte viuere,quã multa cognoscere,ergo melior scientia est ipsa virtus, Optima naturalium cognitionum est cognitio substantiæ primæ,ergo Metaphysica est prima & optima scientiarum naturalium. Idem etiam valet opposito modo de

malo

malo,cuius finis peior aut pessimus, id peius est,aut pessimum. Hinc iste locus plurimum valet ad persuadendum, cum voluntas maximè in bonum inclinetur,& à malo auertetur. Secundus qualis est finis;tales, & debent aliæ tres causas admoueri,ex quo colligimus proprietates reliquarum causarum secundum finis proprietatem, vt domus debet nos defendere à ventis, debet ergo ex lapidibus fortibus constare, pater intendit benè filium educare,debet ergo bono magistro committere eum,gladius, secare debet, oportet ergo vt si acuta acie, huiusmodi sunt innumera argumenta. Tertius qualis est finis, talia debent esse media ad finem, vt,vis ad vitam ingredi, oportet ergo seruare mandata Dei,scientia præditos esse oportet,studijs ergo, & vigilijs incumbendum est. Quartus, à fine remouenda sunt media extranea, & deformia ei, vt studeo sapientiæ, non ergo est mihi otiandum,vir bonus aspirat ad fælicitatem,non ergo voluptatibus carnis se debet obruere. Secundum hanc normam innumera sumuntur argumenta.

De loco à Generatione, & Corruptione, & ab Vsu. Cap. VII.

LOca hæc proxima causis sunt. Est autem Generatio,vt communiter explicemus,

rei productio, Corruptio vero rei destructio. Vsus autem: secundum quem rebus vtimur, Est locus à Generatione affirmatiuus, Cuius generatio est bona,& ipsum bonum,& è contra,similiter circa malum, Cuius generatio est mala, ipsum est malum, & è contra. Per bonum autem,& malum intelligimus reliqua nomina similes qualitates significantia vt Christi natiuitas bona fuit, ergo & Christus ipse bonus fuit, peccatum malum fuit, ergo & ipsum committere malum fuit,Alter locus à Corruptione. Cuius corruptio bona, ipsum malum,cuius corruptio mala, ipsum bonum: æqum est latrones suspendi, ergo latrones iniqui sunt,impium fuit Christū occidisse, ergo Christus innocens fuit. Hic autem attendamus,vt bonum,& malum per se summamus.aliter enim non valebit argumentum. non enim valet, vtile nobis fuit Christum mori ergo Christus inutilis fuit, quia non sumimus id quod est per se, mors .n. vt mors est,vtilis,nec qua parte homines Christum occiderunt,bonum fuit, sed ex ipsius beneplacito qui morte sua nos redemit. Tertius locus est ab vsu,cuius vsus bonus, aut malus, & ipsum bonum,aut malum est, & è contra, dum modò vsum, non autem abusum summamus, vt letificare cor stomachum roborare bonum est,ergo & vinum bonum est: non tamen valet,occidere amicū, malum est ergo gladius ma-

malus est, hic enim non vsus, sed abusus est.

A Communiter accidentibus.

COmmuniter accidentia vocantur, quorum vnum cum altero coniungitur, siue vnum antecedat, alterũ sequatur, siue simul sint, vt concepisse. & parere. floruisse, & habere fructus, esse Irim, & futuram pluuiam, pati verecundiam, & rubescere. Hæc autem sunt in duplici differentia. Quædam, quorum vnum cum altero necessariò coniungitur, quãuis non conuertibiliter, vt parere necessario coniungitur cum eo, quod est concepisse, nõ è contra. Quædam, quorum vnum cum altero plerunque coniungitur, vt bacchanalia esse, & rixas fieri. Tunc vnus argumentandi modus in ijs quæ necessario coniunguntur ex parte eius, quod cum altero iungitur affirmatiuè, ex parte vero alterius negatiuè, qui modus est consequentia necessaria. vt peperit, ergo concepit, fructus fert, ergo floruit, è contra non concepit, ergo non pariet, non floruit, ergo non feret fructus. Alter modus est in ijs, quæ plerunque iunguntur, & in his sumitur similis consequentia, sed probabilis tantum vt bacchanalia sunt, ergo rixe erunt, nõ sunt rixe, ergo nõ fuerunt bacchanalia, Ad hos argumẽtãdi modos pertinẽt argementa, quæ sumuntur à signis naturalibus physio-

gnomicis, a prodigijs, a portentis, & quæ ab augurijs olim sumebantur, quamuis talia argumenta, iam inania & fallacia sint. Reducuntur etiam argumenta, quæ sumuntur ex suspicionibus, a dictis, a factis alicuius quamuis nō omnia necessaria sint, aut probabilia.

externis
De locis extremis, ab oppositis, & disparatis.
Cap. VIII.

NOn solùm ab ijs, quæ rei substantia sunt vel eam circumstant argumenta trahimus, sed etiã ab ijs, quæ extranea, & aduersa sunt, ac tales loci externi dicuntur, inter quos de oppositis & disparatis esset modò agendũ, si in Primo libro abundè hoc iam nouis auditoribus, quò se in arguendo exercerent non concessissemus. Hic solum maximas ipsas, & aliquos argumentandi modos, quos illic prætermisimus aperiemus. Est Maxima prima pro Relatiuè oppositis. Relatiua simul se ponuntur, & simul se perimuntur in proprijs subiectis, vt si pater est, etiam filius est, & si pater non est, nec filius est. Altera in eodem subiecto, si vnum affirmatur, & alterum negatur respectu eiusdem termini, vt Petrus est filius Pauli, ergo non est eius pater: negatiuè non valet, non est pater, ergo non est filius, potest enim esse, quòd nec sit pater nec filius. Maxima pro contrarijs, & priuatiuis, De quo vnũ affirma-

firmatur, & alterum negari debet vt nix est alba, ergo non est nigra. homo videt, ergo nō est cœcus; negatiuè non valet nisi sumamus proprium subiectum capax talium oppositorum, & sumamus contraria, quæ non habent medium, tunc enim, de quo negatur vnum, affirmatur alterum, vt homo nō videt, ergo est cœcus; leo non est cœcus, ergo videt: aqua nō est calida, ergo est frigida: ignis non est frigidus, ergo est calidus. In Contradictorijs de quo affirmatur vnum, negatur alterum, & è contra, vt lapis est, non homo, ergo non est homo, non est homo, ergo est non homo, præsertim in subiectis existentibus. In Contradictorijs est modus argumentandi a contradictorio prædicati, ad contradictorium subiecti, vt, homo animal est, ergo non animal non homo est, & etiam in consequentijs, vt si homo est, animal est, ergo si non animal est, non homo est, quæ consequentia dicitur è contrario. Alter modus in cōtrarijs, cum contraria prædicata de cōtrarijs vel oppositis prędicamus, vt Prudentia est virtus, ergo Imprudentia est vitium: Virtus est amanda, ergo vitium est odio habendum, lumē delectat, ergo tenebrę cōtristant, quæ consequentia dicitur in ipso, cuius Maxima, Sicut se habet propositum in proposito, ita, & oppositum in opposito, vel contraria de contrarijs prædicantur.

De loco a Maiori.

MAius vocatur id, quod magis probabile, & verum videtur, vt maius est hominem vincere equum, quàm vincere leonem, hoc enim minus est, idest minus probabile, & minus apparens verum. Argumentamur a Maiori ad minus negatiuè tripliciter. Primò, maiori & minori positis a parte subiecti, vt Angelus non potest cogere voluntatem hominis, ergo nec Dæmon. Maxima. Vno de duobus enunciato, si cui magis videtur inesse non inest, nec ei, cui minus videtur inesse, inerit. Alter ex parte prædicati positis maiori, & minori, vt homo non potest domare equum, ergo nec poterit subijcere leonem. Maxima, duobus de vno enunciatis, si quod magis videtur inesse, non inest, nec id quod minus. Tertius ex parte vtriusque extremi, vt Rex nõ potuit expugnare castrum, ergo nec Dux expugnabit vrbem. Maxima. Duobus de duobus enunciatis si quod alteri magis videatur inesse non fuit, ergo nec alteri, alterum, quod minus videtur, inerit. Horum trium maxima communis est, si quod magis videtur, non est verũ, nec id quod minus videtur, verum erit.

A Minori.

LOci a Minori sunt tres, sed affirmatiui. Primus ex parte subiecti, vt Dux expulis ho-

hostes, ergò Imperator expellet. Maxima. Duobus de vno enunciatis, si quod minus videtur, inest, & id quod magis videtur, inerit. Secundus ex parte prædicati, vt vicit leonem, ergo vincet æquum. Maxima. Duobus de vno enunciatis, si quod minus videtur inesse, inest, & id quod magis videtur, inerit. Tertius ex parte vtriusque, vt Christus pro nobis grauissima tulit tormenta, ergo & nos hæc modica ferre debemus. Maxima. Duobus de duobus enunciatis, si quod alteri minus videtur inesse, inest, & alterum, quod magis videtur, alteri inerit communis maxima. Si, quod minus videtur, est verum, & id, quod magis.

A Simili.

SImilia dicuntur, vel quæ aliquam formã eiusdem rationis participant, vel quæ eãdem inter se proportionem habent. verbi gratia album albo simile est, & homo homini secundum formã. at Dux & Auriga similes sunt secundum proportionem. Vtroque autem modo valet argumentum affirmatiuè, & negatiuè, vt, Cignus disgregat visum, ergo, & nix, equus non est particeps rationis ergo nec leo. Debemus autem sumere similitudinem in eo, ratione cuius prædicatum inest, aliter non valebit, non enim valet, cignus sentit, ergo & nix, quia quamuis similiter in albedi-

ne tamen albedo non est ratio quia cignus sentit similiter. in simili secundum proportionẽ valet, vt sicut se habet ancilla ad dominam, ita sensus ad rationem, sed non debet ancilla imperare dominæ, ergo nec sensus rationi. Sicut se habet auriga in curru, ita dux exercitu, sed auriga attentè, & cantè debet dirigere currum, ergo & dux prudenter gubernare exercitum. Maxima. Similium & proportionalium idem est habendum iudicium. Huic loco ascribitur a Pari, seu Æquali, vt lex est: Qui occiderit patrẽ obuolutus corio deijciãtur in profluentem, ergo & qui occiderit matrem est deijciendus, quia par est peccatum. Etiam sunt opposita loca, nempè a Dissimili, & Dispari, sed eorum non est admodum frequens vsus, quorum Maxima. Dissimilium, & disperantium diuersa est ratio.

De locis alijs extrinsecis a transmutata proportione. Cap. IX.

PRopositis quatuor terminis, duobus prioribus proportionem eam habentibus, quã tertius, & quartus habent, eadem proportio primi & tertij, secundi, & quarti colligitur atque tale argumentum, a permutata pro-

portio ne dici solet, quo argumentandi modo frequentius Arithmetici vti solent, vt sicut se habent duo ad quatuor, ita & sex ad duodecim, est enim proportio dupla, scilicet maior numerus minorem bis continet, ergo sicut se habent duo ad sex, ita se habent quatuor, ad duodecim, vtraque enim est tripla: præterea sicut se habet homo ad risibile, ita equus ad hinnibile, in vtraque enim prædicatum de suo subiecto affirmatur, ergo sicut se habet homo ad equum, ita risibile ad hinnibile est enim vtraque predicato disparata.

Ab Auctoritate.

SOlet ab auctoritate argumentum tantum duci affirmatiuum, ne philosophi docent elementa esse quatuor, sunt igitur quatuor vocamus affirmatiuum, quando auctoritatem affirmamus quamuis id quod probamus sit negatiuum, vt philosophi docent cælum non esse corruptibile, cælum igitur non est corruptibile. In hoc loco est latitudo probabilitatis, secundum maiorem vel minorem authoritatem. Maxima. Experto cuique in sua arte credendum est. Super omnes authoritates est diuina ecclesiæ reuelata, cui secundum fidem catholicam assentire tenemur. certior enim est quacumque scientia.

A Tran-

natione patebit, quamuis Cicero cũ alijs adnumerauerit. parum autem refert ab alijs secernere, vel cum alijs computare, dum modo ipsorum recta explicatio & vsus tradatur.

A Coniugatis.

Coniugata dicuntur, quæ se habent sicut abstractum & concretum, vt album, & albedo, & Iustum, & Iustitia. Est primus locus argumentandi in his prædicando aliquid denotans bonum, vel malum, tam affirmatiuè, quàm negatiuè, vt sanctum est obedire, ergo sancta est obedientia, diuitem esse non est optimum, ergo diuitiæ non sunt optimum bonũ. Alter modus est, subijciendo, & prædicando in propositionibus essentialibus, vt album est coloratum, ergo albedo est color: in ijs verò, quæ per accidens sunt, non valet, non enim sequitur, album est dulce, ergo albedo est dulcedo.

A Casibus.

Casus sunt plura denominatiua inter se ab eadem forma inflexa, vt sapiens, sapienter, iustum, iustè. In his valet etiam affirmatiuè, & negatiuè argumentum, vt iustum est bonum, ergo quod iustè fit bene, fit, sapientem esse optandum est, ergo sapienter agere optandum est.

A Com-

paries est albus propter calcem, ergo & calix est alba: Theophrastus est factus doctus, quia audiuit Aristotelem, ergo & Aristoteles fuit doctus. Hic modus non valet, nisi quando subiectum potest recipere tale prædicatum, nõ enim dicens, nix est alba propter albedinem, ergo albedo est alba, quia albedo non est aptum subiectum ipsius albi. Valet tamen diligo hominem propter Deum, ergo magis diligo Deum. Maxima etiam, Propter quod vnumquodq. tale, & id magis, quando potest tale esse, idest, idem recipere prædicatum Supererat locus vltimus a diuisione, sed in primo libro de eo, & ipsius maximis diximus. Hi sunt præcipui loci, quos adolescẽtes exercere erit vtile ante Arist. copiosam, & exactã doctrinã.

De syllogismorum fallacijs & erroribus.
De syllogismo vitioso.

Cap. XI.

CVm syllogismi perfectio in recta forma, & recta materia consistant, rerumq. imperfectio ex eorum quæ ad perfectionem necessaria sunt defectu, consurgat, fit vt in Syllogismo multiplex vitium, & error contingat. Est enim quidam error in Forma, quando non fit ea propositionum dispositio, quæ

in

cticum syllogismum simile vesti ex vili panno recte cõstructæ. Tertius euenit error in vtroque simul nempè in Forma, & Materia, vt Quod mouetur est sensibile, Cadauer mouetur, ergo Cadauer est sensibile, forma enim huius vitiosa est, cũ sit ex puris particularibus. Materia etiã apparens est, ex æquiuocatione verbi, mouetur, nam aliquando pro motu locali, aliquando pro alteratione, & etiam pro augumentatione sumitur. Licet igitur error tripliciter contingat, vel in Forma, vel in Materia, siue Necessaria, siue probabili, vel in Materia & Forma, frequentius tamen in Materia probabili errores accidũt, cum amplior sit, & communior, ac etiam imperfectior sit, ac propterea error in ea non ita facile percipitur. Ex his cecidit, vt syllogismus, qui est instrumentum cognitionis, & scientiæ, sit erroris & deceptionis causa, quod cuilibet instrumento commune est, rectè enim adaptatus calamus benè scribit, ac characteres delineat si tamen non rectè aptetur maculas potius chartæ imprimit. Tali syllogismo vtuntur qui alios decipere conantur, & qui se potius videri sapientes, quàm esse student dicti Sophistæ, à quibus etiam syllogismus talis Sophisticus est nuncupatus. cuius errores distinctè aperire oportet, non vt eis vtamur alios decipientes, sed vt ab eis caueamus, & similibus hominibus nos eripere valeamus.

do vocibus & importunitate verborum sola, vel alia causa respondens admittit contradictorium, non est Redargutio, verbi gratia sustinet quis dormientes non videre, fit syllogismus sophisticus, Omne visum habens, videt, Omnes dormientes visum habent, ergo omnes dormientes vident, cogitur vi syllogismi, quia fallaciam illius nominis: visus: ignorat, concedere conclusionem, tunc redactus est ad metam redargutionis & contradictionis.

De Meta Falsi.

FAlsum vocatur id quod omnibus circumstantibus cognitum est tanquam falsum, & re ipsa falsum est, & ad id conatur redigere sophista respondentem, vt homo habet quod non amisit, non amisit alas, ergo habet alas.

De Meta inopinabilis.

INopinabile est id quod contra circunstantium opinionem est, siue ipsum sit verum, siue falsum, ad quod sophista redigere conatur respondentem, vt saltem apud astantes victoriam de eo habuisse videatur, vt si corā rusticis solem maiorem terra cogeret concedere, hi enim sicut maiorem lapidem esse existimant. Similiter si coram hominibus vitijs deditis regem posse infœlicem esse conuinceret,

sali includuntur. quæ dicitur: Non ens, id est, quoties respondens cogitur id cócedere quod non est, vel non apparet esse, vt conuincatur erroris, & ignorantiæ, quæ circa non ens versatur, & Sophista ex hoc sapiés videatur, propterea has fallacias quibus decipere conatur singulas ostendamus.

De fallacia in communi. Cap. XIII.

FAllacia non vno modo tantum dicitur; aliquando enim & pro errore, & deceptione ex ipso argumento sophistico prouenientr sumitur, aliquando pro ipsomet argumento, & loco, & vtroque modo in præsenti vsurpatur. Est autem aduertendum, quemadmodum Dialectici ex suis locis argumenta vere deducentes, probabiliter argumentatur, ac opinionē rerum faciunt: ita & Sophistæ ex eisdem locis sæpe apparentur argumenta extrahentes, & non quidem vere, deceptionem faciunt, vt. n. Dialecticus argumentatur à superiori vniuersaliter ad inferius, scilicet, omne animal sentit, omnis homo est animal, ergo omnis homo sentit: ita Sophista argumentatur in apparenti vniuersali: Omnis canis latrat. Sydus cæleste est canis, ergo sydus cæleste latrat, Propterea in fallacia qualibet duo concurrunt. Alterum illa similitudo apparentis loci ad verum quæ mouet intellectum, seu imaginationem,

Huius fallaciæ triplex est species. Prima, quando vox simpliciter est æquiuoca, ex qua fit syllogismus sophisticus, vt omne corpus est substantia. Trina dimensio est corpus, ergo Trina dimensio est substantia, in hoc est æquiuocatio corporis, quod aliquando compositam substantiam, aliquando trinam dimensionem significat, quæ quantitas est. Secunda species est, cum vox est analoga, vt, omne quod currit pedes habet, Tyberis currit, ergo Tyberis habet pedes. Quod ridet, habet os, Pratum ridet, ergo Pratum habet os. Tertia species cum variatur ampliatio vel genus, aut alia proprietas grammaticalis, vt Omne animal est coloratum, Mulier est animal, ergo est coloratum. Quod surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat.

De fallacia Amphibologiæ.

Amphibologiæ fallacia, est error proueniens ex vnitate orationis plures patientis sensus, cuius causa apparentiæ est vnitas orationis, causa verò non existentiæ, est ipsa sensuum multiplicitas, vt Quicquid est Aristotelis, possidetur ab Aristotele, Hæc est logica Aristotelis, ergo Hæc logica possidetur ab ipso. Hic varium ille genitiuus sensum facit, nam significat habitudinem possidentis,

& rei possessę, similiter & ordinem causæ & effectus,& hæc est vna species ipsius, quando nēpe eadem manet orationis constructio. Altera species est, quando mutatur constructio, vt quando casus mutatur, sicut, quodcunque vides, hoc vides, sed lignum, vides, ergo ligno vides. illud enim: hoc, mutat sensum, si in ablatiuo, aut si in accusatiuo construatur, vel etiam quando id, in quod transit actio verbi, mutatur in suppositum, vt Quoscumque volo me accipere, volo me accipiant, sed hostes volo me accipere, ergo hostes volo me accipiant, hic enim modo appositum in suppositum, modo suppositum in appositum conuertitur. Tertia species, quando vna oratio plura significat, sed vnum principaliter, alterum similitudine quadam, vt Quoties littus aratur, terra scinditur, Cum indocilis docetur. littus aratur ergo cum indocilis docetur terra scinditur, illa enim oratio, littus aratur: principaliter significat, littus aratro scindi, quadam similitudine verò significat frustra quicquam agere.

De fallacia Accentus.

ERror iste prouenit, cum aliqua dictio varia significat ex diuersa pronunciatione spiritus, quantitatis, vel accentus, vt quicquid hamatur, hamo capitur, vinum amatur, ergo

vinum hamo capitur. Omnis pōpulus est arbor, Roma est pōpulus, ergo Roma est arbor, dictio enim populus: ex varia quantitate primæ syllabæ varia significat. Prouenit etiã iste error, quando separatur vna dictio in plures, vel ex pluribus fit vna. Sic, quod Deus facit inuitè, facit coactè, Racemos Deus facit inuite, ergo Racemos facit coactè, est deceptio, nam sunt duæ partes in minori, nempe præpositio: in: & ablatiuus, vite: in maiori autem est vna dictio, nempe aduerbium. Similiter. Tu es, qui es, quoties est priuatio motus, ergo tu es priuatio motus. Prouenit etiam tertio hæc fallacia, quando cum pronunciatione mutatur gestus, quod fit in Ironijs, mutatur enim sensus per Ironicam pronunciationem, vt quicumq. alterum vocat album, ipsum dicit esse album, sed pueri æthiopem vocant album, ergo pueri dicunt ipsum esse album. Tandem fit ista deceptio cum mutatur diphtongus, vt quicunque desiderat æquum, desiderat iustum, sed qui desiderat equitare, equum desiderat, ergo qui desiderat equitare, desiderat iustum.

De fallacia Compositionis, & Diuisionis. Cap. XIV.

TRia circa fallacias has speculari oportet. Primum quid Compositio, & quid

Diuisio fit. Secundum quid Cōpositionis fallacia, & quid etiam Diuisionis fallacia. Tertiò quot harum species; Compositio igitur & Diuisio non vno modo dicuntur. Primo .n. Compositio est, quties significatio vnius termini applicatur integræ significationi alterius vt si dicas, album potest esse nigrum si sensus sit, albo ipsi, nempe corpori cum albedine simul accidere nigrum, compositio est, sic autem fit Diuisio cum non integræ, sed parti significationis alterius significatio applicatur, vt si in eadem propositione fiat sensus, ilud corpus quod album est, nigrum potest esse non tamē simul cum albedine Diuisio est. Fit etiam altero modo Compositio & Diuisio, cum vna dictio potest construi cum varijs dictionibus in eadem oratione, si autem cum vna construatur, facit vnum sensum, si vero cum altra, facit alterum sensum, & in hoc talis oratio differt ab Amphibologia, in qua eadem seruatur dictionum constructio, vt quicquid viuit semper erit, dictio: semper: potest construi cum verbo: viuit: & sensum facit verum potest etiam construi cum verbo, erit: & sensum facit falsum, tunc cōstruere talē dictionem cum ea, cū qua magis apparet construi, Compositio est, vt congiungere com verbo: viuit; at cōiungere, cum eo, cum quo minus cōiungi apparet, Diuisio est, vt si cōstruatur cū illo verbo: erit: & in hoc pronūciationē, & lo-

quendi

quendi pharasim oportebit considerare; fiunt etiam compositio & diuisio tertio modo, vt dicemus in earum speciebus.

Circa secundũ fallacia Compositionis & diuisionis fit cum in consequentia aliqua datur antecedens verum, & consequens falsum, eo quod diuisum sensum in compositum, vel compositum, in diuisum mutamus: non enim licet hos mutare, tunc autem fit Compositionis fallacia peculiariter, cum consequens falsum quod sequebatur ex sensu composito falso in antecenti, atribuimus eidem antecedenti in sensu diuiso vero; vel cum Conclusionem, quæ sequebatur in sensu diuiso veram, sumimus in sensu composito falsam. Exemplum prioris. Omnia quinque sunt duo & tria, Quinarius non est duo & tria, ergo Quinarius non est quinque, in hoc syllogismo conclusio est falsa, & sequitur ex antecedenti composito falso, nam illa minor falsa est, si predicatum compositè & copulatim teneatur, esset autem vera, si diuisiuè teneretur, facit enim sensum quinarius non est duo, & quinarius non est tria, è contra maior diuisa est falsa, composita vera, tunc esset fallacia Cōpositionis velle tribuere falsitatem conclusionis veritati minoris diuisæ, cum tamen ex ea non sequatur. Exemplum posterioris. Omnem hominem scribere est posibile, Aliqui

non

non enim inferabatur, nisi in sensu diuisio: at si dicas, Iuuenes esse senes est impossibile. Homines sunt Iuuenes, ergo homines esse senes impossibile est, conclusio est falsa, & Maior in sensu diuisio, ex qua conclusio sequitur, in sẽsu vero composito est vera, & attribuere ei falsitatem conclusionis, est fallacia Diuisionis, quia quod est diuisa sequitur attribuimus compositæ. Altera species harum fallaciarum est, cum est aliquod complexũ, quod diuisiue, & copulatim sumi potest, ratione cuius mutatur sensus. vt super ius diximus: similiter de cõplexo disiuncto, vel disiũctiuo, vt Omne animal est rationale, vel irrationale. Sed nõ omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale, est quidem diuisionis fallacia in Maiori; quæ potest sensum disiunctum facere, & sic est vera. est enim propositio categorica, cuius sensus est, de quolibet animali per se esse verum enunciare hoc, scilicet esse rationale, vel irrationale, & sic non infertur conclusio illa, potest disiunctiuè sumi, & sic est diuisa falsa, facit enim sensum: omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, & ex ea talis conclusio etiam falsa sequitur. fallacia consistit in eo, quod tribuimus compositæ veræ, quod non sequitur, nisi ex ea diuisa falsa. Et opposito modo fallacia compositionis cum sensus compositus est falsus, diuisus verus. Tertia species,

est

est cum aliquam dictionem cum varijs construimus, propter quod mutatur sensus; vt quicquid viuit semper erit, Equus viuit, ergo equus semper erit, conclusio falsa; & maior in sensu diuiso falsa, nempe, si dictio semper coniungatur cum verbo erit, & sic procedit conclusio, at si iungatur cum verbo viuit, est compositio, & vera. Similiter quancumq. imaginem auream habentem vestem vidi, ipsa est ex auro, sed ligneam imaginem vidi habentem vestem auream, ergo imago lignea auro, conclusio est falsa, & etiam maior diuisa nempe si illa dictio auream, iungatur cum vesti, sic enim ex ea infertur conclusio, at si composita sumatur est vera, nempè si iungatur cũ imagine ac propterea est fallacia diuisionis conclusionem tribuere compositæ.

De fallacia figuræ dictionis.

FAllacia hæc accidit, cum ex similitudine duarum dictionum inter se accidentali, colligimus similitudinem significatorũ, quod primo euenit cum dictio vnius generis grammaticalis existimatur esse alterius generis propter similem desinentiam, vt qui poetam concederet esse doctam sicut musam: quia musa est fœmininum nomen, & qui Eustochium concederet esse sanctum, quia finitur in vm; sicut

ficut templum. Altero modo euenit, cum nomen vnius prędicamenti sumimus pro altero prædicamento, vt quicquid hodiè emisti, modo comedisti, Carnes crudas hodiè emisti, ergo carnes crudas modo comedisti, est figura dictionis, quia, quicquid, significat substantiã, crudum vero qualitatem. Euenit etiam, cum Simplicem suppositionem in personalem, vel è contra mutamus, vt homo est species, Iulius est homo, ergo Iulius est species, cum præsertim hoc fit in indiuiduo, & vniuersali, nam hic videtur mutari modus cum vniuersale quale quid, indiuiduum hoc aliquid significat.

De fallacijs extra dictionem.

De fallacia accidentis.

Cap. XV.

QVò facilius hæc fallacia intelligatur (est enim admodum communis) notandum est aliqua quadrupliciter vnũ quid esse posse. Primo dicuntur ea vnum, quæ vnum prorsus significant, quamuis sub diuersis nominibus aut modis diuersis, quo pacto duo synonyma vnum dicuntur, similiter definitum & ipsius definitio, illa tamen in voce differunt, hæc vero in significandi modo, cum definitum confuse, definitio eandem explicite dicat. Altero modo quædam dicuntur

vnum, quæ cum non eandem naturam significent, vnum tamen est de essentia alterius, sicut genus vel differentia idem sunt cum specie, & species cum indiuiduo puta homo & animal, homo & rationale, homo, & Iulius. Tertio quædam alia dicuntur vnum minori vnitate, quorum vnum est alterius proprium, puta homo, & risibile, non tamen risibile est de essentia hominis. Tandem quædam alia dicuntur vnum, quorum vnum alterum claudit tanquam accidens, vt homo, & album. Ista quatuor non ita vnum sunt, quin aliqua inter ea differentia inueniatur, nec ita sunt diuersa, quin etiam aliquo modo vnum sint, ex quo fit quod aliqua, quæ vni tribuimus, etiam alteri damus: aliqua vero vni applicamus, quæ alteri non concedimus, dicimus enim album coloratum, & currere, & sedere, quæ etiam de homine albo prædicamus: at album esse accidēs, colorem, qualitatem dicimus, quę de homine non enunciamus, & in vniuersum est Regula, Omnia ea quæ vni conueniunt secundum id, in quo ab altero differt, remouenda sunt ab altero, cætera verò concedenda simul, aut negāda. Verbi gratia, album dicitur currere ratione ipsius subiecti, corpus enim albedinem habens dicitur currere. præterea album dicitur accidens ratione formæ, in qua cum subiecto non est idem, non prædicabitur ergo accidens de corpore.

Ex

Ex his nota est fallacia accidẽtis, quæ fit quoties tribuimus vni oĩa, quæ tribuimus alteri, quæ tamẽ nõ illi, qua parte cũ altero vnũ est, conueniunt, existimantes propter identitatẽ, & vnitatem id licere, quo defectu peccant omnes hi syllogismi, & consequentiæ homo est risibilis, risibile est propriũ ergo homo est proprium. Ensis est gladius, gladius est secũdæ declinationis, ergo Ensis est secundæ declinationis. Petrus est homo, homo est species, ergo Petrus est species, & in vniuersum quoties suppositio variatur, sicut quando procedimus ex puris particularibus ex maiori particulari in prima figura, ex puris affirmatiuis in secunda figura, & similia. Similiter quoties appellationem mutamus, vel ex diuisis ad coniuncta, vel è contra procedimus, vt video Corruscũ, & corruscus est veniens, ergo video venientem. Hic canis est pater, Et hic canis est tuus, ergo est pater tuus. Puer hic est magnus logicus, ergo est magnus, & est logicus. Similiter quoties a genere, seu a superiori ad inferius absque vniuersalitate, vel ab inferiori ad superius vniuersaliter procedimus, vt animal est album, ergo homo est albus, vel omnis homo est risibilis, ergo omne animal est risibile, de quibus in locis a toto diximus. Nec mireris, si fallacia suppositionis hic collocetur, & in figura dictionis cum diuersis rationibus vitium vnum ad duas species fallaciarum referatur

ratur, illic enim Figura dictionis hic vnitas extremorum consideratur.

De fallacia secundum quid & simpliciter.

FAllacia ista ex similitudine loci a toto in modo procedit, erat enim totum in modo dictio respectu sui ipsius cum aliquo adiecto sumptæ, quod dicebatur pars in modo, vt homo, & homo albus, valebat autem a parte ad totum & e contra, vt illic explicuimus. Sunt autem aliqua adiecta quæ diminuunt significationem totius cui iunguntur, vel eam distrahunt, & alienant, & talia non totum in modo, aut pars, sed dicta secundum quid nuncupantur, vt homo mortuus, album secundum dentes & similia, Quæ autem adiecta distrahant, ex ijs quæ in secondo libro de alienatione diximus, facile est videre. At ea dicuntur diminuere quando cum eis ita prædicatum, vel subiectum cum aliquo copulatur, vt eis semotis oppositum enuncietur, verbi gratia, Æthiops secundum dentes albus dicitur, ablato verò illo adiecto secundum dentes, niger, vel non albus dicetur, nisi subiectum alia ratione esset album vt homo secundum dentes est albus, si ille etiam secundum totum se albus esset, adhuc albus diceretur, sed nõ ex virtute, & ratione illius adiecti, est igitur fallacia ta-

talibus dictis secundũ quid, ad ipsa absolute sumpta, vel è contra, tam affirmatiuè, quã negatiuè argumentari, vt in ipsis huius fallaciæ modis comperietur. Est primus modus a dicto diminuente secundum locum, non.n. valet non licet prandere in templo, ergo non licet prandere: licet in mari non audire sacrum, ergo licet non audire sacrum non valet. Secundus modus a dicto diminuente secundum tẽpus, non.n. sequitur, non est licitum diebus veneris vesci carnibus, ergo non est licitum vesci carnibus: expedit tempore naufragij proijcere merces, ergo expedit proijcere merces. Tertius à dicto diminuente ad aliquid, vt febricitanti non est bonum vinum, non valet, ergo non est bonum vinum. Amenti non expediunt arma, ergo non expediũt arma. Quartus a dicto diminuente secundum partem, vt est albus secundum dentes, ergo est albus, non sequitur non est albus secundum dentes, ergo non est albus, hoc intelligi debet, quando illa pars non est proprium subiectum illius accidentis, tunc enim valet, vt est crispo capite, ergo est crispus, benè sequitur: est cæsijs oculis, ergo est cæsius; est curuo naso, ergo est aquilinus, in his enim benè sequitur, quia talia prædicata illis partibus propriè, & adæquatè insunt. Quintus a dicto distrahente, vt duo leones marmorei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro, hic est homo pictus, ergo

est homo, non sequitur. Eadem est fallacia sæpe argumentari ab ipsis totis, non enim valet non est albus: ergo non est albus secundum dentes: non est leo, ergo non est lapideus; licet comedere carnes, ergo licet in die veneris, & alijs similiter non valet, sicut nec ab ipsis partibus, nisi tale prædicatum omni ex parte, & integrè subiecto insit, tunc enim valeret, vt non est bonum mentiri, ergo non est bonũ mentiri in bello, nec domi, & similia.

De ignorantia elenchi. Cap. XVI.

SVperius quid esset Elenchus diximus, est enim syllogismus contradictionis, idest inferens, & probans contradictorium eius quod concessum est, vel simul duo inferens cõtradictoria: si verè autem probat verus elenchus: si cum deceptione, Sophisticus dicitur. Vnde duplici ex parte elencho deceptio accidit, vno modo, quando id non fit syllogismo bono sed fallaci, altero modo, quando syllogismus bonus est non tamen probat veram contradictoriam propositionis concessæ, sed apparentem, cùm non obseruet leges veræ contradictionis, & tales fallaciæ quæ hac parte fiunt, dicuntur secundum ignorantiam Elẽchi, quas Arist. 1. Elench. c. 4. quatuor numerat. Prima quando contradictoria non sumuntur ad idem, vt numerus ternarius

excedit

excedit binarium, & non excedit quaternarium, ergo ternarius excedit numerum, & non excedit. Secunda quando non sumuntur secundum idem, vt corpus hoc est duplum ad aliud secundum latitudinem, & non secundũ longitudinem, ergo est duplum, & non duplum. Tertia similiter, idest quando non seruatur idem modus; vt currit velociter, non currit tardè, ergo currit & non currit. Quarta quando non seruatur idem tempus, vt dormio noctu, non dormio mane, ergo dormio, & non dormio sed de his latè diximus libro Secundo.

De Fallacia Consequentis.

FAllacia ista procedit ex similitudine illius loci, quo à positione antecedentis ad positionem consequentis, & ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis procedebamus. Secundum vero fallaciam hanc fit transmutatio, nempè ad opposito antecedentis ad oppositum consequentis, vt si ignis est, calor est, ergo si ignis non est, calor non est, qui dicit te esse equum, dicit te esse animal, sed qui dici te esse equum, dicit falsum, ergo qui dicit te esse animal, dicit falsum. In his est fallacia, quia ex opposito antecedentis inferimus oppositum consequentis, quod non licet, nisi in terminis conuertibilibus. Si-

militer quando expositione consequentis antecedens ponimus, similis est fallacia, cum nō liceat, nisi in terminis conuertibilibus, vt si homo est, animal est, ergo si animal est, homo est. si ignis est, calor est, sed calor est, ergo ignis est. Vnde patet in his fallacijs priorē cōsequentiam bonam esse, posteriorem verò, qua a negatione antecedentis, vel à positione consequentis procedimus, fallacem.

De fallacia petitionis principij.

FAllacia hæc contra syllogismi probationē procedit. Syllogismus enim & illatiuus est conclusionis, & instrumentum probatiuum ipsius illatio in recta forma consistit, probatio verò præter hoc antecedens notius cōsequente petit: ob id fallacia est, æquè ignota, vel ignotiora ad probationem ignotorum sumere præsertim quando idem, per idem licet occultè, probare intendimus, vt qui probaturus in particulari homines esse iustos, petere ad probationem omnes homines esse iustos: & probaturus Medicinam esse scientiam sani, & ægri peteret separatim Medicinam esse scientiam ægri, vel denique verbis parum mutatis idem per idem probaret, in talem incideret fallaciam.

De fallacia secundum non causam, vt causam.

FAllacia hæc est, cum conclusionis falsitas, quæ prouenit ex vna præmissa falsa, attribuitur præmissæ veræ, vt omnis homo est animal, planta est homo, ergo planta est animal: Conclusio est falsa, cuius causa est minor, attribuere verò id maiori, ac velle ob id contendere maiorem esse falsam, est fallacia non causæ, vt causæ quam superius diximus, non propter hoc accidere falsum. Fit etiam ista fallacia, cũ conclusionem veram attribuimus falso tanquam causæ. Similiter cum consequens ex antecedẽti non proprio deducimus, ipsi attribuẽtes consequẽtis veritatẽ. vt homo est disciplinabilis, ergo est grãmaticus, & huiusmodi alia.

De fallacia secundum plures interrogationes vt vnam.

FAllacia hæc committitur, cum opponens petit vnicam sibi responsionem dari illius, cui vnica responderi non potest vt ipsum respondentem ex quacumque vna responsione capiat, vt si petat, homo & leo sunt ne animal rationale? si respondeatur ita esse, colliget leonem esse rationalem, quod falsum est. Si verò respondeatur, non ita esse, colliget hominem non esse rationalem, quod

etiam falsam est. Ad fallaciam hanc reprimēdam non oportet vnica responsione satisfacere petenti multa quibus nonnisi multis respondere potest. Atque hæc breuiter, de locis, & fallacijs atque periude de tota Introductione. Sit laus Deo omnipotenti, qui nos ad finē perduxit, ipse faciat, vt in sui gloriam, & iuuenum vtilitatem, maioremq. in litteris progressum, quorum gratia scripta sunt, hæc omnia tendant.

Finis Introductionis.

PORPHYRII PHENICEI INTRODVCTIO SEVERINO BOETIO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De generis, speciei, differentiæ, proprij, ac accidentis natura. De eorundem communitatibus ac differentijs.

PROOEMIVM.

CAP. I.

VM sit necessarium, Chrysaori, & eadem, quæ est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinam, nosse quid sit genus, quid differentia, quid species, quid proprium, & quid accidens: & ad definitionum asignationem, & omnino ad ea quæ de

diuisione & demonstratione sunt: vtili existente istarum rerum speculatione, conpendiosã tibi traditionem faciens, tentabo breuiter, velut introductionis modo, ea quæ ab Antiquis dicta sunt aggredi: ab altioribus quidem quæstionibus abstinens, simpliciores vero mediocriter coniectans. Mox de generibus & speciebus, illud quidem siue subsistant, siue in solis nudis intellectibus posita sint: Et siue subsistētia corporalia sint an incorporalia: Et vtrum separata, an in sensibilibus posita, & circa hæc consistentia, dicere recusabo, altissimum enim est huiusmodi negotium, & alius maioris egens inquisitionis. Illud verò quemadmodum de his, ac de propositis magis probabiliter Antiqui tractauerunt, & horum maxime Peripatetici, tibi tunc tentabo monstrare.

De genere. *Cap.* I I.

VIdetur autem neque genus neque species simpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorum quodadmodo se habentiũ ad vnum aliquod & ad se inuicem collectio: secundum quam significationem Romanorum dicitur genus, ab vnius scilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam, quæ ab illo est, cognitionem secundum diuisionem

sionem ab alijs generibus dictum. Dicitur autem & aliter rursus genus, quod est vniuscuiusque generationis principium; vel ab eo qui genuit, vel ab eo, loco in quo quis genitus est. Sic enim Orestem quidem dicimus à Tantalo habere genus, Hylum autem ab Hercole, & rursus, Pindarum quidem Thebanum esse genere, Platonem vero Atheniensem, etenim patria principium quoddam est vniuscuiusque generationis, quemadmodum & pater. Hæc autem videtur promptissima esse significatio. Romani enim dicuntur, qui ex genere discedunt Romuli, & Cecropidæ, qui à Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appelatum est genus vniuscuiusque generationis principium: de hinc etiam & multitudo eorum, qui sunt ab vno principio, vt à Romulo: quam diuidentes & ab illis separantes, dicebamus omnem illam collectionem, Romanorum genus. Aliter autem rursus genus dicitur, cui suponitur species: ad horum fortasse similitudinem dictum. Etenim principium quoddam est huiusmodi genus earum, quæ sub ipso sunt specierum. videtur etiam multitudinem continere omnem, quæ sub ipso sunt, specierum. Tripliciter igitur cum genus dicatur, de tertio apud Philosophos sermo est: quod etiã describentes assignauerunt, Genus esse, dicentes, quod de pluribus & differentibus

specie

ſpecie in eo quod quid eſt prædicatur, vt animal. Eorum enim quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur ſolo ſicut indiuidua, vt Socrates,& hic, & hoc: alia vero de pluribus, quemadmodum genera,& ſpecies, & differentia,& propria,& accidentia communiter, ſed non proprie alicui,eſt autem, genus quidem, vt animal:ſpecies vero, vt homo: differentia autem,vt rationale: proprium,vt riſibile: accidens, vt album,nigrum,ſedere.Ab ijs igitur quæ de vno ſolo prædicantur, differunt genera:eo quòd hæc de pluribus prædicantur. Ab ijs autem rurſus quæ de pluribus: a ſpeciebus quidem,quoniam ſpecies,etſi de pluribus prędicantur, non tamen de differentibus ſpecie, ſed numero.homo enim cùm ſit ſpecies,de Socrate & Platone prædicatur, qui non ſpecie differunt,ſed numero:animal vero, cùm ſit genus,de homine, & boue, & equo prædicatur, qui differunt a ſe inuicem ſpecie,non numero ſolum. A proprio vero differt genus:quoniam proprium quidem de vna ſola ſpecie,cuius eſt proprium prædicatur,& de ijs, quæ ſub ipſa ſpecie ſunt indiuiduis: quemadmodum riſibile de homine ſolo, & de particularibus hominibus : genus autem non de vna ſpecie prædicatur,ſed de pluribus & differentibus.A differentia verò, & ab ijs ,quæ communiter ſunt accidentia, & differt genus: quoniam & ſi de pluribus, & differentibus ſpecie prædicantur
diffe-

differentia,& communiter accidentia, non tamen in eo quod quid est prædicantur, sed in eo quod quale quid est. Interrogantibus enim aliquibus, quid est illud, de quo prædicantur hæc, genus respondebimus, differentias autem & accidentia non respondebimus: non enim in eo quod quid est prædicantur de subiecto, sed magis in eo quod quale quid est; interroganti .n. quale quid est homo, dicimus quod rationale; & quale quid est coruus, dicimus, quod nigrum, est autem rationale quidem differentia, nigrum verò accidens. quando autem quid est homo interrogamur, animal respondemus, est autem hominis genus animal. Quare de pluribus prædicari diuidit genus ab ijs quæ de vno solo eorum, quæ sunt individua, prædicantur. hoc vero, de differentibus specie, separat ab ijs, quæ sicut species prædicantur, vel sicut propria. in eo autem quod quid est prædicari diuidit a differentijs, & communiter accidentibus, quæ non in eo, quod quid est, sed in eo quod quale quid est, vel quomodo se habet vnumquodque prædicatur de ijs, de quibus prædicatur. Nil igitur superfluum, neque minus continet generis dicta descriptio notionis.

De

De Specie. Cap. III.

SPecies autem dicitur quidem & de vniuscuiusque forma: secundum quam dictum est. Prima quidem species digna est imperio. Dicitur autem species, & ea, quæ est sub assignato genere: secundum quam solemus dicere hominem quidem speciem animalis, cùm sit genus animal, album autem coloris speciẽ: triangulum vero figuræ speciem.

Quod si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur, & species dicimus id quod sub assignato genere est: nosse oportet quod, quoniam & genus alicuius est genus, & species alicuius est genus, & species alicuius est species, vtrunq; vtriusque iccirco necesse est in vtrorumque rationibus vtrisque vti.

Assignant ergo & sic speciem. Species est quæ ponitur sub genere: & de qua genus in eo quod quid est prædicatur. Amplius autem sic quoque. Species est, quæ de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid est prædicatur, sed hæc quidem assignatio specialissimæ est, & quæ solum species est, non autem & genus: aliæ verò erunt etiam non specialissimarum. Planum autem erit, quod dicitur hoc modo.

In

In vno quoque prædicamento sunt quædam generalissima, & rursus alia specialissima, & inter generalissima,& specialissima sunt alia, quæ genera & species dicuntur eadem. Est autem generalissimum quidem supra quod nullum aliud sit superueniens genus. Specialissimum autem est, post quod non est alia inferior species. Inter generalissimum autem, & specialissimum alia, quæ genera, & species sunt eadem: ad aliud tamen,& aliud sumpta. Fiat autem in vno quidem prædicamento manifestum quod dicitur. Substantia est quidem & ipsa genus:sub hac autem est corpus, & sub corpore animatum corpus: sub quo animal, sub animali vero rationale: sub quo homo. sub homine vero Socrates, & Plato, & qui sunt particulares homines. Sed horum substantia quidem generalissimum est, & quod genus solum: homo vero specialissimum, & quod solum species. corpus autem species quidem est substantiæ, genus vero animati corporis: sed, & animatum corpus species quidem est corporis, genus vero animalis. rursus animal, species quidem est corporis animati, genus vero rationalis animalis, sed rationale animal species quidem est animalis, genus autem hominis. homo vero species quidem est rationalis animalis, non autem genus particularium hominum, sed solum species, & omne quod ante indiuidua propinque prædicatur,

tur, species erit solum, non etiam genus.

Generum ac specierum in prædicamento Substantiæ ordo.

Genus	Substantia	generalissimum.
Species	Corpus	& genus.
Species	Animatum corpus.	& genus.
Species	Animal	& genus.
Species	Rationale animal.	& genus.
Species	Homo	specialissima.
Particulares	Socrates, & Plato.	homines.

Quemadmodum igitur substantia cum suprema sit, eo quod nihil supra eam sit genus est generalissimum: sic etiam homo cum sit species, postquam non est alia species, neque aliquid eorum, quæ possunt diuidi in species, sed solum indiuidua (indiuiduum enim est Socrates, & Plato, & hoc album) species erit solum, & vltima species, & (vt dictum est) specialissima quæ vero sunt in medio, eorum quidem quæ ante ipsa sunt erunt species: eorum autem: quæ post ipsa sunt, genera. Quare

re hæc quidem duas habent habitudines,eam quæ est ad ea, quæ antecedunt, secundum quam species ipsorum esse dicuntur: & eam, quæ est ad posteriora, secundum quam genera ipsorum esse dicuntur. Extrema vero vnam habent habitudinem. Nam & generalissimũ ad ea, quidem quæ posteriora sunt, habet habitudinem, cùm sit genus omnium id quod est supremum: eam vero, quæ ad superiora nam habet, cũ sit supremum, & primum principiũ, (& vt diximus) supra quod non est aliud superueniens genus. Specialissimum autem vnam habet & ipsum habitudinem, hanc quidẽ, quæ est ad superiora, quorum est species; eam verò, quæ est ad posteriora non diuersam habet habitudinem, sed eandẽ, & species indiuiduorum dicitur, sed species quidem dicitur indiuiduorum, velut ea contines: species autẽ superiorum velutque ab eis continetur. Determinant igitur generalissimũ genus ita, quòd cùm genus sit, non est species, & rursus, supra quod non est aliud superueniens genus. Specialissimã vero speciem sic, quæ cũ sit species nõ est genus: & quam, cũ sit species, in species diuidere non possumus: adhuc autem, & quæ de pluribus & differentibus numero in eo quod quid est prædicatur. Ea vero, quæ in medio sunt extremorum, subalterna vocant genera, & species, & vnumquodq. ipsorum speciẽ esse & genus ponunt: ad aliud tamen, & aliud sum-

ptum

ptum, ea enim quæ sunt ante specialissima vsque ad generalissimum ascendentia, & genera dicũtur, & species subalterna: vt Agamemnonem, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. Sed in familijs quidem plerumque ad vnum reducuntur principium, verbi gratia ad Iouem: in generibus vero & speciebus non sic se habet. Neque enim est commune vnum genus omnium ens: nec omnia eiusdem generis sunt: secundum vnum supremũ genus, quemadmodum dicit Aristoteles: sed posita sint (quemadmodum in prædicamentis dictum est) prima decem genera, quasi prima decem principia. Et si omnia quis entia vocet, æquiuoce, inquiunt, nuncupabit, sed nõ vniuoce. Si enim vnum esset commune omniũ genus ens, vniuoce omnia entia dicerentur: cùm verò decem sint prima, communio secũdum nomen est solum, nõn tamen secundum rationem, quæ secundum nomen est. Decem igitur generalissima quidem sunt: specialissima vero in numero quidem quodam sunt, nõ tamen infinito. Indiuidua autẽ, quæ sunt post specialissima, infinita sunt. Quapropter vsq; ad specialissima a generalissimis descendentes iubebat Plato quiescere: descendere autẽ per media diuidentes specificis differentijs. infinita verò, inquit, relinquenda sunt, neque enim eorum scientiam posse fieri. Descendentibus igitur ad specialissima, necesse est diuiden-

dentes per multitudinē ire : aſcendētibus vero ad generaliſsima neceſſe eſt colligere multitudinem in num. collectiuū. n. multorum in vnā naturā ſpecies eſt, & etiā magis id, quod genus eſt:particularia vero,&ſingularia e cōtrario ſemper in multitudinē diuidūt id,quod vnū eſt: participatione.n.ſpeciei plures homines vnus : particularibus autē & ſingularibus vnus &cōmunis plures, diuiſiuū enim ſemper eſt,quod ſingulare eſt: collectiuū autem & adunatiuū,quod cōmune eſt. Aſsignato autem genere & ſpecie quid ſit vtrumque eorū,& genere quidem vno exiſtēte, ſpeciebus verò pluribus (ſemper enim in plures ſpecie diuiſio generis eſt) genus quidem ſemper de ſpecies prædicatur, & omnia ſuperiora de inferioribus:ſpecies autem neque de proximo ſibi genere,neque de ſuperioribus: neque enim conuertitur. Oportet.n. aut æqua de æquis prædicari : vt hinnibile de æquo aut maiora de minoribus,vt animal de homine:minora vero de maioribus minime, neque enim dices animal eſſe hominem : quemadmodum hominem dicens eſſe animal.De quibus autē ſpecies prædicatur,de ijs neceſſario & ſpeciei genus prædicabitur, & generis genus vſque ad generaliſsimum.ſi enim verum eſt dicere Socratē hominem, hominem autem animal, animal autem ſubſtantiam : veram eſt & Socratem animal dicere, atque ſubſtantiam, ſemper enim

cùm superiora de inferioribus prædicentur, species quidem de indiuiduis prædicabitur, genus autem de & specie, & de indiuiduo: generalissimum vero de genere vel generibus, si plura sint media, & subalterna, & de specie, & de indiuiduo. dicitur enim generalissimũ quidem de omnibus sub se positis generibus, & speciebus, & indiuiduis, genus autem, quod ante specialissimum est, de omnibus specialissimis, & indiuiduis. solum autem species de omnibus indiuiduis indiuiduum autem de vno solo particulari. Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album & hic veniens Sopronisci filius, si solus sit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiusmodi, quoniam ex proprietatibus consistit vnumquodque eorum, quarum collectio numquam in alio eadem erit: Socratis enim proprietates numquam in aliquo alio particularium erunt eædem, eæ vero, quæ sunt hominis proprietates (dico autem eius, qui est communis) erũt in pluribus. magis autem & in omnibus particularibus hominibus, in eo quod homines sunt. Continetur igitur indiuiduum quidem sub specie: species autem sub genere. Totum enim quiddam est genus: indiuiduum autem pars: species vero & totum est & pars. sed pars quidem alterius: totum autem non alterius, sed in alijs in partibus enim totum est. De genere igitur & specie, & quid generalissi-

lissimum, & quid specialissimum, & quæ genera eadem, & species sint, quę etiam indiuidua, & quot modis genus & species dicantur, sufficienter dictum est.

De differentia. *Cap.* IIII.

DIfferentia vero & communiter, & proprie, & proprijssime dicatur. Nam communiter quidem differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate differt quocumque modo, vel à seipso vel ab alio, differt enim Socrates a Platone alteritate, & ipse à seipso, & puero existente & viro facto, & faciente aliquid vel quiescente: & semper in aliquo modo habendi se alteritatibus spectatur. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quã do inseparabili accidente alterum ab altero differt inseparabile vero accidens est, vt cæcitas oculorum, aut nasi curuitas, aut cicatrix cùm ex vulnere occulluerit, Proprijssime autem differre alterum ab altero dicitur, quando specifica differentia differt: quemadmodũ homo ab equo specifica differentia differt, rationalis qualitate. Vniuersaliter ergo omnis differentia addita alicui alteratum facit, sed eæ quidem, quæ & communiter & propriæ sunt alteratum faciunt quæ vero proprijssime aliud. Quæ quidem igitur aliud faciunt, specificæ vocantur: illæ vero quæ alteratum,

simpliciter differentiæ. animali enim adueniens rationalis differentia,aliud fecit:eius autem quod est moueri,alteratum solum a quiescente fecit:quare illa quidem aliud,hæc vero alteratum solum fecit.Secundum igitur aliud facientes differentias diuisiones generū fiunt in species,& definitiones assignātur,quæ sunt ex genere,& huiusmodi differentijs: secundū autem eas, quæ solum alteratum faciunt alteritates solum consistunt, & aliquo modo se habentis permutationes. A superioribus ergo rursus inchoanti, dicendum differentiarum alias quidem esse separabiles, alias vero inseparabiles,moueri enim & quiescere, & ægrum esse, & sanum esse, & quæcumque his proxima sunt, separabilia sunt, at vero aquilinum esse vel simū, vel rationale vel irrationale inseparabilia sunt. Inseparabilium autē aliæ quidem sunt per se, aliæ vero per accidens. nam rationale per se in est homini, & mortale, & disciplinæ esse susceptiuum at verò aquilinum esse, vel simul per accidens, & non per se. Illæ igitur quæ per se sunt in substantiæ ratione accipiuntur. & faciunt aliud. Illæ vero quæ secundum accidens, nec in substantiæ ratione accipiuntur,nec faciunt aliud sed alteratum. Quæ quidem igitur per se, sunt non suscipiunt magis & minus: quæ vero per accidens (& si inseparabiles sint) intentionem accipiunt & remissionem.nam neque

quę genus aut magis aut minus, prædicatur de eo cuius fuerit genus, neque generis differentiæ, secundum quas diuiditur. ipsæ enim sunt, quæ vniuscuiusque rationem complent: esse autem vnicuique vnum,& idem,neque intensionem,neque remissionem suscipiens est. aquilinum autem esse,vel simul,vel coloratū, aliquo modo & intenditur, & remittitur.

Cum igitur tres species differentiæ considerentur; & hæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles:& rursus inseparabilium, hæ quidem sint per se,illæ vero per accidens: rursus earum,quæ per se sunt,differentiarum,aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species,aliæ vero,secundum quas ea quę diuisa sunt specificantur: vt cum per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint, animatum & sensitiuum, rationale, & irrationale, mortale,& immortale, animati quidem, & sensitiui differentia constitutiua est substantiæ animalis (est enim animal substantia animata sensitiua) mortalis vero & immortalis differentia,& rationalis,& irrationalis diuisiuæ sunt animatis differentiæ;per eas enim genera in species diuidimus.

Sed eæ quidem, quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum completiuæ fiunt, & constitutiuæ specierum. diuiditur enim animal rationalis, & irrationalis differentia, & rursus mortalis, & immortalis differentia,

sed rationalis & mortalis differentiæ constitutiuæ fiunt hominis: rationalis vero & immortalis Dei: irrationalis autem & mortalis irrationalium animalium. Sic vero & supremæ substantiæ, cum diuisiuæ sint animati & inanimati differentiæ, & sensitiui & insensitiui, animata quidem & sensitiua, iuxta substantiam sumptæ animal perfecerunt: animata vero & insensitiua perfecerunt plantam. Quoniam ergo eædem aliquo modo quidem acceptæ fiunt constitutiuæ, aliquo modo autem diuisiuæ, specificæ omnes vocantur, & his maximè opus est ad diuisiones generum, & ad definitiones: sed non his, quæ secundum accidens inseparabiles sunt, neque etiam magis ijs, quæ sunt separabiles. Quas etiam determinantes dicunt. Differentia est, qua abūdat species a genere, homo enim plus habet quàm animal, rationale & mortale: animal enim nihil horum est. Nam vnde species haberent differentias. Neque verò omnes oppositas habet, quoniam idem simul habebit opposita. Sed, quemadmodum censent, potestate quidem habet omnes eorum, quæ sub se sunt, differentias, actu verò nullam, ac si neq; ex ijs, quæ non sunt, aliquid fit, neque opposita circa idem erunt. Definiunt autem eam, & hoc modo: Differentia est, quæ de pluribus & differentibus specie in eo quod quale quid est prædicatur. rationale enim, & mortale de homi-

homine prædicatum in eo quod quale quid est homo dicitur: sed non in eo quod quid est, quid est enim homo, nobis interrogatis, conueniens dicere animal: quale autem animal inquisitis quod rationale & mortale est conuenienter assignabimus. Rebus enim ex materia & forma constantibus, vel secundũ proportionem ad materiam & formam, constitutionem habentibus, quemadmodum statua ex materia quidem est ære, ex forma autem figura: sic & homo communis & specialis ex materia quidem proportionaliter consistit ex genere, ex forma autem differentia. totum autem hoc, animal rationale mortale, homo est, quemadmodum illic statua. Describunt autem & hoc modo. Differentia est quod aptum natum est diuidere ea, quæ sub eodem genere sunt. rationale enim & irrationale hominẽ & equum, quæ sub eodem genere sunt, quod est animal, diuidunt. Assignant autem & hoc modo. Differentia est, qua differunt a se singula. namque homo, & equus secundum genus non differunt: sumus enim animalia nos, & equi: sed additum rationale disiunxit nos ab illis, & rationales sumus & nos, & Dij: sed mortale appositum disiunxit nos ab illis. Ex actius autem pertractantes ea, quæ ad differentiam pertinent, dicunt non quodlibet diuidentium ea, quæ sub eodem genere sunt, esse differentiã sed quod adesse conducit, & quod quid erat es

se, & quod rei pars est. Neque enim quod natum est nauigare, est hominis differentia, & si sit proprium hominis, dicere enim possumus animalium hæc quidem apta esse ad nauigandum illa verò minimè, diuidentes hominem ab alijs: sed aptum natum esse ad nauigandũ, non est substãtiæ completiuum, nec eius pars, sed aptitudo solum ipsius, iccirco, quia non est talis differentia, quales sunt, quæ specificæ dicuntur differentiæ. Erunt ergo specificæ differentiæ, quæcunque alteram faciunt speciem, & quæcumque in eo quod quid erat esse accipiuntur. Et differentia quidem tot sufficiant.

De Proprio. Cap. V.

PRoprium vero quadrifariam diuidunt. Nam & id, quod soli alicui speciei accidit, & si non omni proprium dicitur: vt homini medicum esse, vel geometram. Et quod omni accidit speciei, etsi non soli: quemadmodum homini esse bipedem. Et quod soli & omni, & aliquando vt omni homini in senectute canescere. Quartum autem id, in quo conuenerunt & soli, & omni, & semper: quemadmodum homini esse, risibile: nam & si non semper rideat, tamen risibilis dicitur: non quòd rideat semper; sed quòd semper aptus natus sit vt rideat hoc autem ei semper connaturale est, quemadmodum, & equo hinnibile. Hæc

autem

autem & propriè propria dicuntur, quoniam etiam conuertuntur. si quid enim equus hinnibile est; & si quid hinnibile est, equus est.

De Accidente. Cap. VI.

Accidens autem est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: hoc enim ipsius separabile est, illud vero inseparabile. dormire quidem separabile accidens est, nigrum verò esse inseparabiliter coruo, & Æthiopi accidit. Potest enim intelligi & coruus albus, & æthiops abijciens colorem, præter subiecti corruptionē. Definiunt autem sic quoq. accidens est quod contingit eidem inesse & non inesse. Et quod neque genus est, neque differentia, neque species, neque proprium: semper autem est in subiecto subsistens.

ARI-

ARISTOTELIS STAGIRITAE

PERIPATETICORVM Principis prædicamenta,

Seuerino Boetio interprete.

SVMMA LIBRI.

De quibusdam tanquam suppositis, ad prædicamentorum doctrinam conferentibus. De prædicamentis ipsis. De consequentibus quibusdã ad ipsa prædicamenta: ac de nonnullis vocibus, de quibus mentio facta est in prædicamentis.

TRACTATVS PRIMVS.

De Aequiuocis, vniuocis, & denominatiuis, eorum etiam quæ dicuntur diuisio. Cap. I.

Equiuoca dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum nomen verò substantiæ ratio diuersa: vt animal, & homo, & quod dictum est. horum enim, solum nomen commune est, secundum nomen verò substantiæ,

ratio

ratio diuersa. Si enim quis assignet quid sit eorum vtrunque quò animal est, propriam assignabit vtriusque rationem. Vniuoca verò dicuntur, quorum & nomen commune est & secundum nomen eadem substantiæ ratio: vt animal & homo, atque bos: comuni. n. nomine horum vtrunque animal nuncupatur, & est ratio substantiæ eadem. Si quis enim assignet vtriusque rationem, quid vtrunque est, quò animal est, eandem assignabit rationem. Denominatiua verò dicuntur, quæcunque ab aliquo, differentia casu, secundum nomen habent appellationem: vt à grammatica grammaticus, & a fortitudine fortis. Eorum quæ dicuntur, alia quidem secundum complexionem dicuntur, alia verò sine complexione.

Ea igitur quæ secundum complexionem dicuntur, sunt, vt homo currit, homo vincit. Ea verò quæ sine complexione dicuntur, sunt vt homo, bos, currit, vincit.

Eorum quæ sunt, diuisio. *Cap. II.*

EOrum quæ sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur, in subiecto verò nullo sunt. vt homo de subiecto quidem dicitur quodam homine in subiecto verò nullo est. Alia autem in subiecto quidem sunt, de subiecto autem nullo dicũtur. In subiecto vero esse dico, quod cum in aliquo sit, non sicut quædam pars, im

posi-

possibile esse sine eo in quo est: vt quædam grammatica in subiecto quidem est in anima, de subiecto verò nullo dicitur. & hoc album in subiecto quidem est corpore: omnis enim color in corpore est: de subiecto autem nullo dicitur. Alia verò de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt, vt scientia in subiecto quidem est in anima, de subiecto verò dicitur, vt de grammatica. Alia verò neque in subiecto sunt, neque de subiecto aliquo dicuntur: vt quidam homo, & quidam equus: nihil enim talium neque in subiecto est, neque de subiecto aliquo dicitur. Simpliciter autẽ quæ sunt indiuidua, & vnum numero de subiecto nullo dicuntur: in subiecto autem nihil aliqua prohibet esse, quædam enim grammatica in subiecto est, at de subiecto nullo dicitur.

Com-

Complexionum consistentium, & inconsistentium descriptio.

Substantia. *Inconsistens.* *Accidens.*

De subiecto dicitur, & in subiecto non est.

Neq; de subiecto dicit.

& in subiecto est.

De subiecto non dicitur, & in subiecto est.

De subiecto dicitur

Neq; in subiecto est.

Vniuersale. *Inconsistens.* *Particulare.*

Regula in prædicatis essentialibus. Cap. III.

QVando alterum de altero prædicatur, vt de subiecto, quæcumque de eo quod præ-

prædicatur dicuntur, omnia etiam de subiecto dicentur: vt homo de homine quodã prædicatur, animal verò de homine: ergo & de quodam homine animal prædicabitur: quidam enim homo, & homo est, & animal.

Regula genera non subalterna à subalternis distinguens. Cap. IIII.

DIuersorum generum & non subalternatim positorum diuersæ sunt species & differentiæ: vt animalis, & scientiæ: animalis enim differentiæ sunt, gressibile, bipes, & volatile, & aquatile, scientiæ verò nulla earum est neque enim scientia à scientia differt, in eo quod bipes est. Subalternorum verò generũ nihil prohibet easdem esse differentias: superiora enim de ijs, quæ sub ipsis sunt generibus prædicantur: quare quotcunque differentiæ prædicati fuerint, totidem & subiecti erunt.

Incomplexorum in decem prædicamenta diuisio: Quomodòque affirmationem, aut negationem constituat. Cap. V.

EOrum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque, aut substãtiam significat, aut quantum, aut quale, aut aliquid, aut vbi, aut quando, aut situm esse,

esse, aut habere, aut agere, aut pati. Est autem substantia quidem, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum autem vt bicubitum, tricubitum. Quale vt album, grammaticum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius. Vbi verò, in foro, in lycio. Quando autem, vt heri superiore anno. Situm verò esse, vt iacet sedet. Habere autem, vt calceatum esse, armatum esse. Agere verò, vt secare, vrere. Pati, vt secari, vri, Singula igitur eorum quæ dicta sunt, ipsa quidem secundum se in nulla affirmatione dicuntur, vel negatione: horum autem ad se inuicem complexione affirmatio, vel negatio fit. Omnis enim affirmatio, aut negatio videtur vel vera, vel falsa esse: eorum autem, quæ secundum nullam complexionem dicũtur, nullum neque verum, neque falsum est: vt homo, album, currit, vincit.

TRACTATVS SECVNDVS.

De substantia. Cap. I.

SVbstantia autem est, quæ proprie, & principaliter, & maximæ dicitur, quæ neque de subiecto aliquo dicitur: neque in subiecto aliquo est: vt quidam homo, & quidam equus. Secundæ autem substantiæ dicuntur species, in quibus eæ, quæ principaliter substantiæ dicuntur, insunt: & hæ quidem, & harum specierum

rum

rum genera. Vt quidam homo in specie quidem est in homine, genus vero speciei animal secundæ igitur hæ substantiæ dicuntur, vt est homo, atque animal. Manifestum est autem ex ijs, quæ dicta sunt, quòd eorum quæ de subiecto dicuntur, necessæ est & nomen & rationem de subiecto prædicari: vt homo de subiecto quodam homine dicitur: prædicatur etiã & nomen: hominem enim de quodam homine prædicabis. & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo est, & animal: quare & nomen & ratio de subiecto prædicabitur. Eorum vero quæ in subiecto sunt, in plurimis quidem neque nomen, neque ratio prædicatur de subiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de subiecto rationem verò impossibile est vt album cùm in subiecto sit corpore, prædicatur de subiecto: dicitur enim corpus album, ratio verò albi numquam de corpore prædicabitur. Alia verò omnia aut de subiectis dicuntur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum est ex ijs, quæ per singula proponuntur, vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine animal prædicabitur nam si de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rursus color in corpore est: ergo & in quodam corpore. Nam si non in aliquo esset singulorum, nec omnino in
cor-

corpore. Quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantijs, aut in subiectis eis sunt. Non ergo existentibus primis substātijs, impossibile est aliquid aliorum esse. Secūdum verò substantiarum, magis substantia est species, quàm genus: propinquior enim est primæ substantiæ. Si quis enim assignet primam substantiam quid est, euidentius & conuenientius assignabit, speciem quàm genus assignans, vt hominem quemdam aliquis assignans manifestius assignabit, hominem quā animal assignans. Illud enim proprium magis cuiusdam, hominis hoc autem cōmunius, & cùm quandam arborem assignauerit, manifestus assignabit, assignando arborem quàm plantā. Amplius, primæ substantiæ, ideo quod alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia vel de ipsis prædicantur, vel in ipsis sunt, propter hoc maxime substantiæ primæ dicuntur quēadmodum autem primæ substantiæ ad alia omnia se habent, sic & species ad genus se habet. subijcitur enim species generi; genera enim de speciebus prædicantur; species autē cum generibus non conuertuntur.

Quare & ex his species genere magis substantia est. Ipsarum vero specierum, quæcunque non sunt genera, nihil magis alterum altero substantia est: nihil enim familiarius assignabis de quodam homine, hominem assignando, quàm de quodam equo, equum.

X Simi-

Similiter autem & in primis ſubſtantijs nihil magis alterũ altero ſubſtantia eſt: nihil enim magis quidam homo ſubſtantia eſt quàm quidam bos. Merito igitur poſt primas ſubſtantias ſola aliorum omnium ſpecies, & genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Sola enim hæc, eorum quæ prędicantur, primam ſubſtantiam indicant: quendam enim hominem ſi quis aſſignauerit quid eſt, ſpeciem quidem quàm genus aſsignando familiarius demonſtrabit, & manifeſtius faciet hominem aſsignandò, quã animal: aliorum verò omnium quicquid aſsignauerit quis, aſsignabit extranee, velut album aut currit, aut aliud quodcumque taliũ aſsignans.

Quare merito hæ ſolæ aliorũ ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Amplius, primæ ſubſtantiæ, eo quod alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propriiſsimæ ſubſtantiæ dicuntur: ſicut autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent ita genera & ſpecies primarum ſubſtantiarum ad reliqua omnia ſe habent: de his enim reliqua omnia prædicantur: quemdam enim hominem dices grammaticum eſſe; ergo & hominem, & animal grammaticum dices: ſimiliter autem & in alijs, Commune autem omni ſubſtantiæ eſt in ſubiecto non eſſe. Prima namque ſubſtantia, nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum vero ſubſtan-

ſtantiarum conſtat quidem etiam ſic, quod nulla eſt in ſubiecto. homo enim de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt, neque enim in quodam homine homo eſt, ſimiliter autem,& animal de ſubiecto quidem dicitur quodam homine, non eſt autem animal in quodam homine. Amplius, eorum,quæ in ſubiecto ſunt,nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari;rationem vero impoſsibile eſt:ſecundarum vero ſubſtantiarum de ſubiecto & ratio prædicatur,& nomen;rationem enim hominis de quodam homine prædicabis,& animalis ſimiliter: quare non erit eorum ſubſtantia, quæ ſunt in ſubiecto. Non eſt autem proprium ſubſtantiæ hoc, ſed & differentia eorum eſt quæ non ſunt in ſubiecto. bipes enim & greſsibile de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto verò non eſt, neque enim in homine eſt bipes, neque greſsibile. Ratio quoque differentiæ de illo prædicatur. de quocumque ipſa differentia dicitur; velut ſi greſsibile de homine prædicatur,& ratio greſsibilis de homine prædicabitur; eſt enim homo greſsibilis. Non conturbent autem nos ſubſtantiarum partes, quæ ita ſunt in toto, quaſi in ſubiecto ſint;ne forte cogamur eas non eſſe ſubſtantias confiteri;non enim ita ea quæ ſunt in ſubiecto dicebantur quaſi vt partes ineſſent alicui. Ineſt autem ſubſtantijs, & differentijs omnia

vniuoce prædicari. Omnia enim quæ ab his prædicata sunt, aut de indiuiduis prędicantur aut de speciebus; a prima namque substantia nulla est prædicatio. de nullo enim subiecto dicitur. Secundarum vero substantiarum species quidem de indiuiduo prædicatur: genus vero & de speciebus, & de indiuiduis. similiter autem & differentiæ & de speciebus, & de indiuiduis prædicantur. Et rationem quoque suscipiunt primæ substantiæ specierum, & generum, & species generis: quæcumque enim de prædicato dicuntur, eadem & de subiecto dicentur. similiter autem rationem differentiarum suscipiunt & species, & indiuidua. vniuoca autem erunt, quorum & nomen commune est, & ratio eadem. Quare omnia quæ a substantijs & differentijs sunt, vniuoce prædicantur. Omnis autem substantia videtur hoc aliquid significare.

In primis igitur substantijs indubitabile, & verum est, quod hoc aliquid significant, indiuiduum enim & vnum numero est quod significatur. In secundis vero substantijs videtur quidem similiter appellationis figura hoc aliquid significare, quando quis dixerit hominem vel animal: non tamen verum est, sed magis quale aliquid significant; neque enim vnum est quod subiectum est, quemadmodũ prima substantia: sed de multis homo dicitur, & animal. Non autem simpliciter quale quid

ſignificat,quemadmodum album (nihil enim aliud ſignificat,album, quam qualitatem) at ſpecies & genus circa ſubſtantiam qualitatē determinant. qualem enim quādam ſubſtantiam ſignificant. plus autem in genere determinatio fit,quàm in ſpecie. dicens enim animal plus complectitur, quàm qui hominem. Ineſt autem ſubſtantijs nihil illis eſſe contrarium. Primæ enim ſubſtantiæ quid erit contrarium, vt cuidam homini, vel cuidam animali? at verò nec homini nec animali aliquid eſt contrarium. Non eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium: ſed etiam multorum aliorum, vt quantitati. bicubito enim vel tricubito nihil eſt contrarium. at vero nec decem, nec alicui talium. Niſi forte quis multum pauco dicat eſſe contrarium, vel magno paruo. determinatorum vero quantorum nullum nulli eſt contrarium. Viditur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus.

Dico autem, non quòd ſubſtantia non eſt à ſubſtantia magis & minus ſubſtantia (hoc enim dictum eſt quod eſt) ſed quod vnaquæq. ſubſtantia hoc ipſum quod eſt,non dicitur magis & minus. vt ſi eſt eadem ſubſtantia homo non erit magis & minus homo, neque ipſe ſeipſo, neque alter altero, non enim eſt alter altero magis homo: ſicut eſt album alterum altero magis & minus album, & bonum alterum altero magis & minus bonum : ſed &

ipsum seipso magis, & minus dicitur, vt corpus cum sit album, magis nunc album esse dicetur quàm prius: & cùm calidum sit, magis & minus calidum dicitur. substantia vero nõ dicitur magis neque minus. nihil enim homo magis, nunc homo quàm prius dicitur; neque aliorum quidquam, quæcumque substantiæ sunt. Quapropter non recipiet substantia magis & minus. Maximè verò proprium substantiæ esse videtur, cum vnum & idem numero sit, contrariorum susceptiuum esse. quale enim alijs quidem non habet quisquam, quod proferat tale. quæcumque non sunt substantiæ; quod cum sit vnum numero, susceptibile contrariorum sit. velut color, qui est vnus & idem numero, non dicitur albus & niger; neque eadem actio & vna numero, praua & studiose: similiter autem & in alijs, quæcumque non sunt substantiæ. Substantia verò, cum vnum & idem numero sit, susceptiua contrariorum est: vt quidam homo cum vnus & idem sit, aliquando quidem albus, aliquando fit niger, & calidus, & frigidus, & prauus est studiosus. in alijs autem nullis aliquid tale videtur. Nisi quis forsitan instet, dicens orationem & opinionem contrarium, esse susceptibilia. eadem enim oratio vera, & falsa videtur esse. veluti si vera sit oratio, sedere quempiam, eo surgente ipsa eadem falsa erit, similiter autem & de opinione. si quis enim verũ

putet

putet aliquem sedere, surgente eó, falso putabit, eandem de ipso opinionem habens. Sed si quis & hoc suscipiat, tamen modo differt. Nã ea, quæ in substantijs sunt, ipsa quidem mutata susceptibilia sunt contrariorum. frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrum ex albo, & studiosum ex prauo; similiter autem & in alijs vnum quodque eorum mutationem suscipiens, susceptibile contrariorum est. Oratio autem & opinio, ipsa, quidem immobilia omnino perseuerant; cùm vero res mouetur, contraria circa ipsa fiunt. oratio namque eius quòd sedeat aliquis, permanet eadem: cum verò res mota sit ali quando quidem vera, aliquando autem falsa dicitur, similiter autem est in opinione. Quapropter saltem modo proprium substantiæ est, vt secundum mutationem sui ipsius susceptibilis sit contrariorum. Siquis autem recipiat etiam hæc, orationem & opinionem susceptibilia esse contrariorum non est hoc verum. Oratio namque & opinio non eo quòd ipsa aliquid recipiant, contrariorum susceptibilia esse dicuntur: sed eo quòd circa alterum aliqua passio facta sit. nam eo quòd res est, aut non est, eò etiam oratio vera vel falsa esse dicitur, non eo quod ipsa susceptibilis sit contrariorum, simpliciter enim a nullo, neque oratio, neque opinio mouetur. quapropter nõ erunt susceptibilia contrariorum, cùm nulla

contrarij sit passio in eis facta. Verum substātia eo quod ipsa contraria recipiat, hoc susceptibilis esse contrariorum dicitur. languorē enim & sanitatem suscipit. & candorem & nigredinem: & vnumquodque talium ipsa suscipiendo, contrariorum susceptibilis esse dicitur. Quare proprium erit substantiæ hoc, cū vnum, & idem numero sit secundum sui ipsius mutationem susceptibilem contrariorum esse. De substantia quidem hæc dicta sint.

De Quanto. Cap. II.

QVanti autem aliud quidem est discretū, aliud autem continuum: & aliud quidē ex habentibus positionem ad se inuicem in ipsis, partibus constat, aliud autem ex non habentibus positionem. Est autem discretum quidem vt numerus & oratio continuū vero, vt linea, superficies, corpus, amplius autem præter hæc locus & tempus.

Partium etenim numeri nullus est communis terminus, ad quem copulantur partes eius. vt quinque, si sunt denarij partes, ad nullum terminum communem copulantur quinque, & quinque, sed semper discreta sunt. & tria & septem ad nullum communem terminum copulantur. neque omnino habeas in numero communem terminum partium accipere,

re, sed semper discretæ sunt: quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autem & oratio: quod etenim quantum est oratio, manifestum est: mensuratur enim syllaba breui, & longa. dico autem cum voce orationem factam: ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur: non enim est communis terminus, ad quem syllabæ copulentur: sed vnaquæque diuisa, est ipsa secundum seipsam. Linea vero continua est: est enim sumere communem terminum punctum, ad quem partes eius copulentur: & superficiei, lineam: plani namque partes ad aliquem communem terminum copulantur: similiter autem & in corpore habeas sumere communem terminum lineam vel superficiem, ad quam corporis partes copulantur. Est autem talium & tempus & locus: præsens enim tempus copulatur ad præteritum & ad futurum. rursus locus continuorum est: locum enim quendam partes corporis obtinent, quę ad communem terminum copulantur: ergo & loci partes, quæ obtinet singulas corporis partes; ad eundem communem terminum copulantur, ad quem, & corporis partes. quapropter continuus erit, & locus: ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur. Amplius autem, alia quidem constant ex partibus quæ in eis sunt, positionem habentibus ad se inuicem, alia

autem

autem ex non habentibus positionem. vt lineæ quidem partes positionem habent ad se inuicem. singulę namque earum sitæ sunt alicubi; & habeas vnde distinctè sumas, & assignes vbi singulæ sitæ sint in plano, & ad quam partem reliquarum copulantur. similiter autem & partes plani positionem habent aliquā similiter namque assignaretur vnaquæque vbi iacet: & quæ copulantur ad se inuicem, sed, & solidi partes similiter, & loci. In numero autem non poterit quisquam ostendere quemadmodum partes eius positionem aliquam habent ad se inuicem, aut vbi iacent, aut quæ partes ad se inuicem connectuntur. Neque eæ quæ temporis sunt. nihil enim permanent partes temporis: quod autem non est permanens, quomodo positionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quemdam dices habere: eò quod aliud quidem prius ut tēporis, aliud vero posterius. Sed & in numero similiter: eo quod prius numeratur vnus quàm duo, & duo quàm tria; & sic habebunt aliquem ordinem: positionem vero non omnino accipies. Sed & oratio similiter. nulla enim remanet partium. sed dictum est simul, & non est hoc amplius assumere; quapropter non erit uulla positio partium eius; si quidem permanet. Igitur alia ex habentibus positionem partibus constant; alia ex non habentibus positionem. Propriæ autem quanta hæc dicuntur sola quæ dicta sunt;

alia

alia vero omnia secundum accidens. ad hæc enim aspicientes & alia dicimus quanta; vt multum dicitur album; eo quòd superficies multa sit; & actio longa, eò quod tempus multum sit, & motus, motus multus. Neque enim horum singulum per se quantum dicitur, vt si quis assignet quanta actio est, tempore definiet annuam, vel sic aliquo modo assignas, & album quantum quid sit assignas, superficie definiet; quanta enim fuerit superficies, tantũ album esse diceret. quare sola propriæ secundum seipsa dicuntur quanta, quæ dicta sunt; aliorum vero nihil per se; sed si forte per accidens. Amplius, quanto nihil est contrarium. In definitis enim manifestum est quod nihil est contrarium; vt bicubito vel tricubito vel superficiei, vel alicui talium. nihil enim illis est contrarium. Nisi quis forte dicat multum pauco esse contrarium vel magnum paruo. Horum autem nihil est quantum, sed magis eorum quæ sunt ad aliquid. nihil enim ipsum perseipsum magnum vel paruum dicitur, sed eo quòd ad alterum refertur vt mons quidẽ paruus dicitur, milium verò magnum; quod hoc ijs quæ sunt sui generis maius sit, illud vero ijs quæ sui sunt generis minus: ergo ad alterum est eorum relatio. nam si per seipsum magnum vel paruum diceretur, numquam mons quidem aliquando paruus, milium vero magnum diceretur rursus in vico quidem plures

ho-

homines esse dicemus, Athenis vero paucos, cum sint illis multo plures. & in domo quidē multos, in theatro vero paucos, cum sint plures. Amplius, bicubitum quidem, & tricubitū, & vnumquodque talium quantum significat: magnum vero vel paruum non significat quātum, sed magis ad aliquid: quoniam ad alterum consideratur & magnum & paruum. quare manifestum est, quòd ipsa sunt eorum quæ aliquid. Amplius, siue aliquis ponat quanta esse hæc siue non ponat, nihil est in illis contrarium, quod enim non potest sumi per seipsum, sed ad alterum refertur, quomodo hic aliquid erit contrarium? Amplius autem, si sunt magnum & paruum contraria, continget idē simul contraria suscipere, & ea ipsa sibimet esse contraria contingit, enim simul idē paruum esse & magnum. est.n. ad hoc quidē paruum, ad aliud vero idipsum magnum, quare idem & paruum & magnum eodem tempore esse contigit: quare simul contraria suscipere. Sed nihil est, quod videatur simul contraria suscipere posse, vt in substantia quidem: susceptibilis enim contrarium esse videtur, sed nullus simul sanus est & æger, neque albū, & nigrum est simul: nihilque aliud simul contraria suscipiet. Et eadem sibi ipsis contingit esse contraria: nam si est magnum paruo contrarium: ipsum autem idem simul est magnū & paruum: ipsum sibi erit contrarium, sed im

pos-

pofsibile eſt aliquid ſibi ipſi eſſe contrarium : non eſt igitur magnum paruo contrarium, neque multum pauco. Quare niſi & eorum quæ ad aliquid hæc quid dicat, ſed quanti, nihil contrarium habebunt. Maxime autem circa locum eſſe videtur contrarietas quanti. ſurſum enim ei, quod eſt deorſum cõtrarium ponunt:locum qui in medio eſt,deorſum dicẽtes, eo quòd plurima diſtantia eſt medij ad mundi terminos. Videntur autem & aliorũ contrariorum ad his afferre definitionẽ, quæ enim plurimum a ſe inuicem diſtant eorum quæ ſunt ſub eodem genere,contraria eſſe definiunt.Non videtur autem quantum ſuſcipere magis & minus: vt bicubitum.neque.n.alterum altero magis bicubitum. neque in numero: vt tria quàm quinque nihil magis quinque aut tria dicuntur,neque quinque quam tria. nec tempus alterum altero magis tẽpus dicitur,nec in nullo eorum,quæ dicta ſunt omnino,magis & minus dicitur.Quare quantum non ſuſcipit magis & minus.Proprium autem maxime quanti eſt, quòd æquale & inæquale dicitur. Vnumquodq. enim eorum quæ dicta ſunt quantorum, æquale & inæquale dicitur. vt corpus, æquale & inæquale dicitur. & numerus & tempus æquale & inæquale dicitur. ſimiliter autem & in alijs, quæ dicta ſunt, vnumquodq. æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero quæcũq. quanta non ſunt

non

non prorsus videbitur æquale,& inæquale dici. vt dispositio æqualis & inæqualis non omnino dicitur,sed magis similis,& dissimilis,& album æquale & inæquale non omnino dicitur,sed simile vel dissimile. Quare quanti maxime sit proprium, æquale & inæquale dici.

De his quæ ad aliquid.
Cap. III.

AD aliquid vero talia dicuntur, quæcumque hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, vt maius hoc ipsum quod est alterius dicitur; aliquo enim maius dicitur,& duplum alterius dicitur hoc ipsum quod est; alicuius enim duplum dicitur. similiter autem & alia, quæcunque huiusmodi sunt. At vero sunt etiam & hæc ad aliquid; vt habitus, dispositio, sensus, scientia, positio, hæc enim omnia, quæ dicta sunt, hoc ipsum quod sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, & non aliud quidam. habitus enim alicuius habitus esse dicitur,& scientia, alicuius scientia,& positio alicuius positio;& alia quoque similiter. Ad aliquid igitur sunt, quæcumque hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodo libet aliter ad alterum. vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mons dicitur ad aliquid)& simile alicui simile,& cætera ta-

lia

lia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus,& statio,& sessio positiones quędam. positiones vero ad aliquid sunt. iacere autem & stare vel sedere, ipsa quidem non sunt positiones: denominatiue vero dicuntur ab ijs,quæ dictæ sunt,positionibus. Inest autē & contrarietas in ijs quæ sunt ad aliquid: vt virtus vitio contrarium,cum sit vtrunque eorum vt aliquid: & scientia ignorantiæ. Non autē omnibus ijs, quæ sunt ad aliquid insunt contraria. duplici enim nihil est contrarium, neque triplici,neque vlli talium. Videntur autem & magis & minus ea quæ ad aliquid sunt suscipere. simile enim & dissimile magis & minus dicitur: & æquale & inæquale magis, & minus dicitur,cùm vtrunque sit ad aliquid. simile enim alicui simile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia quæ sunt ad aliquid suscipiunt magis & minus duplum enim non dicitur magis & minus duplum,nec aliquid talium. Omnia autem quæ sunt ad aliquid,ad cōuertentiam dicuntur;vt seruus domini seruus: & dominus serui dominus esse dicitur,& duplum dimidij duplum:&dimidium dupli dimidium. & maius minore maius: & minus maiorem minus, similiter autem & in alijs.Sed casu aliquotiens different secundum locutionem, vt scientia scibilis scientia dicitur:& scibile scientia scibile, & sensus sensibilis sensus: & sensibile sensu sensibile. At vero

ali-

aliquotiens non videbitur conuerti: nisi conuenienter ad quod dicitur assignetur, sed peccet is qui assignat. vt ala si assignetur auis, non conuertitur vt sit auis alæ non .n. prius conuenienter assignatum est ala auis. neque enim quatenus auis est, eatenus ala ipsius dicitur: sed eo quòd alata est. multorum enim & aliorum alæ sunt, quæ non sunt aues. Quare si assignetur conuenienter, & conuertitur; vt ala alati ala est: & alatum ala, alatum. Aliquotiens autem forte & nomen fingere necesse erit: si non fuerit nomen impositum ad quod conuenienter assignetur: vt temo si assignetur nauigij, non est assignatio conueniens. neque enim eo quod nauigium est, eo ipsius temo dicitur. sunt enim nauigia, quorum temones non sunt. quare non conuertitur: nauigium enim non dicitur temonis nauigium. Sed forte conuenientior assignatio erit, si sic quodammodo assignetur: temo temonalæ rei temo est, aut quomodocunque aliter. nomen enim non est positum, & conuertitur si conuenienter assignetur: temonatum enim temone temonatum est. Similiter autem, & in alijs vt caput conuenientius assignabitur capitati caput, quàm si animalis assignetur neque enim eo quòd est animal, caput habet. multa enim animalia sunt capita non habentia. Sic autem fortasse facillime quis sumet, quibus posita non sunt nomina, si ab ijs quæ pri-

prima sunt, & ijs ad quæ conuertuntur, nomina ponantur: vt in ijs quæ prædicta sunt, ab ala alatum, a temone temonatum. Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur, si conuenienter assignentur, ad conuertentia dicuntur. quoniam si ad quolibet aliud assignantur & & non ad id ad quod dicuntur, non conuertuntur dico autem, quoniam neque eorum quæ in confesso ad conuertentia dicuntur, & nomina eis posita sunt. nihil conuertitur, si ad aliquid eorum quæ sunt accidentia assignentur, & non ad id ad quod dicuntur, vt seruus, si non domini assignetur, sed hominis vel bipedis, vel cuiuscunque talium, non conuertitur. neque enim dici potest homo est serui homo. non enim conueniens est assignatio. Amplius si quidem conuenienter assignetur ad quod dicitur, omnibus alijs sublatis, quæcumque accidentia sunt: relicto autẽ solo illo ad quod assignatum est conuenienter, semper ad ipsum dicetur. vt si seruus ad dominum dicitur: circunscriptis omnibus, quæ accidentia sunt domino, vt esse bipedem, vel scientiæ susceptibilem, vel hominem, relicto vero solo quod dominus est, semper seruus ad ipsum dicetur: seruus enim domini seruus dicit. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur assignetur: circumscriptis omnibus alijs, relicto autem eo solo, ad quod assignatum est; non dicetur ad ipsum. assi-

ſcientiam, ſcientia verò ſimul non aufert ſcibile nam ſi ſcibile non erit ſcientia. nullus enim erit ſcientia. ſcientia vero ſi non ſit nihil prohibet eſſe ſcibile. vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nondum eſt: ipſa verò ſcibilis eſt. Amplius animali quidem ſublato non erit ſcientia: ſcibilum vero plurima eſſe contigit. Similiter autem his ſeſe habent ea quæ de ſenſu ſunt. ſenſibile enim prius quam ſenſus eſſe videtur. ſublatũ enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum: ſenſus verò ſenſibile non ſimul aufert. ſenſus enim circa corpus & in corpore ſunt. ſenſibile autem ſublato, aufertur & corpus. ſenſibile enim corpus eſt, cum autem corpus non ſit, aufertur, & ſenſus. quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum. ſenſus vero ſenſibile non ſimul aufert: ſublato enim animali, ſenſus quidem aufert. ſenſibile autem erit corpus: vt calidum dulce: amarum, & omnia alia quæcumque ſunt ſenſibilia. Amplius ſenſus quidem ſimul cum ſenſitiuo fit: ſimul enim fit animal, & ſenſus: ſenſibile vero ante animal aut ſenſum eſt. ignis enim, & aqua, & alia huiuſmodi, ex quibus ipſum animal conſtat, ante ſunt quam animal omnino ſit aut ſenſus: quare prius ſenſibile, quàm ſenſus eſſe videbitur.

Habet autem dubitationem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodũ videtur, ſi hoc contingat ſecundum quaſdam

ſecundas ſubſtantias. Nam in primis ſubſtantijs verum eſt: nam neque tota, neque partes primarum ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid: nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo neque quidam bos alicuius quidam bos. Similiter autem & partes. quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, ſed alicuius manus. & quoddam caput, non dicitur alicuius quoddam caput, ſed alicuius caput.

Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs, atque hoc quidem in pluribus, vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſsio dicitur. in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt quoniam non ſunt ad aliquid. In aliquibus vero ſecundis ſubſtãtijs habet dubitationem vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & ſingula huiuſmodi. quare hæc fortaſſe ad aliquid eſſe videbuntur. Si igitur ſufficienter eorum quæ ſunt ad aliquid, definitio aſsignata eſt, aut omnino difficile, aut impoſsibile eſt oſtendere quòd nulla ſubſtantia eorum quæ ſunt ad aliquid dicitur. ſi autem non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid quodammodo ſe habere, fortaſſe aliquid contra iſta dicetur. Prior vero definitio ſequitur quidem omnia ea quæ ſunt ad aliquid, nõ tamen in ipſis idem eſt: cum eo quod eſt eſſe

ad

ad aliquid, ipsa quæ sunt aliorum dicantur. Ex his autem manifestum est quòd si quis aliquid eorum quæ sunt ad aliquid, definite sciet & illud ad quod dicitur, definite sciturus est. Manifestum igitur & ex ipsis est. si enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid est (est autem esse ijs, quæ ad aliquid sunt, idem ac ad aliquid aliquo modo se habere) & illud nouit, ad quod hoc aliquo modo se habet. si enim non non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo se habet: neque si ad aliquid hoc aliquo modo se habet, nosscet. Sed & in singulis palam hoc est. vt si quid nouit quis definite, quod duplum est, & cuius duplum est, mox definite nouit si enim nullius definitorum nouit ipsum duplum esse, neque si sit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid si nouit quis quod melius est, & quo melius est statim definite necessarium est nosse. Propter hæc autem non definite hoc cognoscet, quòd hoc est peiore melius suspicio enim hæc est, non scientia, non enim adhuc sciet exacte quòd est peiore melius. si enim sic accidit nihil est deterius ipso. Quapropter palam est quod necessarium est, si nouerit quis aliquod relatiuorũ definite, & id ad quod definite necesse est nosse. Caput vero & manus, & eorum singula, quæ substantiæ sunt, ea ipsa quæ sunt sciri definite possunt: ad quod vero dicantur non est necessarium scire. cuius enim hoc caput, vel cu

ius hæc manus sit, non est scire definite. quare non erunt hæc ad aliquid. Si vero nō sunt hæc eorum quæ sunt ad aliquid, verum erit dicere quòd nulla substantia eorum est quæ sunt ad aliquid. Fortasse autem difficile sit de eiusmodi rebus vehementer asserere, nisi ea sæpe pertractata sint. dubitasse autem de horum vnoquoque non est inutile.

De qualitate, & quali. Cap. IV.

QValitatem verò dico, secundum quam quales quidam esse dicuntur. Est autem qualitas, eorum, quæ multipliciter dicuntur. Vna quidem igitur species qualitatis habitus & dispositio dicantur. Differt autem habitus & dispositione, quod permanentior, & diuturnior est. Tales verò sunt scientiæ, & virtutes. Scientia enim videtur esse permanentium, & diuturnorum. vt si quis vel mediocriter sumat scientiam, nisi grandis permutatio facta sit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiusmodi. similiter autem & virtus, vt iustitia, & temperantia, & singula talium non videntur posse facile moueri, neque facile permutari. Dispositiones vero dicuntur, quæ sunt facile mobilia, & cito permutabilia: vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & sanitas, & quæcumque alia huiusmodi, afficitur enim quodammodo secundum eas homo: cito autem permutatur, & ex calidò frigidus

& ex

& ex sanitate in ægritudinem transit, similiter autem & in alijs, nisi aliqua earumdem contingit per temporis longitudinem congenita,& immobilis, vel omnino difficile mobilis existens, quam iam quispiam vt habitum vocet. Manifestum est autem quod hæc volũt habitus dicere, quæ sunt diuturniora, & difficilis mobilia. namque disciplinas non multũ retinentes,sed facile mobiles existentes, non dicunt habitum habere, & tamẽ dispositi sunt aliquo modo secundum scientiam peius, meliusve. quarum differt habitus a dispositione, quòd hæc quidem facile mobilis sit: ille verò diuturnior & difficilius mobilis. Sunt autem habitus & dispositiones:dispositiones vero nõ necesse est habitus esse. qui. n. retinent habitum,&quodammodo dispositi sunt secundum ipsos: qui autem dispositi sunt, non omnino retinent habitum. Aliud vero genus qualitatis est, secundum quod pugillatores vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus: & simpliciter quæcumque secundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim, quoniam sunt dispositi aliquo modo vnumquodque huiusmodi dicitur: sed quod habent naturalem potentiam vel impotentiam facile aliquid facere, vt nihil pati,vt pugillatores, vel cursores dicuntur, non quòd sint dispositi aliquo modo, sed quòd habeant potentiam naturalem vel impotentiã aliquid

facile faciendi. Salubres autem dicuntur, eo quòd habeant potentiam naturalem, vt nihil a quibuslibet accidentibus facile patiantur: in salubres vero, quod impotentiam habeant naturalem nihil facile a quibuscumque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle se habent. durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facile secari molle vero, quod eiusdem ipsius habeat impotentiam. Tertium vero genus qualitatis est pasibiles qualitates & pasiones. sunt autem huiusmodi vt dulcedo & amaritudo, & austeritas, & omnia his cognata amplius, & calor, & frigidus, & albedo, & nigredo. Quod quidem igitur & hæ qualitates sunt, manifestum est. quæcumque enim has susceperint, ipsa qualia dicuntur secundum ipsas: vt mel, quoniam dulcedinem suscepit, dicitur dulce: & corpus album, quoniam albedinem suscepit. similiter & in cæteris. Pasibiles vero qualitates dicuntur, non quòd ea quæ illas susceperint qualitates, aliquid patiantur: neque enim mel, quoniam aliquid passum sit, dicitur dulce, neque aliquid aliud huiusmodi. similiter autem his & calor & frigidus pasibiles qualitates dicuntur, non quòd ea quę illas suscipiunt, aliquid passa sint: sed quoniam secundum sensus vnaquęque dictarum qualitatum pasionis effectiua est, pasibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim pasionem quan-

dam

dam secundum gustum efficit, & calor secundum tactum: similiter autem & aliæ. Albedo autem,& nigredo,& cæteri colores non eodẽ modo ijs, quæ dicta sunt,passibiles qualitates dicuntur: sed eo quòd ipsæ ab aliqua passione innascuntur. Quòd enim fiunt propter aliquã passionem multæ colorum mutationes,manifestum est: erubescens enim aliquis, rubeus factus est: & timens pallidus, & vnumquodq. talium. quare etiam si quis natura aliquid talium accidentium perturbationumve passus est,similem colorem verisimile est eum habere,quę enim affectio nunc in eo quòd verecũdetur circa corpus facta est, etiam secundum naturalem constitutionem eadem fieri potest affectio,vt & naturalis color similis sit. Quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus passionibus difficile mobilibus & permanentibus principium sumpserunt, passibiles qualitates dicuntur. siue enim secundum naturalem constitutionem pallor fit aut nigredo, qualitates dicuntur (quales enim secundum eas dicimur) siue propter ægritudinem longam, vel propter æstum eidem contigit nigredo, vel pallor, & non facile prætereunt, vel etiam per vitam permanẽt passibiles qualitates & ipsæ dicuntur: similiter enim quales secundum eas dicimur. Quæcunque vero ex ijs, quæ facile soluuntur, & cito transeunt, fiunt, passiones dicuntur, qualitates vero mi-

nime

nime. non enim aliqui secundum ipsas dicuntur quales. neque enim qui propter verecundiam rubeus factus est, rubeus dicitur: neque cui pallor propter timorem venit, pallidus est: Sed magis eo quòd aliquid passus est: quare passionis quidem huiusmodi dicuntur: qualitates vero minime. Similiter autem his, & secundum animam passibiles qualitates & passiones dicuntur. quæcumque enim mox in nascendo ab aliquibus passionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur & ipsæ: vt amentia, mentis alienatio, & ira, & alia huiusmodi: quales enim secundum eas dicuntur, idest, iracundi atque amentes.

Similiter autem & quæcunque alienationes non naturales, sed quæ ab aliquibus alijs accidentibus factæ sunt difficiles prætereuntes, & omnino immobiles, qualitates sunt etiam huiusmodi: quales enim & secundum eas dicuntur. Quæcumque vero ab ijs quæ facile & cito prætereunt, fiunt passiones dicuntur, vt si quis contristatus, iracundior fiat. non enim dicitur iracundus, qui huiusmodi passione iracundior est: sed magis qui aliquid passus. quare passiones quidem huiusmodi dicuntur; qualitates vero minime.

Quartum vero genus qualitatis est figura, & circa vnumquodque constans formâ. amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, & si quid aliud his simile est. secundum enim

vnum-

vnumquodque eorum quale quid dicitur. triangulum enim vel quadrangulum esse quale quid dicitur,& rectum aut curuum,& secũdum etiam formam vnumquodque quale dicitur. Rarum vero, & spissum, & asperum & lene putabuntur quidem quale quid significare: sed aliena huiusmodi putantur esse a diuisione,quæ circa quale est.quandam enim positionem magis videtur partium vtrunq. monstrare spissum enim dicitur, eo quòd partes sibi ipsis propinque sint: rarum vero, eo quòd distent a se inuicem, & lene quidem, quòd in rectitudinem aliquo modo partes iacent: asperum verò, quòd hæc quidem superet, illa vero sit inferior. Fortasse quidem igitur alius quispiam modus apparuerit qualitatis; sed fere qui maxime dicuntur hi sunt, qualitates itaque sunt, quæ dictæ sunt. Qualia vero sunt quæ secundum has denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his.

In plurimis itaque & fere in omnibus denominatiue dicuntur: vt a candore candidus & a grammatica grammaticus, & a iustitia iustus similiter & in alijs. In aliquibus vero, eo quod non sunt posita qualitati nomina: nõ contingit ea quæ dicuntur, ab ijs denominatiue dici. vt cursor,aut pugillator,qui secundum naturalem dicitur potentiam, a nulla qualitate denominatiue dicitur. non enim posita sunt nomina potentijs, secundum quas

isti quales dicuntur : ficuti disciplinis, secundum quas pugiles vel palæstrici secundum dispositionem dicuntur. pugillatoria enim & palæstrica disciplina dicitur: quales vero ab his denominatiue dicuntur, qui disponuntur. Aliquando autem & posito nomine non dicitur denominatiue, quod secundum eam quale dicitur: vt a virtute studiosus. eo enim quod virtutem habeat, studiosus dicitur: sed non denominatiue a virtute. non autem in pluribus hoc tale est. Qualia ergo dicuntur, quæ denominatiue a dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis. Inest autem & contrarietas secundum qualitatem: vt iustitiæ iustitia contraria est, & albedo nigredini, & alia, similiter autem & ea quæ secundum eas qualia dicuntur : vt iniustum iusto, & album nigro. Non in omnibus autem hoc accidit. rubro enim aut pallido, aut huiusmodi coloribus nihil est contrarium, qualibus existentibus. Amplius, si contrariorum alterum fuerit quale, & reliquum erit quale, hoc autem palam est ex singulis proponenti alia prædicamenta. vt si ex iustitia iniustitia contrarium: quale autem est iustitia: quale igitur & iniustitia. nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitiæ. neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi, nec omnino aliquid huiusmodi, nisi quale. sic autem, & in alijs quæ secundum

qua-

quale sunt contraria. Suscipiunt autem qualia magis & minus, album enim magis & minus album alterum altero dicitur: & iustum alterum altero, magis & minus, sed & ipsa intensionem suscipiunt. cùm candidum namque sit, contigit amplius candidum fieri. Non tamen omnia, sed plurima. iustitia namque, si dicatur magis & minus iustitia, potest quilibet ambigere: similiter autem & in alijs dispositionibus. quidam enim dubitant de talibus. iniustitiam namque iustitia non omnino aiunt magis & minus debere dici, nec sanitatem sanitate. minus autem habere alterum altero sanitatem aiunt: & iustitiam alterum minus altero habere dicitur. sic autem, & grammaticam, & alias dispositiones. sed tamen ea, quæ secundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus: grammaticior enim alter altero dicitur, & iustior & sanior. sic autem & in ijs. Trinangulus vero, & quadrangulus non videntur magis & minus suscipere: neque aliqua aliarum figurarum. quæ enim definitionem trianguli recipiunt & circuli, omnia similiter trianguli vel circuli sunt. eorum autem, quæ non recipiunt rationem eandem, nihil magis alterum altero dicetur. nihil enim quadratum magis quàm parte altera longius, circulus est: neque alterum enim recipit circuli rationem, non dicetur

cetur alterum altero magis. non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus. Horum itaque, quæ prædicta sunt, nullum est propriũ qualitatis. Similia vero aut dissimilia secundum solas dicuntur qualitates, simile enim & dissimile alterum alteri non est secundum aliud, nisi secundum id quod quale est. Quare proprium est qualitatis secundum eam simile vel dissimile dici. At vero non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propositum facientes, multa eorum quæ sunt ad aliquid connumerasse: habitus enim & dispositiones eorum quæ ad aliquid, sunt esse dicebamus. Penè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ sunt singularia. nam cum disciplina genus sit, idipsum quod est alterius dicitur: alicuius enim disciplina dicitur, eorum vero quæ singularia sunt, nihil ipsum quoad alterius dicitur, vt grammatica non dicitur alicuius grammatica: nec musica alicuius alterius musica. sed forte secundum genus, & hæ ad aliquid dicuntur: vt grammatica alicuius dicitur disciplina, non alicuius grammatica: & musica alicuius disciplina non alicuius musica. Quapropter quæ singularia quidem sunt, non sunt ad aliquid. dicimur autem quales secundum singula, hæc enim & habemus.

Scien

Scientes enim dicimur, eo quòd habemus singularium scientiarum aliquas. quare hæ erunt etiam qualitates, quæ singulares sunt, secundum quas aliquando & quales dicimur; hæ autem non sunt eorũ quę sunt ad aliquid. Amplius, si contingit idem ipsum & quale & ad aliquid esse, nihil est inconueniens in vtriusque hoc generibus enumerare.

De Agere, & Pati. Cap. V.

Recipit autem agere & pati contrarietatem, & magis & minus. Calefacere enim ei quod est frigefacere contrarium est, & calefieri ei quod est frigefieri,& delectari ei, quod est contristari, quare suscipiunt contrarietatem,& magis & minus est enim calefacere & magis & minus, & calefieri magis, & minus, & tristari magis & minus. suscipiunt igitur magis & minus agere, & pati. De his igitur tot dicuntur.

De cæteris Prædicamentis. Cap. VI.

Dictum est & de eo quod est situm esse in ijs quæ sunt ad aliquid, quod denominatiue a positionibus dicitur. De reliquis vero, idest Quando, & Vbi, & Habere propter e quod manifesta sunt, nihil de ipsis aliud

aliud dicitur, quàm quæ in principio dicta sunt: quòd Habere quidem significat calceatum esse, armatum esse. Vbi verò, vt in lyceo, in foro: & alia quæcumque de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus, quæ proposuimus, sufficiunt quæ dicta sunt.

TRACTATVS TERTIVS.

De Oppositis. Cap. I.

E Oppositis autem quot modis solent opponi dicendum est. Dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut vt ea quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio & habitus, aut vt affirmatio, & negatio. Opponitur autem vnumquodque istorum vt sit figuratim dicere, tamquam ea quæ ad aliquid quidem, vt duplum dimidio: tanquam contraria, vt malũ bono: tanquam autem secundum priuationẽ & habitum, vt cæcitas & visio: tanquam vero affirmatio & negatio, vt sedet non sedet. Quæcumque igitur ad aliquid opponuntur, ea ipsa quæ sunt oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipsa: vt duplum dimidij, hoc ipsum quod est, alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur: & scientia scibili, tamquam ea quæ sunt ad aliquid opponitur. & dicitur scientia ipsum quod est scibilis: & scibile dicitur ipsum quod est ad oppo-

situm ad scientiam. scibile enim aliquo dicitur, scilicet scientia scibile: quæcumque ergo opposita sunt tamquam ad aliquid, ea ipsa quæ sunt oppositorum, vel alio quolibet modo ad inuicem dicuntur. Illa verò, quæ opponuntur vt contraria, ea ipsa quidem quæ sunt nullo modo ad se inuicem dicuntur: contraria tamen sibi inuicem dicuntur: neque enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium. quare differunt ab inuicem hæ oppositiones. Quæcumque verò contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necessarium sit alterum ipsorum in esse, horum nihil est medium. quorum verò non est necessarium alterum inesse, horũ omnino est aliquid medium. Vt ægritudo & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri: & necessarium est alterum ipsorum inesse animalis corpori, vel ægritudinem, vel sanitatem. & par quidẽ & impar de numero prædicantur: & necesse est horum alterum numero in esse vel par vel impar: & non est horum aliquod medium. neque ægritudinis & sanitatis, neque imparis atque varis. Quorum autem non est necessarium alterum inesse, eorum est aliquod medium, vt nigrum & album in corpore animalis nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum inesse corpori. non enim omne corpus, vel album, vel nigrum est, sed & prauum & studiosum: prædi-

cantur quidem de homine & de alijs complu ribus: non est autem necessarium alterum eorum inesse ijs, de quibus prædicantur. non enim omnia, aut praua aut studiosa sunt, sed est aliquid eorum medium: vt albi, & nigri, fuscum & pallidum, & quicunque alij colores: praui vero & studiosi quod neque prauũ, neque studiosum est. In aliquibus igitur medijs posita sunt nomina: vt albi & nigri, & fuscum & pallidum, & quicunque alij huiusmodi colores: in aliquibus vero non est nomine facili medium assignare, vtriusque verò extremorum negatione medium definitur: vt quod neque bonum, neque malum est, neque iustum neque iniustum. Priuatio verò & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: vt visio & cęcitas circa oculum, vniuersaliter autem dicere est in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur vtrumque eorum fieri. Priuari vero tunc dicimus vnumquodque habitus susceptibilium, quando in quo natum est, inesse, vel quando illud natum est habere, nullo modo insit edentulum enim dicimus, non quod non habet dentes, & cæcum non quod non habet visum: sed quod nõ habet, quando natum est habere. aliqua enim ex natiuitate, neque dentes habent, neque visum: sed non dicuntur edentula, neque cæca. Priuari vero, & habere habitum non est priuatiuo & habitus. habitus enim visus est,

priuato vero cæcitas. habere autem visum non est visus, nec cæcum esse cæcitas. priuatiuo enim quædam est cæcitas; cæcum verò esse priuari, non priuatio est. Amplius, si idem esset cæcitas, & cæcum esse, vtraque de eodem prædicantur. sed cæcus quidem dicitur homo: cæcitas verò homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam ista videntur priuari scilicet & habere habitum, quemadmodum priuatio & habitus. idem enim modus est oppositionis. nam sicut cæcitas vi sui opponitur, sic cæcum esse & visum habere opponuntur. Non est autem neque hoc quod sub affirmatione & negatione est, affirmatio, & negatio. affirmatio namque oratio affirmatiua est, & negatio oratio negatiua: quod vero sub affirmatione & negatione est, nulla est oratio, sed res. dicuntur autem hæc esse opposita ad inuicem, tamquam affirmatio & negatio. nam & in his modus oppositionis idē est. sicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt quod sedet, ei quod non sedet, sic & res quæ sub vtroque esse opponitur, scilicet sedere aliquem ad non sedere. Quòd autem priuatio & habitus non opponuntur vt ad aliquid, manifestum est. non enim dicitur id ipsum quod est oppositi. visus enim non est cæcitatis visus, non ullo alio modo ad ipsum dicitur. similiter autem neque cæcitas visionis cæcitas dicatur: sed priuatio quidem visio-

sionis dicitur, cæcitas vero visionis non dicitur, neque visus cæcitatis. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur. quare, si cæcitas eorum quæ ad aliquid sunt, esset, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur. sed non conuertitur: non enim dicitur visus cæcitatis visus. Quod autem neque vt contraria opponuntur quæ secundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifestum est. Contrariorum enim, quorum nihil est medium, necesse est vel in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipsorum inesse semper: eorum enim nihil medium erat, quorum alterum inesse susceptibili necessarium erat, vt in languore &, sanitate & impari atque pari, quorum vero illud medium est, nunquam necesse est omni inesse alterum. neque enim necesse est omne susceptibile, vel candidum vel nigrum esse, neque frigidum vel calidum: horum enim medium aliquid nihil esse prohibet. insuper autem, & horum erat aliquid medium, quorum alterũ inesse susceptibili non necessarium erat præter illa, quibus vnum inest naturaliter, vt igni calidum esse, & niui candidum. in his enim determinate necessarium alterum est inesse, & non vtrumuis contigit. non enim possibile est ignem frigidum esse, neque niuem nigram, quare omni quidem susceptibili non necessarium est alterum ipsorum inesse, sed so-

lis quibus natura vnum ineſt: & his determinate vnum non vtrumuis contingit. In priuatione autem & habitu neutrum eorum quæ dicta ſunt verum eſt. non enim ſemper alterũ eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſariũ eſt. quod enim nondum natum eſt habere viſum, neque cæcum, neque viſum habens dicitur. quare nõ erunt hæc vt ea contraria, quorũ nihil eſt medium. Sed neq. vt ea, quorum aliquid eſt medium. neceſſarium enim eſt aliquando omni ſuſceptibili alterum eorum ineſſe. quando.n. iam ad habendam viſionem natum fuerit, tũc aut cæcum, aut habens viſum dicetur. & eorũ non determinate alterum, ſed vtrumuis contingit. non enim neceſſarium eſt vel cæcum, vel viſum habens eſſe, ſed vtrumuis contigit. in contrarijs autem quorum aliquid medium eſt numquam neceſſarium erat omni ſuſceptibili alterum ineſſe, ſed quibuſdam: & his determinate vnum, & non vtrumuis contingit. Vnde palam eſt quod ſecundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea, quæ ſecundum priuationem & habitum, opponuntur. Amplius in contrarijs quidem cùm ſit ſuſceptibile, ad inuicem mutationem fieri poſsibile eſt: niſi alicui vnum natura ineſt, vt igni calidum. etenim ſanum poſsibile eſt languere, & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum, & ex ſtudioſo prauum, & ex prauo ſtudioſum fieri poſsibile eſt. prauus enim

enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas (etsi ad modicum aliquid proficiat, vt melior sit) si certe semel quamuis modicum incrementum sumpserit, palam est, quia aut perfecte mutabitur, aut satis multũ incrementum sumet. semper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiam quodcumque incrementum sumpserit a principio: quare etiã verisimile est plenius eum sumere incrementum, & hoc dum semper fit, perfecte in contrarium habitum restituetur: nisi forte tempore prohibeatur. Verũ in priuatione & habitu impossibile est ad inuicẽ mutationẽ fieri. ex habitu.n. in priuationẽ mutatio fit, à priuatione vero in habitũ impossibile est.neque.n.cæcus factus aliquis, rursus vidit.neque cùm caluus fuerit, rursus comatus factus est, neq.cũ fuerit edentulus, dentes ei iterũ orti sunt. Quæcũq. verò tãquã affirmatio & negatio opponũtur, palam est quòd nullo prædictorum modo opponuntur, in solis enim his necessarium est semper, hoc quidem eorum verum, illud autem falsum esse: neque enim in contrarijs necessarium est semper alterum verum esse, alterum autẽ falsum: neque in ijs, quæ ad aliquid sunt: neque in habitu & priuatione. vt sanitas & languor contraria sunt: & neutrum horum neque verum, neque falsum est. similiter aut & duplum & dimidium tanquam quæ ad aliquid opposita sunt: & non est eorum neutrum

neque verum, neque falsum. sed neque eæ quæ secundum priuationem, & habitum dicũtur: sicut visio & cæcitas. Omnino autem eorum quæ secundum nullam dicuntur complexionem, nihil neque verum, neque falsum est. omnia autem quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur. Verumtamen maxime tale hoc contingere videbitur in ijs quæ secundum complexionem contraria dicuntur. sanum namque esse Socratem ad languere Socratẽ contrarium est. Sed neque in his necessarium semper alterum verum esse, & alterum falsum. cum enim Socrates sit, aliud quidem verum, aliud autem falsum erit: cum verò non sit, ambo falsa sunt. neque enim languere, neque sanum esse verum est, cum ipse non sit omnino Socrates. In priuatione verò & habitu cùm non sit omnino, neutrum verum est, cùm autem sit, non semper alterum quidem verum erit, alterum autem falsum. habere namque visum Socratem, ei quod est cæcum esse Socratem opponitur, sicut priuatio & habitus. & cùm sit non necessarium est alterum verum esse vel falsum. cum enim nondum sit natus habere, vtraque falsa sunt. & cùm non sit omnino Socrates, similiter quoque falsa sunt vtraque & visum eum habere, & cæcum eum esse. In affirmatione vero, & negatione semper siue sit, siue non sit, hoc quidem falsum erit, illud autem verum. Languere namq. So

cratem, & non languere Socratem, cùm ipse sit, palam est quòd alterum eorum verum, alterum verò falsum est, & cum non sit similiter languere etenim cum non sit, falsum est: non languere autem, verum. Quare in his solis proprium erit semper alterum eorum verum; alterum falsum esse, quæcunque tanquam affirmatio & negatio opponuntur. Contrarium autem bono quidem ex necessitate malum est. hoc autem per singulorum inductionem palam est, vt sanitati languor, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas: similiter autem & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonum est contrarium, aliquando malum. defectui enim, cùm malum sit, super abundantia contraria est, cùm sit etiam ipsa malum. similiter autem & mediocritas. cùm vtiq. contraria sit, bonum est. Sed in paucis quis tale hoc aspiciet, in pluribus vero semper malo bonum contrarium est. Amplius, contrariorum non necessarium est si alterum sit, & reliquum esse. Sanis namque omnibus, sanitas quidem erit, languor vero non, similiter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo vero non. Amplius, si ei quod est Socratem sanum esse, Socratem languere contrarium est: non contingit autem simul vtraque eidem inesse: non vtique continget, cũ alterum contrariorum sit, & reliquum esse. cũ enim sit Socratem sanum esse, languere Socra

tem non erit. Palam verò est quod circa idē, aut specie, aut genere nata sunt fieri contraria. Languor namque, & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri. albedo autem & nigredo, simpliciter in corpore. iustitia vero & iniustitia in anima hominis: Necessarium autem est omnia contraria, vel in eodem genere esse, vel in contrarijs generibus. vel ipsa genera esse album enim & nigrum in eodem genere sunt: color enim eorum genus est iustitia vero, & iniustitia, in contrarijs generibus: illius namque virtus genus est, huius autem vitium. bonum verò & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

De Priori. Cap. II.

PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem, & maxime proprie secundum tempus: secundum quod antiquius alterum altero, & vetustius dicitur. in eo enim quòd tempus amplius est, & antiquius & vetustius dicitur. Secundo autē, quod non conuertitur secundum subsistendi consequentiam, vt vnum duobus prius est. duobus enim existentibus, mox vnum esse consequens est: vno vero existente, duo esse non necessarium est. quare non conuertitur ab vno consequentia, vt reliquum sit. prius

autem

autem illud esse videtur, à quo non conuertitur eius quod est esse consequentia. Tertia vero secundum ordinem quemdam prius dicitur: quemadmodum & in scientijs, & in orationibus: nam in demonstratiuis scientijs est prius & posterius ordine; elementa enim priora sunt ordine ijs quæ describuntur, sed & in Grammatica elementa syllabis priora sunt: & in orationibus similiter procemium narratione prius ordine est. Amplius præter ea quæ dicta sunt, quod melius & honorabilius est, prius natura esse videtur, consueuerunt autem, & multi honorabiliores, & magis dilectos a se priores apud se dicere. est quidem & penè alienissimus priorum hic modus. Modi igitur qui dicti sunt de priore, ferè tot sunt. Videtur autem præter eos qui dicti sunt, alter esse prioris modus: eorum enim quæ conuertentur secundum esse consequentiam, quod alteri quomodolibet causa est, conuenienter prius natura dici possit. Quòd vero quædam sunt huiusmodi, palam est. esse namque hominem secundum ipsius esse consequentiam ad veram de se conuertitur orationem: nam si homo est, vera est oratio, qua dicimus, quòd homo est, & conuertitur: nam si vera est oratio, qua dicimus quòd homo est, est homo. Est autem vera oratio, nequaquam causa, vt sit res. veruntamen res quodammodo causa videtur, vt si vera ora-

tio eo enim quòd res est aut non est, vera oratio aut falsa dicitur. Quare secundum quinque modos prius alterum altero dici potest.

De Simul. Cap. III.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem & propriissime, quorum generatio in eodem est tempore. neutrum enim eorum neq; prius, neque posterius est. Simul autem secundum tempus hæc dicuntur. Natura vero simul sunt, quæcunque conuertuntur quidem secundum eius quod est esse consequentiam; sed nequaquam alterum alteri causa est, vt sit vt in duplo & dimidio: conuertuntur etenim hæc, nam cùm duplum sit, dimidium est: & cùm dimidium sit, duplum est: sed neutrum alteri causa est, vt sit. Dicuntur autem simul natura, & quæ ex eodem genere è diuerso ab inuicem diuiduntur. E diuerso autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ secundum eandem sunt diuisionem: vt volatile, gressibili, & aquatili. hæc enim ab inuicem è diuerso diuiduntur, cùm sint ex eodem genere animal nãque diuiduntur in hæc, in volatile, gressibile, & aquatile: & nihil horum prius vel posterius est, sed simul hæc natura esse videntur. Diuiditur autem & vnumquodque horum in species rursus, vt volatile, gressibile, & aquatile. Erunt ergo & illa simul natura, quæcunq;

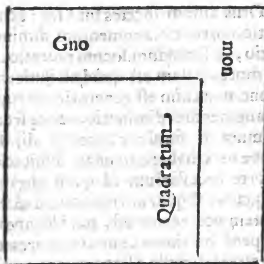
ex eodem genere secundum eamdem sunt diuisionem. genera verò speciebus semper priora sunt: neque enim conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiam, vt cùm quidem aquatile sit, animal est: cùm verò sit animal, non necesse est vt aquatile sit. Simul ergo natura dicuntur, quæcumque quidem conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiam; sed nequaquam alterum alteri vt sit, causa est: & ea quæ ex eodem genere è diuerso diuiduntur ab inuicem. Simpliciter autem simul sunt. quorum generatio in eodem est tempore.

De Motu. Cap. IV.

Motus autem species sunt sex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & secundum locum mutatio. Alij itaque motus palam est quòd ab inuicem diuersi sunt. non enim est generatio corruptio, neque augmentum diminutio, neque secundũ locum mutatio. similiter autem & alij. In alteratione vero habet quandam dubitationẽ: ne sit forte necessarium id quod alteratur, per aliquam reliquarum motionum alterari. Hoc autem non verum est. nam secundum omnes penè passiones, aut complures accidit nos alterari, nulla aliarum communicante motionum. nam neque augeri necessarium est

est quod per passionem mouetur, neque dimi nui. similiter autem & in alijs. Quare alia præter alios motus erit alteratio. nam si esset eadem, oportet id quod alteratur, mox & augeri, vel minui, vel quandam aliarum motionum sequi. sed non necesse est. Similiter autē & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret. sed sunt quædam quæ augmentantur, quæ non alterantur. vt quadratum gnomone circūposito creuit quidem: alteratum verò nihil factum est. sic & in alijs huiusmodi. quare alij motus sunt abinuicem.

Quadrati accretio Gnomone circumposito.

Est

Est autem simpliciter motui quidem quies contrarium, ijs verò quæ per singula sunt. & singula generationi quidem corruptio contrarium, augmentationi vero diminutio, secũdum locum mutationi, secũdum locum quies. maximè autem videtur opposita esse ad contrarium locum mutatio. vt ei quæ inferius est ea quæ superius est:& ei quæ superius est: ea quæ inferius est. Reliquo verò assignatorum motuum non facile est assignare quid forte est contrarium. videtur autem nihil esse ei cõtrarium. nisi quis & in hoc secundum qualitatem quietem opponat, aut in contrariũ qualitatis, mutationem: sicut & in mutatione secundum locum, quietem secũdum locum aut in contrarium locum mutationem. est enim & alteratio mutatio secundum qualitatem. qua propter opponitur motui secundum qualitatem quies secundũ qualitatem, aut in contrarium qualitatis mutatio: vt albũ fieri ad id quod nigrum est fieri. alteratur enim in contraria, qualis mutatione facta est.

De habere. Cap. V.

HAbere secundum plures modos dicitur. Aut enim vt habitum & dispositionem, aut aliam aliquam qualitatem. dicimur enim disciplinam aliquam atque virtutem habere. Aut vt quantum, vt quam contingit aliquis ha-

habens magnitudinem. dicitur enim tricubitam habere magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea quæ circa corpus sunt, vt vestimentum vel tunicã. Aut vt in parte, vt in manu annulum. Aut vt partem, vt manum vel pedem. Aut vt in vase, vt modius grana tritici, aut amphora vinum. vinum enim habere amphora dicitur, & modius grana tritici. hæc enim omnia habere dicuntur, vt in vase. Aut vt possessionem: habere enim domum & agrum dicimur. Dicitur autem & vir vxorem habere, & vxor virum. sed qui nunc dictus est modus, alienissimus est eius quod est habere: nihil enim aliud vxorem habere significamus quàm quòd cohabitant. Forte tamen & alij quidam eius quod est habere: apparebunt modi: sed qui dici consueuerunt, penè omnes enumerati sunt.

FINIS.

INDEX CAPITVM PRIMI LIBRI.

E nomine Dialecticæ. Cap. 1. pag. 3
Quid sit Dialectica, de eius necessitate, materia fine, & officio. cap. 2. 5
Quid definito, & quotuplex sit. cap. 3. 8
Quotuplex sit definitio rei. cap. 4. 12
De legibus bonæ definitionis, de modo argumentandi, & loquendi circa ipsam definitio. cap. 5. 16
Quid diuisio, quotuplex quæ ipsius præcepta sint. cap. 6. 19
De modis argumentandi, & loquendi per diuisionē. cap. 7. 24
Quid argumentatio, quæ species, quæ præcepta ipsius sint. cap. 8. 26
Quis sit disputandi modus obseruandus inter scholasticos concertantes. cap. 9. 29
Qui sit terminis in communi, & quotuplex. cap. 10. pagina 34
De termino vocali significatiuo. cap. 11. 37
Idem cap. 12. 43
De eodem termino. cap. 13 45
Idem cap. 14. 48
De nomine, & Verbo. cap 15. 51
De oratione, & enunciatione. cap. 16. 54
De materia forma, & qualitate simplicis enunciationis. cap. 17. 56
De quantitate simplicis enunciationis. cap. 18. 61
De enunciationis hypothetica. cap. 19. 63

De

De reliquis accidentibus hypothetica enunciationis. cap.20. 67
De affirmatione, & negatione, ac quantitate hypotheticæ.cap.21. 70

Index Capitum secundi libri.

DE Suppositione. cap.1. 73
De suppositione communi, & signis indicantibus eam. cap.2. 76
De regulis indicantibus suppositiones ratione signorum cap. 3. 80
De resolutione suppositionis terminorum. cap. 4. pagina 83
De regulis circa ordinem resolutionis. cap.5. 87
De resolutione incompleta. cap 6. 91
De resolutione relatiuorum. cap.7. 93
De Ampliatione. cap.8 97
De modis argumentandi in ampliatione. cap. 9. pagina 101
De restrictione, alienatione, & diminutione. cap. 10. pagina 104
De Appellatione. cap. 11. 106
De enunciationis simplicis oppositionis. cap. 12. pagina 109
De quibusdam præceptis aliјs in oppositione. ca. 13. pagina 112
De legibus oppositarum. cap. 14. 116
De Aequipollentia. cap. 15. 118
De Conuersione. cap. 16. 121

In-

Index Capitum tertij libri.

Quid & quotuplex modus, & enunciatio modalis. cap. 1. 125
De qualitate, & quantitate modali. cap. 2. 130
De modalium æquipollentia. cap. 3. 134
De oppositione Modalium. cap. 4. 142
De æquipollentia & oppositione modalium secundũ Aristotelem, & ipsarum conuersione. cap. 5. 146
De modalibus de modo aduerbiali. cap. 6. 152
De contingenti specialiter sumpto. cap. 7. 157
De Exclusiuis cap. 8. 160
De Oppositione exclusiuarum cap. 9. 163
De Reduplicatiuis. cap. 11. 167
De Exponibilibus quibusdam verbis. cap. 12. 169
De Comparatiuis & superlatiuis. cap. 13. 171

Index Capitum quarti libri.

DE Argumentatione bona, & mala formali, & materiali. cap. 1. 173
De regulis generalibus bonæ consequentiæ. cap. 2. pagina 177
De syllogismo cathegorico, & eius principijs. cap. 3. pagina 181
De triplici figura syllogismorum, & regulis communibus earum. cap 4. 184
De principijs quibus nituntur syllogismi perfecti, & de modis perfectis primæ figuræ. cap. 5. 186

De

De modis indirectè concludentibus in prima figura, & de inutilibus modis eiusdem. cap. 6. 190
De regulis secundæ figuræ, & eius modis. ca. 7. 193
De tertia figura, regulisq; & modis eius. c. 8. 196
De modis reducendi syllogismos imperfectos ad perfectos. cap. 9. 199
De modo quo singuli imperfecti ad perfectos reducuntur. cap. 10. 201
Quo pacto alij modi ad impossibile reducantur. cap. 11. 204
De arte inueniendi medium ad concludendũ quanque propositionem. cap. 12. 207
De dictionibus, quibus hæ regulæ facilius retinentur, & de principijs quibus combinationes inutiles examinantur. cap. 13. 211
De Syllogismo ex obliquis, & de expositorio. cap. 14. pagina 214
De sex potestatibus, & tribus defectibus syllogismorum. cap. 15. 218
De syllogismo ex modalibus. cap. 16. 221
De syllogismo hypothetico. cap. 17. 225
De reliquis speciebus argumentationis. cap. 18. 229

Index Capitum quinti libri.

DE locis & fallacijs syllogismorum. 231
De duplici syllogismo secundum materiam. cap. 1. 231
De demonstratione, & dialectico syllogismo. cap. 2. pagina 234

Quid

Quid locus, & quotuplex in generali. cap. 3. 236
De loco intrinseco. cap. 4. 240
De locis a concomitantibus substantiam.
De loco a toto. cap. 5. 242
De toto in quantitate. 244
A toto integrali. 246
De toto in Modo. 248
De toto in loco, & toto in tempore. 249
De loco a causis. cap. 6. 250
A Causa efficienti. 251
A Causa materiali. 253
A Causa Formali. 255
A Causa Finali. 256
De loco a generatione, & corruptione, & ab vsu. cap. 7 257
A Communiter accidentibus. 259
De locis extremis, ab oppositis & disparatis. cap. 8. pagina. 260
De loco a maiori. 262
A Minori. 262
A Simili. 263
De locis alijs extrinsecis a transmutata proportione cap. 9. 264
Ab auctoritate. 265
A Transumptione. 266
De locis medijs. cap. 10. 266
A Coniugatis. 267
A Casibus. 267
A Comparatione. 268
Ab appositione. 268

De

De syllogismorum fallacijs & erroribus. De syllogismo vitioso. cap. 11. 269
De motis ad quas sophista conantur disputantes redigere. cap. 12. 272
De Redargutionis Meta. 272
De Meta falsi. 273
De Meta inopinabilis. 273
De Meta solœcismi. 274
De Meta nugationis. 274
De fallacia in communi. cap. 13. 275
De fallacia Aequiuocationis. 276
De fallacia Amphibologiæ. 277
De fallacia Accentus. 278
De fallacia cõpositionis, & diuisionis. cap. 14. 279
De fallacia Figuræ dictionis. 284
De fallacijs extra dictionem. 285
De fallacia accidentibus. cap. 15. 285
De fallacia secundum quid & simpliciter. 288
De ignorantia elenchi. cap. 16. 290
De fallacia consequentis. 291
De fallacia petitionis principij. 292
De fallacia secundum non eam, vt causam. 293
De fallacia secundum plures interrogationes vt vnam, 293

In Porphirj Introductione.

PRoœmium. cap. 1. 295
De genere. cap. 2. 296
De Specie. cap. 3. 300

De

De *differentia*, *cap*. 4. 307
De *proprio*. *cap*. 5. 312
De *accidente*. *cap*. 6. 313

In Aristotelis prędicamenta.

DE æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis, eorũ etiam quæ dicuntur diuisio, cap. 1. 314
Eorum quæ sint diuisio cap. 2. 315
Regula in prædicatis essentialibus. cap. 3. 317
Regula genera non subalterna à subalternis distinguens. cap. 4. 318
Incomplexorium in decem prædicamenta diuisio, Quomodoque affirmationem, aut negationem constituat. cap. 5. *ibidem*.

Secundus Tractatus.

DE substantia. cap. 1. 319
De *quanto*. *cap* 2. 328
De *his quæ ad aliquid*. *cap*. 3. 334
De *qualitate*, *& quali*. *cap*. 4. 341
De Agere, & Pati. cap. 5. 351
De cæteris Prædicamentis. cap. 6. *ibid*.

Tractatus Tertius.

DE Oppositis, cap. 1. 353
De *Priori*. *cap*. 2. 362
De *Simul*, *cap*. 3. 364
De *Motu*. *cap*. 4. 365
De *Habere*. *cap*. 5. 367

FINIS.

[illegible]